

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ТА ПРИВАТНИМИ
ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ**

10 грудня 2020 р.



Херсон 2020

Рекомендовано до друку протоколом засідання
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Херсонського національного технічного університету
№ 5 від 22 грудня 2020 р.

Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні : зб. матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні», м. Херсон, 10 грудня 2020 р. Херсон : ХНТУ, 2020. 414 с.

Редакційна колегія:

Сідельникова Л.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ; **Волкова О.В.** – к.е.н., доцент, декан факультету економіки, бізнес-аналітики та підприємництва ХНТУ; **Бездітко Ю.М.** – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ; **Новосьолова О.С.** – к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ; **Остапенко А.С.** – к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ; **Посаднєва О.М.** – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ; **Сисоєнко І.А.** – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ; **Чижова Т.В.** – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ.

Технічний секретар конференції :

Осадча Т.Ю. – ст. лаборант кафедри фінансів, банківської справи та страхування ХНТУ.

Збірник містить матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні», що відбулася 10 грудня 2020 року на базі Херсонського національного технічного університету.

Відповідальність за достовірність цифрового матеріалу, фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори наданих матеріалів.

Висловлені у тезах доповідей думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	9
Березюк І. М., Волкова О. Г. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ВВП НА ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	9
Борисенко І. О., Гудзь Т. П. ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ	12
Власенко О. С., Матвійчук В. І. СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ТА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ	15
Гаврішків А. О., Безгубенко М. С., Бурко Я. В. ДОДАТКОВІ АРГУМЕНТИ НА КОРИСТЬ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАРНИХ ПОРІВНЯНЬ ЗНАЧУЩОСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВИЗНАЧЕННІ СТРУКТУРИ РОЗПОДІЛУ КОШТІВ ЗА ПРІОРИТЕТАМИ	18
Герчаківський С. Д. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СМАРТ-МИТНИЦІ ЯК ДОМІНАНТА ПОСИЛЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	21
Гордієнко Л. А. ОЦІНКА ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА 2021 РІК	24
Губіна Ю. І., Чиждова Т. В. ФІСКАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ	27
Дорошенко Д. К., Жидик Л. М., Тарашенко В. А. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	30
Дриль Т. А., Чиждова Т. В. ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВЕНЬ НАДХОДЖЕННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ	33
Karpych A. IMPLEMENTATION OF GENDER-RESPONSIVE BUDGETING IN UKRAINIAN AMALGAMATED HROMADAS: A PERSPECTIVE FROM INSTITUTIONAL THEORY	36
Коропчук І. А., Дурман О. Л. ІНФРАСТРУКТУРНА СУБВЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	39
Кретьова Н. О., Пенез О. В. ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ КРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	42
Ласкава Н. В., Посаднева О. М. ФІСКАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ	45
Лепський Р. В., Карпич А. Ю. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	48
Малюжець О. І., Сисоєнко І. А. ДІАГНОСТИКА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	51
Миколенко І. О., Ломачинська І. А. ФІНАНСІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇНИ	54
Мунько А. Ю. ДІЯЛЬНІСТЬ САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ: ФІСКАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	57
Нетребко К. В., Тарашенко В. А. ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	60
Нечипоренко А. В. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	63
Паламар Н. В., Вишивана Б. М. РОЛЬ ВНУТРІШНЬОЇ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ ДКСУ В БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	66

Пелешок Я. В., Тарашенко В. А. ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	69
Плахотнюк В. В., Кужелєв М. О. ВПЛИВ COVID-19 НА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	73
Полосьмак К. А., Дурман М. О. ДЕРЖАВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	77
Попова І. А. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА ФІНАНСОВИМИ ПОКАЗНИКАМИ	80
Рибіцька Я. М., Посаднєва О. М. БЮДЖЕТНІ КРИЗИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ – ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ	83
Рикович М. С., Юрик Н. Є. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОТГ	86
Рудик С. О., Сідельникова Л. П. ПРАГМАТИЗМ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ОБОРОНУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	89
Сергієнко В. І., Зоря О. П. РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ	92
Сисоєнко І. А. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	95
Трещов М. М. УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	98
Удовенко М. Р., Карпич А. Ю. ДЕРЖАВНИЙ ЗОВНІШНІЙ БОРГ ТА ЙОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ	101
Федоровська Д. С., Тарашенко В. А. ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ДПС У КОНТРОЛІ ЗА НАДХОДЖЕННЯМ ПОДАТКІВ ДО БЮДЖЕТУ	104
Філоненко Н. С., Криворучко М. Ю. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ СТАВОК В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	107
Химич І. Г., Тимошик Н. С. БОРГОВА СТІЙКІСТЬ КРАЇНИ	110
Хоменко О. С., Карпич А. Ю. АНАЛІЗ І ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО УПРАВЛІННЯ	113
Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ	116
Чернявка В. А., Карпич А. Ю. СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ	122
Шпуганич А. В., Захаркевич Н. П. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	125
СЕКЦІЯ 2. ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ.....	128
Алендар Ю. І., Яріш О. В. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	128
Бех В. О., Посаднєва О. М. УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ... ..	131
Вергелюк Ю. Ю. ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ВАЛЮТНОГО РИНКУ	134
Галочкіна А.-Т. В., Зомчак Л. М. ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ ІНФЛЯЦІЇ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ АВТОРЕГРЕСІЙНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ МОДЕЛІ КОВЗНОГО СЕРЕДНЬОГО	137
Ганцяк М. О. БОРГОВІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ	140
Горбас К. О., Кривуля П. В. ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ОПИСУ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ГРОШЕЙ	143

Городецька А. Є., Ткачук Н. М. ОСОБЛИВОСТІ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	146
Гуцул О. А., Огінок С. В. СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ	149
Домбровський І. В., Ткачук Н. М. ДЕВАЛЬВАЦІЯ ГРИВНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	152
Жмай О. В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ	155
Запотічна Р. А. КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В УМОВАХ БОРГОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	158
Іщенко М. В., Сідельникова Л. П. УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»	161
Коваленко Т. Е., Крилова О. В. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	164
Колесніченко В. О., Волкова О. В. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	167
Костенко В. В., Кондратенко Н. Д. РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ	170
Лацик А. О., Євдокімова М. О. ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ	173
Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Бацман І.В. ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ (ДИНАМІЧНИЙ АСПЕКТ)	176
Матвеева Т. М., Сідельникова Л. П. ОЦІНКА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «МЕГАБАНК» ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	179
Мельник К. М. ІННОВАЦІЇ ІНСТРУМЕНТАРІЮ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ (SREP) В УКРАЇНІ	182
Мудь І. В., Вишивана Б. М. РОЗВИТОК ПЛАТІЖНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ	186
Мунтян І. В., Вишивана Б. М. РИНОК ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	189
Нідзельська М. О., Ткачук Н. М. ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІН ВАЛЮТНОГО КУРСУ ГРИВНІ В УКРАЇНІ	192
Поліщук С. К., Пономаренко Н. В. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ	195
Пономаренко Н. В. ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	198
Преображенський Д. І., Новосьолова О. С. СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	201
Сорохан К. А., Самарічева Т. А. ХАРАКТЕРИСТИКА ТОП-5 МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ	204
Стельмашова Н. О., Кондратенко Н. Д. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ФОНДОВОГО РИНКУ	207
Транченко О. М. ОПТИМІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ	210
Чеховська В. С., Батракова Т. І. ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ НА ГРОШОВУ БАЗУ	213
Шкіра А. А., Стрільчук Ю. І. СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	216
Яновський Д. Л., Брагіна О. С. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ	219

СЕКЦІЯ 3. СТРАТЕГІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	222
Барабаш Л. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА	222
Бас М. М., Огінок С. В. ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	225
Власюк С. А., Бондаренко Н. В. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ	228
Гудим М. О., Цуркан І. М. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ	231
Назарова О. О., Сідельникова Л. П. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА РОЛЬ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	234
Осокін А. О., Новосьолова О. С. ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ	237
Слободян Д. Ю., Пономаренко Н. В. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	240
Табахарник О. Я., Богріновцева Л. М. РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	243
Ягоденко І. В., Угрюмова К. О., Гордей О. Д. ФОРМАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ	246
СЕКЦІЯ 4. МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ.....	249
Алієва М. А., Булат Г. В. КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ГРУПИ ПІДПРИЄМСТВ	249
Andriieshyn I. O., Avanesova I. A. ESSENTIAL UNDERSTANDING OF CURRENCY RISK FOR INTERNATIONAL BUSINESS	252
Асєєв Р. В., Будько О. В. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	255
Брагінець Д. І., Остапенко А. С. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА	258
Булешна В. А., Булат Г. В. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ	261
Вовк В. В., Маліновська О. Я. ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	264
Воловідник К. Т., Петухова О. М. СУТНІСТЬ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ	267
Гаврилюк О. О., Кадала В. В. ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ СЕГМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ	270
Гнатів Х. В., Малюта Л. Я. РЕКЛАМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	273
Головін О. В., Колобердянко І. І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	276
Гудзь Т. П. ФІНАНСИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА СПОСОБИ РЕАГУВАННЯ	279
Гузар Б. С. МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ	282
Гузенко О. П. ЗМІСТОВНІСТЬ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	285

Ізотова В. О., Борблік К. Е. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ХМАРНИХ УМОВАХ	288
Кагарлицька М. В., Бездітко Ю. М. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	291
Кадала В. В. ОКРЕСЛЕННЯ КЛЮЧОВИХ СЕГМЕНТІВ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ	294
Казюка Н. П. РЕІНЖІНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	297
Калинець К. С. СУПЕРЕЧНОСТІ І ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	300
Колодійчук А. В. ІКТ-МОЖЛИВОСТІ ПОСЛАБЛЕННЯ ТА ІКТ-ЗАГРОЗИ ПОГЛИБЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНИХ РИНКАХ	303
Король А. В., Латкіна С. А. МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	306
Король А. В., Тарасюк А. В. ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	309
Королюк С. Р., Малюта Л. Я. ПРОБЛЕМАТИКА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	312
Крамаренко М. Є., Будько О. В. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	315
Лега С. С., Малюта Л. Я. МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	318
Луцкін Є. В., Новосьолова О. С. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	321
Матьора М. А., Бездітко Ю. М. ОЦІНКА РОЗМІЩЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПСП «АЛЬФА-АГРО»	324
Мешкова-Кравченко Н. В. ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	327
Михайленко В. А., Нехай В. В. ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ	330
Нужда А. Л., Захаркевич Н. П. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	333
Ожго М. В., Шандова Н. В. ПЕРЕВАГИ КРАУДСОРСИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ	336
Островська Г. Й. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	339
Пазюка А. В., Кривда О. В. УПРАВЛІННЯ ЦІНОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ФАРМАК)	342
Пасічник Ю. В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АГРАРНИХ РОЗПІСОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	345
Петрійчук Е. В., Бездітко Ю. М. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	348
Поливода А. В., Юрик Н. Є. СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	351
Понурко А. Ю., Карпич А. Ю. КРАУДФАНДИНГ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	354

Постернак І. М., Постернак С. О. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ КОМПЛЕКСУ МІСТОБУДІВНОЇ ЕНЕРГОРЕКОНСТРУКЦІЇ	357
Семенова С. А., Борблік К. Е. ПОЗИЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ	360
Семенова Т. В. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	363
Семибратня В. В., Волкова О. В. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ...	366
Сирцев Д. А., Остапенко А. С. ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	369
Скаржинець В. І., Новосьолова О. С. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	372
Tarasenko A. V., Vasylyk S. K. DIRECTIONS FOR IMPROVING THE MANAGEMENT OF FINANCIAL ACTIVITIES OF TRADE ENTERPRISES	375
Торопов Є. П., Нехай В. В. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ УЧАСНИКІВ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ	378
Турецков Т. Є. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНИМИ АГЕНТСТВАМИ	381
Фомін О. С., Новосьолова О. С. МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ	384
Черній А. А., Гузенко О. П. ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУТНІСНОГО ЗМІСТУ ДЕФІНІЦІЇ «ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ»	387
Шевчук А. О., Шевчук О. В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	390
Шевчук І. В., Остапенко А. С. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ТА ПЕРСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	393
Шекета Є. Ю. РЕЄСТРАТОРИ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ 2021: ПОВНА ФІСКАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ	396
Шестопапов В. І., Кривуля П. В. ПОЗИТИВНІСТЬ ТА НЕГАТИВНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ОЦІНОК ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ТА ВАРТОСТІ ЗА СИТУАЦІЯМИ, ЗА СПОСОБАМИ РОЗРАХУНКУ ТА ЗА РОЛЯМИ АКТОРІВ	399
Штапаук С. С. СИСТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ПІДСИСТЕМИ ВНУТРІШНІХ ФІНАНСІВ	402
Шумова О. Ю., Новосьолова О. С. МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ	405
Шумова О. Ю., Остапенко А. С. ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРШИЙ КРОК ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	408
Яворська О. Г. УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	411

**СЕКЦІЯ 1. Публічні фінанси в умовах формування
демократичних інститутів українського суспільства**

Березюк І. М., студентка
Науковий керівник: **Волкова О. Г.,**
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Одеський національний економічний університет*

**МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ВВП
НА ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**

Формування дохідної частини бюджету виступають одночасно, і вагомим інструментом фіскальної політики держави, і результатом її реалізації. Ефективне виконання формування доходів державного бюджету є підґрунтям для забезпечення економічної стабільності держави.

На рівень доходів державного бюджету впливають зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать: зовнішній державний борг, рівень інтеграції у зовнішньоекономічний простір, рівень цін на енергоносії, рівень зовнішньої фінансової допомоги від іноземних держав і міжнародних фінансових організацій. До внутрішніх - рівень ВВП, рівень відсоткової ставки, внутрішній державний борг, рівень податкових ставок, курс національної валюти, рівень податкостроможності населення та рівень інфляції [1, с. 24].

Науковець Хмарук Ю. В. для визначення впливу основних чинників у своєму дослідженні здійснила лінійно-регресійний аналіз, у якому для факторних змінних використала найголовніші чинники впливу на доходи Державного бюджету України: темп зростання реального ВВП, динаміку темпів приросту товарного імпорту, індекс споживчих цін, курс євро та динаміку грошової бази [2, с. 83].

Проаналізуємо темпи зростання доходів Державного бюджету України та ВВП за 2015-2019 роки (табл. 1).

Аналіз даних таблиці 1 свідчить про те, що темпи зростання мобілізованих доходів до Державного бюджету України у 2016 році та в останні два роки не

перевищують темпи росту ВВП, що свідчить про певну фінансову нестабільність і тінізацію доходів. Різниця між темпами росту в 2019 р. становила 4,1%, а в 2018 р. – 2,3% з тенденцією до скорочення темпів зростання як доходів, так і ВВП [3].

Таблиця 1

Динаміка доходів Державного бюджету України та ВВП за 2015-2019 роки*

Рік	ВВП		Доходи Державного бюджету	
	млн. грн.	Темпи росту, %	млн.грн.	Темпи росту, %
2015 р.	1979,5	126,3	534,7	149,8
2016 р.	2383,2	120,4	616,3	118,1
2017 р.	2982,9	125,2	793,3	125,7
2018 р.	3558,7	119,3	928,1	117
2019 р.	3974,6	111,7	998,2	107,6

*Примітка. Складено автором за даними джерел [4; 5].

Визначимо взаємозв'язок між ВВП та доходами Державного бюджету у період 2015-2019 рр. та здійснимо власне прогнозування обсягів доходів Державного бюджету України на 2020 рік в залежності від ВВП за допомогою Ексел, за вихідними даними, вказаними у таблиці 1.

Побудуємо однофакторну модель залежності доходів Державного бюджету України від ВВП (рис. 1).

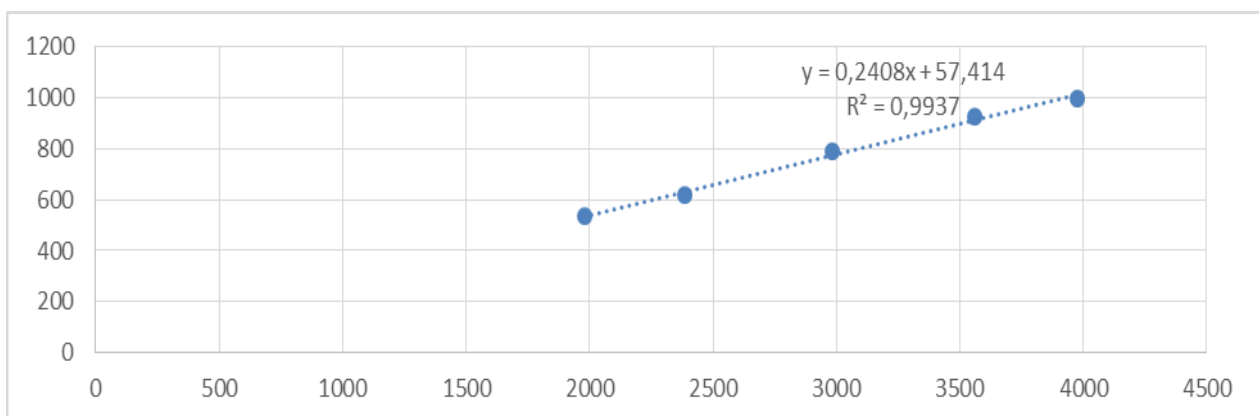


Рис. 1. Графік моделі парної регресії залежності доходів Державного бюджету України від ВВП*

*Примітка. Розраховано автором за даними джерела [4; 5].

Кожна точка на графіку є комбінацією доходів Державного бюджету України і ВВП для відповідного року згідно таблиці. Ця пряма має позитивний нахил, який вказує на існування позитивного зв'язку між ВВП і доходів Державного бюджету України. Результати аналізу однофакторної моделі є наступним: коефіцієнт кореляції складає 0,9968, тобто зв'язок між факторами є сильним. Коефіцієнт детермінації: $R^2 = 0,9937$ свідчить, що на 99% значення результуючої ознаки визначається саме значеннями цієї пояснювальної змінної (ВВП), а на 1 % визначається іншими показниками.

Надалі визначимо прогнозні значення доходів Державного бюджету України на 2020 рік. Для цього необхідно визначити прогнозне значення ВВП на 2020 рік і підставити це значення в рівняння, використовуючи лінійну формулу «Тенденция».

Вищездійснене моделювання зв'язку між ВВП та доходами Державного бюджету України показало існування щільного зв'язку між цими факторами, що підтверджує справедливість тези, що від планованих показників ВВП залежить достовірність планування показників Державного бюджету України.

Література

1. Мотузка О. М. Статистичний аналіз доходів державного бюджету України. *Статистика України*. 2015. № 1. С. 23-27.
2. Хмарук Ю. В. Оцінка факторів впливу на доходи Державного бюджету України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2011. Вип. 16. С. 82-91.
3. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія та практика : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. 580 с.
4. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Борисенко І. О., студентка
Науковий керівник: **Гудзь Т. П.,**
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів та банківської справи,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ

Державний борг – це загальна сума боргових зобов’язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Державні запозичення здійснюються з метою покриття дефіциту державного бюджету та рефінансування державного боргу. Право на здійснення державних запозичень в межах, визначених законом про Державний бюджет України, належить державі в особі Міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України визначає основні умови здійснення державних запозичень, у тому числі основні умови кредитних договорів та основні умови випусків і порядок розміщення державних цінних паперів. Здійснюючи запозичення, держава, з одного боку, отримує додаткові фінансові ресурси для задоволення суспільних потреб, подолання технологічного відставання від більш розвинутих країн та можливість надати поштовх до прискорення темпів економічного зростання, а з іншого – борговий тягар та необхідність обслуговування боргових зобов’язань поглиблюють проблему бюджетного дефіциту [1].

Станом на 30.09.2020 р. загальний борг України становив 2 345,61 млрд. грн., що більше на 17,4% порівняно з початком поточного року. Впродовж останніх десяти років найвищий приріст державного боргу у розмірі 88,4% спостерігався у 2014 р., коли сягнув критичного рівня ВВП – 70,4%. Приведення даного показника до норми відбулося тільки за підсумками 2019 р., в якому співвідношення державного боргу та ВВП дорівнювало 50,3% [2].

Ключовими макроекономічними й бюджетними чинниками, які

утримували впродовж п'яти років (2014-2018 рр.) критичний рівень загального боргу держави, були і залишаються: політична криза; глибока економічна рецесія, викликана перегрупуванням економічних зв'язків з міжнародними партнерами та руйнуванням інфраструктури й промислових об'єктів на частині території країни внаслідок військового конфлікту на сході країни; знецінення гривні по відношенню до ключових міжнародних розрахункових грошових одиниць; фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету.

Програмою управління державним боргом відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» було передбачено державні запозичення в обсязі 345,9 млрд. грн. (у тому числі до спеціального фонду державного бюджету – 21,2 млрд. грн.), з яких державні внутрішні запозичення – в обсязі 202,0 млрд. грн., державні зовнішні запозичення – 143,9 млрд. грн. Протягом 2019 р. річний плановий показник державних запозичень було збільшено на 81,4 млрд. грн. – до 427,3 млрд. грн. Фактично державних запозичень у 2019 р. здійснено на суму 425,7 млрд. грн., у тому числі: державні запозичення до загального фонду державного бюджету – 409,7 млрд. грн., або 101,2% планового річного показника (з яких державні внутрішні запозичення – в обсязі 345,9 млрд. грн., державні зовнішні запозичення – 63,8 млрд. грн.), державні запозичення до спеціального фонду державного бюджету – 15,9 млрд. грн., або 71,3% планового річного показника [3].

Отже, ключовими проблемами у сфері державної заборгованості на даний час в Україні є: зростання державного боргу в абсолютному вираженні; домінування у структурі державної заборгованості боргових зобов'язань номінованих в іноземних валютах (65%); значний розмір гарантованого державою боргу (12% сукупних боргових зобов'язань); велика частка боргових зобов'язань (31,4% прямого зовнішнього боргу країни) перед міжнародними фінансовими організаціями, що породжує загрозу фінансовій незалежності та економічній безпеці країни в цілому; слабкий розвиток внутрішнього фондового ринку, що ускладнює залучення урядом позик;

відсутність досконалого інституційного механізму щодо активного управління державним боргом та ефективного використання залучених ресурсів. Актуальними видаються завдання щодо ефективного управління державною заборгованістю, адже таке управління передбачає розв'язання проблеми послаблення боргового навантаження й ризику невиконання боргових зобов'язань. Серед значної кількості заходів щодо управління зовнішнім боргом країни найбільш дієвими та прийнятними для досягнення Україною помітних результатів є наступні:

- переважне використання внутрішніх позик та мінімізація зовнішніх започичень, шляхом розвитку внутрішнього ринку цінних паперів, що сприятиме зменшенню ризиків та запобіганню фінансових криз;
- поміркована політика приватизації державного майна з метою спрямування отриманих коштів винятково на погашення боргових зобов'язань;
- запровадження інвестиційного напрямку державних позик, яке передбачає їх ефективне використання та формування джерела їх погашення.

Література

1. Мелих О. Ю. Державний кредит і сучасний стан державного боргу України. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/85.pdf.
2. Державний борг України. Офіційні дані Міністерства фінансів України: URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 04.11.2020).
3. Звіт про виконання Програми управління державним боргом за 2019 рік. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%86%20%D0%A3%D0%94%D0%91%202019\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%86%20%D0%A3%D0%94%D0%91%202019(1).pdf) (дата звернення: 06.11.2020).

Власенко О. С., студентка
Науковий керівник: **Матвійчук В. І.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ТА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ

Державний борг є невід'ємною частиною фінансової системи країни. Його розмір залежить від стану усієї системи і в той же час здійснює суттєвий вплив на її функціонування. Проблема управління державним боргом є однією з ключових при розробці стратегії розвитку держави, невід'ємною складовою економічної безпеки держави та прямо чи опосередковано здійснює вплив на більшість соціально-економічних процесів у сучасних країнах. Тому, визначення проблем державного боргу є актуальним для сучасної економічної науки.

Економічну сутність державного боргу, його місце та роль у фінансовій системі держави розглядали такі видатні вітчизняні вчені, як О. Г. Біла, В. Д. Лагутін, А. С. Мороз, О. Д. Василик, В. В. Венгер та інші. Проте оцінка сучасного стану державного боргу в Україні потребує подальших досліджень.

Мета дослідження полягає у виявленні основних тенденцій і специфічних особливостей формування державного боргу в Україні на основі результатів аналізу сучасного стану державних запозичень в Україні.

Залучення державного кредиту - це небезпека, що зростає внаслідок надмірного користування вигодами кредиту та вимагає постійної виваженості при використанні його як інструменту фінансової політики. Останнім часом зростаючий розмір боргу є значним дестабілізуючим фактором для України [1].

Згідно з даними Міністерства фінансів України, частка внутрішніх запозичень у 2019 році становила 41,4% порівняно з 35,1% у 2018 році. Крім того, станом на 2019 рік майже 60% прямого зовнішнього державного боргу України становить заборгованість за випущеними облігаціями зовнішніх

державних позик (далі - ОЗДП). Станом на 30.09.2020 р. внутрішній борг України у порівнянні з 2019 р. зріс на 7,7%, зовнішній борг – зріс на 24% [2]. Активна політика державних запозичень на зовнішньому ринку обумовлює посилення загроз для стабільності державних фінансів та платіжного балансу України, оскільки іноземні кредитори надають позики нашій державі під досить високу процентну ставку (рис. 1) [3].

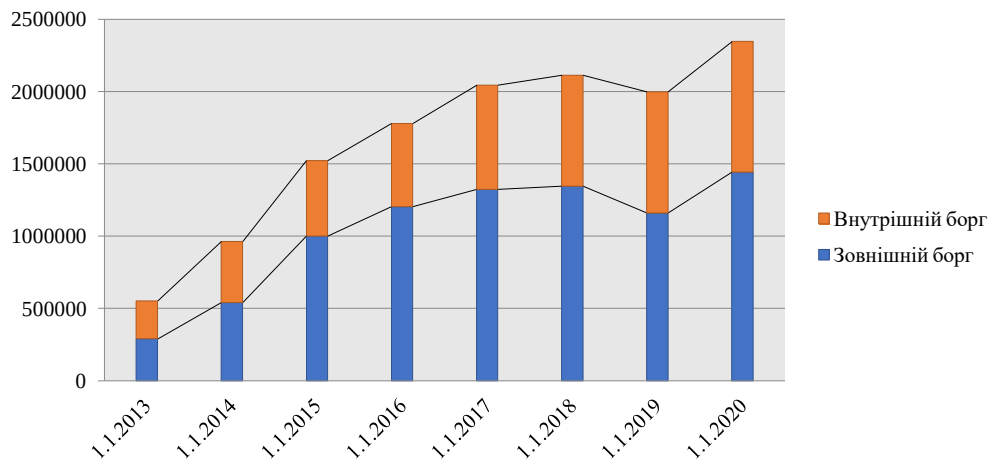


Рис. 1. Порівняння обсягів зовнішнього та внутрішнього державного боргу України за 2013-2020 рр., млн. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [2].

За результатами аналізу (рис. 1) питома вага зовнішнього державного боргу у загальній сумі державного та гарантованого державою бору України коливалась від 53% до 62,5 %. За підсумками на 30.09.2020 р. державний зовнішній борг становив 62,5% загальної суми державного боргу України [4].

У 2020 р. для зменшення впливу курсових коливань на стан державного боргу Міністерство фінансів, реалізуючи Стратегію управління державним боргом, скорочує частку державного боргу, номінованого в іноземній валюті шляхом збільшення запозичень в національній валюті Мінфін, тому Міністерство фінансів збільшило частку державного боргу, номінованого в

гривні, з 33% до 41%, на кінець 2024 року частка має перевищити 50% [5].

Таким чином, в цілому обсяги державного боргу України знаходяться на допустимому для економічної безпеки рівні, сума державних запозичень в національній валюті має тенденцію до збільшення, а в іноземній валюті - зменшення. Подальше зменшення обсягу державних запозичень буде сприяти підвищенню рівня боргової безпеки держави, що, у свою чергу, може привести до зменшення відсоткових ставок на ринку державних запозичень, зниження рівня оподаткування господарюючих суб'єктів, збільшення міжнародного престижу країни та рівня життя населення.

В результаті проведеного дослідження було визначено загальні засади та підходи до управління державним боргом для забезпечення боргової безпеки країни. Сьогодні зовнішні займи держави спрямовані переважно на покриття саме державного дефіциту, а також погашення попередньої заборгованості та виплати відсотків, і це, в свою чергу, призводить до погіршення матеріального благополуччя населення. Тому актуальними є питання щодо ефективного управління державною заборгованістю, адже таке управління передбачає розв'язання проблеми послаблення боргового навантаження та ризику невиконання боргових зобов'язань держави.

Література

1. Карапка О. Управління державним боргом України. URL: <https://cutt.ly/DhhFv8o> (дата звернення 01.11.2020).
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua (дата звернення 01.11.2020).
3. Главком. URL: <https://cutt.ly/ehhFnCb> (дата звернення 28.11.2020).
4. Експертно-аналітичний центр «ОПТИМА». URL: <http://optimacenter.org/> (дата звернення 01.11.2020).
5. Дефіцит державного бюджету України. URL: <https://cutt.ly/RhhFmYh> (дата звернення 28.11.2020).

Гаврішків А. О., Безгубенко М. С., студенти

Науковий керівник: Бурко Я. В.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*

ДОДАТКОВІ АРГУМЕНТИ НА КОРИСТЬ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАРНИХ ПОРІВНЯНЬ ЗНАЧУЩОСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ВИЗНАЧЕННІ СТРУКТУРИ РОЗПОДІЛУ КОШТІВ ЗА ПРІОРИТЕТАМИ

Раніше, у роботі [1] було показано можливість переоцінювання структури розподілу коштів за пріоритетами на досягнення певного комплексу цілей за значеннями різних експертів, та надано деякі альтернативні по відношенню до тих, що вже було презентовано в дослідженнях [2; 4], оцінки парних порівнянь за шкалою Сааті для цілей сталого розвитку людства. Такі оцінки мають призначення за думкою авторів бути використаними як пропорція для структурування або експертизи витрат на проекти, що пов'язані з досягненням цілей сталого розвитку згідно з методом структурування витрат за пріоритетами [3; 5-7]. Однак, попре заявам, що саме нечіткість таких оцінок породжує когнітивний ризик у прийнятті рішень, проте у цих роботах було використано лише одну матрицю парних порівнянь за шкалою Сааті без спроби долучити певне різноманіття експертів. Намір щодо такого залучення задекларовано в цих роботах, проте не було здійснено. Через це використання однієї базової матриці стає додатковим чинником когнітивного ризику у встановленні структури розподілу коштів за пріоритетами. Тому маємо намір ревізії парних порівнянь, щоб скласти ще одну матрицю відносних оцінок цілей сталого розвитку як потенційного об'єкту структурування коштів бюджетів реалізації програм сприяння сталому розвитку. Тому додамо ще декілька міркувань щодо порівняння цілей сталого розвитку як об'єкту розподілу коштів у гіпотетичному загальному бюджеті планетарної програми забезпечення сталого розвитку людства.

У порівнянні цілі забезпечення гідною роботою з ціллю забезпечення

чистою водою і санітарією варто було б скоріше схилитися до значної переваги сприяння зникнення бідності, що природно при можливості стабільної і оплачуваної роботи, так як значна проблема в нашій країні з антисанітарією подолана і ситуація з нею буде погіршуватися тільки якщо не будуть вирішені питання зайнятості, які досить насущні. Крім того, це найважливіший елемент для справедливої глобалізації та скорочення бідності в цілому. Значимість скорочення нерівності швидше за все має помірну перевагу над значимістю інвестицій в різні галузі, оскільки сприяє забезпеченню росту та продуктивності доходів, а також поліпшенню медичних і освітніх послуг.

Значення сталого розвитку міст і населення слід було б оцінити як переважне за значимістю над питанням про обсяги забруднення і енергоспоживання, вичерпання ресурсів навколишнього середовища. Також сюди можна додати ще й нерівність, так як більшість населення живе в умовах убогості, які гальмують зростання ВВП і зменшують середню тривалість життя.

Оцінку дуже сильної переваги слід поставити відповідальному споживанню і виробництву в порівнянні з метою розвитку промисловості і інновацій, так як вироблені товари і продовольство часто виявляється викинутим або знищеним через неправильний збір врожаю і транспортування. Підприємцям, звичайно, необхідно придумувати нові рішення, але інноваційні рішення можуть бути різними, з різним ступенем раціональності, а тому можуть не сприяти відповідальному споживанню, а суперечити йому, підвищуючи обсяг виробництва заради підвищення обсягу втрат.

Такі міркування демонструють можливість альтернативних експертних оцінок у матриці парних порівнянь значимості, що також змінить і структуру пріоритетів та структуру розподілу коштів за пріоритетами.

Література

1. Гаврішків А. О., Безгубенко М. С. Щодо альтернативних експертних парних порівнянь значущості цілей сталого розвитку. *Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі* : матеріали всеукр. наук.-

практ. конф., Сєвєродонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2020. С. 22-24.

2. Кобцева Д. А., Кривуля П. В. Визначення методом парних порівнянь відносної значущості цілей керованого впливу на соціум на прикладі декларованих ООН цілей сталого розвитку. *Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи* : матеріали всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищої освіти і молодих науковців. Ч. 2. Харків : ХНУБА, 2019. С.133-138.

3. Кривуля П. В., Ягодкина О. В. Выявление и обзор возможных методов формирования целевой структуры использования денежных средств. *Вісник Східноукраїнського державного університету*. 2005. № 2(84). С. 116-123.

4. Кривуля П. В., Кобцева Д. А. Когнітивні ризики у оцінюванні відносної значущості складових комплексу цілей мегапроектів: абераційний ризик інтуїтивних переваг та консолідаційно-наведений ризик довільних порядків згортки. *Наукові вісті Дніпровського університету*. 2019. № 17. URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3209/1/14.pdf>.

5. Кривуля П. В. Метод поприоритетных расходов – частная реализация общего метода лимитирования риска. *Модернізація фінансово-кредитної системи: досвід та перспективи* : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Сєвєродонецьк, 27-29 квітн. 2015 р. Сєвєродонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2015. С. 150-154.

6. Кривуля П. В., Ягодкина О. В. Методы сопоставления функциональности и стоимости элементов целевой структуры финансирования. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2005. Вип. 7. С. 202-209.

7. Кривуля П. В., Ягодкина О. В. Формирование целевой структуры использования денежных средств предприятия. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2005. Вип 13. Ч. 1. С. 91-103.

Герчаківський С. Д.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри податків і фіскальної політики,
Західноукраїнський національний університет*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СМАРТ-МИТНИЦІ ЯК ДОМІНАНТА ПОСИЛЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення безпекова компонентна митної системи держави актуалізується через підвищення ефективності контролю за експортно-імпортними операціями, інтенсифікацію боротьби з митними деліктами, що зумовлені військовим конфліктом в східних областях України та анексією Криму, викликами планетарного масштабу, що пов'язані з поширенням Ковід-19 та активізацією протекціоністських трендів міжнародної економіки. Через це, формування та проведення відповідної фіскальної політики в системі забезпечення митної безпеки та впровадження механізмів блокування та усунення факторів, що підривають стійкість митної системи держави, є актуальною проблемою в галузі митної справи.

Теоретичні та практичні аспекти моніторингу та забезпечення митної безпеки та її компонент дослідженні в працях вітчизняних науковців, зокрема слід відзначити наукові напрацювання вчених О. Бінька, І. Бережнюка, А. Бидика, Н. Гавловської, М. Губи, О. Гребельника, Є. Додіна, Я. Жаліла, О. Єгорова, І. Івашук, М. Каленського, І. Квеліашвілі, О. Комарова, А. Крисоватого, В. Науменка, К. Новікової, Н. Осадчої, П. Пашка, Є. Рудніченко, О. Сенчагова, А. Стельмашук, А. Точиліна, С. Юрія та ін. Водночас наголосимо на об'єктивній необхідності наукового пошуку альтернативних підходів посилення митної безпеки України, зокрема в сфері діджиталізації митних формальностей. Адже міжнародний досвід свідчить про те, що застосування саме «цифрових» технологій у митних процесах є основою ефективності роботи митниці, прозорості та спрощення процедур торгівлі, що важливо для бізнесу та економіки.

Смарт-митниця поєднує в собі всі інноваційні процеси, які вже

функціонують на митницях та які ще планується запровадити. Це процес постійного інноваційного вдосконалення процедур митного оформлення та митного контролю. В основу концепції нової митниці покладено застосування інноваційних технологій, що перетворюють митне адміністрування в швидкий і високотехнологічний процес.

Смарт-митниця використовуватиме інтелектуальну систему ризиків, єдиний портал надання дозвільних документів (надаватиметься 31 дозвільний документ), електронне декларування, здійснюватиме управління та контроль над всіма ланцюгами поставок, постмитний контроль та постаудит, застосовуватиме високотехнологічні технічні засоби митного контролю. Крім цього, використання високотехнологічних технічних засобів митного контролю передбачатиме відеоспостереження та відеоконтроль, зчитування номерних знаків, ваговий контроль та застосування скануючих систем.

Важливою новацією стане застосування електронного талону в пунктах пропуску через державний кордон. В талон вноситиметься інформація про номер та дату операції, номер транспортного засобу. Ця інформація перевірятиметься адміністрацією Держприкордонслужби, яка зчитуватиме вхідні дані з E-ticket у власну інформаційну систему, здійснюватиме аналіз ризиків, вноситиме мінімально необхідні дані для ДМСУ, проставлятиме відмітку «перевірено» та передаватиме для перевірки в ДМСУ. У свою чергу, ДМСУ зчитуватиме дані у власну інформаційну систему, вноситиме дані, необхідні для проведення митного контролю, здійснюватиме аналіз ризиків та проставлятиме відмітку «перевірено». За цим талоном транспортний засіб виїжджає за межі пункту пропуску. Така процедура дозволить пришвидшити проведення митних процедур при перетині митного кордону.

Декларування товарів на смарт-митниці здійснюватиметься за принципом «Єдиного вікна». Інформаційний веб-портал «Єдине вікно» матиме WEB-інтерфейси державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти та корми, ветеринарно-санітарного контролю, фітосанітарного контролю, державних органів, що видають дозвільні

документи.

Впроваджуватиметься також процедура автоматизованого випуску товарів у митний режим на основі результатів застосування системи аналізу ризиків. Передбачається три канали випуску товарів за митними деклараціями. Перший - «зелений канал» - передбачатиме автоматизований випуск товарів за МД без здійснення додаткової перевірки документів та проведення митного огляду. «Жовтий канал» - випуск товарів за МД здійснюватиметься після проведення документального контролю, а «червоний канал» (найбільш ризикові операції) - після здійснення документального контролю та митного огляду. Така система дозволить уніфікувати митні процедури, усунути вплив людського фактору та скоротити час на здійснення митних процедур.

В рамках функціонування смарт-митниці передбачено імплементація нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS). Зокрема, запуск NCTS в Україні позбавить бізнес потреби оформлювати окремі декларації при транзиті між 35 країнами, членами відповідної Конвенції про єдину транзитну процедуру. Україна зможе інтегруватися до спільної транзитної системи NCTS, у якій беруть участь країни-члени ЄС, ЄАВТ, Туреччина, Македонія та Сербія. Це дозволить прискорити та удосконалити митні процедури щодо товарів, які переміщуються через українсько-європейський кордон, зменшити витрати на транскордонну торгівлю товарами з країнами Європи, а також більш ефективно протидіяти спробам митного шахрайства.

Таким чином, повне впровадження смарт-митниці дасть змогу значно скоротити час на декларування товарів, що переміщаються через митний кордон, та логічно завершити діджиталізацію митних процедур та митних формальностей. Впровадження сучасних цифрових технологій для обслуговування суб'єктів ЗЕД та громадян у практику діяльності української митниці дасть змогу суттєво змінити ставлення останніх до оцінювання діяльності митної системи України і до країни загалом, а також суттєво посилити митну безпеку держави.

Гордієнко Л. А.,
*д.е.н., доцент, завідувач кафедри маркетингу, фінансів,
банківської справи та страхування,
Східноєвропейський університет ім. Рауфа Аблязова*

ОЦІНКА ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА 2021 РІК

Функціонування територіальних громад у 2021 р. має відбуватись з врахування важливих суспільних змін – оновленого адміністративно-територіального устрою, переобраних депутатів всіх місцевих рад, зміненого фінансового законодавства. У цьому контексті виконаємо оцінку прогнозованих доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад щодо їх виконання.

Базою фінансових надходжень є основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки, які затверджено відповідною постановою Кабінету Міністрів України, згідно яких передбачено зростання у 2021 р: ВВП – 4,6%; середньомісячної заробітної плати – 13%; індекс споживчих цін – 107,3% порівняно із попереднім [1].

За оцінкою Міністерства фінансів України доходи місцевих бюджетів на 2021 р. у частині податкових і неподаткових надходжень та інших доходів у 2021 р. становитимуть: 509 586,8 млн. грн., у тому числі доходи місцевих бюджетів – 347 876,5 млн. грн., із них: за загальним фондом – 324 877,5 млн. грн., за спеціальним фондом – 22 999,0 млн. грн. Окрім цього передбачено трансфerti з державного бюджету місцевим бюджетам 161 710,3 млн. грн. у тому числі: дотації – 24 289,4 млн. грн., із них базова дотація 15 690,7 млн. грн.; субвенції за загальним фондом державного бюджету 113 012,3 млн. грн., у тому числі: на освіту – 106 582,7 млн. грн., із них субвенція 102 507,0 млн. грн.; субвенції за спеціальним фондом державного бюджету – 24 408,6 млн. грн., у тому числі на: фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах – 21 343,6 млн. грн.,

реалізацію проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України – 1 200 млн. грн. та інші [2].

Забезпечення цих доходів в об'єднаних територіальних громадах планується згідно таких ставок місцевих податків та неподаткових платежів:

- податок та збір на доходи фізичних осіб – 60%; податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності 100%;

- рентні плати за: спеціальне використання лісових ресурсів місцевого значення, спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення, користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення – 100%, користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату – 3%, за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення – 5%;

- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів 100%.

Окрім цього встановлено 100% на збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, єдиний податок. Також передбачено 100% ставки для неподаткових платежів: плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів; адміністративні штрафи та інші санкції; плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами місцевих рад і місцевими органами виконавчої влади; плата за надання адміністративних послуг та інші [3].

З врахуванням цих даних по надходженням до бюджетів об'єднаних територіальних громад, оцінимо можливість їх виконання. Передусім, зазначимо, що подані макропоказники є завищеними. Так, щодо ВВП на 2021 р. окремими експертами, зокрема і МВФ, прогнозується ВВП на рівні лише 1% [4], також проблематичним буде забезпечення зростання середньомісячної заробітної плати на рівні 13%, що вже не сприяє виконанню надходжень, а саме ці показники є основою формування доходів. Також зауважимо, що до справляння окремих податків та інших платежів, принаймні, на початку 2021 р. не створено належних умов, зокрема є складнощі при

наданні адміністративних послуг, організації збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.

Не сприяють організації зазначених надходжень нечіткість нормативно-правової бази щодо рентних платежів за спеціальне використання лісових ресурсів місцевого значення, використання води водних об'єктів місцевого значення, адміністративних штрафів та інших санкції тощо.

Для вирішення зазначених проблем доцільно внести зміни у окремі нормативно-правові акти як стратегічного так і поточного рівня, оперативно врегулювати відповідні трансферти окремим об'єднаним територіальним громадам, що буде сприяти забезпеченню виконання покладеним на них повноваженням.

Література

1. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2020-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 25.11.2020).

2. Про схвалення Урядом проекту Державного бюджету України на 2021 рік. Міністерство фінансів України. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/685/%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%96%D0%BD.-%D0%97%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D0%85%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83-%D0%94%D0%91%D0%A3.pdf> (дата звернення: 25.11.2020).

3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України : Закон України № 907-IX від 17.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-IX#Text> (дата звернення: 25.11.2020).

4. Ломакович В. Оправдан ли оптимизм? Экономическая правда 19.08.2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2020/08/19/664179/> (дата звернення: 25.11.2020).

Губіна Ю. І., студентка
Науковий керівник: **Чижова Т. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ФІСКАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасна система оподаткування є складовою частиною процесу розбудови ринкової економіки України та її інтеграції до системи світових господарських зв'язків.

На сьогоднішній день непряме оподаткування є засобом впливу як на економіку в цілому, так і на обсяги споживання населення. Вдосконалення непрямого оподаткування покликане покращити функціонування національної економіки, створити надійну основу для розвитку бізнесу, сприяти отриманню стабільних надходжень до Державного бюджету України.

Щороку близько третини фактичних податкових надходжень не надходить до бюджету через надто високий рівень тіньової економіки в Україні. Завдані збитки в результаті тіньової економіки покриваються за рахунок платників, які сумлінно дотримуються свого податкового обов'язку [1].

Набір інструментів уникнення податків в Україні загалом не дуже відрізняється від інших країн. До стандартного набору, зокрема, входять:

1. **Порушення митних правил і контрабанда:**

- маніпуляції з митною вартістю товарів;
- перерваний транзит;
- схеми за допомогою поштових пересилань;
- «піджаки»;
- пряма контрабанда.

2. **Розкрадання податку на додану вартість (далі - ПДВ):**

- незаконне відшкодування з бюджету під час експорту;
- фіктивне підприємництво (missing trader) – зокрема «карусельні» схеми;

- підміна товару («скрутки»).

3. Контрафакт.

4. Переміщення прибутку до «податкових гаваней» («офшорів»).

5. Схеми тіньового ринку оренди землі.

6. Тіньові заробітні плати.

7. Викривлення бази оподаткування (приховування обсягів продажу).

8. Зловживання податковими пільгами та преференціями і спеціальними режимами.

9. Неофіційне підприємництво та індивідуальна економічна діяльність без реєстрації [2].

Україна досить повільно приєднується до впровадження нових світових стандартів податкової прозорості та обміну фінансовою інформацією – у її активі лише формальне приєднання до Плану з розробки заходів протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку (так званий antiBEPS), договорів FATCA (Угода для поліпшення виконання податкових правил та застосування положень Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» між Україною та США) і MLI, що не має жодних практичних наслідків. Навіть більше, всередині країни досі відсутній комплексний підхід до вирішення проблеми офшорів, а бізнесу не надано чіткої картини майбутніх змін. Присутня роз'єднана та несинхронна робота відповідних державних органів. Так, попри те, що Указом Президента України № 180/2016 від 28 квітня 2016 р. «Про заходи щодо протидії зменшенню податкової бази і переміщенню прибутків за кордон» і Законом України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 р. № 2473-VIII уряду та Національному банку доручено розробити та внести до парламенту законопроекти про міжнародну співпрацю України в галузі оподаткування, а саме:

- щодо вдосконалення процедур контролю за трансфертним ціноутворенням (правила звітності в розрізі країн для міжнародних груп компаній);

- запровадження правил щодо контрольованих іноземних компаній,

протидії агресивному податковому плануванню (обмеження витрат на фінансові операції з пов'язаними особами та оподаткування постійного представництва);

- заходи щодо запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про уникнення подвійного оподаткування та процедури врегулювання спорів з питань застосування конвенцій про уникнення подвійного оподаткування;

- імплементація міжнародних стандартів для автоматичного обміну фінансовою інформацією [1].

Одним із напрямів необхідної реформи щодо протидії правопорушенням у фіскальній сфері може бути обмеження презумпції невинуватості осіб, що обіймають керівні посади в державних, регіональних та муніципальних органах управління, а також підприємств із державним, змішаною та приватною формою власності, діяльність яких пов'язана із загрозою некомпетентної діяльності, злочинних діянь або недбалої бездіяльності, що є наслідками з високим ступенем суспільної небезпеки або шкоди, тому що, як і податкові правопорушення, викликають системний вплив негативного явища на стабільність держави.

Література

1. Аналіз обсягів контрабанди в Україні: масштаби, прямі / непрямі втрати бюджету та економіки. Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <http://apitu.org.ua/node/119> (дата звернення 11.11.2020).

2. Статистика кримінальних проваджень з податків за 2019 рік. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/statistics-of-criminal-proceedings-on-taxes-for-2019/> (дата звернення 11.11.2020).

Дорошенко Д. К., Жидик Л. М., студенти
Науковий керівник: **Таращенко В. А.,**
к.е.н., доцент кафедри аудиту та економічного аналізу,
Університет державної фіскальної служби України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

На жаль, сьогодні в Україні існують певні проблеми, що перешкоджають реалізації належного контролю податкових органів за суб'єктами господарювання, а відтак і побудові ефективної податкової системи.

Згідно ПКУ, податковий контроль - це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Проблематика податкового контролю, основні його форми, методи, практика здійснення відображені в працях таких науковців, як: Васюк Ю. М., Волошин Ю., Мельник М. І., Лещух І. В., Солошкіна І. В. та іншими. Зокрема, серед науковців немає однастайності у визначенні сутності податкового контролю, наявні розбіжності у виокремленні основних етапів його проведення та існує дискусійність відносно шляхів підвищення ефективності контролюючих заходів у податковій системі країни.

На основі сутніснозмістових характеристик податкового контролю вітчизняними науковцями сформульовані основні вимоги до його проведення [2; 3].

- послідовність – передбачає здійснення великої кількості контрольних перевірок дій, що відповідають нормам законодавства, проводяться в логічній послідовності та спрямовуються на досягнення необхідного результату, а саме виявлення зловживань у сфері оподаткування та вжиття заходів для уникнення цього явища у майбутньому;

- об'єктивність – передбачає неупередженість дій податкових інспекторів

у процесі здійснення контрольно-перевірочних заходів;

- всебічність – передбачає охоплення податковим контролем усіх аспектів діяльності об'єкта контролю задля недопущення податкових правопорушень, а у разі їх виявлення – прийняття законних управлінських рішень;

- повнота – полягає у застосуванні всіх передбачених законом заходів для комплексного вивчення податковим інспектором господарської діяльності об'єкта контролю, виявленні усіх його сильних і слабких сторін в процесі виконання податкових зобов'язань;

- результативність – аналіз результатів контрольно-перевірочної роботи та оперативне прийняття рішень щодо виявлених недоліків як у роботі суб'єкта господарювання, так і контролюючого органу.

Дотримання зазначених вимог до здійснення податкового контролю забезпечить підвищення ефективності адміністрування податків в Україні.

Актуальною проблемою організації податкового контролю на сьогодні є підвищення ефективності проведення податкових перевірок, зниження кількості помилок при їх проведенні та прийняття змотивованих рішень за їх результатами.

Напрямами вдосконалення організації податкового контролю можна вважати [4, с. 236]:

- удосконалення системи контрольної роботи, що передбачає розробку системи відбору платників для документальних перевірок; розробку системи контролю за поверненням в Україну валютної виручки; створення системи контролю за товарними і грошовими потоками;

- удосконалення роботи з платниками податків полягає у створенні системи підтримки та використання повідомлень громадян про факти ухилення від оподаткування;

- удосконалення системи стягнення податків як однієї із найактуальніших проблем повинне передбачати створення системи контролю за нарахуванням і

надходженням платежів;

- вдосконалення методології проведення податкового аудиту, посилення контролю за супроводом процесу організації й проведенням перевірок, забезпечення своєчасного і якісного проведення перевірок, підтвердження достовірності заявленого до бюджетного відшкодування ПДВ;

- розширення бази оподаткування, яке дасть змогу зменшити податковий тиск на суб'єктів господарювання та підвищити сплату податків на добровільній основі, що збільшить надходження до бюджету;

- поліпшення системи внутрішнього контролю та запобігання корупції;

- прогнозування надходжень, що надасть можливість більш реально оцінювати ефективність діяльності податкової служби.

Отже, значні напрями покращення організації податкового контролю полягають у збільшенні ефективності, результативності податкових документальних перевірок та плануванні контрольної-перевірочної роботи, що дозволить оптимізувати трудові та часові витрати підрозділів податкового контролю.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 28.11.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 25.11.2020).

2. Васюк Ю. М. Податковий контроль в умовах реформ в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 3. С. 27-36.

3. Мельник М. І., Лещух І. В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», 2015. 330 с.

4. Жигаленко О. В. Ефективність податкового контролю в Україні : монографія. Київ : Вид-во КНЕУ ім. В Гетьмана, 2013. 236 с.

Дриль Т. А., студентка
Науковий керівник: **Чижова Т. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РІВЕНЬ НАДХОДЖЕННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ

Щороку близько третини фактичних податкових надходжень не надходить до бюджету через надто високий рівень тіньової економіки в Україні. Завдані збитки в результаті тіньової економіки покриваються за рахунок платників, які сумлінно дотримуються свого податкового обов'язку: спостерігаємо щорічне збільшення бюджетного податкового коефіцієнту. «Податкове навантаження є однією з найважливіших характеристик податкової системи, що являє собою узагальнений теоретичний вияв впливу оподаткування на економіку (суспільство) загалом та окремих економічних агентів», - підкреслює А. Соколовська. Рівень податкового навантаження на платників податків повинен бути не надто обтяжливим та давати змогу суб'єктам оподаткування достатньо фінансувати власні затрати, інвестуючи у вітчизняну економіку. Адже високі ставки податкових платежів часто є причиною ухилення від оподаткування задля збереження власних доходів. Так, Т. Єфименко наголошує, що особливо актуальним є завдання системного зниження податкових ставок. Податкова лібералізація є одним із важливих важелів стимулювання ділової активності та підвищення конкурентоспроможності національних виробників на світових ринках [1, с. 162].

Окремі аспекти злочинів, пов'язаних із незаконним відшкодуванням ПДВ, розглядалися у працях В. І. Антипова, В. Т. Білоуса, П. Т. Геги, Р. С. Довбаша, Л. М. Долі, Л. М. Дудника, В. С. Зеленецького, О. В. Копіци, О. Є. Користіна, С. І. Ніколаюка, Д. Й. Никифорчука, В. А. Предборського, Л. А. Савченка, Л. П. Скалозуба, М. П. Стрельбицького, С. С. Чернявського,

В. М. Щербака та інших.

Пропонуємо розглянути декілька схем, які найчастіше застосовуються для незаконного відшкодування ПДВ на території України:

1. Мінімізація податкових зобов'язань з ПДВ шляхом безпідставного формування податкового кредиту. Реальний суб'єкт підприємницької діяльності, використовуючи як постачальників товарно-матеріальних цінностей (далі - ТМЦ) фіктивні підприємства, здійснює безпідставне формування податкового кредиту шляхом проведення «безгрошових» господарських операцій. В подальшому вказаний податковий кредит використовується для мінімізації податкових зобов'язань за минулі періоди шляхом проведення взаємозаліку.

2. Завищення податкового кредиту за допомогою використання підприємств з ознаками фіктивності. Суть схеми полягає в залученні до проведення фінансово-господарської діяльності фіктивних підприємств або групи фіктивних підприємств, підконтрольних злочинному угрупованню. У цьому випадку службові особи суб'єкта підприємницької діяльності, використовуючи як постачальників і споживачів ТМЦ фіктивні підприємства, здійснюють коригування вартості зазначених цінностей таким чином, щоб ціна придбання перевищувала ціну реалізації [2].

3. Проведення безтоварних операцій. Організується шляхом фіктивного (за документами) придбання реальним суб'єктом підприємницької діяльності (далі - СПД) ТМЦ від ланцюга фіктивних та транзитних підприємств. Далі цим СПД отриманий товар документально реалізовується також на адресу транзитних або фіктивних структур, але вже за ціною в декілька разів нижчою за ціну придбання. Це призводить до необґрунтованого формування від'ємного значення по ПДВ, що дає можливість СПД претендувати на відшкодування з бюджету ПДВ або ж мінімізувати власні податкові зобов'язання. Розглянемо більш детально так звану «карусельну товарну схему», що супроводжується незаконним відшкодуванням ПДВ при здійсненні зовнішньоекономічної

діяльності. Загальна схема «карусельного» типу включає одержання експортером грошей від імпортеранерезидента; розрив ланцюга операцій у схемі в момент передачі грошей імпортерові; виведення грошей нерезиденту для подальшого «прокручування». Тобто, відправлені за кордон платежі можуть повторно повертатися нерезидентами в країну. З метою незаконного отримання ПДВ кошти прокручуються через конвертаційні центри. На банківський рахунок фіктивної фірми вносяться кошти, на які банком купується валюта на замовлення цієї фірми нібито для оплати товару, що має надійти з-за кордону по фіктивному договору із закордонною фірмою. Для передачі коштів від експортера до імпортера часто застосовуються операції із цінними паперами, у т.ч. на пред'явника. У такий спосіб у схемі забезпечується «розрив ланцюга» документально підтверджених схем. У випадку здійснення реального імпорту організатори схеми були б змушені заплатити ПДВ і митні платежі, одержавши в результаті збиток [3, с. 36]. Тому істотним моментом є відсутність фактичного імпорту, що супроводжується підробкою документації.

Література

1. Барін О. Р. Принцип справедливості як один з основоположних принципів оподаткування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 162-165.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 28.11.2020. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi.bin/laws/main.cgi?nreg=275517&p=1292579631296404> (дата звернення 29.11.2020).
3. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/унікнення оподаткування в Україні: нові виклики. Київ : Інститут соціально-економічної трансформації. Центр соціально-економічних досліджень CASE-Ukraine, 2019. 54 с.

Karpych A.,
*Assistant Professor of Department of Finance,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**IMPLEMENTATION OF GENDER-RESPONSIVE BUDGETING
IN UKRAINIAN AMALGAMATED HROMADAS:
A PERSPECTIVE FROM INSTITUTIONAL THEORY**

In the public sector of the economy of any country in the world, the budget is a reflection of the needs of the different groups or individuals. And budgeting is a process by which social and, in particular, gender equality can be achieved – with the help of budgeting tools we have the opportunity to facilitate the reduction of the gap between the positions of women and men within a society.

The topic of gender-responsive budgeting (GRB) is still underresearched in Ukraine which along with its increasing application on national and local levels conditions the topicality of studies in this area.

A budget based on the principles of GRB is often referred to as a “gender sensitive budget”, a “gender budget” or a “women’s budget”, although it does not take into account the needs of women only – GRB includes an analysis of the budget in terms of how it reaches and impacts women and men, as well as girls and boys [1]. It is vital to mention that “...it is men – or, rather masculinity – who are invisible.” [2, p. 6], therefore GRB aims to satisfy the needs of both genders equally.

Ukrainian amalgamated hromadas firstly were established in 2014 when the process of decentralization started being implemented. There are many active leaders within hromadas who are willing to promote positive changes within their communities. Also, I would like to highlight that hromadas are more financially independent, compared to other separate villages or towns in Ukraine, which may give them more freedom to use innovative budgeting instruments.

For Ukraine, GRB is a relatively new practice. Back in 2003, the Women's Fund of the city of Kharkiv analysed the city budget for years 1998-2001 from the perspective of gender. As a result, the targeted subprogramme “Development and

support of women's entrepreneurship" was developed and adopted as a part of the Economic Development Program of Kharkiv for years 2003-2005. Representative Office of the Friedrich Ebert Foundation in Ukraine (Friedrich Ebert Stiftung) launched the project "Gender Budgeting at the Local Level" in 2011 in Chernivtsi and Khmelnytskyi oblasts. On the basis of these pilot areas, methodological materials were developed to introduce GRB as a management technology in our country. Since 2014, there has been a planned work being accomplished by GRB Project, UN Women project, the DOBRE Program.

Currently, GRB is an element of the public finance reform in Ukraine (Strategy for reforming the public finance management system for 2017-2020: approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine from February 08, 2017, No 142-r).

The GRB in Ukraine is under process of its full institutionalization, in particular, Methodical recommendations for the implementation and application of a gender-oriented approach in the budget process were approved by Order by the Ministry of Finance of Ukraine from January 02, 2019, No 1. And according to Tolbert & Zucker, sedimentation, which is the final component in this process: "is characterized both by the virtually complete spread of structures across the group of actors theorized as appropriate adopters, and by the perpetuation of structures over a lengthy period of time" [3, p. 184]. In this regard, it may be useful to observe the amalgamated hromadas from this perspective as well.

It can be noted that an institutional theory is a supporting factor in the application of gender responsive budgeting. We can look at GRB from the perspective from Isomorphism since the Institutional theory can be defined as a sort of interpretation of the similarities (known as an isomorphism) [4]. The implementation of GRB on the local level can be imitated from one hromada to another, thus the mimetic isomorphism may take place (before the full institutionalization of GRB in Ukraine and the present relative freedom for each separate hromada – some kind of uncertainty).

The transition of the budget processes in hromadas to GRB may be studied from the perspective of institutional work as the relationship between institution, its

interest in work (it includes the will to implement GRB) and action is under focus [5]. According to Battilana [6], interrelation exists between individual, organizational and institutional dynamics, which provokes new ways for thinking of the implementation of new budgeting tools within Ukrainian communities.

It is important to conclude that the GRB is the outcome of the public finance reform in Ukraine. The practice of GRB is relatively new in our country – but can we exit from traditional budgeting process and entry to a new institutional form (reinstitutionalization)? That is the question which is definitely has to be answered, therefore further empirical evidence is needed here.

References

1. Budlender D. Expectations versus Realities in Gender-responsive Budget Initiatives. In *Gender and Social Policy in a Global Context: Uncovering the Gendered Structure of 'the Social'* / Razavi S. & Hassim Sh. (ed.). London : Palgrave Macmillan, 2006. 355 p.
2. Kimmel M. *The Gendered Society* (4th ed.). New York : Oxford University Press, 2011. 472 p.
3. Tolbert P., Zucker L. The institutionalization of institutional theory. In *Handbook of organization studies* / Clegg S., Hardy C., Nord W. (ed.) (pp. 175-190). London: SAGE, 1996. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/3082/c3a2026042bc1b7c60a8fe39658e9f43f322.pdf?_ga=2.116063686.1195330168.1602440826-1635842792.1602261093.
4. Greenwood R., Hinings C. Understanding Radical Organizational Change: Bringing Together the Old and the New Institutionalism. *Academy Of Management Review*. 1996. № 21(4). P. 1022-1054.
5. Lawrence T., Suddaby R., Leca B. Institutional Work: Refocusing Institutional Studies of Organization. *Journal Of Management Inquiry*. 2010. № 20(1). P. 52-58.
6. Battilana J. Agency and Institutions: The Enabling Role of Individuals' Social Position. *Organization*. 2006. № 13(5). P. 653-676.

Коропчук І. А., студент
Науковий керівник: **Дурман О. Л.,**
к.держ.упр., доцент кафедри державного управління і місцевого
самоврядування,
Херсонський національний технічний університет

ІНФРАСТРУКТУРНА СУБВЕНЦІЯ ЯК СКЛADOVA ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Послідовне впровадження нової регіональної політики (далі - НРП) дає можливість побачити перші позитивні зміни. Так, з моменту її декларування у 2016 році розвиток більшості регіонів характеризувався активізацією економічної діяльності та відновленням зростання в ключових сферах, про що свідчить позитивна динаміка основних соціально-економічних показників [1].

Оскільки нова регіональна політика базується на принципі децентралізації місцевого та регіонального самоврядування, який передбачає посилення ролі місцевих органів влади у розв'язанні економічних, соціальних та екологічних проблем, та передачі їм розширених повноважень у сфері управління публічними фінансами, то розглянемо ці процеси більш детально.

Основою розвитку інфраструктури, підвищення економічної активності та фінансової ефективності в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ) спочатку став Державний фонд регіонального розвитку (далі - ДФРР), який був створений ще в 2012 році, проте фактична його робота розпочалася лише в 2015 році [2]. ДФРР створювався з урахуванням досвіду Європейського Союзу для прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України, переведення державних фінансових інструментів розвитку на нову основу, відхід від старої практики фінансування виключно будівництва нових об'єктів, передусім бюджетної сфери, які домінували в переліках фінансування.

Створення ДФРР дозволило започаткувати в Україні новий підхід до управління публічними фінансами у сфері реалізації проєктів регіонального розвитку – через проведення відкритих конкурсів та відповідно до регіональних

(обласних) та місцевих (ОТГ, необ'єднані громади) стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації.

З метою подальшого стимулювання громад до об'єднання було прийнято рішення про запровадження ще одного інструменту розвитку громад – субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад (далі – інфраструктурна субвенція). Вперше згадування про неї відбувається у статті 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3].

Кожного року в Державному бюджеті України передбачається відповідна сума коштів на інфраструктурну субвенцію, а Кабінет Міністрів України приймає відповідну постанову, в якій визначається розмір субвенції для кожної ОТГ, що має прями відносини з бюджетом (рис. 1).



Рис. 1. Виділення коштів на інфраструктурну субвенцію в Державному бюджеті України по роках, млрд. грн.

Як видно з рис. 1, щороку сума коштів, що передбачалася на інфраструктурну субвенцію збільшувалася, однак в перерахунку на 1 мешканця

громади вона поступово зменшується. Це пов'язане з тим, що в 2017-2019 рр. кількість об'єднаних громад та мешканців, що в них проживають, збільшувалася швидше, ніж зростала загальна сума субвенції.

Проте у 2020 році субвенція не виділялася (хоча в державному бюджеті на 2020 рік передбачалася сума 2,9 млрд. грн.), а передбачені на неї кошти були переведені у фонд боротьби з COVID-19. Це суттєво зменшило доходи місцевих бюджетів та призвело до невиконання певних проєктів на місцях, а також спричинило «вимивання» оборотних коштів місцевого самоврядування [4]. Ця ситуація була спричинена тим, що фінансовий ресурс у громад забрали, а вимоги щодо закладення у місцеві бюджети кошти на завершення проєктів, що були започатковані у минулих роках, не відмінили.

Маємо надію, що в наступних роках цей інструмент буде повернуто до ОТГ, адже така складова публічних фінансів ОМС як інфраструктурна субвенція протягом 5 років довела свою ефективність та дозволила об'єднаним територіальним громадам суттєво підвищити якість життя своїх мешканців.

Література

1. Нова регіональна політика для нової України : аналітична доповідь. Київ : Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. 36 с. URL: <https://iser.org.ua/uploads/files/Reg%20politic%204%20ukr%20na%20sait.pdf>.
2. Державний фонд регіонального розвитку. Офіційний сайт Мінрегіону. URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/>.
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 0502.2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 13. С. 91.
4. Коронавірусне скорочення Держбюджету-2020: могло бути гірше: офіційний сайт Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3004922-koronavirusne-skorocenna-derzbudzetu2020-moglo-buti-girse.html>.

Кретьова Н. О., студентка
Науковий керівник: **Пенез О. В.,**
старший викладач кафедри фінансів та обліку,
Донецький державний університет управління

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ КРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Особливу роль у процесі становлення та розвитку країни в умовах інтеграційних процесів, незалежно від суспільно-економічної формації, відіграють фінанси. Фінанси є одним із головних інструментів реалізації державної політики в соціально-економічній сфері. Формування теорій про державні фінанси нерозривно пов'язані із самим існуванням держави та здійсненням її функцій. Наука про державні фінанси представляє суму знань про обґрунтування необхідності, способи, методи мобілізації певних грошових сум та напрями, способи їх вживання для забезпечення успішного функціонування держави. Об'єктивним ідеалом фінансового господарства можна вважати таку організацію цих способів, коли держава може ефективно виконувати власні функції, а при переході грошей від підприємств і домашніх господарств не погіршується їх економічне становище. Кошти, залучені із приватного господарства, повинні відтворюватись у вигляді відповідного набору ефективних і корисних послуг, наданих особистому сектору [1, с. 243].

Державні фінанси - це складова фінансової системи країни, її центральна сфера, через котру здійснюється вплив країни на економічний та соціальний розвиток. Для вирішення точних фінансових рішень, розпочинаючи від домогосподарств та завершуючи державними фінансами, треба чітко уявляти закономірності розвитку фінансових ринків, знати провідні концепції фінансової теорії. До провідних концепцій належать:

1. Концепція ефективності фінансових ринків, котра допускає, щоб в цінах фінансових активів була врахована вся відома інформація. У даному задумі під терміном «ефективність» розуміється не операційна, а інформаційна ефективність, яка формується на таких засадах: коли всі інвестори отримують

загальнодоступну інформацію одночасно; існує безліч продавців і покупців, котрі реалізують регулярні операції у чималих обсягах, а також дії деяких учасників ринку не мають вплив на загальний рівень цін; всі інвестори діють раціонально та мають ціль, щоб отримати максимальний прибуток. У повсякденному житті вони дотримуються частково або взагалі не дотримуються цих засад, завдяки цьому розрізняють слабку, помірну і сильну форми ефективності ринків [2, с. 118].

2. Концепція структури капіталу реалізується так, що компанії в особистій діяльності використовують власний та позиковий капітал, кожен з яких має конкретну вартість. Як правило, власний капітал коштує дорожче, ніж позиковий. Потрібно знайти найліпшу пропорцію у співвідношенні власного і позикового капіталу з тим, щоб середньозважена вартість капіталу була мінімальною, що зрештою має сприяти зростанню вартості бізнесу.

3. Концепція тимчасової вартості грошових коштів розвертається у тому, що сьогоднішні грошові кошти дорожче майбутніх. Людина, певною мірою відмовляючись від поточного вживання на користь збільшення майбутнього споживання, частину своїх коштів розміщує на банківському депозиті під певний відсоток. Цей відсоток підкреслює собою плату за відмову від поточного споживання. Даний замисел направляє нас до того, що різночасові грошові потоки треба приводити до одного моменту часу через ставку дисконтування.

4. Концепція ризику і прибутковості. Сутність простягається в тому, що інвестор, який приймає фінансові рішення, діє в умовах невизначеності. Інвестор, вкладаючи грошові кошти в ті чи інші фінансові активи, розраховує отримати певний дохід на вкладений капітал, однак цей майбутній прибуток не гарантований. Будь-які інвестиції на фінансовому ринку пов'язані з ризиком, і прагнення до отримання більшої вигідності несе в собі приховану загрозу втрати інвестованого капіталу, бо інвестор змушений купувати більш ризиковані фінансові активи [3, с. 57]. Через це потрібно зіставляти показники ризику та дохідності, а також приймати обґрунтовані рішення, використовуючи

сучасні методи управління ризиком, такі як страхування, хеджування, диверсифікація.

5. Концепція агентських відносин полягає в тому, що інтереси менеджерів та власників компанії розходяться. Господарі зацікавлені в зростанні вартості підприємництва, а найманий менеджер, зобов'язаний забезпечити цей зріст, як спеціаліст. Менеджер зацікавлений у високій заробітній платі, додаткових бонусах та інших привілеях, що показує відрахування з прибутків господарів. А втім надання менеджерам права прийняття рішень щодо діяльності компанії та використання фінансових ресурсів створює потенційний конфлікт, оскільки у менеджерів можуть бути свої інтереси, відмінні від інтересів власників.

Проведений аналіз фінансових концепцій дає можливість зробити наступні висновки: порядок суджень у галузі фінансів виступає складовою частиною загальнооекономічних вчень; фінансові концепції які виникли є належним відголосом на прибуткові, дипломатичні та суспільні процеси; фінансові рекомендації, що мають практичну цінність, визначають загальну економічну стратегію держави щодо зміцнення й стабілізації економіки та соціальних стосунків у країні; прогресивні фінансові переконання економічно розвинутих держав, убезпечуючи досить високий ступінь економічного зростання, сприяють суспільству вгамовувати різні вимоги особистості.

Література

1. Онищенко В. О., Бережна А. Ю., Птащенко Л. О., Чичкало-Кондрацька І. Б. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 600 с.
2. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси : навч. посіб. Київ : Атіка, 2002. 368 с.
3. Рожко О. Д. Еволюція теоретичних концепцій державних фінансів. *Фінанси України*. 2009. № 12. С. 56-65.

Ласкава Н. В., студентка
Науковий керівник: **Посаднєва О. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ФІСКАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

Економічна безпека держави – це такий стан національної економіки, що дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави. Складові економічної безпеки: виробнича безпека; демографічна безпека; енергетична безпека; зовнішньоекономічна безпека; інвестиційно-інноваційна безпека; макроекономічна безпека; продовольча безпека; соціальна безпека; фінансова безпека [1]. Фінансова безпека, у свою чергу, має кілька компонентів, у число яких входить і бюджетна безпека держави (рис. 1).

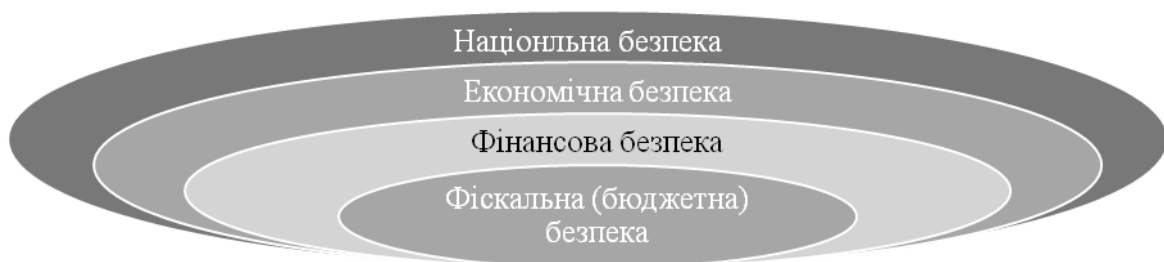


Рис. 1. Місце фіскальної безпеки у національній безпеці держави*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2, с. 25].

Фіскальна безпека держави – це здатність суб'єкта (держави, регіону) забезпечити запланований рівень фінансових надходжень до бюджетів держави з метою здійснення необхідних державних витрат і гарантування економічного суверенітету держави, її макроекономічної стабільності та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку [2, с. 26].

У статті 32 Бюджетного кодексу України зазначено, що з метою мінімізації впливу фіскальних ризиків на показники державного бюджету (тобто забезпечення фіскальної безпеки) Міністерство фінансів України

здійснює управління фінансовими ризиками шляхом їх виявлення, оцінки, моніторингу та розроблення заходів з їх мінімізації [3]. Згідно з тією ж статтею «... Інформація про фінансові ризики оприлюднюється на офіційному сайті Міністерства фінансів України після подання проекту закону про Державний бюджет України до Верховної Ради України...» [3].

Дійсно, Міністерство фінансів України щорічно, починаючи з 2017 року, на офіційному сайті публікує інформацію про можливі фінансові ризики бюджету наступного року. Якщо не брати до уваги пандемію коронавірусу, яка неочікувано і істотно підвищила фінансові ризики усіх країн світу, то в Україні типово основними фінансовими ризиками вважаються наступні (рис. 2):



Рис. 2. Основні фінансові ризики Державного бюджету України*

*Примітка. Складено авторами за даними джерела [4].

Незважаючи на щорічний моніторинг фінансових ризиків, найбільш непередбачуваними для врахування залишаються ризики макроекономічного середовища. Ризики, пов'язані з державним боргом також залежать від макроекономічного середовища, оскільки при непередбачуваному падінні доходів бюджету без одночасного зменшення видатків зростає дефіцит державного бюджету, і, як наслідок, зростає державний борг. Мінімізувати ризики за гарантованим державою боргом можна скорочуючи його обсяги. Тут

основним ризиком є неповернення суб'єктами господарювання кредитів, наданих під гарантії держави, тоді держава повинна буде розрахуватися за такими кредитами коштами державного бюджету. Інші групи фіскальних ризиків є більш прогнозовані, а тому – більше піддаються керуванню і мінімізації. Макроекономічні ж ризики можуть бути пов'язані не тільки з безпосередньо економічними «потрясіннями», а й з іншими глобальними проблемами, наприклад – гостра респіраторна хвороба COVID-19. Запроваджені карантинні заходи мали шоковий ефект для економік країн світу як з боку попиту (внаслідок падіння реальних доходів населення), так і пропозиції – знизилась обсяги глобальної торгівлі. Як результат, у другому кварталі 2020 року зафіксовано багаторічні мінімуми економічної активності як в розвинутих країнах, так і в Україні, що не могло негативно не позначитися як на доходах, так і на видатках державного бюджету.

Література

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. Дата оновлення: 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
2. Баранецька О.В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення : дис... канд. екон. наук : 21.04.01. Тернопіль, 2014. 232 с.
3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 14.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
4. Інформація про фіскальні ризики та їх потенційний вплив на державний бюджет у 2018-2021 роках. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/zvity> (дата звернення: 28.11.2020).

Лепський Р. В., студент
Науковий керівник: **Карпич А. Ю.,**
асистент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Стрімке зростання обсягів внутрішнього та зовнішнього боргу, а також витрат на його обслуговування зумовлюють потребу нагального вирішення цього питання. Для економіки нашої держави за останні роки ця проблема вийшла на перший план, що обумовлює необхідність поглиблення досліджень у напрямі вдосконалення методів обслуговування державного боргу.

Якщо розглядати динаміку стану державного боргу в Україні, то можна побачити значне його накопичення протягом 2015-2018 років. Протягом цього періоду понад 50% складав зовнішній борг і близько 35% внутрішній. Інша частка приходилася на внутрішній та зовнішній гарантований борг. У 2019 році частка зовнішнього боргу знизилася до рівня у 47% [1].

Щодо інших показників, таких як частка зобов'язань в національній валюті, частка зобов'язань з фіксованою ставкою та кількість довгострокових зобов'язань, то ми бачимо незначні підвищення на 2-3% [2]. Щодо ще одного важливого показника, такого як співвідношення державного боргу України до ВВП, то ми могли спостерігати динаміку зниження від 81% у 2016 році до 50,3% у 2019 році.

На жаль, за перших 9 місяців 2020 року демонструвалося нове стрімке підвищення обсягу боргу внаслідок кризи, спричиненої пандемією COVID-19 та, як наслідок, девальвації гривні. Частка зовнішнього боргу знову перевищила межу у 50%, а зважаючи на сьогоденішню тенденцію, то відношення боргу до ВВП знову має наблизитись до критичного рівня у 60%.

Проблеми боргової стійкості державних фінансів і міжнародної

платоспроможності України знову стають актуальними. Проте небезпечною тенденцією бюджетної системи впродовж останніх років стало не лише стрімке нарощування загальних обсягів державного та гарантованого державою боргу України, а й однозначне відчутне зростання витрат бюджету на фінансування його обслуговування та погашення.

Варто зазначити, що обслуговування державного боргу включає сукупні платежі за державними зобов'язаннями перед кредиторами щодо сплати відсотків, комісійних та штрафних платежів. Дані платежі здійснюються з державного бюджету України у вигляді видатків, які здійснюються за рахунок коштів загального фонду бюджету.

Сума коштів державного бюджету, необхідних для погашення та обслуговування державного боргу на рік, визначається і затверджується Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Обслуговування внутрішній боргу в період 2015-2019 рр. зросло з 57,7 до 73 млрд. грн., або на 26,5%, а витрати на обслуговування зовнішнього боргу за той самий період зросли з 26,8 до 46,2 млрд. грн., або на 72,3% [3; 4]. Зростання обсягу видатків на обслуговування державного боргу може спричинити такі наслідки, як боргова криза в нашій країні.

В той же час відношення витрат державного бюджету на обслуговування державного боргу до ВВП за досліджуваний період знизилось з 4,3% до 3%. В той же час, відношення до доходів державного бюджету знизилось з 15,8% у 2015 р. до 11,9% у 2019 р. [3; 4]. Однак, не зважаючи на зниження цих показників, їх високий рівень говорить про неефективність урядової фінансової політики, а також про існування значної боргової проблеми.

Існує низка проблем, що впливають на процес обслуговування державного боргу України. Як основні, можна виділити такі як нарощення обсягів державного боргу, значну частку зовнішньої боргу, заборгованість міжнародним фінансовим організаціям та іноземним державам, складність залучення державних позик, підвищені геополітичні ризики для інвесторів.

Кожна з цих проблем заслуговує окремого багатоступеневого рішення, що охоплюватиме всю структуру публічних фінансів.

Як перші кроки для виходу з сучасної складної ситуації, варто понизити боргове навантаження. Для цього потрібно укласти угоди про реструктуризацію боргу. Також необхідно проводити викуп боргових зобов'язань держави на вторинному ринку.

Отже, для покращення обслуговування державного боргу України необхідно проводити заходи щодо зменшення державного боргу та його оптимізації. Потрібно забезпечити концентрацію боргу на внутрішніх кредитних ресурсах та довгострокових позиках з фіксованими відсотковими ставками. Необхідно розробити загальну стратегію, що охоплюватиме всі сфери управління державним боргом.

Література

1. Звіти про державний борг України. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>.
2. Розрахунки за борговими зобов'язаннями держави. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/informaciya-pro-zdijsneni-operaciyi-z-upravlinnya-derzhavnim-borgom-z-2017-roku>.
3. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2019-2022 роки. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS_2019-2022_UKR_v11062019_Final.pdf.
4. Звіт про виконання Програми управління державним боргом за 2019 рік. Міністерство фінансів України. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%86%20%D0%A3%D0%94%D0%91%202019\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%86%20%D0%A3%D0%94%D0%91%202019(1).pdf).

Малюжець О. І., студент
Науковий керівник: Сисоєнко І. А.
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет*

ДІАГНОСТИКА ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Фіскальна ефективність податкових надходжень до бюджету, як і ефективність податкової системи в цілому, визначається різноманітними показниками, що дозволяють зробити висновки, наскільки обрані форми оподаткування дають змогу формувати доходи бюджету, не стримуючи підприємницьку активність. Одним із таких показників є коефіцієнт еластичності.

Еластичність податку показує відносну зміну обсягу його надходжень за незмінної податкової системи щодо процентної зміни бази оподаткування. Тобто коефіцієнт еластичності показує, на скільки відсотків збільшаться або зменшаться податкові надходження (група податків чи окремий податок) при зміні визначального економічного фактора (ВВП, доходів населення тощо) на 1 % [0, с. 191].

Коефіцієнт еластичності визначають за формулою 1 [1, с. 48].

$$E = B/v, \tag{1}$$

де E – коефіцієнт еластичності податків;

B – відсоткова зміна податкових надходжень (за незмінної податкової системи);

v – відсоткова зміна бази оподаткування.

Саме кількісна оцінка взаємозв'язків як усередині бюджетної системи, так і основних її показників з макроекономічними показниками, що характеризують загальноекономічний стан держави, дозволяє:

- виміряти стійкість та чутливість бюджетної системи до загальнооекономічних змін, які для неї є зовнішніми;
- виявити напрям та динаміку зміни основних показників системи;
- виявити еластичність зміни окремих складових доходів бюджету внаслідок використання певних інструментів бюджетно-податкової політики;
- порівняти ефективність інструментів, що можуть застосовуватися для досягнення деяких цілей бюджетно-податкової політики [0, с. 115-116].

Проаналізуємо динаміку коефіцієнта еластичності в Україні за період 2015-2019 років (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка коефіцієнта еластичності податків в Україні за 2015-2019 роки *

Показники	2015 рік	2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Сума, млн. грн.	Сума, млн. грн.	Темп приросту, %	Сума, млн. грн.	Темп приросту, %	Сума, млн. грн.	Темп приросту, %	Сума, млн. грн.	Темп приросту, %
Податкові надходження до Зведеного бюджету України, млн. грн.	507635,90	650781,68	28,20	828158,82	27,26	986348,52	19,10	1070321,84	8,51
Номінальний ВВП, млн. грн.	1979458	2383182	20,40	2982920	25,17	3558706	19,30	3974564	11,69
Коефіцієнт еластичності податків, %	-	1,38		1,08		0,99		0,73	

*Примітка. Складено автором за даними джерел [4].

Як видно з таблиці 1, в Україні відсутня чітка тенденція у динаміці коефіцієнта еластичності податків. Найвищий рівень коефіцієнта (1,38) спостерігався у 2016 р., однак це є негативним явищем, оскільки внаслідок фінансової кризи знизились обсяги податкових надходжень до бюджетів усіх

рівнів і ВВП. Найнижчий рівень – у 2019 році (0,73), що обумовлено низькою динамікою росту податкових надходжень Зведеного бюджету.

Нестійкість тенденцій коефіцієнта еластичності податків є негативним явищем, що обумовлене нераціональністю податкового навантаження, нестабільністю податкової політики держави та її регулюючого впливу. Визначальним у варіативних коливаннях показника еластичності податків є постійне зростання розмірів видаткової частини бюджету держави, темпи росту якої перевищують аналогічний показник ВВП та доходів до бюджетів усіх рівнів.

Дослідження еластичності податкових надходжень загалом та окремих видів податків дає змогу знайти дієвий спосіб реформування податкової системи, що сприяє максимізації надходжень податків при заданому рівні податкового навантаження або мінімізації податкового тиску при заданому рівні податкових надходжень [1, с. 49].

Важливим кроком на шляху підвищення ефективності податкової системи України має стати вдосконалення механізмів адміністрування податків і зборів, прогнозування податкових надходжень з урахуванням можливих податкових втрат.

Література

1. Сідельникова Л. П. Податково-боргові стратегії формування бюджетних ресурсів держави : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 620 с.
2. Сідельникова Л. П. Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 45-60.
3. Бандурка О. М., Понікаров В. Д., Попова С. М. Податкове право : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
4. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 03.12.2020).

Миколенко І. О., студент
Науковий керівник: **Ломачинська І. А.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеський національний університеті імені І. І. Мечникова

ФІНАНСІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇНИ

Неоіндустріальний та постматеріальний економічний розвиток призводить до того, що фізична економіка і матеріальне виробництво відіграє все менш важливу роль, відбувається випереджаюче зростання фінансового сектору у порівнянні з реальним, що посилює фінансіалізацію, яка проявляється у зростанні ролі фінансових мотивів, фінансових ринків, фінансових суб'єктів, фінансових інститутів у національній та міжнародній економіці.

Фінансіалізація посилює невизначеність фінансових ринків, ступінь якої залежить від правил гри, інтерпретації ризиків і можливостей, реакції на нову інформацію, дій інших учасників, які, в свою чергу, змінюються не лише під впливом економічних, а й політичних, соціально-культурних, технологічних, суспільних факторів. При цьому внутрішня природа фінансових ринків взагалі пов'язана із спекуляціями, нестабільністю, стадною поведінкою економічних суб'єктів. Більш того, фінансові посередники зацікавлені в централізації ціноутворення на біржових майданчиках і зростанні спекулятивної торгівлі, а надмірні фінансові спекуляції призводять до спотворення ринкових механізмів і зростання волатильності. Посиленню невизначеності сприяє і зростаюча роль інституційних інвесторів, що обумовлює появу нових фінансових інструментів, пошук більш високої доходності, перерозподіл та концентрацію інформації.

Вільна торгівля відповідно мейнстріму міжнародного економічного аналізу передбачає встановлення обмінного курсу, який відповідає повній зайнятості та збалансованій торгівлі, й міжнародна торгівля відділена від міжнародного руху капіталу та інвестицій. Саме це забезпечує те, що країна отримує можливість експортувати товари та послуги, у виробництві яких вона

має порівняльні переваги. Втім, фінансіалізація призводить до невідповідності обмінних курсів збалансованій торгівлі країни у світовому господарстві, в результаті чого посилюються дисбаланси торговельного і платіжного балансів, і країна втрачає конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Глобальна фінансіалізація супроводжувалась девальвацією міжнародної валютної системи, в основі якої, зокрема, високий рівень доларизації, що забезпечує додаткові конкурентні переваги економіці США. Китай, не зважаючи на те, що його національна валюта не є світовою, також забезпечив нарощування присутності у міжнародній торгівлі саме за рахунок її девальвації. Отже, фінансова глобалізація та лібералізація торгівлі не гарантують ефективний глобальний розподіл ресурсів, а отже максимізацію вигід економічних суб'єктів, що стосується й України.

Більш того, обмінні курси та рівень зайнятості, що відповідають економічній та фінансовій стабільності, не завжди передбачають «вільну» торгівлю. І забезпечення відповідного обмінного курсу і якісної зайнятості потребують контролю над капіталом та окремих реформ, що обмежує свободу ринку та його лібералізацію. Відповідно, лібералізація міжнародної торгівлі поряд із фінансіалізацією посилює тиск на обмінні курси та потребує збільшення витрат на забезпечення стабільності національної валюти, обумовлює зростання боргу країни та витрат на його обслуговування, відтік якісної робочої сили, виникнення та накопичення структурних і фінансових дисбалансів.

Поряд із цим, стабілізаційна політика в країнах, що розвиваються, потребує зростання вартості національної валюти, покладаючись на приток капіталу для фінансування зовнішньої заборгованості. Але частіше це супроводжується відтоком капіталу, а якщо приток й відбувається, то в результаті високого рівня невизначеності, це високоліквідний та спекулятивний капітал, який робить економіку країни ще більше фінансово вразливою.

Слід відзначити, що фінансіалізація у поєднанні з лібералізацією і

глобалізацією, як правило, ще більше посилює невизначеність та волонтакальність фінансових ринків, яка поширюється й на товарні та сировинні ринки, що призводить до активізації передаточного механізму нестабільності на економічному, інституційному, ідеологічному рівнях переважно в країни, що розвиваються. Це також посилює тиск на обмінний курс, зменшує конкурентоспроможність національної економіки, посилює відтік капіталу.

Більш того, проявляється й інша сторона фінансіалізації – небажання або недостатня політична воля протистояти фінансовим спекуляціям, надмірно ліквідним фінансовим потокам, що обумовлює зростання боргової залежності, неправильній оцінці активів, економічній нестабільності тощо, що можна пояснити наступним. По-перше, ресурсна залежність моделей розвитку країн, що розвиваються, змушує їх залежати від економічних теорій і моделей, що підтримують фінансіалізацію, неолібералізм, глобалізацію. По-друге, влада фінансової еліти отримує велику вигоду від такої політики, незважаючи на витрати для багатьох інших. По-третє, небажання самих економістів і політиків чесно поглянути на глибокі проблеми, пов'язані з цими теоріями та їх практичним застосуванням.

Отже, фінансіалізація призводить до десуверенізації національних економік, що знижує здатність урядів протидіяти зовнішній економічній та фінансовій нестабільності, забезпечувати реалізацію національних інтересів на зовнішніх ринках і зростання конкурентоспроможності національної економіки, не допускати ухиляння від сплати податків при зовнішньоекономічній діяльності та відмивання «брудних» доходів і капіталу. Втім, слід визнати, що фінансіалізація є безповоротним процесом, і завданням на національному та наднаціональному рівні є використання її переваг на користь зростання притоку інвестицій в реальний сектор національної економіки та впровадження механізмів мінімізації її негативних наслідків.

Мунько А. Ю.

*к.держ.упр., доцент кафедри управління та адміністрування,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

ДІЯЛЬНІСТЬ САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ: ФІСКАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Законодавство України визначає три види підприємницької діяльності залежно від кількості співробітників та річного доходу:

– суб'єкти мікропідприємництва – фізичні особи-підприємці та юридичні особи, у яких середня кількість працівників за звітний період не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує 2 млн. євро за середньорічним курсом Національного банку України;

– суб'єкти малого підприємництва – фізичні особи-підприємці та юридичні особи у яких середня кількість працівників за звітний період не перевищує 50 осіб та річний дохід не перевищує 10 млн. євро за середньорічним курсом Національного банку України;

– суб'єкти великого підприємництва – юридичні особи, у яких середня кількість працівників за звітний період перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 млн. євро за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Така класифікація відповідає законодавству ЄС за винятком категорії суб'єктів середнього підприємництва. У Господарському кодексі України ця категорія визначається як усі інші суб'єкти підприємництва, що не належать до мікро-, малого та великого підприємництва [1]. Тоді як у ЄС середнє підприємство – у якому менше 250 працівників та річний оборот менше 50 млн. євро або баланс нижче 43 млн. євро [2].

Поряд з тим у Податковому кодексі України впроваджено поняття самозайнята особа як «платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної

діяльності [3]».

З метою реалізації фіскального механізму впровадження діяльності самозайнятих осіб та узгодження відповідних нормативно-правових основ пропонуємо наявне в Податковому кодексі України поняття «самозайнята особа» змінити поняттям суб'єкт мікропідприємництва.

Разом з тим ввести визначення у такій редакції «самозайнята особа – фізична особа, яка досягла працездатного віку, не є приватним підприємцем, не використовує працю найманих осіб, але здійснює нерегулярну прибуткові діяльність з доходом, обсяг якого протягом календарного року не перевищує 2 мінімальних заробітних плат на місяць. У співставних умовах – це розмір середньомісячної заробітної плати по Україні (за січень – вересень 2020 року – 11 199 грн.), яку фактично може отримувати працівник підприємства, але у цьому випадку особа сама забезпечує цей дохід, у тому числі без реєстрації як фізична особа підприємець.

Такі зміни в фіскальних механізмах дозволять охопити прошарок населення, особливо сільського, які заробляють різними видами діяльності (нерегулярно), ухиляючись від оподаткування як платники єдиного податку.

До особливостей фіскального механізму провадження діяльності самозайнятих осіб в Україні відносимо такі нормативно-правові аспекти:

- встановлення нижньої межі для першої групи платників єдиного податку від 60000 тис. грн.;

- доповнення Глави 1. Спрощена система оподаткування обліку та звітності Розділу XIV. Спеціальні податкові режими Податкового кодексу України статтею про податок на доходи самозайнятих осіб;

- впровадження механізми адміністрування за аналогією єдиним податком, зокрема встановлення фіксованої ставки податку на доходи самозайнятих осіб 4% від мінімальної заробітної плати; якщо за результатами річного декларування є надлишковий дохід, то самозайнята особа повинна сплатити податок на надлишок за максимальною ставкою для першої групи платників єдиного податку (10% розміру прожиткового мінімуму);

– передбачення звітування самозайнятих осіб раз на рік у вигляді звіту про нерегулярну підприємницьку діяльність.

Разом із тим органам державної влади слід розробити засадничий законодавчий документ щодо підтримки мікро-, малого та середнього підприємництва. За приклад можна взяти «Акт малого бізнесу» для Європи, що забезпечує політику у відповідній сфері, зміцнює конкурентоспроможність суб'єктів підприємництва. Акт побудований навколо 10 принципів: створити середовище, в якому підприємства можуть розвиватися; забезпечити чесним підприємцям другого шансу після банкрутства; розробити правила згідно з принципом «Спочатку подумай про мале»; зробити публічні адміністрації чутливими до потреб малого підприємництва; адаптувати інструменти державної політики до потреб суб'єктів підприємництва; спрощення доступу підприємств до розроблення нормативно-правової бази, підтримуючої своєчасні розрахунки; допомогти отримати вигоди від можливостей Єдиного Ринку; сприяти підвищенню навичок з інноваційної діяльності; дозволити підприємствам свої екологічні проблеми перетворити в можливості; заохочувати і підтримувати суб'єктів підприємництва до отримання вигоди від зростання ринків [4]. У межах принципів визначені завдання Європейської комісії та обов'язки держав-членів ЄС щодо їх реалізації.

Література

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003H0361>.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 2.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. «Think Small First» «A Small Business Act», Brussels, 2008, 21 p.

Нетребко К. В., студентка
Науковий керівник: **Таращенко В. А.,**
к.е.н., доцент кафедри аудиту та економічного аналізу,
Університет державної фіскальної служби України

ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал», покликаний кардинально змінити оподаткування підприємств та замість податку на прибуток запровадити податок на виведений капітал (далі - ПВК).

Податок на виведений капітал – різновид корпоративного податку (податку на прибуток), яким оподатковується виведення коштів з обороту підприємства (дивіденди, роялті, відсотки, фінансова допомога тощо).

Ідея впровадження податку на виведений капітал обговорюється в нашому суспільстві вже кілька років. Багато хто з експертів озвучують свої доводи як за впровадження такої моделі оподаткування, так і проти. І в кожного з них є свої вагомі аргументи. Спробуємо в них розібратися й зробити власний висновок стосовно доцільності такої корінної зміни системи оподаткування.

Законопроект передбачає, що весь прибуток, отриманий підприємством, не оподатковується та залишається у розпорядженні підприємства на його розвиток (нові об'єкти будівництва, транспорт, модернізація виробництва, депозит тощо). Але, як тільки підприємство вирішить вивести капітал на користь неплатників ПВК, воно повинно нарахувати та сплатити ПВК.

Податок на прибуток відрізняється від податку на виведений капітал (розподілений прибуток) базою оподаткування, тобто тим, що саме оподатковується.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами

Податок на прибуток підприємств (загальнодержавний податок в Україні) – прямий податок, що стягується з прибутку організації (підприємства, банку,

страхової компанії, тощо).

Операційний прибуток – аналітичний показник, який дорівнює обсягу прибутку до вирахування відсотків за позиковими коштами і сплати податків.

Цей показник розраховується на основі фінансової звітності компанії і використовується інвесторами для оцінки прибутковості основної діяльності компанії.

На сьогодні операційний прибуток підприємства – доходи мінус витрати.

Але, перша проблема полягає в тому, що запровадження нового принципу оподаткування прибутку суттєво зменшить надходження до бюджету – влада оцінила у 20-30 мільярдів гривень. Тобто це дуже великі витрати для доходів бюджету.

За розрахунками спеціалістів, загальні втрати бюджету протягом першого року складуть 1,2-1,3% ВВП. Заразом перерозподіл на користь підприємств призведе до їх модернізації, що в майбутньому дозволить платити набагато більше податків.

Після запровадження податку на виведений капітал (розподілений прибуток) оптимізувати витрати або виводити прибуток в офшори більше не матиме сенсу. Отже, підприємства показуватимуть реальні фінансові результати.

Новий податок створить певні перешкоди для українських інвестицій за кордон: передбачається оподаткування внеску в створення підприємства за кордоном податком на виведений капітал [1].

Є нюанси і з адмініструванням податку на виведений капітал. Виплату дивідендів і прирівняних до них платежів адмініструватиме банківська система. Як це відбуватиметься – механізм ще не вироблений.

Також, з огляду на те, що тягар доведення невідповідності бази ПВК звичайним цінам покладається на податкові органи, адміністративне навантаження на них збільшиться.

Досвід розвинутих країн світу доводить, що основою для формування дохідної частини бюджету країни повинні слугувати прямі податки з доходів, а саме з доходів корпорацій та з доходів населення. Враховуючи рівень соціально-

економічного розвитку України (доходи населення, рівень бідності, ступінь поляризації населення за розміром доходів, купівельна спроможність населення тощо), формування доходів бюджету країни лише за рахунок оподаткування доходів населення може призвести до негативних наслідків [2].

Також проблема полягає в тому, що запровадження податку на виведений капітал ускладнить життя бухгалтерам, оскільки ускладнить облік. В цьому випадку, приватні підприємці повинні будуть підвищити зарплату своїм бухгалтерам, також потрібно буде розширювати штат, а це теж зайві витрати на підприємстві.

Ще один позитивний момент введення податку на розподілений прибуток: він зрівняв оподаткування компаній, прибравши податкові пільги.

Крім того, цей податок скасував економічне подвійне оподаткування прибутку підприємств. Податок стягувався тільки один раз: при розподілі прибутку на рівні підприємства, а дивіденди на рівні фізичної особи, яка отримала такі дивіденди, не обкладалися прибутковим податком.

Головною проблемою податкової системи України є недосконала система адміністрування податків. Саме тому вкрай важливими є заходи щодо покращення потенціалу та інституційної культури ДФС. Важливо також боротися з корупцією.

Без компенсаційних заходів загальний вплив введення ПВК буде негативним, оскільки чинитиме додатковий тиск на складну бюджетну ситуацію в країні. Час до 2021 року слід використати для кращого прорахунку впливу ПВК на стан бюджету.

В той же час, як новий податок вплине на інвестиції, важко спрогнозувати.

Література

1. Проект Ліберального Податкового кодексу України. URL: <http://appu.org.ua/> (дата звернення 01.12.2020).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.12.2020).

Нечипоренко А. В.,
*к.е.н., доцент кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет державної фіскальної служби України*

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах від ефективного функціонування публічних фінансів, які займають ключові позиції в фінансовій системі України, залежить можливість держави результативно виконувати свої функції, сприяти економічному зростанню та досягненню добробуту в суспільстві.

Теперішні реалії свідчать про неефективне функціонування публічних фінансів в контексті формування, розподілу та використання бюджетних коштів. Це високий рівень податкового навантаження, домінування фіскальної функції податкової системи та нехтування стимулюючою функцією; неефективний розподіл бюджетних коштів; низький рівень соціального забезпечення вразливих верств населення та рівня соціальних стандартів [1].

Тому актуалізується питання щодо оптимізації функціонування публічних фінансів в сучасних умовах. Це уможливить створити надійну фінансову основу держави, достатню для виконання її функцій, стимулювати розвиток підприємництва, сприятиме зростанню рівня життя населення, підвищенню якості державних послуг, що дійсно важливо в сучасних умовах.

Негативні явища, які спостерігаються в суспільстві, зумовлені не тільки прорахунками в економіці країни, але й неефективністю управлінських дій у системі публічних фінансів. Послаблення державно-управлінських функцій та низька якість управлінських технологій свідчать про те, що система публічних фінансів потребує нових підходів до використання фінансових ресурсів. Поступальний розвиток сучасного суспільства неможливий без ефективного функціонування системи публічних фінансів, які являються дієвим інструментом втручання держави в економіку в цілому [2, с. 680].

В Україні значну частку в складі фінансових ресурсів держави займають фінансові ресурси державного сектору економіки. Залучення необхідного

обсягу фінансових ресурсів є визначальним чинником повноти забезпечення потреб об'єктів соціальної інфраструктури, дієвості державного регулювання суб'єктів господарювання, рівня матеріального й духовного добробуту населення та зростання фінансового потенціалу країни. Ефективне функціонування фінансової системи тісно пов'язане з результативним управлінням публічними фінансами. Тому ефективність функціонування фінансової системи визначає дієвість урядової політики у сфері фінансів, створює передумови для забезпечення стабільності економіки [3, с. 375].

Система управління публічними фінансами в Україні є основою забезпечення стабільного розвитку країни й гарантованого виконання соціальних зобов'язань перед громадянами. Однак, нині рівень управління публічними фінансами в країні не забезпечує можливості для стрімкого реформування усіх важливих сфер життєдіяльності суспільства [4, с. 353]. Крім того, варто наголосити на таких проблемах, як: невпорядкованість управлінських відносин у сфері публічних фінансів, дублювання повноважень владних інституцій, високий рівень корупції, що свідчить про необхідність у формуванні нових підходів до використання бюджетних коштів та оптимального розподілу завдань між органами державної влади [5, с. 43].

Зважаючи на вищезазначене, вважаємо за необхідне використовувати такі напрями оптимізації та розвитку публічних фінансів у сучасних умовах:

- забезпечення прозорості публічних фінансів як важливий інструмент зменшення корупції та неефективності використання бюджетних коштів, а також залучення суспільства до контролю за їх розподілом та використанням;
- ефективне застосування програмно-цільового методу бюджетування та удосконалення інструментів середньострокового бюджетного планування;
- удосконалення системи результативних показників для підвищення якості надання держаних послуг населенню і узгодження соціальних видатків;
- зниження податкового тиску на підприємництво й застосування податкових інструментів стимулювання господарської діяльності в країні;
- продовження реформи децентралізації задля зміцнення фінансової

спроможності місцевих бюджетів за рахунок закріплення джерел доходів;

– чітке визначення цілей та напрямів використання кредитних та інвестиційних ресурсів з метою підвищення їхньої ефективності;

– налагодження співпраці органів державної влади з громадськістю для підвищення ефективності функціонування публічних фінансів.

Таким чином, запропоновані заходи уможливають побудувати ефективну систему управління публічними фінансами в Україні, яка може надавати дійсно якісні державні послуги, відповідно до пріоритетів розвитку суспільства, й сприятиме підвищенню рівня та якості життя населення.

Література

1. Швайко М. Л. Розвиток публічних фінансів України у сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7441>.

2. Юрах Ю. С. Реформування публічних фінансів в Україні. *Молодіжний податковий конгрес* : зб. тез, 20 трав. 2020 р., Ірпінь, 2020. С. 680-683.

3. Kuzheliev M., Nechyporenko A. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes : collective monograph / edited by R. Iserman, M. Dei, O. Rudenko, Y. Tsekhmister, V. Lunov. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA. 2019. P. 374-385.

4. Нечипоренко А. В., Чернишова Т. О. Напрями вдосконалення системи управління публічними фінансами в Україні. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки* : збірник тез Податкового конгресу, 12 груд. 2019 р. Ірпінь, 2019. С. 353-356.

5. Кужелєв М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 березня 2020 р. Ірпінь, 2020. С. 42-44.

Паламар Н. В., студентка
Науковий керівник: **Вишивана Б. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОЇ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ ДКСУ В БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення у функціонуванні казначейської системи виконання бюджетів все більшого значення набуває контроль за розподілом та витрачанням коштів бюджетів, як державного, так і місцевих рівнів. Одна з основних функцій в управлінні бюджетними коштами покладена на органи Державної казначейської служби України (далі - ДКСУ). Максимальна результативність ДКСУ у виконанні своїх завдань залежить від ефективної діяльності внутрішньої платіжної системи ДКСУ, що визначає актуальність обраної теми.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [1] платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов’язковою функцією, яку має виконувати платіжна система.

З метою максимізації ефективності управління бюджетними коштами у 1999 році було ухвалено спільну постанову Кабінету Міністрів України та Національного банку України «Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства» [2], відповідно до якої органи ДКСУ отримали статус учасників Системи електронних платежів Національного банку (далі - СЕП НБУ) на загальних засадах та право проводити через цю систему платежі та міжбанківські розрахунки.

У внутрішній платіжній системі ДКСУ держава виконує функції одержувача і відправника платежів державного бюджету. Нині внутрішня платіжна система ДКСУ є системою самостійно функціонуючих структурних частин, які утворені в кожному регіоні на базі головних управлінь ДКСУ. Взаємодія між цими структурними одиницями відбувається за допомогою

СЕП НБУ [3, с. 75].

Відомо, що ДКСУ є клієнтом НБУ та з метою обліку коштів та розрахунків у СЕП НБУ має відкритий Єдиний казначейський рахунок (далі - ЄКР), функціонування якого забезпечує [4]: можливість швидкої мобілізації коштів, які протягом дня надходять на рахунки, відкриті в органах ДКСУ, та використання їх для проведення бюджетних видатків та інших операцій, що не суперечать законодавству України; надання оперативної інформації органам законодавчої та виконавчої влади про операції, здійснені за ЄКР; оптимальні можливості для прийняття представниками законодавчої та виконавчої влади оперативних рішень щодо забезпечення ефективного використання бюджетних коштів.

Рішення про включення ДКСУ до СЕП НБУ було прийняте з метою скорочення термінів проходження платежів бюджетів усіх рівнів та прискорення обігу бюджетних коштів Національним банком України. Однією з основних вимог переходу ДКСУ в статус учасника СЕП була необхідність розробки нової системи бухгалтерського обліку та звітності, особливістю якої є, з одного боку, відповідність вимогам Національного банку щодо побудови структури рахунків, а з іншого – відповідність функціональності ДКСУ цілям бюджетного процесу [5]. Після переходу в СЕП, будь – яка операція автоматизується та відображається в бухгалтерських проводках у розгорнутому вигляді.

За даними Національного банку України близько 40% від загальної кількості платежів усіх учасників СЕП НБУ припадає на органи ДКСУ. З цієї кількості розрахунково-платіжних документів близько 30% складають платежі за операціями в межах внутрішньої платіжної системи казначейства. Отже, обсяги виробничого навантаження на внутрішню систему казначейства є надзвичайно високими [3, с. 76].

ДКСУ контролює роботу своїх головних управлінь використовуючи автоматизоване робоче місце (далі - АРМ) управління єдиним казначейським рахунком. За допомогою СЕП ДКСУ визначає ліміти технічного рахунку в системі моніторингу технічних рахунків НБУ. З метою оптимізації часу та ресурсів для прийняття управлінських рішень ДКСУ за допомогою АРМ

отримує інформацію про стан технічного ЄКР. АС «Казна-Доходи» опрацьовує всю технологічну і платіжну інформацію, яка обмінюється між ДКСУ, її головними управліннями та СЕП через АРМ-СЕП.

Функціонування ЄКР в СЕП НБУ забезпечило високу якість розрахунків за бюджетними коштами, їх надійність і безпеку та значно скоротило терміни проходження платежів, збільшило обіговість бюджетних коштів, надало можливість для складання щоденної оперативної звітності з обліку доходів та видатків державного бюджету, дозволило ефективніше здійснювати управління загальним залишком грошових ресурсів [3].

Отже, із впровадженням СЕП НБУ в механізм виконання державного бюджету України та місцевих бюджетів відбулися оптимізація ресурсів для організації бюджетного процесу та удосконалення системи контролю за рухом бюджетних коштів. Проте, удосконалення системи виконання бюджетів потребує щоразу новіших інформаційних технологій та повного оцифрування бюджетної системи.

Література

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>.
2. Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства : Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 15.09.1999 р. № 1721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1721-99-%D0%BF#Text>.
3. Косова Т. Д., Папаїка О. О. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
4. Русін В. М. Внутрішня платіжна система казначейства: сучасний стан та перспективи розвитку. *Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст* : зб. матеріалів всеукр. наук.-прак. конф., 20-22 бер. 2008 р. Вінниця, 2008. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/14056/1/>.
5. Становлення та розвиток Державного казначейства України. URL: https://fin.fem.sumdu.edu.ua/images/My_files/Kazn_Sprava/1_6.pdf.

Пелешок Я. В., студентка,
Науковий керівник: Таращенко В. А.,
к.е.н., доцент кафедри аудиту та економічного аналізу,
Університет державної фіскальної служби України

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Податковий контроль є системою заходів, котрі вживаються податковими органами із метою контролю правильності обрахунку, повноти та своєчасності сплати податкових та інших платежів обов'язкового характеру, а також додержання законодавства із питань регулювання обігу готівки, здійснення розрахунково - касових операцій, патентування, ліцензування і іншого законодавства, контроль за додержанням котрого покладено на податкові органи [1, с. 235].

На сучасному етапі, податковий контроль є тим інструментарієм, що здійснює забезпечення зв'язку платників податкових платежів із державними органами управління, котрі наділені особливими податковими правами і повноваженнями. Головною формою здійснення податкового контролю є податкові перевірки, динаміка яких за звітний період зменшилась (рис. 1).

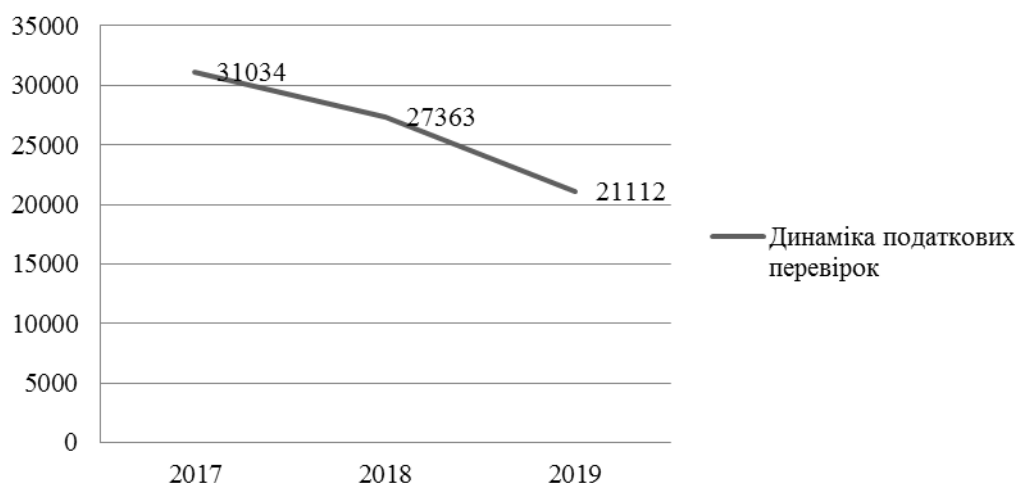


Рис. 1. Динаміка здійснення податкових перевірок протягом 2017-2019 років, шт.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

З рис. 1 можемо спостерігати, що динаміка здійснення податкових перевірок протягом 2017-2019 років має спадний характер, зокрема вона знизилась на 9922 або на 32%.

Динаміка структури здійснення податкових перевірок протягом 2017-2019 років показана на рис. 2.

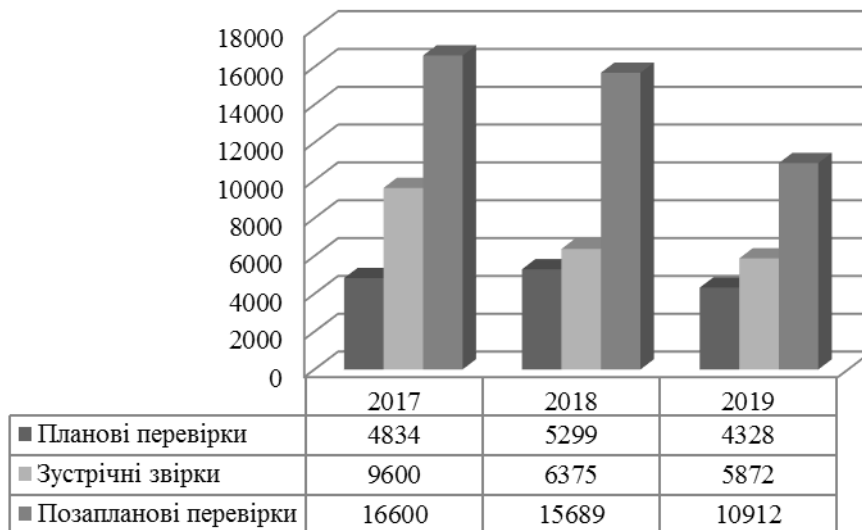


Рис. 2. Динаміка здійснення податкових перевірок відповідно до класифікаційних ознак протягом 2017-2019 років, шт.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

З рис. 2 бачимо, що в структурі здійснення податкових перевірок найбільшу кількість становлять позапланові перевірки, їх динаміка за звітний період зменшилась на 5688 або на 34%. Другу сходинку займають зустрічні звірки, їх динаміка за звітний період зменшилась на 3728 або на 39%, та третю сходинку займають планові перевірки, їх динаміка також зменшилась на 506 чи на 10%.

Протягом 2019 року в плановому порядку охоплено найбільші ризики у діяльності понад 4,5 тис. платників податкових платежів із загальним обсягом дохідності 1 320,90 млрд. грн., відповідно до галузевого принципу.

Так, із сфери нафтовидобувної галузі здійснено перевірку 140 суб'єктів господарської діяльності із доходами у 2019 році понад 250 млрд. грн., до

державної казни донараховано 6,1 млрд. грн.; в будівельній галузі - 383 суб'єкти господарської діяльності із доходами більше 35 млрд. грн., до бюджету донараховано 860,50 млн. грн. тощо [2].

Значну частку в загальній сумі недоплат, які виявлені плановими перевіроочними заходами, є ПДВ, податок на прибуток, акцизний та земельний податки. Переважно під час планових заходів виявлялись такі моменти:

- зменшення доходів у результаті не оприбуткування активів (природного газу, об'єктів закінченого будівництва тощо);

- завищення витрат (на товарну продукцію, із залученням до закупівель суб'єктів господарської діяльності із фіктивними ознаками; виплати грошових заохочень, котрі мали б виплачуватись із чистого прибутку; безпідставне списання кредиторської заборгованості; відсутність первинної облікової документації), заниження земельного податку через невірне використання коефіцієнту функціонального застосування землі [2].

Незважаючи на позитивну динаміку щодо зменшення кількості податкових перевірок, нині існують певні проблеми стосовно проведення податкового контролю, котрі мають макроекономічний характер, а також обумовлені поведінкою платників податкових платежів. Усунення дестабілізуючих, які здійснюють вплив на результативність податкового контролю, на рівні роботи податкових органів і їхніх відносин із платниками податкових платежів є першочерговим завданням під час визначення напрямів збільшення рівня ефективності податкового контролю.

Негативно здійснює вплив на рівень податкового контролю незадовільний фінансовий стан юридичних осіб – платників податкових платежів, для котрих податковий тягар є надто високим та вони об'єктивно не в змозі сплачувати податкові платежі у повній мірі, тому активно використовують легальні, напівлегальні і нелегальні схеми стосовно мінімізації податкових платежів, а це збільшує кількість випадків порушення податкового законодавства і збільшує рівень ризику невиявлення здійснених порушень податковими органами. Також негативно здійснює вплив на ефективність

податкового контролю низький рівень податкової культури та довіри платників до податкових органів. Це обумовлено доволі частими змінами та недосконалістю податкового законодавства, наявністю безлічі фактів протиправної поведінки посадових осіб податкових органів при здійсненні податкових, негативною статистикою судових рішень за податковими спорами між платниками і податковими органами, коли, поза сумнівом, мають місце факти штучного затягування прийняття рішень на користь платника. Загалом це суттєво знижує рівень ефективності податкового контролю.

Поглиблення співпраці податкових органів із платниками податкових платежів, реформування організації роботи податкових органів і підходів до здійснення ними перевірочних заходів, збільшення рівня якості і стабілізація податкового законодавства є ключовими напрямками підвищення ефективності податкового контролю [3, с. 140].

Отже, податковий контроль являє собою складну, динамічну систему, елементи котрої є взаємопов'язаними і взаємозумовленими. Проведеним аналізом сучасних тенденцій податкового контролю в Україні встановлено, що динаміка здійснення перевірочних заходів має позитивну динаміку в сторону зменшення, але нині існує ціла низка проблем в здійсненні податкового контролю. Запропоновані нами напрями вирішення даних проблем позитивно вплинуть на здійснення податкового контролю та системи оподаткування у нашій державі загалом.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. № 92. ст. 3248.
2. Офіційні дані Державної податкової служби України URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення 02.12.2020).
3. Лісовий А. В. Проблеми податкового контролю в Україні та напрями підвищення його ефективності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. № 24.6. С. 140-150.

Плахотнюк В. В., студент
Науковий керівник: **Кужелєв М. О.,**
д.е.н., професор, директор
Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи,
Університет державної фіскальної служби України

ВПЛИВ COVID-19 НА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

На початку 2020 року уряди держав та громадяни зустрілися з новим кризовим явищем – COVID-19, який ускладнився такими факторами як: раптовість, масштабність, невизначеність, системний вплив. Вирішення будь-якої проблеми неможливе без задіяння фінансових ресурсів. Ключова роль в системі джерел фінансового забезпечення розвитку територіальних громад належить місцевим бюджетам. Фінансові ресурси, що акумулюються в місцевих бюджетах, є основним джерелом вирішення питань місцевого значення.

Проблеми формування та виконання місцевих бюджетів в Україні, що спостерігаються останніми роками, полягають в обмеженості фінансових ресурсів та низькій ефективності видатків бюджету [1]. Реформування бюджетної системи шляхом децентралізації стимулює регіони України до фінансової автономії, пошуку додаткових фінансових джерел на місцях, активізації збільшення власного потенціалу регіонів, а також ефективного цільового використання бюджетних коштів, збалансування потреби на фінансові ресурси з реальними можливостями регіонів.

Важливою складовою діяльності органів місцевого самоврядування є їхня бюджетна самостійність. Її рівень залежить як від обсягу бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування, так і від повноти їхнього забезпечення бюджетними ресурсами. Бюджетна самостійність формується в результаті реалізації бюджетного потенціалу фінансової незалежності цих органів – сукупності всіх можливостей забезпечення їхньої незалежності в питаннях формування, використання та регулювання місцевих бюджетів [2].

Нині структура власних доходів бюджету схожа для більшості об'єднаних

територіальних громад (далі – ОТГ), коли 95% доходів складають податкові надходження (рис. 1).

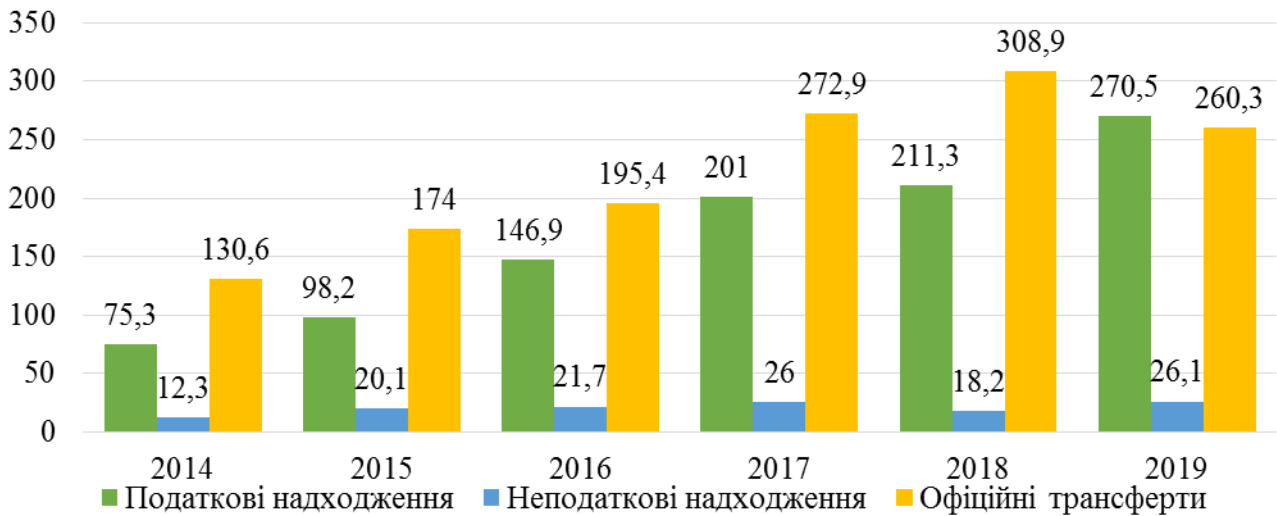


Рис. 1. Склад та структура доходів місцевих бюджетів України за 2014-2019 рр., млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [3].

Таким чином, попри системні зміни, спрямовані на зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування (далі – ОМС), видатки на протидію пандемії COVID-19 стали важким тягарем для фінансової достатності малих підприємств. Зокрема, втрати всіх місцевих бюджетів, за даними порталу «Відкритий бюджет» та розрахунками науковців, становитимуть близько 2% податкових надходжень загальних фондів місцевих бюджетів у 2020 році [4].

Доцільно зазначити, що основним бюджетоутворюючим податком є податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), 60% даного якого надходить до бюджету громади. Доходи від ПДФО становлять 50-60% власних доходів бюджетів ОТГ (рис. 2). Однак, у результаті карантинних заходів, спричинених пандемією COVID-19, у регіонах відбувся спад ділової активності, що частково також призвів до звільнення працівників й зниження надходжень від ПДФО до місцевих бюджетів. Враховуючи цей негативний фактор, ОТГ сьогодні мають скоротити видатки, адже в кризових умовах знайти додаткові джерела фінансування, які б компенсували дані збитки практично неможливо. Але скорочення видатків теж не є простим процесом для регіонів, адже скоротити

можна капітальні видатки, які в більшості регіонів становлять незначну частку у структурі витрат, оскільки більшу частину становлять поточні видатки.

У період «коронакризи» органам місцевого самоврядування було дозволено скасовувати сплату єдиного податку для підтримки бізнесу у регіоні, але позитивного ефекту так і не відбулося. Зазначимо, що єдиний податок становить 10-15% власних доходів бюджетів ОТГ (рис. 2).

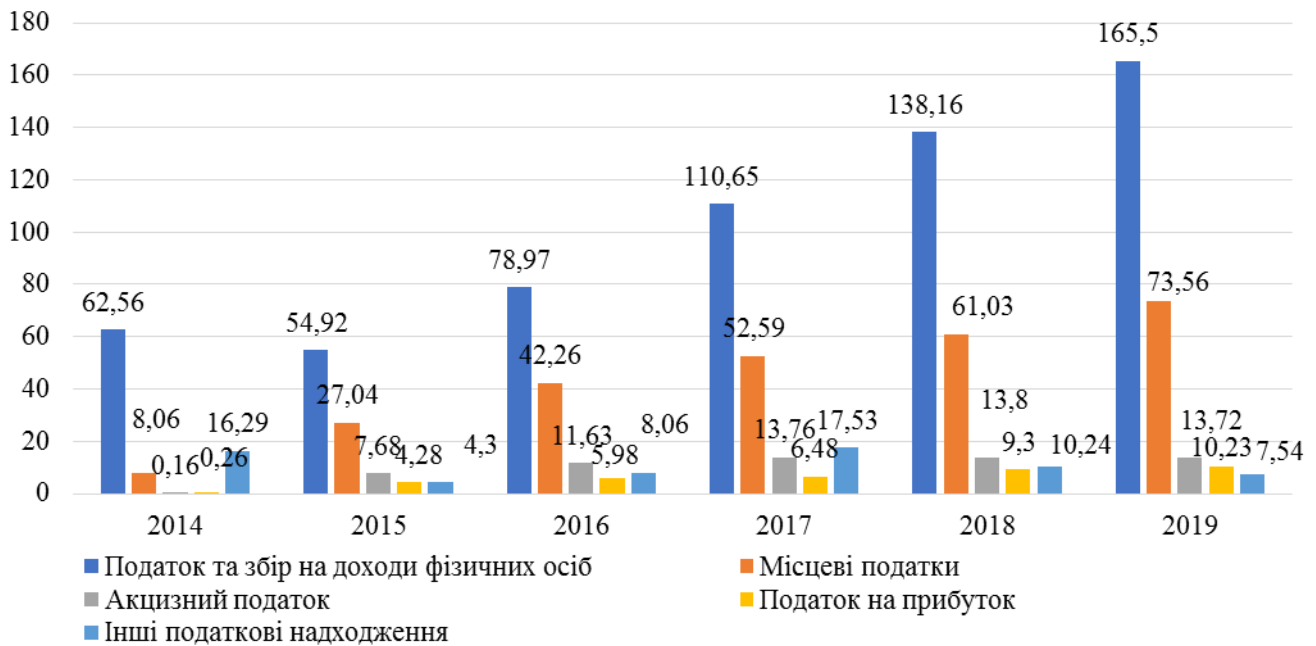


Рис. 2. Структура податкових надходжень місцевих бюджетів України впродовж 2014-2019 рр., млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [3].

Внаслідок спаду ділової активності та вимушеної зупинки малих підприємств надходження від єдиного податку з фізичних осіб знизилися. Однак, значних змін з надходженнями від ФОП першої та другої груп не відбулося, адже відповідно до чинного законодавства єдиний податок сплачується до моменту закриття ФОП, навіть якщо фізична особа не працює під час карантину. Також більшість ОМС утрималися від скасування єдиного податку, адже ОТГ втрачають від 10% до 15% доходів. Крім того, відбулося зниження по акцизного податку та туристичного збору. Разом з тим, планові офіційні трансфери з державного бюджету місцевим бюджетам

профінансовано в повному обсязі.

Застосування різноманітних обмежувальних заходів, спрямованих на запобігання поширенню COVID-19, має досить негативний вплив на економічний та соціальний розвиток України в цілому та наповнення місцевих бюджетів зокрема [5].

Отже, реформа децентралізації мала посприяти зміцненню фінансової самостійності місцевих бюджетів, але виклики «коронакризи» та усунення її наслідків змусили ОМС суттєво скоротити витрати, що в умовах зменшення бюджетних надходжень, створило важку фінансову проблему, адже необхідним є забезпечення доплат працівникам медичних закладів, ановсованих урядом, за рахунок коштів місцевих бюджетів. Враховуючи прогнозовану тривалість пандемії COVID-19 та її наслідки, на державному рівні повинні сьогодні бути продумані механізми реалізації фінансової підтримки малих підприємств, зокрема за рахунок зміни пропорції розщеплення податків.

Література

1. Нечипоренко А. В. Проблеми фінансування видатків місцевих бюджетів. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2016. Том 21. Вип. 11 (53). С. 84-88.
2. Кужелєв М. О., Плахотнюк В. В. Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 36 (1). С. 302-312.
3. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>.
4. Бочі А. Чи виживуть бюджети ОТГ у боротьбі з коронавірусом URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/16/659472>
5. Kozlovskyi S., Bilenko D., Kuzheliev M., Lavrov R., Kozlovskyi V., Mazur H., Taranych A. The system dynamic model of the labor migrant policy in economic growth affected by COVID-19. *Global Journal of Environmental Science and Management*. 2020. Vol. 6 (Special Issue (Covid-19)). pp. 95-106.

Полосьмак К. А., студентка
Науковий керівник: **Дурман М. О.,**
к.т.н., доцент, професор кафедри державного управління і місцевого
самоврядування, заслужений працівник освіти України,
Херсонський національний технічний університет

ДЕРЖАВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

З початку децентралізації відбуваються великі зрушення не тільки в процесах управління органами місцевого самоврядування (далі - ОМС), але й, насамперед, великі зрушення відбуваються в підвищенні якості життя населення об'єднаних територіальних громад (далі - ОТГ). Це обумовлене запровадженням у дію принципів нової регіональної політики.

Нова парадигма регіональної політики передбачає перехід від надмірно централізованої моделі, що домінувала до останнього часу, від секторального (галузевого) підходу «згори вниз» до збалансованого партнерства між центральними органами виконавчої влади (далі - ЦОВВ) та місцевою владою для впровадження багаторівневого управління регіональним розвитком. Ці зміни знайшли своє відображення і закріплені у нормативно-правових актах та стратегічних планувальних документах, зокрема у базовому законі України «Про засади державної регіональної політики» [1], Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [2], яка визначала стратегічне бачення та мету регіонального розвитку України до 2020 року, та в новій Державній стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 рр. [3]. Останній документ розроблений у відповідності з європейськими стандартами та передбачає подальше удосконалення відношення «ЦООВ – ОМС», особливо у сфері виконання ними власних та делегованих повноважень, зростання ефективності фінансової децентралізації та оптимізацію використання фінансових ресурсів.

Стратегічною метою реалізації державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з

метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання.

Важливо зазначити, що нова регіональна політика стає, насамперед, інвестиційною політикою, яка націлена на підвищення конкурентоспроможності регіонів та їх соціально-економічну інтеграцію, а отже, на економічне зростання, інноваційний розвиток, створення нових робочих місць, поліпшення якості життя людей, покращення екологічної ситуації.

На сьогодні в рамках нової регіональної політики проводиться ряд заходів, направлених саме на вирішення поставлених проблем – на законодавчому та ресурсному рівнях. На законодавчому рівні це реалізується через внесення змін:

- в Бюджетний Кодекс – щодо реформування міжбюджетних відносин та передачу повноважень на місцевий рівень (принцип субсидіарності) [4], де чітко розмежовуються дохідні та видаткові частини бюджетів різних рівнів;
- в Податковий Кодекс – щодо нового перерозподілу податкових надходжень на користь місцевих бюджетів (60% ПДФО залишається в ОТГ);
- шляхом розширення права органів місцевого самоврядування зі встановлення ставок та пільг із місцевих податків і зборів тощо.

Що ж до ресурсної допомоги з боку держави, то сюди можна віднести наступні джерела:

- Державний фонд регіонального розвитку;
- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій;
- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад;
- кошти державного бюджету, отримані від ЄС, у рамках виконання

Угоди про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональної політики України;

– субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я в сільській місцевості;

– кошти державного бюджету для будівництва футбольних полів зі штучним покриттям.

Кожне з цих джерел, що використовується для впровадження нової регіональної політики, має свої особливості наповнення фінансовими ресурсами та певні умови використання. Умови використання цих публічних фінансів чітко визначено у законодавчо-нормативній базі, однак не досить вивченим є механізм розподілу коштів та ефективність використання цих інструментів у практиці управління регіональним або місцевим розвитком, що є предметом наших подальших наукових розробок.

Література

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. 90 с.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 6.08.2014 р. № 385. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247566248>.

3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>.

4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України : Закон України від 17.09.2020 р. № 907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-20#Text>.

Попова І. А.,
*к.е.н., с.н.с., доцент кафедри економіки та організації фармації,
Національний фармацевтичний університет*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА ФІНАНСОВИМИ ПОКАЗНИКАМИ

В умовах сучасної жорсткої конкуренції за інвестиційні ресурси об'єднані територіальні громади (далі – ОТГ) мають перетворитись у своєрідний товар зі своїми властивостями і вартістю та обов'язковою особливістю, якою є локальна ідентичність. Вона формує імідж (образ) громади, який вирізняє саме це місце і самих мешканців від інших подібних місць, та забезпечує мешканцям почуття спокою, безпеки та гордості, поки вони живуть у цьому місці.

Побудова позитивного образу ОТГ, який є важливим компонентом її розвитку та неабияким чинником привабливості, це тривалий процес, старт якому дає якісна ідентифікація, результати якої виражають конкурентні переваги і недоліки, потенційні точки росту та упущені вигоди, внутрішні резерви тощо. Її дані широко використовується в контексті побудови та реалізації стратегій, наближаючи їх ефективність до специфіки певної ОТГ, стаючи підґрунтям стабільної успішної розбудови громади.

Визначення інструментів ідентифікації є підґрунтям для позиціонування ОТГ. Виходячи з цього, метою роботи є проведення моніторингу стратегій розвитку ОТГ в контексті використання інструментів ідентифікації на прикладі Харківської, Дніпропетровської та Запорізької областей.

В Україні на початок 2020 року створено 1029 ОТГ з населенням 11,7 мільйонів людей. Перспективними планами формування територій громад покрито 90,3% території країни. Лідери та аутсайдери зі створення спроможних громад у переліку регіонів за минулий рік майже не змінювалися.

Проаналізувавши ОТГ Харківської, Дніпропетровської та Запорізької областей було з'ясовано, що в Харківській області на 2020 рік сформовано 23 ОТГ з площею – 24,16% та з кількістю населення 14%. В Дніпропетровській

- 71 ОТГ, загальна площа яких складає 66,61% при чисельності 28%, а в Запорізькій - 56 ОТГ з площею - 68,83% і кількістю населення 30% області.

Результати дослідження довели, що одним з критеріїв ідентифікації ОТГ є фінансові показники. Так, при вивченні бюджетів враховано сім різних показників: доходи загального фонду на 1 мешканця; видатки загального фонду на 1 мешканця; видатки на утримання апарату управління у розрахунку на 1 мешканця; рівень дотаційності бюджетів; співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду; питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету ОТГ; питома вага капітальних видатків у загальному обсязі видатків.

Аналіз бюджетів ОТГ Харківської області за 2018-2019 рр. свідчить, що в 2018 році 9 ОТГ були дотаційними, а в 2019 – 11. Наталинська та Роганська ОТГ утримують позиції з реверсної дотації, в 2019 році до них додалася Коломацька ОТГ. Валові доходи ОТГ за рік за всіма громадами збільшуються за виключенням Зачипілівської ОТГ. Нововодолазька, Старосалтівська, Чкалівська ОТГ зменшили витрати на утримання апарату управління [1].

Результати оцінки бюджетів ОТГ Дніпропетровської області довели, що в 2019 році 10 ОТГ мали власні доходи на одного мешканця понад 10 тис. грн. За рівнем доходів на одного мешканця лідерами є Троїцька, Слобожанська, Карпівська, Вербівська та Богданівська ОТГ. Найбільш дотаційними ОТГ є Грушівська, Новотрудівська, Сурсько-Литовська, Ілларіонівська, Маломихайлівська. Рівень їх дотації складає понад 20%. Крім того, повністю самодостатніми, тобто незалежними від базової дотації з бюджету є 18 ОТГ. Привертає увагу, значний різнобій рівнів ротаційності бюджетів та зростання його розриву. Валові доходи на одного мешканця за всіма громадами поступово зростають, за виключенням Гречаноподівської, Зайцівської, Роздорської ОТГ. Лідером по зростанню доходів є Карпівська ОТГ, яка збільшила свої доходи за рік більш ніж в три рази. 19 ОТГ збільшили свої доходи більш ніж на 20%. За зростанням капітальних податків виявлені негативні тенденції результатів децентралізації, що потребують більш детального розгляду деяких витрат, а

саме питомої ваги капітальних видатків у загальній сумі видатків та питомої ваги суми заробітної плати у видатках загального фонду. Як свідчать дані моніторингу оцінки міських бюджетів ОТГ за 2019 рік, в Дніпропетровській області 43,7% громад мають частку заробітної плати у витратах, яка коливається в межах 70-82%, що відповідає середньо-високій межі таких видатків в громадах всієї України [1].

Показники оцінки бюджетів ОТГ Запорізької області свідчать, що тільки Кирилівська ОТГ має дохід загального фонду на одного мешканця понад 10 тис. грн., тобто за цим показником лідером є ОТГ Дніпропетровської області. Доходи всіх громад зростають за виключенням Воскресенської та Осипенківської ОТГ. Крім того, повністю самодостатніми є 6 ОТГ. Привертає увагу значний різнобій рівнів ротаційності бюджетів та зростання його розриву. Більш 20% дотацій було надано Мирненській, Комишуваській, Водянській та Благовіщенській ОТГ. Як свідчать дані моніторингу оцінки міських бюджетів ОТГ за 2019 рік, в Запорізькій області понад 50% громад мають частку заробітної плати у витратах, яка коливається в межах 70-83%, що відповідає середньо-високій межі таких видатків в громадах всієї України [1].

Результати громад по окремих показниках рейтингу, зокрема по питомій вазі видатків на управління та власних доходах на одного мешканця, говорять про те, що не всі резерви повністю використані, й громадам слід визначити фактори, які гальмують їх розвиток, та розробити заходи з підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами.

Узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що наведені дані відображають стан розбудови громад на відповідну дату та демонструють тільки напрям фінансово-бюджетної діяльності й свідчать про наявність недоліків стратегічного планування та пошуку необхідних ресурсів, які пов'язані з використанням інструментів ідентифікації.

Література

1. Веб-сайт децентралізації влади. URL: <http://decentralization.gov.ua/library?page=2>.

Рибіцька Я. М., студентка
Науковий керівник: **Посаднєва О. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

БЮДЖЕТНІ КРИЗИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ – ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Сучасній світовій ринковій економіці, завдяки її характеру і особливостям глобалізаційних взаємовідносин, притаманні фінансово-економічні кризи. На сьогоднішній день повністю ізольованих економік у світі майже не існує, тому будь-яка економічна криза, яка виникає на євразійському або американському просторі, обов'язково матиме відголоски в усіх країнах з активними зовнішньо-економічними зв'язками, а особливо – у країнах, що розвиваються. Такі кризи призводять до крайнього загострення суперечностей у соціально-економічних системах різних країн світу, у тому числі й України.

У економічних криз, які відбувалися в економіці України останнім часом, різний характер та різне походження. Нинішня «коронакриза» є унікальною, вона стала загрозою не лише для життя та здоров'я людей, але і для усієї світової економіки. Однак Україна, як країна з економікою, що розвивається, наразі опинилася у більш скрутному становищі, ніж інші європейські держави.

Три економічні, а, як наслідок, і бюджетні кризи останнього десятиріччя суттєво відрізняються одна від одної. Перша економічна (фінансова) криза 2008-2009 років була спричинена дисбалансами між реальним та фінансовим сектором світової економіки. Занадто великі обсяги наданих кредитів, які були недостатньо забезпечені, а тому ризикові, призвели до різкого обвалу фінансової (банківської) системи багатьох країн, у тому числі і України. В свою чергу, будь-який дисбаланс у економіці призводить до бюджетного дисбалансу, а саме або до недоотримання запланованих доходів, або до зростання незапланованих видатків (рис. 1).



Рис. 1. Динаміка виконання планових показників доходів державного бюджету у періоди економічних та соціально-політичних криз в Україні*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

З рис. 1 видно, що найбільше недовиконання дохідної частини державного бюджету спостерігається саме у 2009 році (-14,52%), при цьому світова фінансова криза була вже наприкінці 2008 року, а уряд адекватно не відреагував на загрозу недоотримання доходів і не вніс відповідні зміни до державного бюджету. У результаті такої бездіяльності дефіцит державного бюджету зріс з 1% у 2007 році до 6% від ВВП у 2010, а загальний борг зріс з 13% до 40% від ВВП [2]. Саме у період цієї фінансово-економічної кризи спостерігався значний стрибок у загальній сумі державного боргу України, необхідність екстреного нарощування зовнішніх і внутрішніх запозичень була продиктована бюджетною пустотою – відсутністю запланованих доходів при зростанні незапланованих видатків.

Бюджетна криза 2014 року була спричинена як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. За 2014 рік відбулося доволі багато деструктивних подій для економіки України: непідконтрольними стали території, на яких були розташовані великі підприємства, що приносили значні доходи до державного бюджету; виникла нагальна необхідність значно збільшити видатки на оборону; спостерігалась значна девальвація гривні за відсутності валютних резервів для її підтримки; «закрився» домінуючий ринок експорту для вітчизняної продукції (ринок Російської Федерації). Всі ці фактори сприяли значному скороченню

бюджетних доходів і зростанню бюджетних витрат, однак помилки виходу з минулої кризи були враховані та бюджет був більш збалансованим і краще виконувався ніж у 2009 році.

Нинішня світова економічна криза, спричинена коронавірусом, особливо гостро відіб'ється на економіках тих країн, де немає «фінансової подушки безпеки», до яких належить і Україна. Повний «локдаун» весни призвів до критичного недоотримання податкових доходів. Окрім того, вимушено збільшений резервний фонд був спрямований на незаплановані на початку року видатки. Позитивним фактором для державного бюджету є те, що уряд вчасно відреагував на загрози недоотримання бюджетних доходів і декілька разів переглядав бюджет на 2020 рік, що дозволили вчасно скоротити і перерозподілити видатки бюджету, та майже виконати бюджетні показники за доходами, які були заплановані на початку 2020 року, і навіть перевиконати «відкориговані» показники доходів державного бюджету, які були прийняті у середині 2020 року. Однак для покриття незапланованих на початок року видатків екстрено дофінансовувався резервний фонд державного бюджету та змінювалися законодавчі норми для його формування (була призупинена норма щодо граничного розміру резервного фонду до січня 2021 року). Більш ефективні дії урядів інших країн світу в умовах «коронакризи» показали значущість і необхідність формування у достатніх обсягах резервного фонду, що, на нашу думку, має взяти до уваги і вітчизняна влада.

Література

1. Звітність. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення: 04.01.2021).
2. Телетьон А. Три кризи – три реакції: бюджетна політика України після криз останніх десятиліть. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/14/669140/> (дата звернення: 14.12.2020).

Рикович М. С., студентка,
Науковий керівник: **Юрик Н. Є.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОТГ

У квітні 2014 року було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [1]. Це стало визначальним етапом для створення об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) в Україні. Варто зазначити, що саме фінансове забезпечення відіграє важливу роль у місцевому самоврядуванні.

Визначальною передумовою формування фінансової незалежності територіальних громад є бюджетна децентралізація, основною метою якої є підвищення рівня фінансової спроможності територіальних громад та забезпечення надання необхідних послуг населенню. З цієї позиції, основною роллю фінансування є надання повної самостійності та незалежності місцевих бюджетів у структурі бюджетної системи України [2].

Основним фінансовим ресурсом будь-якої місцевої громади є її бюджет, який формується із доходів і видатків на певні потреби. Однак на сьогоднішній день велика кількість громад не спроможні забезпечити себе фінансово, з точки зору реалізації основних функцій, які покладаються на них. Саме в таких громадах досягається високого рівня дотаційності, що, у свою чергу, є вигідним державному бюджету. Ця обставина змушує теперішні ОТГ здійснювати пошук додаткових фінансових джерел.

Оскільки ОТГ отримали доступ до різних зовнішніх та внутрішніх фінансових ресурсів, то важливою ознакою як доступності певного фінансового ресурсу для місцевого соціально-економічного розвитку, так і зацікавленості місцевих органів влади в його застосуванні, є його регулярність, постійність і сталість, а, отже, і можливість їх врахування при здійсненні довгострокового

планування та використання в майбутньому [3, с. 43].

На даний час існують наступні види джерел фінансування ОТГ: бюджетні, інвестиційні, кредитні, альтернативні (грантові). Всі вони, в тій чи іншій степені, сприяють підвищенню фінансової спроможності територіальних громад, а також активно використовуються на заходи, передбачені програмою соціально-економічного розвитку громад, тобто використовуються для задоволення потреб соціально-економічного розвитку населення громади. Це зазвичай відбувається у формі міжнародної технічної допомоги, грантів, благодійних внесків та пожертв.

Аналізуючи використання фінансових коштів громади, слід зосередити увагу на доцільності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, здійсненні аналізу витрат виділених бюджетних коштів.

Враховуючи реалії сьогодення і епідеміологічну ситуацію, яка склалася на всій території України, можна стверджувати, що система фінансування, тому числі, ОТГ, в таких умовах не в змозі ефективно і чітко працювати. Потрібно вести пошук та залучення альтернативних додаткових джерел фінансування для розвитку ОТГ. Це завдання має бути покладено на самі громади і на їх керівництво, в першу чергу.

Кожна громада – це окрема адміністративно-територіальна одиниця, яка розташована на певній території, має власні людські, природні, культурні ресурси. Саме їх, керівництво ОТГ, мають взяти за основу, створюючи власні бізнес-плани та бізнес-проекти, які, у свою чергу, зможуть привабити потенційних інвесторів та спонсорів до фінансової співпраці.

Треба пам'ятати, що запорукою успіху кожної ОТГ є те, що при наявності власних фінансових коштів громада має можливість:

- надавати більше якісних та різноманітних послуг власним жителям;
- зможе реалізувати ряд соціальних та інфраструктурних проектів;
- створити умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу;
- розробити програми місцевого розвитку;

- фінансувати різні заходи, які сприятимуть всебічному покращенню умов проживання жителів громади.

Фінансова незалежність ОТГ повинна забезпечуватися наступним шляхами:

- власними можливостями території громади;
- пошуком альтернативних способів фінансування;
- запровадженням нової комплексної системи управління фінансами громади.

Виходячи з вищесказаного можна констатувати, що головним завданням бюджетної децентралізації є пошук достатньої кількості фінансових ресурсів, які за своїм впливом можуть надати повну самостійність та незалежність місцевих бюджетів у структурі бюджетної системи України. Розширення повноважень ОТГ та їх бюджетна самостійність вимагають від місцевого керівництва активно стояти на позиції пошуку та збільшення додаткових альтернативних джерел фінансування. Отже, узгоджені із загальною Стратегією розвитку громади альтернативні джерела фінансування, сприятимуть формуванню сприятливого бізнес-середовища та реалізації соціальних програм ОТГ, підвищенню їх фінансової спроможності на довгострокову перспективу.

Література

1. Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.06.2014 р. № 591-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-p>.

2. Латинін М. Фінансово-економічне забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування в Україні. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2010-1/doc/1/05.pdf>.

3. Ткачук А. Місьцеве самоврядування та децентралізація : практичний посібник. Київ : ТОВ «Софія», 2012. 120 с.

Рудик С. О., студентка
Науковий керівник: **Сідельникова Л. П.,**
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ПРАГМАТИЗМ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ОБОРОНУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

У соціально-економічному розвитку країни бюджетні видатки є однією з головних ланок функціонування держави. Згідно з п. 13 част. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України, видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом [1].

В Бюджетному кодексі передбачено чотири види бюджетної класифікації видатків: функціональна, економічна, відомча, програмна [1]. Функціональна класифікація, а саме: за функціями, з виконанням яких пов'язані видатки, має декілька рівнів деталізації. Перший - це розділи, в яких визначаються видатки державного бюджету на здійснення відповідно загальних функцій держави. Другий - підрозділи та групи, в яких конкретизуються напрями спрямування бюджетних коштів на здійснення відповідно функцій держави.

В таблиці 1 розглянемо структуру видатків Державного бюджету України (без урахування міжбюджетних трансфертів).

Дані таблиці 1 свідчать, що за функціональною класифікацією протягом 2017-2019 років найбільшу частку у видатковій частині Державного бюджету України складають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Друге місце займають видатки на загальнодержавні функції. Наступними є видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу. На четвертому місці розташувалися видатки на оборону. Інші видатки мають незначну питому вагу, яка складає менше 10% від загального обсягу видаткової частини Державного бюджету України.

Структура видатків Державного бюджету України
(без урахування міжбюджетних трансфертів)*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Сума, млрд. грн	Питома вага, %	Сума, млрд. грн	Питома вага, %	Сума, млрд. грн	Питома вага, %
Загальнодержавні функції	142,5	25,14	163,0	23,73	168,2	20,64
Оборона	74,4	13,12	97,0	14,12	106,6	13,09
Громадський порядок, безпека та судова влада	87,9	15,51	116,9	17,02	142,4	17,48
Економічна діяльність	47	8,29	63,6	9,26	72,4	8,88
Охорона навколишнього природного середовища	4,7	0,83	5,2	0,76	6,3	0,78
Житлово-комунальне господарство	0	0,00	0,3	0,04	0,1	0,01
Охорона здоров'я	16,7	2,95	22,6	3,29	38,6	4,73
Духовний та фізичний розвиток	8	1,41	10,1	1,47	10,0	1,22
Освіта	41,3	7,29	44,3	6,45	51,7	6,34
Соціальний захист та соціальне забезпечення	144,5	25,49	163,9	23,86	218,6	26,83
Разом	566,9	100,00	686,9	100,00	814,8	100,00

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Отже, видатки на оборону є вагомим напрямом використання бюджетних ресурсів держави та посідають четверте місце за питомою вагою, яка складає 13,12% у 2017 році, 14,12% - у 2018 році та 13,09% - у 2019 році. Обґрунтування оптимальних обсягів та забезпечення належного фінансування видатків на національну оборону є питаннями першорядними, оскільки одним з основних завдань держави є захист від будь-яких зовнішніх посягань, забезпечення її суверенітету, територіальної цілісності, стабільності, а також локалізації та ліквідації внутрішніх конфліктів.

Згідно з функціональною структурою, до видатків на національну оборону (код 0200) включаються видатки на військову оборону, цивільну оборону, військову допомогу зарубіжним країнам, військову освіту, дослідження і розробки, іншу діяльність у сфері оборони. В таблиці 2 розглянемо структуру видатків на оборону Державного бюджету України.

Структура видатків на оборону
Державного бюджету України*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Сума, млрд. грн	Питома вага, %	Сума, млрд. грн	Питома вага, %	Сума, млрд. грн	Питома вага, %
Військова оборона	67,1	90,26	87,5	90,23	102,2	95,83
Цивільна оборона	1,3	1,74	1,6	1,62	1,5	1,37
Військова освіта	2,4	3,23	2,9	3,03	0,0	0,00
Інша діяльність у сфері оборони	3,5	4,76	5,0	5,13	3,0	2,80
Разом	74,4	100,00	97,0	100,00	106,6	100,00

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Аналізуючи таблицю 2, можна зробити висновки, що найвагомішим напрямом використання видатків Державного бюджету України на оборону є видатки на військову оборону держави, питома вага яких складає 90,26% у 2017 році, 90,23% - у 2018 році та 95,83% - у 2019 році. Підвищення частки зазначених видатків у 2019 році пов'язане з відсутністю видатків на військову освіту та відповідним перерозподілом коштів, а також з нагальною потребою держави у збільшенні фінансування військової оборони.

Підводячи підсумки, акцентуємо увагу, що в умовах гібридної війни саме фінансуванню обороноздатності України повинно приділятися більше уваги. Тому важливим пріоритетом формування державного бюджету є збільшення видатків на посилення української безпеки та забезпечення обороноздатності держави, зокрема на розвиток оборонно-промислового комплексу.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17> (дата звернення: 03.12.2020).
2. Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2017-2019 роки. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення: 04.12.2020).

Сергієнко В. І., студент,
Науковий керівник: Зоря О. П.,
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Полтавський державний аграрний університет

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Підприємницька, інвестиційна діяльність та в цілому стан економіки в значній мірі залежать від державної політики. Своїми діями держава може гальмувати або прискорювати ці процеси. Ринкова економіка, незважаючи на її багато позитивних рис, не здатна автоматично регулювати підприємницьку та інвестиційну діяльність, а також всі економічні і соціальні процеси в інтересах всього суспільства. Вона не забезпечує соціально справедливий розподіл доходів і не гарантує право на працю, що не націлює підприємства на охорону навколишнього середовища і не підтримує незахищені верстви населення. Приватний бізнес не зацікавлений вкладати свої інвестиції в ті галузі і проекти, які не приносять прибутку, але є життєво необхідними для суспільства і держави. Ринкова економіка не вирішує і багатьох інших проблем, саме тому, на нашу думку, необхідне втручання держави. Прерогативою держави є і забезпечення належного правопорядку в країні та її національної безпеки, що, в свою чергу, є основою розвитку інвестиційної діяльності. Таким чином, економіка будь-якої країни не може нормально розвиватися, а інвестиції не будуть вкладатися, якщо держава не забезпечить відповідних умов.

Сприятливий інвестиційний клімат передбачає створення рівних умов конкуренції зокрема [1-3]:

- єдиний економічний простір на території країни, відсутність адміністративних бар'єрів для руху товарів, капіталів і робочої сили, надлишкової регламентації господарської діяльності;
- прозорість процесів створення та злиття комерційних організацій шляхом придбання великих пакетів акцій, основних виробничих засобів і

нематеріальних активів;

- відсутність бар'єрів для доступу на товарні ринки і можливість ефективного контролю над підприємствами, які займають домінуюче становище на ринку;

- рівні умови доступу до державних замовлень;

- широкий розвиток малого бізнесу, в тому числі за рахунок різкого скорочення адміністративного втручання, спрощення та стабілізації оподаткування, розширення можливостей поповнення оборотних коштів.

Найважливішими умовами створення сприятливого інвестиційного клімату є: спрощення первинного виходу на ринок; усунення зайвого адміністративного регулювання підприємницької діяльності; забезпечення узгодженості дій виконавчих органів влади по відношенню до бізнесу.

Поряд із захистом прав власності інвесторів і кредиторів не менш важливе значення у створенні сприятливого інвестиційного клімату мають стабільність національної валюти, що виявляється в стійкому або відносно стійкому курсі національної валюти та рівень цін на товари, а також прозорість і стабільність податкової системи та її стимулюючі функції у сфері інноваційної та інвестиційної діяльності.

Взаємини бізнесу і влади повинні будуватися за принципом: «бізнесу дозволено все, що не заборонено законом, а владі заборонено все, що не передбачено законом». Мова йде не стільки про створення сприятливого інвестиційного клімату, скільки про створення сприятливих умов для підвищення інвестиційної активності.

На сьогоднішній день основний акцент державної інвестиційної політики повинен бути зроблений на створенні умов для розвитку висококонкурентних секторів економіки, формуванні довгострокової основи для інтенсивного оновлення основних засобів і переорієнтації інвестиційної діяльності на розширення виробничого потенціалу на базі сучасних технологій.

Державна інвестиційна політика повинна створювати цивілізовані правила гри в галузі інвестицій та сприяти активізації інвестиційної діяльності,

а також розроблятися на всіх рівнях економічної діяльності. На мікрорівні – для підприємств, фінансово-промислових груп, холдингів, банків, фондів – інвестиційна політика повинна бути, з одного боку, розрахована на досить тривалий період часу (з урахуванням термінів розробки і окупності проектів), а з іншого боку – бути варіантною, гнучкою, допускати своєчасні корективи з урахуванням кон'юнктури. Мета інвестиційної політики на мікрорівні – забезпечення вигідного вкладення власних, позикових та інших засобів в інвестиції для стабільної і стійкої діяльності підприємств в сьогоденні та у майбутньому. Розробка інвестиційної політики на мікрорівні є найважливішим завданням керівників і топ-менеджерів підприємств.

Таким чином, всі перераховані напрями створення сприятливих економічних умов для підвищення інвестиційної активності тісно взаємопов'язані і мають реалізовуватися комплексно – як у часі, так і в просторі. Зокрема, вкрай важливо домогтися узгодженості дій в стимулюванні інвестиційного процесу з боку виконавчої влади. Це стосується як уніфікації нормативної та законодавчої бази, так і єдності практичних дій керівників держави на різних рівнях.

Література

1. Ілляшенко С. М. Інвестиційна політика держави як інструмент економічного розвитку країни. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2 (19). С. 207-210.
2. Ульянченко О. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність, як основа сталого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2 (4). С. 70-76.
3. Хвесик Ю. М. Інвестиції в аграрний сектор: пріоритети та механізми нарощення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 5-8.

Сисоєнко І. А.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
 Херсонський національний технічний університет*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Обсяг бюджетних ресурсів держави, основною складовою яких є податкові надходження, значною мірою залежить від ефективності податкової системи. Стійке функціонування інститутів сучасної економіки неможливе без якісної системи оподаткування й досконалого механізму податкового регулювання процесів суспільного відтворення, котре є найважливішим елементом реалізації функцій держави щодо забезпечення соціальної стабільності та інтенсивного економічного зростання в умовах циклічного відтворення ринкового господарства. Ефективна податкова система створює передумови для формування конкурентоспроможної економіки на принципах рівності платників податків перед законом, соціального розвитку суспільства, зростання обсягу суспільних благ, що надаються державою, підвищення добробуту населення [1, с. 46].

Здійснено статистичний аналіз податкових надходжень Зведеного бюджету України за 2015-2019 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України за 2015-2019 роки*

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4	5	6
Доходи, млн. грн.	652 030,99	782 859,48	1 016 788,32	1 184 290,77	1 289 849,17
Всього:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Податкові надходження,	507 635,90	650 781,68	828 158,82	986 348,52	1 070 321,84

1	2	3	4	5	6
Питома вага у доходах, %	77,85	83,13	81,45	83,29	82,98
Податок на доходи фізичних осіб,	90 829,20	127 324,58	170 619,09	211 177,14	253 032,95
Питома вага у доходах, %	17,89	19,56	20,60	21,41	19,62
Військовий збір	9 153,98	11 457,21	15 067,04	18 723,46	22 425,51
Питома вага у доходах, %	1,80	1,76	1,82	1,90	1,74
Податок на прибуток підприємств,	39 053,17	60 223,23	73 396,80	106 182,35	117 316,78
Питома вага у доходах, %	5,99	7,69	7,22	8,97	9,10
Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси, млн. грн.	49 203,62	46 887,37	51 120,19	50 080,67	52 024,61
Питома вага у доходах, %	7,55	5,99	5,03	4,23	4,03
Податок на додану вартість, млн. грн.	178 452,39	235 506,03	313 980,59	374 508,19	378 690,22
Питома вага у доходах, %	27,37	30,08	30,88	31,62	29,36
Акцизний податок, млн. грн.	70 795,23	101 750,66	121 449,44	132 649,81	137 076,36
Питома вага у доходах, %	10,86	13,00	11,94	11,20	10,63
Мито, млн. грн.	40 300,81	20 370,98	24 541,81	27 076,62	30 086,00
Питома вага у доходах, %	6,18	2,60	2,41	2,29	2,33
Місцеві податки, млн. грн.	27 041,19	42 261,50	53 281,98	61 025,72	73 575,60
Питома вага у доходах, %	4,15	5,40	5,24	5,15	5,70
Інші податки та збори, млн. грн.	2 806,34	5 000,12	4 701,88	4 924,57	6 093,85
Питома вага у доходах, %	0,43	0,64	0,46	0,42	0,47

*Примітка. Складено автором за даними джерела [2].

За даними таблиці 1 можна зробити висновок, що податкові надходження займають значну питому вагу серед доходів за останні 5 років: від 77,85% у 2015 році до 82,98% у 2019 році. Тобто, реалізована складова фіскального потенціалу, у вигляді фактичних податкових надходжень, займає найбільшу частку серед усіх видів бюджетних доходів.

Аналіз показав, що основними бюджетоутворюючими податками в Україні є: податок на додану вартість (далі – ПДВ), податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), акцизний податок, податок на прибуток підприємств.

Найвагомішим бюджетоутворюючим податком в Україні є ПДВ. Його питома вага у доходах Зведеного бюджету України за останні 5 років коливається від 27,37% до 29,36%. Наступним за фіскальним значенням є ПДФО, який займає частку від 17,89% до 19,62% протягом аналізованого періоду. Далі йде акцизний податок, питома вага якого у 2015-2019 роках складає від 10,86% до 10,63%. На четвертому місці перебуває податок на прибуток підприємств, частка якого у сукупних доходах зведеного бюджету в аналізованому періоді знаходиться в межах від 5,99% до 9,10%.

Тенденції приросту податкових надходжень до Зведеного бюджету України мають непостійний характер. Загалом, темп приросту податкових надходжень за період 2015-2019 років все більш скорочується, тобто щороку зменшується обсяг приросту податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави. Найкращий показник був у 2016 році порівняно з 2015 роком: +28,20%; найгірший – у 2019 році порівняно з 2018 роком: +8,51%.

Література

1. Сідельникова Л. П. Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 45-60.

2. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 03.12.2020).

Трещов М. М.,

*д.держ.упр., к.е.н., професор кафедри управління та адміністрування,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Реалізація функції оперативного управління бюджетними потоками держави покладено на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів – Державне казначейство України. Реалізація концепції єдиного казначейського рахунку – рахунку, відкритого Державному казначейству України, у Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консоліднуються кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов’язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які відповідно до законодавства знаходяться на казначейському обслуговуванні, дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування мати в режимі реального часу вичерпну інформацію щодо стану державних і місцевих бюджетів та забезпечує можливість оперативного вжиття заходів впливу на соціально-економічний стан держави на макро- і макрорівнях за рахунок швидкої мобілізації коштів, які протягом дня надходять на рахунки, відкриті в органах Державного казначейства України, та використання їх для проведення бюджетних видатків і здійснення інших фінансових операцій, що забезпечує підвищення ефективності використання наявних фінансових ресурсів.

Поряд з цими основними позитивними ефектами впровадження єдиного казначейського рахунку на тлі децентралізації влади в Україні гостріше висвітлює протидію органів центральної влади реалізації органами місцевого самоврядування права оперативного управління залишками бюджетних коштів місцевих бюджетів та їх розміщення на фінансовому ринку з метою отримання додаткових доходів, оскільки останнє перешкоджає практиці кредитування

видатків державного бюджету з єдиного казначейського рахунку за рахунок надходжень до місцевих бюджетів. Це не лише позбавляє органи місцевого самоврядування можливості залучення додаткових коштів для вирішення місцевих проблем та розвитку територій, а й коштів для забезпечення захищених статей видатків.

В Україні почала активно впроваджуватися комплексна система заходів щодо створення й використання фінансових ресурсів місцевих і державного бюджетів. Органам місцевого самоврядування повернули право самостійного вибору установи з обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних установ (в органах Державної казначейської служби України чи установах банків). Проте це лише частково вирішило проблему врегулювання на законодавчому рівні проблеми покриття касових розривів загального та спеціального фондів державного бюджету за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку, яке проводиться фактично за рахунок коштів місцевих бюджетів та коштів закладів вищої освіти, одержаних від надання платних послуг.

Примусове вилучення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів та коштів бюджетних вищих учбових закладів від надання платних послуг на фінансування видатків державного бюджету врегульовано постановами Кабінету Міністрів України від 12.01.2011 року № 6 «Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках» та від 26.08.2015 року № 657 «Про затвердження Порядку розміщення вищими і професійно-технічними навчальними закладами на вкладних (депозитних) рахунках в установах банків державного сектору економіки тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг» за рахунок зобов'язання повернути до 21 грудня поточного року зазначені кошти на єдиний казначейський рахунок. При цьому і місцеві бюджети і заклади вищої освіти зазнають значних збитків у вигляді недоотримання банківських відсотків за користування тимчасово вільними коштами.

Враховуючи недостатність коштів на єдиному казначейському рахунку для кредитування видатків державного бюджету постановою Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 року № 53 «Про внесення змін до Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках» фактично запроваджено мораторій на розміщення тимчасово вільних коштів загального фонду місцевих бюджетів на депозитних рахунках в банківських установах державного сектору економіки, що ще більше звузило право органів місцевого самоврядування вільно розпоряджатися своєю дохідною частиною.

Станом на 01.11.2020 року на депозитних рахунках в банківських установах обліковується 11,7 млрд. грн. тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів та закладів вищої освіти, а залишки на єдиному казначейському рахунку – лише 15,1 млрд. грн. Це не відповідає потребам у здійсненні навіть соціально захищених статей видатків державного бюджету в листопаді-грудні поточного року, а отже в черговий раз відбудеться безоплатне кредитування видаткової частини державного бюджету та нанесення збитків бюджетам органів місцевого самоврядування та вищих учбових закладів.

На підставі вищезазначеного зазначаємо потребу термінового врегулювання на законодавчому рівні питання надання позичок на покриття касових розривів загального та спеціального фондів державного бюджету за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку за рахунок тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів та коштів вищих учбових закладів від надання платних послуг, яке має проводитись на платній основі з метою компенсації останнім недоотриманої фінансової вигоди. Залучення на поворотній основі коштів єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та для надання середньострокових позик місцевим бюджетам має відбуватись на платній основі.

Удовенко М. Р., студент
Науковий керівник: **Карпич А. Ю.,**
асистент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНИЙ ЗОВНІШНІЙ БОРГ ТА ЙОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

В умовах сьогодення уряди більшості країн світу стикаються з проблемою негативного балансу бюджету, що викликана великою кількістю необхідних витрат з державного бюджету. Внаслідок цього більшість держав постає перед проблемою дефіциту бюджету, фінансування якого змушує уряди вдаватись до запозичень, в тому числі з іноземних джерел. Внаслідок цього держава накопичує зовнішній борг. Неефективне управління державним зовнішнім боргом та постійне його зростання в решті решт можуть призвести до дефолту, тобто до нездатності робити виплати по боргу. Дефолт є великим ударом по економіці будь-якої держави. Тому державний зовнішній борг та управління ним потребують детального вивчення та досліджень економістами.

Чимало вітчизняних науковців досліджували сутність поняття «державний зовнішній борг». Так, згідно з визначенням професора Лютого І. О., державний зовнішній борг – це «несплатена сума поточних безумовних зобов'язань резидентів перед нерезидентами, що потребує сплати позичальником процентів та основного боргу в певний момент часу в майбутньому» [1, с. 232].

Вітчизняний науковець Панченко В. В. дає дещо інакшу характеристику. В її розумінні державний зовнішній борг – це «заборгованість органів загального державного управління перед урядами іноземних країн, міжнародними фінансовими організаціями, іноземними банками, а також нерезидентами в іноземній валюті, що включає основну суму боргу та відсотки, а також інші зобов'язання держави перед кредиторами, пов'язані з отриманням позик, в тому числі витрати на виконання умов отримання позики», тобто

детальніше розкриває поняття «резидент», «нерезидент» [2, с. 10].

Вчена Зражевська Н. В. зазначає, що державний зовнішній борг – це «важлива складова фінансової системи держави, одним з інструментів, через який держава може впливати на фінансову систему та управляти нею», тобто робить акцент на місті в фінансовій системі [3, с. 8].

Отже, відповідно до наведених визначень вітчизняних науковців, можна узагальнити, що державний зовнішній борг – це заборгованість резидентів перед нерезидентами, що потребує сплати позичальником процентів та основного боргу в певний момент часу в іноземній валюті.

Сутність категорії «державний зовнішній борг» має прояв через його функції, до яких відносяться фінансова та регулятивна [4, с. 30]. Фінансова функція полягає в залученні коштів, що необхідні для забезпечення фінансування витрат бюджету. Регулятивна функція полягає в здійсненні змін в обсягу грошової маси за допомогою механізму купівлі-продажу цінних паперів центральним банком країни.

Для аналізу управління державним зовнішнім боргом перш за все наведемо визначення даної категорії. Професор Лютий І. О. зазначає, що «під управлінням державним боргом слід розуміти комплекс заходів, вжитих державою або її уповноважених органів щодо визначення місць і умов розміщення та погашення державних позик, а також забезпечення гармонізації інтересів позичальників, інвесторів і кредиторів» [1, с. 234].

Процес управління державним зовнішнім боргом складається з наступних етапів:

- 1) залучення позик;
- 2) реалізація коштів;
- 3) здійснення виплат та обслуговування боргу.

Розглядаючи механізм управління державним зовнішнім боргом, науковець Карапетян О. М. під об'єктами розуміє боргові зобов'язання держави перед нерезидентами, розміщення і використання позичених ресурсів, погашення і обслуговування боргу [5, с. 43]. Під суб'єктами управління

державним зовнішнім боргом Карапетян О. М. розуміє відповідні органи, установи, організації; юридичні та фізичні особи, які є резидентами країни і які виступають позичальниками кредитів, а також кредитори, які не є резидентами, до яких можна віднести уряди іноземних держав та міжнародні організації [5, с. 43].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що державний зовнішній борг має значний вплив на фінансово-економічну систему будь-якої країни. Загалом вчені під державним зовнішнім боргом розуміють заборгованість резидентів перед нерезидентами, що потребує сплати позичальником процентів та основного боргу в певний момент часу в іноземній валюті. Окрему увагу науковці приділяють управлінню державним зовнішнім боргом, під яким розуміють комплекс заходів з залучення, реалізації коштів та здійснення виплат і обслуговування боргу, за яких задовольняються інтереси позичальників, інвесторів та кредиторів. Управління зовнішнім боргом потребує великої уваги, адже ефективне управління є запорукою стабільності фінансово-економічної системи, без якої неможливий нормальний розвиток економіки.

Література

1. Фінанси : підручник / І. О. Лютий, С. Я. Боринець, З. С. Варналій та ін. Київ : Ліра-К, 2019. 728 с.
2. Панченко В. В. Сутність та чинники формування зовнішнього державного боргу. *Економічний простір*. 2014. № 88. С. 5-17.
3. Зражевська Н. В. Зовнішній державний борг у фінансовій системі України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.04.01 - фінанси, грошовий обіг і кредит. Київ, 2006. 20 с.
4. Корнєв В. Боргові парадокси і орієнтири державних запозичень. *Економіка України*. 2000. № 6. С. 30-37.
5. Карапетян О. М. Зовнішній державний борг: механізм управління та боргова стратегія України : дис. канд. екон. наук. : 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит. Тернопіль, 2011. 209 с.

Федоровська Д. С., студентка
Науковий керівник: **Таращенко В. А.,**
к.е.н., доцент кафедри аудиту та економічного аналізу,
Університет державної фіскальної служби України

ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ДПС У КОНТРОЛІ ЗА НАДХОДЖЕННЯМ ПОДАТКІВ ДО БЮДЖЕТУ

На сьогоднішній день проблеми державного контролю в різних сферах економіки держави набувають особливої важливості й гостроти. Адже, держава зацікавлена в підвищенні економічного рівня держави, соціальних стандартів і виходу із кризової ситуації. Для досягнення зазначеної мети недостатньо запозичувати кошти в інших країнах світу, потрібно шукати внутрішні джерела. До таких можна зарахувати, наприклад, запобігання ухиленню податків, економічним злочинам, і налагодження ефективної податкової системи. Більшість із зазначених завдань покладено на Державну податкову службу України. Саме тому дослідження ролі ДПС України як суб'єкта державного контролю набуває особливого значення, адже контроль є тим необхідним інструментом держави, за допомогою якого можна досягти значних зрушень у напрямі виходу держави із кризи.

Деякі теоретичні аспекти дослідження податкової служби як суб'єкта державного контролю відображено в працях В. Г. Дем'янишина, М. П. Кучерявка, Є. С. Вілкової, Л. Ф. Вардересян, М. В. Васильєвої, В. В. Лабощького, Т. Ф. Юткіної, Н. І. Козьмук та інших учених.

Податки є необхідною ланкою економічних відносин у суспільстві і є основною формою доходів держави, а також не менш важливим важелем економічного впливу держави на суспільне виробництво.

Щоб розкрити роль податкових надходжень, проаналізуємо динаміку їх обсягів, а також частку у доходах Державного бюджету України.

У доходах Державного бюджету України переважають непрямі податки –

їх питома вага у всіх податках за аналізований період складає у середньому 68%, з них найбільша доля належить податку на додану вартість (далі - ПДВ) – близько 49%. Зростання в абсолютному вимірі й у структурному співвідношенні ПДВ, а також акцизного податку і мита зумовлено в кризових умовах посиленням фіскальної функції непрямих податків, що спричиняє збільшення податкового навантаження на споживання [1, с. 126].

Однак, попри складні економічні умови, спостерігається збільшення податкових надходжень до державного бюджету майже по всіх податках. Варто зазначити, що причиною такого зростання також є і так званий «інфляційний податок», який в умовах інфляції фактично сплачують економічні суб'єкти. Проте, не зважаючи на збільшення сум податкових надходжень до державного бюджету, податкова система залишається недосконалою [2, с. 14].

Ще однією негативною рисою є ухилення від сплати податків, тобто використання незаконних прийомів зменшення розміру податкового зобов'язання. Ухилення від сплати податків здійснюється платником податків, як правило, шляхом скорочення доходу чи іншого предмету оподаткування, неподання чи не повного подання документів, необхідних для обчислення податку чи подання не достовірних документів, незаконного отримання податкових пільг та інших преференцій, здійснення інших дій, що суперечать закону [3]. Так за три квартали 2020 року всього було зареєстровано 769 кримінальних правопорушень у вигляді ухилення від сплати податків. Тобто протягом третього кварталу було зареєстровано 254 нових кримінальних проваджень, хоча відповідних повноважень органи податкової міліції з початку цього року вже не мають.

Якщо порівнювати з показником третього кварталу 2019 року – кількість початих кримінальних проваджень зменшилась на 29%. Водночас у порівнянні з попередніми кварталами цього року, бачимо, що органи податкової міліції активізувались – у порівнянні з I та II кварталами цього року (середнім

показником), кількість початих кримінальних проваджень збільшилась майже на 5% [4].

Тому перспектива вдосконалення комплексності контролю залежить від його якості на всіх етапах і своєчасність адекватного реагування фінансових органів, головних розпорядників та інших органів влади за результатами контролю, на виявлені факти нецільового й неефективного використання бюджетних коштів, шляхом вжиття заходів щодо відшкодування незаконних витрат, регулювання обсягів фінансування, приведення їх у відповідність з нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетний процес.

Отже, можна зробити висновок, що провідна роль Державної податкової служби України є у забезпеченні виконання державної функції щодо регулювання економічних процесів, надходження податків, які справляються до державного бюджету, а також контроль за їх сплатою.

Література

1. Захаркіна Л. С. Роль і місце податкових надходжень у структурі зведеного бюджету України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 19. С. 125-129.
2. Глухова В. І. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України в сучасних умовах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 5. С. 111-114.
3. Ухилення від сплати податків URL: <http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/slovnyk-finpravo.pdf> (дата звернення 30.11.2020).
4. Кримінальні впровадження щодо ухилення від сплати податків за три квартали 2020 року URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/criminal-proceedings-on-tax-evasion-within-9-months-of-2017/> (дата звернення 30.11.2020).

Філоненко Н. С., студентка
Науковий керівник: **Криворучко М. Ю.,**
к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів,
Черкаський державний бізнес-коледж

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ СТАВОК В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Кожна держава формує свою систему оподаткування, враховуючи досвід інших країн, стан економіки та розвиток ринкових відносин. Оподаткування здійснюється як щодо фізичних осіб, так і щодо юридичних. Визначною ознакою оподаткування фізичних осіб є те, що воно повинне сприяти зростанню заощаджень населення країни, які в подальшому слугують одним з джерел фінансування економіки країни. В свою чергу, система оподаткування підприємств має двоїстий характер, тобто: з одного боку вона відображає інтереси держави, оскільки податки є основним джерелом доходів бюджету, а з іншого – має бути необтяжливою для підприємств, аби не спричинити зниження ефективності їх функціонування. Отже, оподаткування в Україні та світі завжди було одним з актуальних питань. В даному дослідженні проведено порівняння ставки ПДВ та ПДФО в Україні та країнах Європейського Союзу за 2020 рік.

Податок на додану вартість (далі - ПДВ) – це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем. Факт запровадження ПДВ в Україні свідчить про формування ефективної та сучасної податкової системи, оскільки даний податок має дуже високу фіскальну ефективність і активно застосовується в багатьох країнах [1].

Понад 140 країн світу, включаючи європейські країни, стягують податок на додану вартість (ПДВ). Як показує сьогодення податкова карта, ставки ПДВ країн-членів ЄС відрізняються в різних країнах.

Країни ЄС з найвищими стандартними ставками ПДВ - це Угорщина (27%), Хорватія, Данія та Швеція (всі по 25%). Люксембург має найнижчу

стандартну ставку ПДВ у розмірі 17%. Середня стандартна ставка ПДВ в ЄС становить 21%, що на шість відсоткових пунктів перевищує мінімальну стандартну ставку ПДВ [2].

У 2020 році ЄС встановив мінімальну стандартну ставку ПДВ у розмірі 15%. Також ЄС допускає максимум 2 знижені ставки, найнижча з яких повинна бути 5% або вище. Держави-члени погодились, що вони можуть вільно встановлювати знижені ставки на більшість товарів і послуг [3].

Порівняємо стандартні ставки ПДВ України та Європи за 2020 рік. Ставки ПДВ у Бельгії - 21%, Данії - 25%, Естонії - 20%, Франції - 20% Німеччина – 19%, Італія – 22%, Латвія – 21%, Литва – 21%, Люксембург – 17%, Нідерланди – 21%, Польща – 23%, Португалія – 23%, Румунія – 19%, Словенія – 22%, Іспанія – 21% [2].

Розміри ставок податку в Україні визначає Податковий кодекс України. Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах [4]: а) 20 відсотків; б) 7 відсотків; в) 0 відсотків.

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) – загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян – резидентів) і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні (та за її межами для резидентів). Ставка ПДФО в Україні становить 18%, в той час як більшість країн ЄС мають прогресивну структуру ПДФО. Це означає, що податкова ставка, яку сплачують фізичні особи, збільшується в міру отримання вищої заробітної плати [5].

Станом на 2020 рік рівні ПДФО в країнах ЄС становлять: в Бельгії – 53,7%, Данії – 55,8%, Естонії – 20%, Франції - 45%, Німеччині – 45%, Італії – 43%, Латвії – 31,4%, Литві – 15%, Люксембурзі – 48,78%, Нідерландах – 51,75%, Польщі – 32%, Португалії – 48%, Румунії – 10%, Словенії - 50%, Іспанії - 45% [6].

Отже, аналіз сучасної системи оподаткування в Україні та порівняння її з країнами ЄС дає змогу зробити висновок про серйозні недоліки, що їй притаманні, попри значно менший рівень ставок ПДВ та ПДФО країн ЄС.

Податкова система в Україні є нестабільною. Часті зміни в законах щодо окремих податків негативно впливають на розвиток діяльності суб'єктів господарювання, не дають можливості підприємствам нормально функціонувати, впроваджувати нові технології та випускати конкурентоспроможну продукцію. Розрахунки окремих податків не виправдано ускладнено. Наявність значної кількості колізій в податковому законодавстві. Без вирішення останньої проблеми податкова реформа не зможе стати успішною, навіть якщо інші її аспекти будуть вдалі.

Література

1. Матвійчук Л. О, Гоменюк І. В. Економічна сутність ПДВ та його роль у формуванні дохідної частини державного бюджету України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/157.pdf>.
2. Asen E. 2020 VAT Rates in Europe. *Tax Foundation*. On January 09, 2020. URL: <https://taxfoundation.org/european-union-value-added-tax-2020/> (дата звернення: 20.11.2020).
3. 2020 European Union VAT rates. URL: <https://www.avalara.com/vatlive/en/vat-rates/european-vat-rates.html> (дата звернення: 20.11.2020).
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.10 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.11.2020)
5. Asen, E. & Bunn, D. Recent Changes in Top Personal Income Tax Rates in Europe *Tax Foundation*. On September 19, 2019. URL: <https://taxfoundation.org/changes-top-personal-income-tax-rates-europe-2019/> (дата звернення: 20.11.2020).
6. List of Countries by Personal Income Tax Rate (Europe). URL: <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate?continent=europe> (дата звернення: 20.11.2020).

Химич І. Г.,
к.е.н., доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг,
Тимошик Н. С.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БОРГОВА СТІЙКІСТЬ КРАЇНИ

Стабільність розвитку країни залежить від ряду певних показників. Одним із них виступає рівень боргової стійкості, який доцільно визначити на основі оцінки державного боргу країни.

На рис. 1, який сформовано на основі даних Міністерства фінансів України [1], представлено динаміку як суми державного боргу країни, так і динаміку суми його основних структурних елементів (зовнішнього та внутрішнього боргів).

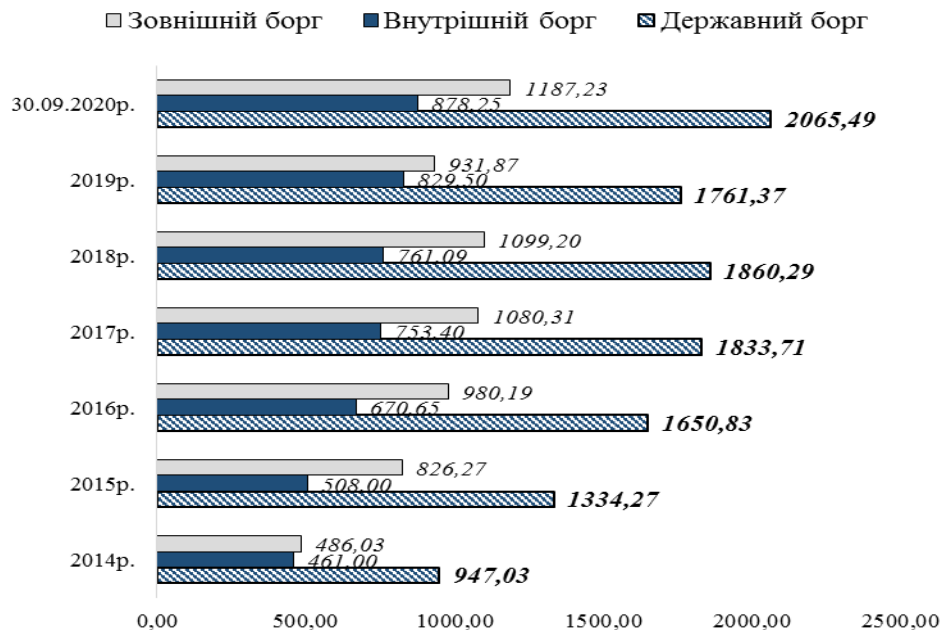


Рис. 1. Динаміка структури державного боргу протягом 2014-30.09.2020 років, млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

З наведених даних видно, що наявна негативна тенденція зростання суми державного боргу країни протягом 2014-30.09.2020 роки: за 2015 р.

(1334,27 млрд. грн.) дана сума зросла 387,24 млрд. грн. (40,89%) відносно 2014 р. (947,03 млрд. грн.); за 2016 р. (1650,83 млрд. грн.) сума збільшилася на 316,56 млрд. грн. (23,73%) порівняно із 2015 р.; за 2017 р. (1833,71 млрд. грн.) результат зріс на 182,88 млрд. грн. (1,11%) порівняно з 2016 р.; за 2018 р. (1860,29 млрд. грн.) сума збільшилася на 26,58 млрд. грн. (1,45%) відносно 2017 р.; за 2019 р. (1761,37 млрд. грн.) показник скоротився на -98,92% (-5,32%) у порівнянні з 2018 р.; за 30.09.2020 р. (2065,49 млрд. грн.) сума знову зросла на 304,12 млрд. грн. (17,27%) відносно 2019 р.

На рис. 2, сформованого на основі даних джерела [1], представлено динаміку суми гарантованого державою боргу.

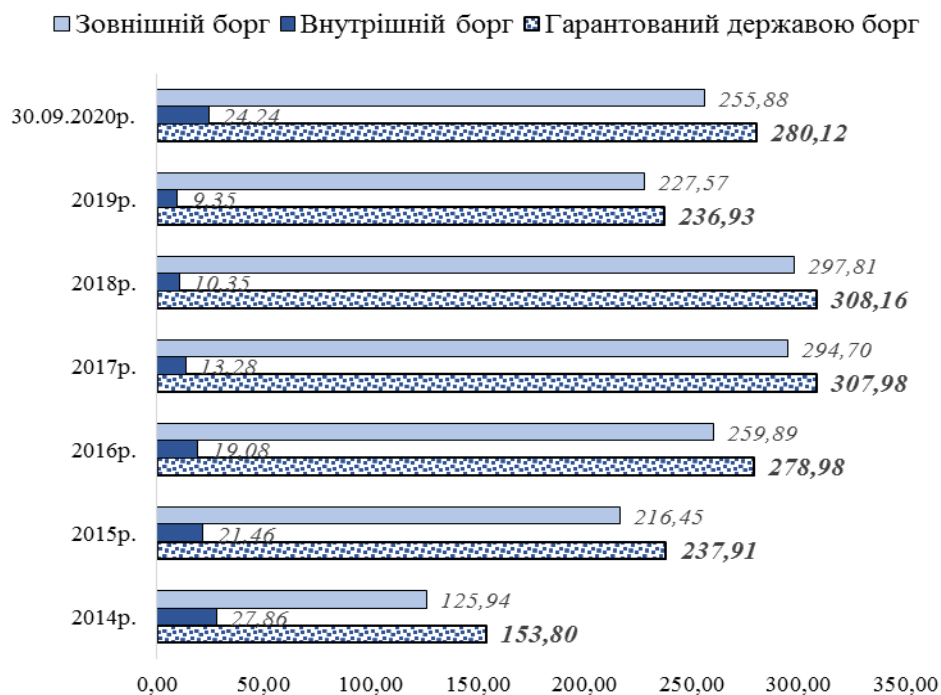


Рис. 2. Динаміка структури гарантованого державою боргу протягом 2014-30.09.2020 років, млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

З даного графіка видно, що динаміка результатів гарантованого державною боргу має тяж негативну тенденцію росту протягом 2014-30.09.2020 роки. Так, за 2015 р. (237,91 млрд. грн.) дана сума зросла на 84,11 млрд. грн. (54,69%) відносно 2014 р. (153,80 млрд. грн.); за 2016 р. (278,98 млрд. грн.) сума збільшилася на 41,07 млрд. грн. (17,26%) порівняно із

2015 р.; за 2017 р. (307,98 млрд. грн.) результат зріс на 29,00 млрд. грн. (1,10%) порівняно з 2016 р.; за 2018 р. (308,16 млрд. грн.) сума збільшилася на 0,18 млрд. грн. (0,06%) відносно 2017 р.; за 2019 р. (236,93 млрд. грн.) показник скоротився на -71,23% (-23,12%) у порівнянні з 2018 р.; за 30.09.2020 р. (280,12 млрд. грн.) сума знову зросла на 43,19 млрд. грн. (18,23%) відносно 2019 р.

Динаміку співвідношення результатів державного та гарантованого державою боргів протягом 2014-30.09.2020 років представлено на рис. 3.

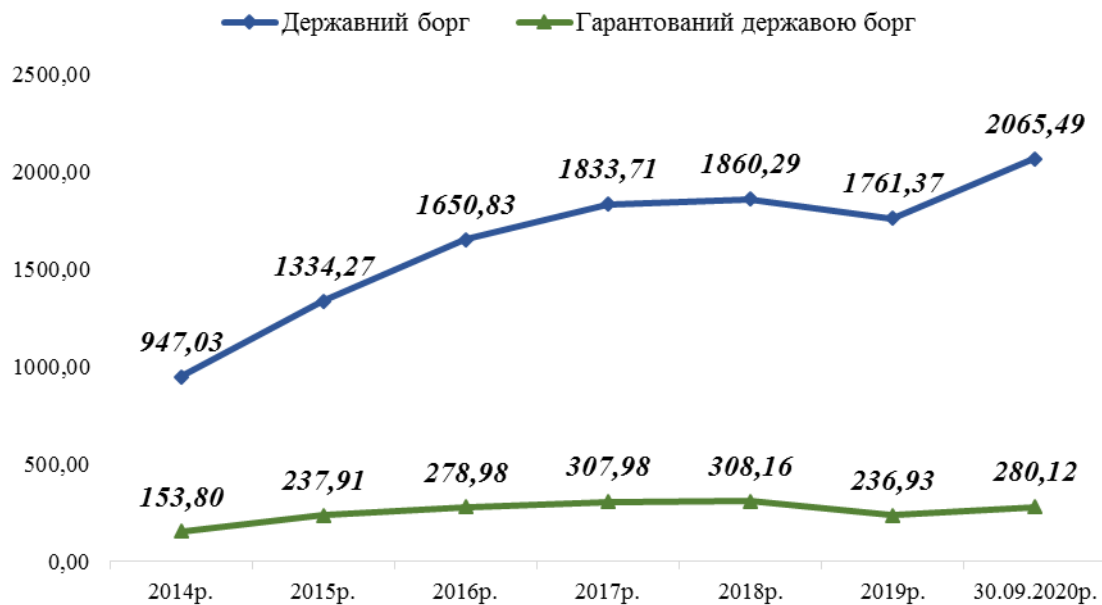


Рис. 3. Динаміка співвідношення результатів державного та гарантованого державою боргів за 2014-30.09.2020 роки, млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Серед заходів щодо управління державним боргом є: зменшення боргового навантаження; зменшення валютного ризику державного боргу; ефективність діяльності Боргового агентства; розвиток інституту первинних дилерів; вдосконалення комунікацій з інвесторами; прозорість та відкритість щодо політики управління державним боргом [1] тощо.

Література

1. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.

Хоменко О. С., студентка
Науковий керівник: **Карпич А. Ю.,**
асистент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ І ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО УПРАВЛІННЯ

На сьогоднішній день будь-яка країна стає все більше залученою до глобальних економічних процесів, які впливають як на макроекономічні показники національної економіки, так і на добробут кожного жителя. Однією з ключових економічних проблем сьогодні є зовнішній борг урядів та приватного сектору, який щороку зростає. Зовнішні запозичення для нашої держави є одним із інструментів моделі випереджаючого зростання, яка передбачає активні інвестиції в інфраструктуру, виробничі потужності, технологічне оновлення підприємств та розвиток інтелектуального капіталу. Однак збільшення валового зовнішнього державного боргу супроводжується значними фінансовими ризиками.

Існує чимало проблем в управлінні зовнішнім державним боргом, які частково є в Україні, так зокрема:

- недосконале законодавство в частині регулювання відносин, що виникають в процесі управління зовнішнім державним боргом;
- відсутність чіткого розмежування повноважень державних органів щодо управління зовнішніми борговими зобов'язаннями держави;
- недоцільне використання зовнішніх запозичень, порушення кредиторських умов;
- недосконала валютна структура державного зовнішнього боргового портфеля;
- мала частка інновацій, високотехнологічних, високодохідних проектів у структурі боргових запозичень;
- обмежений контроль в обслуговуванні та погашенні зовнішнього

державного гарантованого боргу тощо [1, с. 120].

Вагомою проблемою в управлінні зовнішнім державним боргом залишається відсутність повної та відкритої сукупної інформації про стан і структуру державного боргу. Обмеженість статистики державного боргу рамками прямого та гарантованого державою (внутрішнього і зовнішнього) боргу із деталізацією за типом кредитора.

Також однією із головних проблем є велике навантаження зовнішнього державного боргу на одну особу в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Зовнішній борг у дол. США (на одну особу населення)*

на 31.12.2015	2771,3	-113.2	-3.9%
на 31.12.2016	2660	-111.3	-4.0%
на 31.12.2017	2744	84.0	3.2%
на 31.12.2018	2713,2	-30.8	-1.1%
на 31.12.2019	2896,6	183.4	6.8%
на 30.06.2020	2937	40.4	1.4%

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Можна зазначити, що зовнішній борг України значно перевищує норму 200 доларів в декілька разів. Задля зменшення загроз, що виявляються за допомогою індикатора рівня зовнішньої заборгованості на 1 особу, потрібно проводити політику структурної оптимізації державного боргу України за зменшенням обсягу його зовнішньої складової з одночасним утриманням загального обсягу боргу в межах, що не впливатимуть на державну боргову безпеку (рис. 1).

Наразі у другому кварталі 2020 року в Україна збільшила свій зовнішній державний борг на 2,5 млрд. доларів і він став дорівнювати 122,8 млрд. дол. США. Це обумовлено тим, що збільшились зовнішні

зобов'язання, як і державного, так і приватного сектору.

Зовнішній борг на 1 особу в Україні

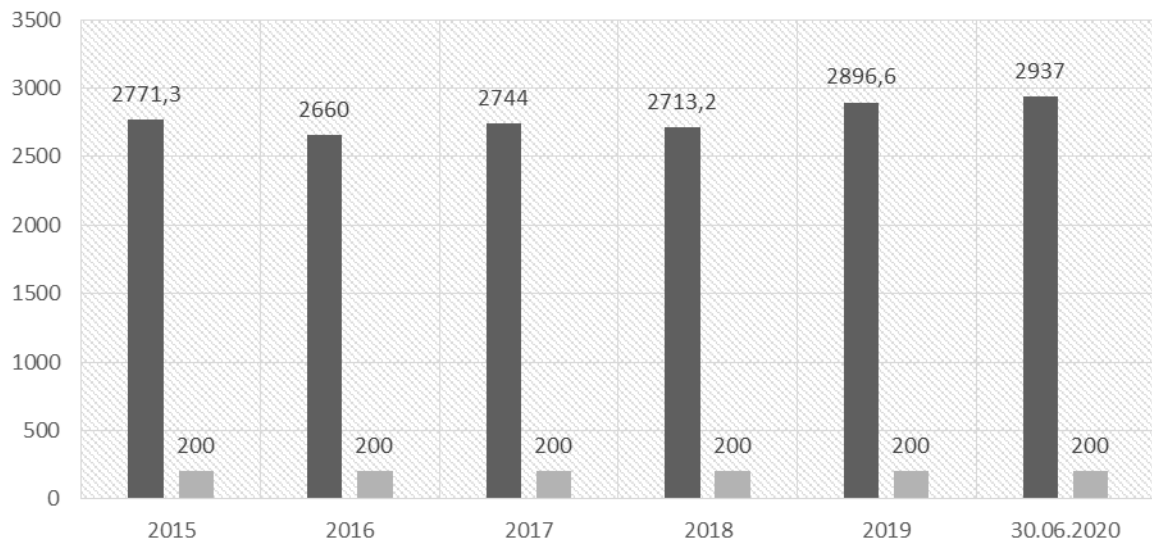


Рис. 1. Зовнішній борг на 1 особу в Україні*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2; 3].

У цілому, стан фінансової системи України впродовж останніх років характеризується низьким рівнем боргової стійкості та є надто чутливим до впливу ризиків, що в умовах гібридної війни мають схильність до загострення. Однак необхідними умовами для стійкого економічного зростання та підвищення рівня національної безпеки є посилення дієвості боргової політики держави, що передбачає прийняття комплексних заходів щодо бюджетного коригування та зниження ключових боргових показників до безпечних меж.

Література

1. Прутська О. О. Управління державним боргом : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2010. 215 с.
2. Статистика зовнішнього боргу на одну особу 2015-2020 рр. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/foreigndebt>.
3. Зовнішній борг України на кінець II кварталу 2020 року. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_q.pdf.

Хомутенко А. В.,
*д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет*

Хомутенко В. П.,
*к.е.н., професор, судовий експерт,
м. Одеса, Україна*

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

На тлі глобалізації, повсюдної інформатизації та суспільного розвитку з кінця XX ст. в світовій науці та практиці триває безперервний пошук методів ефективного управління фінансами на всіх рівнях економічної системи, в тому числі й на рівні держави. Він викликаний необхідністю надання суспільству якісних суспільних благ та послуг з метою задоволення суспільних інтересів. Реалізація поставлених завдань вимагає зміни пріоритетів у підходах до управління державними фінансами – більшої орієнтованості на фінансове передбачення, вибудовування оптимальної моделі розподілу суспільних ресурсів і забезпечення розвитку державних фінансів на основі систематичних якісних перетворень, що ґрунтуватимуться на оцінці ризиків, факторів і різноманітних сценаріїв. У зв'язку з цим актуалізується необхідність закладання в методологію управління державними фінансами синергетичного підходу.

Синергетичний підхід дозволяє не просто дослідити систему управління, а враховувати особливості її розвитку та функціонування, адже він базується на можливості самоорганізації системи. Методологія синергетичного підходу передбачає, що періоди стабільного розвитку (атрактори) системи змінюються кризами, певними переломними моментами (точками біфуркації), після настання яких з'являються альтернативи суспільного розвитку [1]. Випадкові фактори (флуктації) в точках біфуркації впливають на зміни системи.

Як відомо, вирізняють два типи біфуркацій: системні та структурні. Системні кризи державного управління взагалі та управління державними фінансами, зокрема, після подолання точки біфуркації, призводять до

самознищення держави та появи нових утворень. Прикладом системної біфуркації у державному управлінні може бути Югославська федерація, розпад якої пов'язаний з певними флуктаціями у вигляді смерті президента країни Й. Б. Тіто та неефективною економічною і національною політикою, що проводилась в країні після його смерті. Як наслідок, на мапі світу з'явилися нові політичні утворення [2]. Системною вважається криза 2014 року в Україні [3]. Внутрішні фактори (флуктації) – поява сепаратистських настроїв та зовнішні фактори – пряме вторгнення Російської Федерації на територію України вплинули на розділ країни та утворення самопроголошених нових політичних утворень.

Методологія синергетичного підходу передбачає проведення дослідження параметрів розвитку системи, розробку різних сценаріїв такого розвитку, оцінку ризиків по кожному із сценаріїв з метою своєчасного виявлення екзо- та ендогенних факторів впливу (флуктацій). Разом з тим, його використання вимагає наявності складного математичного апарату для оцінювання ефективності системи управління державними фінансами та спеціальних навичок у виконавців.

Система управління державними фінансами може розвиватися за наступними сценаріями:

- базовий – нормативно-правове регулювання економічної сфери та сфери державного управління відносно стабільне, рівень досягнутих управлінцями результатів змінюється в межах 5% (не перевищує поріг суттєвості);
- цільовий – враховуються ризики змін фіскальної політики і політики у сфері державного управління та рівень їх впливу на систему управління державними фінансами;
- оптимістичний – передбачає проведення реформаційних заходів, які позитивно відобразяться на задоволенні суспільних інтересів та конкурентоспроможності країни;
- песимістичний – суттєве зниження ефективності управління

державними фінансами в результаті впливу прогнозних факторів.

Отже, в основі синергетичного підходу лежить метод варіантів і метод компаративного аналізу.

З метою розробки найбільш реалістичних сценаріїв розвитку системи управління державними фінансами доцільним є врахування ризиків управлінської діяльності та факторів впливу на неї. Ризики системи управління можна визначити як вірогідність настання негативних наслідків в результаті відбуття певних подій та/або прийняття неправильних управлінських рішень. Вважаємо, що такі ризики можна розділити на дві групи: економічні та функціональні. До економічних пропонуємо відносити зокрема ризик незбалансованості відповідних фондів коштів у результаті зменшення обсягів вхідних фінансових потоків та/або збільшення обсягів вихідних фінансових потоків та ін.

Функціональними ризиками управління державними фінансами, на нашу думку, наприклад, є:

- ризик зловживань – погіршення стану державних фінансів в результаті шахрайства, розтрат, перевищення службових обов'язків та ін.;
- технологічний ризик пов'язаний зі збоями у роботі комп'ютерних програм та обладнання;
- операційний ризик визначається вірогідністю виникнення невідповідності між витратами на діяльність органів управління та результативністю такої діяльності;
- стратегічний ризик – ризик здійснення помилок при реалізації стратегії управління державними фінансами;
- ризик недовіри, втрати репутації пов'язаний з делегітимізацією влади.

У свою чергу, чинники впливу на управління державними фінансами пропонуємо умовно розділити на: об'єктивні та суб'єктивні (залежно від рівня участі людини), екзогенні та ендогенні (зовнішні та внутрішні), безпосереднього та опосередкованого впливу. Так, основні об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу наведені на рис. 1.

Чинники впливу на управління державними фінансами		
об'єктивні		суб'єктивні
	домінантні чинники (історичний розвиток, суспільно-політичний устрій країни, економічна модель країни, національні й релігійні особливості, система правових відносин, адміністративно-територіальний устрій)	ступінь спадковості управлінських рішень, що приймаються та реалізуються
		ступінь інертності структурних змін
	існуючі інституції	професійно-кваліфікаційний склад управлінців
	людський потенціал країни	
	економічний потенціал країни	нормативно-правове регулювання економічних відносин та управлінської діяльності
	стан стійкості системи управління та адаптивності до мінливого зовнішнього і внутрішнього середовища	пануюча ідеологія, курс політичної сили, що знаходиться в апараті управління
	асиметричність інформації	
	процеси глобалізації	політичний та економічний курс країн-сусідів

Рис. 1. Основні об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на систему управління державними фінансами

Вбачається, що розподіл факторів впливу на систему управління державними фінансами на екзогенні та ендогенні варто проводити з урахуванням класифікаційних ознак за якими їх можна об'єднати (табл. 1).

Таблиця 1

Основні екзо- та ендогенні фактори впливу на систему управління державними фінансами

Група факторів	Екзогенні	Ендогенні
1	2	3
Правові	- зміни міжнародних нормативно-правових документів, підписання міжнародних угод та ін.	- зміни в системі правових норм країни
Організаційні	- зміни в системі суспільних інститутів	- зміни в розподілі повноважень всередині системи управління; - зміни у діловодстві

Продовж. табл. 1

1	2	3
Методологічні	- зміна міжнародних стандартів бюджетного та управлінського обліку; - зміна наукових підходів, на яких базується економічна політика та політика в сфері державного управління	- зміни методів, інструментів та технологій, що застосовують суб'єкти управління
Економічні	- зміни економічної кон'юнктури та основних макроекономічних показників економічного розвитку (ВВП, інфляція, безробіття, бюджетний дефіцит); - зміни бюджетної, податкової, боргової політики держави; - вплив світової економіки	- фінансовий потенціал країни; - міжнародна фінансова допомога
Інформаційні	- адміністративна інформація; - масова інформація; - правова інформація	- інформація про діяльність суб'єктів управління та окремих осіб
Політичні	- зміна суспільно-політичного устрою країни; - зміна політичного режиму; - нестабільна політична ситуація в країні	- курс політичної сили, що знаходиться в апараті управління
Соціальні	- дотримання принципу соціальної рівності; - соціальні невдоволення та збурення	- невдоволення управлінців всередині системи

Як видно з наведених на рис. 1 та у таблиці 1 даних одні й ті ж фактори можуть одночасно бути, зокрема, суб'єктивними та екзогенними. Водночас, запропоноване розмежування факторів впливу на систему управління державними фінансами дозволяє більш точно визначити рівень їх впливу на систему управління державними фінансами та нівелювати негативні наслідки.

Оскільки синергетичний підхід передбачає самоорганізацію суспільства, яка не можлива без такого фактора як національна ідея, вважається, що ефективність державного управління залежить від рівня розвитку громадянського суспільства [4]. Саме тому на перший план висувається завдання по інституційному забезпеченню розвитку інституту громадянського суспільства. Крім того, синергетичний підхід передбачає також наявність інтелектуального потенціалу у сфері державного управління, адже концепції, стратегії, програми мають розроблятися та реалізовуватися освіченими професійними управлінцями. Отже, за синергетичним підходом має відбуватися неперервний саморозвиток суб'єктів управління. З цією метою управлінцям варто регулярно проходити тренінги, приймати участь у

громадських радах, бути відкритими для громадськості.

Насамкінець, варто зауважити, що при синергетичному підході враховуються тісні взаємозв'язки, що існують між ідеологією державного управління, його організаційно-регулюючим механізмом та суспільством [5]. Неврахування таких взаємозв'язків при постановці цілей державного управління та напрямів їх досягнення призводить до спротиву, що негативно відображається як на суспільстві, так і на управлінні [6, с. 55]. Вважаємо, що закладання в основу планування та організації управління державними фінансами синергетичного підходу сприятиме збалансуванню суспільних інтересів та врахуванню інтересів особистості.

Література

1. Хомутенко А. В. Методологічні підходи в управлінні державними фінансами. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Серія: Економіка. 2018. № 4 (199). С. 55-62.

2. Шахін Ю. Причини розпаду Югославії в оцінці української історіографії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 1 (114). С. 66-69.

3. Щодо шляхів подолання системної кризи та орієнтирів політики нового уряду України. *Національний інститут стратегічних досліджень*. лютий 2014 р. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_nauk_an_rozrobku/Kriza_2014.pdf.

4. Ojomah S. O. Towards a cultural synergistic approach to globalization. Master's thesis in global studies. VID Specialized University, Stavanger, May 2017 URL: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2455694/MGS-320-Ojomah.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

5. Атаманчук Г. В. Синергетические аспекты государственного управления. URL: <http://spkurdyumov.ru/globalization/sinergeticheskie-aspekty-gosudarstvennogo-upravleniya/>.

6. Khomutenko A. Specific methodological approaches to managing state finances. *Montenegrin Journal of Economics*. 2018. Vol. 14. No. 3. Pp. 55-63.

Чернявка В. А., студент
Науковий керівник: **Карпич А. Ю.,**
асистент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Процес еволюції ринкової економіки нерозривно поєднаний із утворенням та розвитком різних ринків та ринкових структур. В ході постійного розвитку ринкових та капіталістичних відносин, становлення фінансів як невід’ємного чинника розвитку та існування економіки, відбувався розвиток фінансового ринку. Подібно до інших ринків, на фінансовому ринку діють продавці та покупці, існує попит та пропозиція, діють економічні закони тощо. Однак сам фінансовий ринок має свої особливості. Насамперед це пов’язано з тим, що на даному ринку купується і продається специфічний товар – фінансові ресурси.

Зокрема, згідно твердження вітчизняних науковців В. Федосова та С. Юрія, «фінансовий ринок слід розглядати як специфічну сферу грошових відносин, що виникають у процесі руху фінансових фондів між державою, юридичними та фізичними особами за допомогою спеціалізованих фінансових інститутів» [1, с. 414].

Важливою ознакою фінансового ринку є також те, що вагомим фактором на ньому виступає фактор часу, адже доходи та витрати учасників ринку не є співвіднесеними у часі, а відповідно, тимчасово вільні кошти та фінансові активи, що є об’єктами ринку, також мають різну вартість та цінність для учасників ринку у відповідний часовий проміжок.

Суб’єктами на фінансовому ринку виступають:

- держава;
- підприємницький сектор;
- домогосподарства.

Кожен із цих суб’єктів реалізує свої функції на ринку. Зокрема,

домогосподарства на фінансовому ринку здебільшого реалізують власні вигоди, здійснюючи фінансові операції для отримання прибутку або залучаючи тимчасово вільні кошти для реалізації власних цілей. Підприємства на ринку здебільшого виступають як емітенти цінних паперів, проте також часто залучають дефіцитні кошти для виконання поставлених завдань та виконання планів.

Структуризація фінансового ринку модернізується з розвитком фінансової системи. Можна узагальнити, що в цілому фінансовий ринок за сегментами поділяється на ринок цінних паперів, грошово-кредитний ринок та валютний ринок (рис. 1):

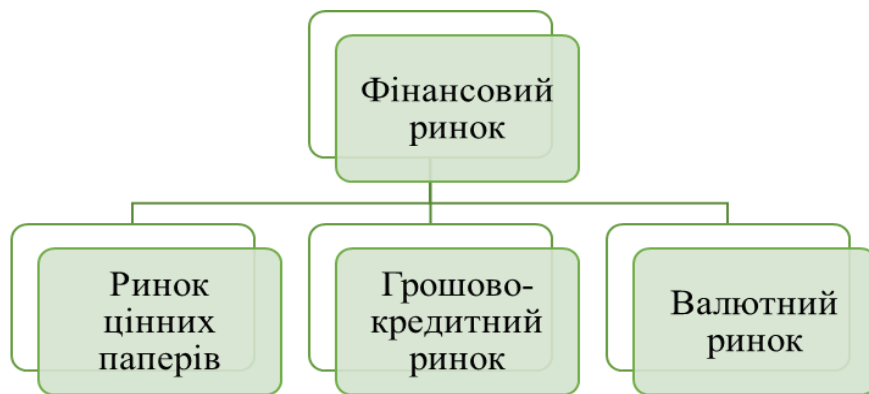


Рис. 1. Сегментація фінансового ринку*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Ринок цінних паперів – це особливий механізм, який налагоджує економічні відносини учасників ринку з приводу купівлі-продажу боргових зобов’язань та інструментів власності. В свою чергу, він поділяється на первинний (який утворюється під час емісії цінних паперів) та вторинний (який діє при подальшому перерозподілі фінансових ресурсів та інструментів ринку) [3, с. 12].

Грошово-кредитний ринок також представляє окрему частину фінансового ринку та є злагодженим механізмом, який діє в процесі відносин, що виникають з приводу залучення або надання за певну плату тимчасово

вільних коштів. Відповідно, грошово-кредитний ринок охоплює операції з готівковими коштами та кредитуванням на основі платності, строковості та платоспроможності [3, с. 12].

Валютний ринок уособлює операції з міжнародною та національною валютою. Саме цей ринок встановлює економіко-правові взаємовідносини між учасниками цього ринку, тобто покупцями та продавцями валюти [3, с. 12].

Оскільки фінансовий ринок є об'єктивною складовою функціонування ринкової відносини та однією з вагомих частин ринкової інфраструктури, то саме існування ринкових відносин без функціонування даного ринку на даному етапі розвитку суспільства фактично неможливе. Механізм функціонування фінансового ринку визначає головну його роль в ринковій економіці – забезпечення руху тимчасово вільних коштів між суб'єктами ринку та кругообігу фінансових ресурсів в економіці. Таким чином, фінансовий ринок допомагає фінансам як економічній категорії ефективніше перерозподіляти грошові засоби, спрямовувати їх на реалізацію поставлених цілей та важливих програм, забезпечувати безперебійний розвиток розширеного відтворювання економіки та здійснювати важливі функції, що полягають у забезпеченні суспільного добробуту. Фінансовий ринок допомагає врівноважити кон'юктурні коливання економіки та ринку під час кризи, адже саме в цей період суб'єкти ринку переходять від використання одних фінансових інструментів до використання інших, більш надійних. Саме тому в умовах нинішньої кризи питання розвитку фінансового ринку набуває набагато важливішого значення.

Література

1. Теорія фінансів : підручник / за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
2. Шелудько В. М. Класифікація фінансових ринків. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/103205-13-klasifikatsiya-fnansovih-rinkv.html>
3. Шкварчук Л. О. Фінансовий ринок : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 382 с.

Шпуганич А. В., студентка
Науковий керівник: **Захаркевич Н. П.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Ринок фінансових послуг - це сукупність суспільних відносин, які формуються в процесі обміну фінансових ресурсів, надання кредитів та залучення капіталу. Об'єктивною основою функціонування фінансового ринку є невідповідність попиту на фінансові ресурси та ресурсів для задоволення цього попиту. Ринок фінансових послуг є одним із механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки країни, оскільки розподіл фінансових ресурсів на ринку є конкурентоспроможним, що може спрямовувати інвестиційні потоки в найбільш привабливі економічні сфери, сприяючи тим самим економічному зростанню.

На вітчизняному фінансовому ринку існує багато проблем, пов'язаних з неефективністю національного фінансового сектору та низьким рівнем економічних знань. Населення не має достатньої довіри до діяльності фінансових посередників та не має належної практики ринкових відносин.

Проаналізувавши дослідження українських вчених, ми можемо виявити наступні основні проблеми функціонування вітчизняного ринку фінансових послуг. Зокрема:

- законодавчий та нормативний нагляд за процесом реалізації окремих фінансових послуг не є досконалим, і в деяких випадках такого нагляду взагалі бракує;
- рівень захисту прав споживачів фінансових послуг недостатній; у небанківського сектору фінансового посередництва відсутній механізм компенсації для захисту інвестицій;
- недостатній капітал та конкурентоспроможність національних

фінансових установ;

- відсутність професіоналізму керівників та професіоналів у певних підрозділах фінансових установ призвела до застосування в їх діяльності неефективних та непрозорих стандартів корпоративного управління та розкриття інформації;

- недостатні капіталізація та конкурентоспроможність національних фінансових установ;

- неналежний рівень інформованості населення щодо послуг, їх видів і фінансових посередників (особливо небанківської сфери), що надають ці послуги;

- невідповідність законодавчого регулювання окремих видів фінансових послуг європейським нормам та ін. [1, с. 26].

Одним із найважливіших завдань у розширенні ефективності вітчизняного ринку фінансових послуг та забезпеченні його розвитку є розширення сфери фінансових послуг для найбільш ефективного задоволення потреб його споживачів. Також необхідно вдосконалити діяльність фінансового сектору країни та посилити його роль в інвестиційному процесі. Слід також звернути увагу на підвищення конкурентоспроможності національних фінансових установ шляхом підвищення їх ліквідності та капіталізації, а також важливо запобігати зловживанням з боку фінансових установ. Як зазначалося раніше, необхідно вдосконалити законодавчі та нормативні положення фінансових установ, щоб розмежувати функції нагляду між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Слід також звернути увагу на посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, що, безумовно, підвищить довіру до фінансових установ. Існує нагальна потреба у вдосконаленні інфраструктури ринку фінансових послуг та біржової торгової системи фінансових активів. Крім того, національний ринок фінансових послуг повинен бути інтегрований у європейський та світовий ринки [2, с. 178; 3, с. 46].

Розвиток ринку фінансових послуг в Україні повинен бути спрямований на забезпечення повної збалансованості та узгодженості стратегічних

пріоритетів розвитку фінансового сектора з визначеними макроекономічними та соціальними пріоритетами розвитку країни.

У кожній державі на ринку фінансових послуг, крім банків (суто кредитних установ), а також поштових служб, існують фінансові установи, які надають широкий спектр фінансово-кредитних послуг, а також здійснюють операції з цінними паперами. Водночас ринок фінансових послуг в Україні розвивається дуже повільно. Українські компанії з надання фінансових послуг поки не можуть конкурувати з аналогічними компаніями на міжнародному ринку. Певною мірою відсутність відповідного законодавства щодо надання певних фінансових послуг перешкоджає цьому процесу. З іншого боку, через дисбаланс економіки та національної грошово-кредитної політики нестабільність української валюти негативно позначається на формуванні ринку фінансових послуг.

Отже, можна констатувати, що за умов глобальної інтеграції ринків фінансових послуг надзвичайно важливим завданням для кожної країни є забезпечення функціонування конкурентоспроможного ринку фінансових послуг. Фінансування інвестицій в реальний сектор через канали ринку цінних паперів і залучення на ці цілі неспекулятивних вітчизняних та іноземних капіталів має стати найважливішим джерелом нового етапу економічного розвитку.

Література

1. Еш С. М. Ринок фінансових послуг : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 400 с.
2. Лобода Н. О. Проблеми функціонування ринку фінансових послуг в Україні. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. м. Луцьк, 25 лист. 2015 р. Тернопіль, 2015. С. 178-179.

СЕКЦІЯ 2. Вітчизняна банківська система
та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави

Алендар Ю. І., студентка
Науковий керівник: **Яріш О. В.,**
к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Головною тенденцією на світових фінансових ринках початку 2020 року стала надзвичайна мінливість, спричинена економічним впливом пандемії Covid-19. За оцінками експертів, світові ринки втратили майже третину своєї капіталізації в березні 2020 року. Спад був безпрецедентним і гіршим, ніж Велика депресія і фінансова криза 2008 року [1, с. 98].

Означені проблеми не могли не вплинути на розвиток фондового ринку України, який характеризувався посиленою волатильністю. Адже в сучасних умовах навіть найоптимістичніше налаштовані учасники фондового ринку припинили робити прогнози щодо швидкого відновлення та зростання цін і попиту на акції українських емітентів.

Традиційно, фондові ринки працюють за принципом відображення майбутніх тенденцій у поточній ситуації. Ключовим же ризиком пандемії коронавірусу виявилось те, що обмежувальні заходи більшості країн світу сприяли у значне зниження економічної активності. Внаслідок цього, економічні проблеми негативно відобразилися на реальних показниках, спричинивши падіння ВВП, зростання безробіття, зниження ефективності господарювання підприємств, затримки із погашенням кредитів тощо. Тож фондовий ринок, у відповідь миттєво відреагував значним падінням усіх можливих класів активів. Зокрема, на фондовоих ринках багатьох країн відбулось падіння вартості акцій, товарних активів, державних та корпоративних облігацій, навіть дорогоцінних металів.

Означені тенденції є характерними і для України - відбулося падіння курсу національної валюти, знизилися ринкові котировки акцій, зросла дохідність інструментів з фіксованою дохідністю, зокрема, ОВДП та корпоративних облігацій.

Отже, попри те, що фондовий ринок та реальний сектор економіки є відносно автономними системами, між ними існують певні взаємозв'язки. Особливо сильний вплив фондового ринку на реальний сектор спостерігається у кризових ситуаціях. Означене обумовлює практичну цінність аналізу стану фондового ринку як основи для розробки стратегії його розвитку на перспективу.

Головним фактором, який визначає тренди розвитку фондового ринку, є макроекономічна ситуація в Україні (рис. 1).

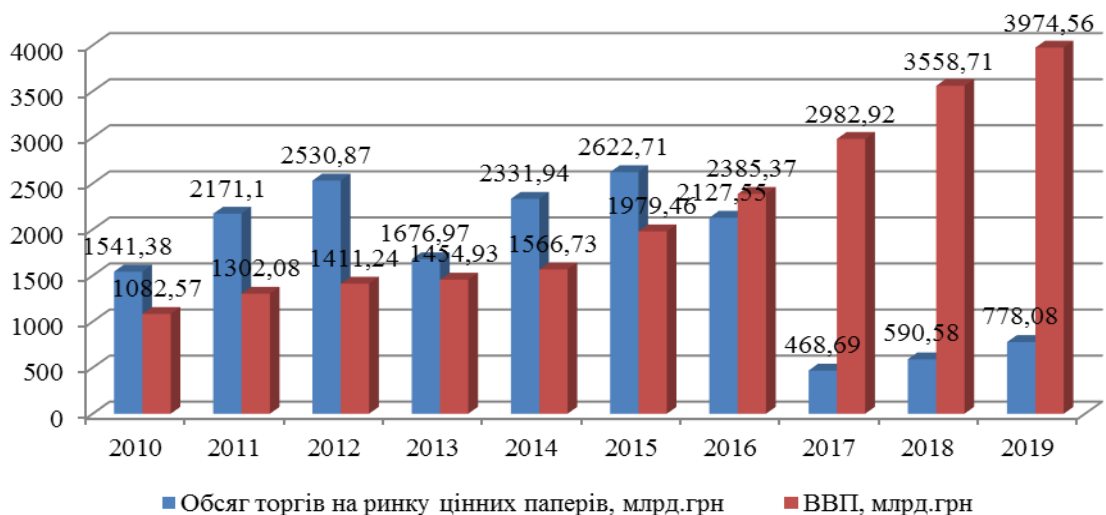


Рис. 1. Динаміка обсягів торгів на ринку цінних паперів України та ВВП України за 2010-2019 роки, млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2; 3; 4].

Динаміка економічного зростання національного господарства спричинила позитивну тенденцію до зростання і розвитку фондового ринку у 2010-2012 роках та 2014-2015 роках. Зокрема, обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2015 році перевищив ВВП на 643,25 млрд. грн., внаслідок чого фондовий ринок, за цим критерієм, зайняв першу позицію, порівняно з обсягами промислової та сільськогосподарської продукції.

Проте, наступний рік став періодом зниження біржового сегмента

фондового ринку України. Порівняно з показником 2015 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2016 році зменшився на 17,75% – до 235,41 млрд. грн., що еквівалентно 9,88% ВВП України. Причиною такого падіння стало різке скорочення кількості неринкових угод на організованому ринку, внаслідок чого протягом 2016 року більшість фондових бірж демонструвала зниження загального обсягу біржових контрактів. Крім того, 3 із 8 фондових бірж взагалі не виконали вимоги до мінімальної кількості наявних торговельних днів протягом року [2].

Негативна тенденція падіння обсягів торгів на ринку цінних паперів продовжилася у 2017 році. Об'єктивною причиною падіння стало вилучення із розрахунків обсягів торгів депозитних сертифікатів (у 2016 році обсяг торгів депозитними сертифікатами на ринку цінних паперів становив 1153,15 млрд. грн.) [3]. І хоча станом на кінець аналізованого періоду, темп приросту обсягів торгів на ринку цінних паперів становив 31,75%, порівняно з 2018 роком, а співвідношення обсягів торгів на ринку цінних паперів до ВВП у 2019 році становило 19,58%, позитивною таку динаміку можна визнати лише умовно [4].

Отже, фондовий ринок в Україні знову демонструє рецесійні настрої, що найімовірніше триватиме до закінчення рецесії на світових ринках.

Література

1. Яріш О. В., Авраменко А. П. Основні тенденції розвитку світового фондового ринку в умовах пандемії. *Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах* : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Полтава, 09-10 квітня 2020 р. Полтава, 2020. С. 98-100.
2. Річний звіт НКЦПФР за 2016 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktspfr-za-2016-rk/>.
3. Річний звіт НКЦПФР за 2017 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rtchniy-zvt-nktspfr-za-2017-rk/>.
4. Річний звіт НКЦПФР за 2019 рік. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/zvit-2019_web.pdf.

Бех В. О., студентка
Науковий керівник: Посаднєва О. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

Кредитна діяльність банку – це складник банківської діяльності, що являє собою узгоджену за стратегічними і тактичними цілями сукупність внутрішньобанківських процесів і практичних дій, спрямованих на формування кредитних ресурсів та їх розподіл за контрольованого рівня ризиків з метою отримання прибутку. Кредитній діяльності притаманні певні ознаки економічного, правового, соціального та комерційного характеру (рис. 1).



Рис. 1. Ознаки кредитної діяльності банку*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1, с. 96].

Оцінювання ефективності кредитної діяльності банку має важливе значення в системі прийняття фінансових рішень. Ключові акценти у вирішенні проблеми формування фінансових ресурсів підприємств має використання особливостей функціонування кредиту, як чинника економічного зростання, що відповідно впливає на формування кредитного портфеля банківської установи.

В таблиці 1 наведена структура кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2017-2019 роках.

Таблиця 1

Структура кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль»
у 2017-2019 роках*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	сума, млн. грн.	пит. вага, %	сума, млн. грн.	пит. вага, %	сума, млн. грн.	пит. вага, %
Великі підприємства	31 688,1	72,26	38 344,8	75,06	35 932,4	71,62
Фізичні особи	7 825,1	17,84	6 898,2	13,50	7 009,9	13,97
Малі підприємства	2 803,7	6,40	3 526,9	6,90	3 914,9	7,80
Мікро-підприємства	1 535,1	3,50	2 318,0	4,54	3 313,4	6,61
Всього кредитів до вирахування резерву під очікувані кредитні збитки	43 852,0	100,00	51 087,9	100,00	50 170,6	100,00
Мінус – Резерв під очікувані кредитні збитки	(7 007,3)	-	(4 258,9)	-	(2 818,2)	
Кредити клієнтам	36 844,7	-	46 829,0	-	47 352,4	

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Як бачимо з таблиці 1, переважну частку кредитних коштів АТ «Райффайзен Банк Аваль» отримують великі підприємства: 2017 рік – 72,26%, або 31 688,1 млн. грн.; 2018 рік – 75,06%, або 38 344,8 млн. грн.; 2019 рік – 71,62%, або 35 932,4 млн. грн. На другому місці знаходяться обсяги кредитування банком фізичних осіб: 2017 рік – 17,84%, або 7 825,1 млн. грн.; 2018 рік – 13,50%, або 6 898,2 млн. грн.; 2019 рік – 13,97%, або 7 009,9 млн. грн. Поступово зростають частки кредитних ресурсів, виділених малим підприємствам (2017 рік – 6,40%, або 2 803,7 млн. грн.; 2018 рік – 6,90%, або 3 526,9 млн. грн.; 2019 рік – 7,80%, або 3 914,9 млн. грн.) та мікро-підприємствам (2017 рік – 3,50%, або 1 535,1 млн. грн.; 2018 рік – 4,54%, або

2 318,0 млн. грн.; 2019 рік – 6,61%, або 3 313,4 млн. грн.)

Формування кредитного портфеля є одним з основоположних моментів у діяльності банку, що дозволяє більш чітко виробити тактику і стратегію розвитку банківської установи, диверсифікувати та оптимізувати його можливості щодо кредитування клієнтів і розвитку ділової активності на ринку.

Зазначимо, що, на жаль, виконання позичальниками своїх зобов'язань перед банком не відбувалося у повному обсязі, тому АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2017-2019 роках був вимушений списувати певні суми безнадійної заборгованості. Тому у банку запроваджено процес перевірки якості кредитів для забезпечення завчасного виявлення можливих змін кредитоспроможності контрагентів, включаючи регулярний перегляд забезпечення. Ліміти стосовно контрагентів встановлюються шляхом застосування системи класифікації кредитного ризику, яка встановлює рейтинг ризику для кожного контрагента.

В умовах жорсткої конкуренції на ринку банківських послуг важливим є удосконалення напрямів управління кредитною діяльністю банку, при цьому необхідним є постійний моніторинг кредитних операцій та знаходження нових шляхів щодо підвищення якості їх здійснення. Відповідно, на сучасному етапі набуває актуальності ефективне управління кредитним портфелем банківських установ, що залежить від правильності організації самого процесу кредитування, при якому необхідним є врахування всіх чинників, які поєднуються з принципами і методами банківського кредитування в межах сучасної наукової концепції банківського менеджменту, разом із досвідченою командою кредитного аналізу та контролю.

Література

1. Доценко І. О., Доценко В. В. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12. Част. 1. С. 94-98.

2. Річні фінансові звіти АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 роки. URL: <https://www.aval.ua/documents/zviti-banku/richni-zviti> (дата звернення: 15.11.20).

Вергелюк Ю. Ю.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових ринків,
Університет державної фіскальної служби України*

ВАЛЮТНІ ІНТЕРВЕНЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ВАЛЮТНОГО РИНКУ

Валютний ринок справедливо вважається одним із найбільш чутливих сегментів фінансового ринку. До того ж, мультифакторний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів зумовлює низьку прогнозованість даного сегменту. Нормальне та злагоджене функціонування валютного ринку знаходить своє відображення у стабільності національної грошової одиниці, її купівельній спроможності, достатності обсягів міжнародних резервів та ін. У умовах фінансової та економічної нестабільності важко увити досягнення таких цілей без втручання держави та застосування злагоджувальних регулюючих механізмів, серед яких інструменти грошово-кредитної політики.

Національний банк здійснює валютні інтервенції шляхом купівлі, продажу або обміну іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку. При купівлі валюти Національний банк випускає в обіг гривню, при продажі валюти – вилучає з нього гривню. З огляду на застосування режиму плаваючого обмінного курсу валютні інтервенції не мають на меті досягнення наперед визначених курсових орієнтирів. Завданнями проведення валютних інтервенцій є: накопичення міжнародних резервів; згладжування функціонування валютного ринку; підтримання трансмісії ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики [1].

Дані діаграми (рис. 1) ілюструють динаміку валютних інтервенцій НБУ з купівлі та продажу іноземної валюти, а також сальдо валютних інтервенцій у 2018-2020 рр. Здебільшого, в аналізованому періоді НБУ на валютному ринку купував, а не продавав іноземну валюту (про що свідчить додатне сальдо). Лише на початку 2018 року спостерігається від'ємне сальдо валютних

інтервенцій, що зумовлене необхідність продавати валюту на ринку, щоб підтримати національну грошову одиницю.

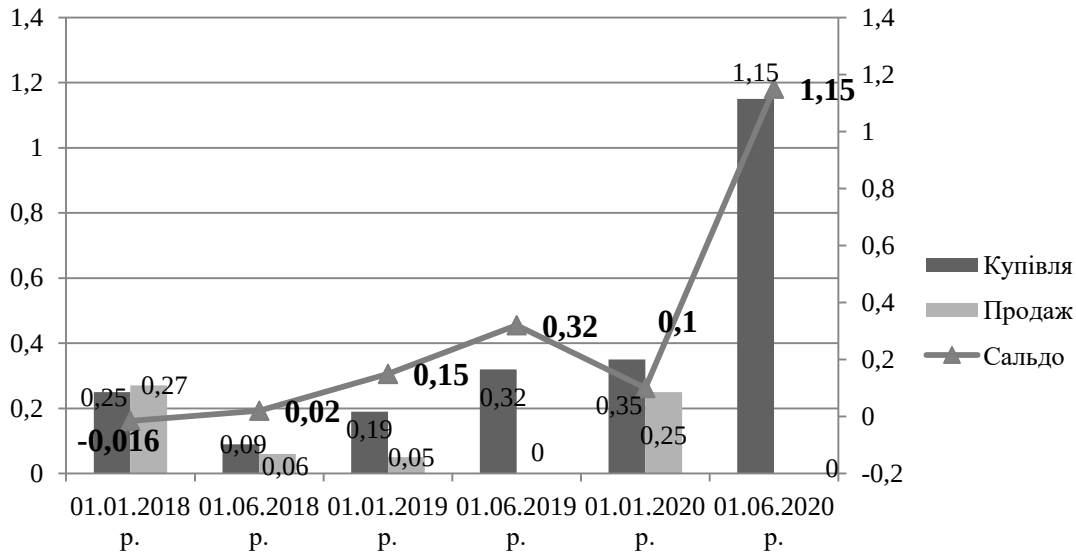


Рис. 1. Валютні інтервенції НБУ в Україні у 2018-2020 рр., млрд. дол.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Присутність на діаграмі стовпця, який ілюструє продаж іноземною валюти відображає необхідність провадження НБУ заходів підтримки національної грошової одиниці – гривні. Сальдо валютних інтервенцій, яке набуває від'ємних значень свідчить про негативні тенденції на валютному ринку та нестабільність гривні. В аналізованому періоді від'ємне сальдо валютних інтервенцій спостерігалось на початку 2018 року. Здебільшого витрачання іноземної валюти НБУ пов'язане із обслуговуванням зовнішньої заборгованості України, що є вагомим фактором впливу на валютний ринок України.

За невизначених перспектив ділової активності центробанки для убезпечення від ризиків ліквідності, втечі капіталу, втручаються в механізми ціноутворення через підвищення процентних ставок (ужорсточення монетарної

політики) та здійснюють валютні інтервенції, згладжуючи коливання попиту і пропозиції грошей. Втім, контроль за системним ризиком забезпечується переважно фінансовою стабільністю, а не ціновою. Фактично мова йде про те, що без забезпечення фінансової стабільності неможливо «утримати» цінову стабільність [3, с. 381].

Таким чином, за режиму інфляційного таргетування, який обрала Україна, валютні інтервенції є важливим інструментом монетарної політики та використовуються для забезпечення цінової стабільності на валютному ринку України. Проте, частота та обсяги валютних інтервенцій є прямим доказом неспроможності злагодженого функціонування валютного ринку без втручання та підтримки НБУ. Стабільність макроекономічної ситуації в поєднанні із політика валютної лібералізації дозволить в подальшому мінімізувати використання валютних інтервенцій.

Література

1. Інтервенції на валютному ринку. НБУ. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85319.
2. Валютні інтервенції НБУ. Статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-interventions?startDate=01.01.2018&endDate=30.11.2020>.
3. Korneev V. V., Khodzhaian A. A., Vergeluk Yu. Yu., Koverninska Yu. V. Monetary policy: regulatory news and change in the movement of financial flows. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 4, No 31. P. 375-384.

Галочкіна А.-Т. В., студентка
Науковий керівник: **Зомчак Л. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ ІНФЛЯЦІЇ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ АВТОРЕГРЕСІЙНОЇ ІНТЕГРОВАНОЇ МОДЕЛІ КОВЗНОГО СЕРЕДНЬОГО

Визначення детермінант, тобто факторів зміни рівня інфляції в країнах надзвичайно важливі, особливо для тих, хто розробляє політику. Оскільки, коли причини інфляції визначені правильно, відповідна зміна політики може бути легко проаналізована та ефективно впроваджена в економіку. Аналіз рівня та темпів інфляції є важливою складовою монетарної політики не тільки держави, але і підприємств [1]. Метою цього дослідження є використання моделі ARIMA для прогнозування рівня інфляції в Україні.

Авторегресійна інтегрована модель ковзного середнього ARIMA використовується у дослідженні та аналізі рівня інфляції різних країн. Наприклад, С. Еразм Алнаа та Ф. Ахіакпор [2] дослідили та побудували прогнозну модель, використавши щомісячні дані рівня інфляції у Гані. Науковці обрали за критерій якості моделі середньоквадратичну помилку, яка склала 0,115, що вказує на адекватність прогнозу на основі побудованої ARIMA моделі. Також вищезгадана модель була використана у прогнозуванні рівня інфляції у Кенії [3] та Нігерії [4], а сезонна модифікація ARIMA використана у праці [5]. Як наслідок, було уряду країн рекомендовано поставити рівень інфляції під контроль та досягти прозорості у формуванні та реалізації монетарної політики.

У дослідженні використано щомісячні дані рівня інфляції з офіційного сайту Державної служби статистики України за період з січня 2015 до жовтня 2020 року [6]. Для прогнозування часового ряду побудовано модель об'єднання авторегресійної інтегрованої моделі ковзного середнього ARIMA за допомогою статистичного пакету EViews.

Побудова моделі включає в себе декілька етапів, а саме [6; 7]:

- перевірка часового ряду на стаціонарність за допомогою тесту Дікі-Фулера;
- визначення авторегресійної складової $AR(p)$, використовуючи метод найменших квадратів та критерію Акайка та утворення ряду залишків побудованої оптимальної складової AR ;
- визначення оптимальної MA -складової моделі на основі критерію Шварца;
- побудова оптимальної специфікації моделі $ARIMA$.

У результаті обчислень та виконання всіх вищенаведених етапів отримано таку модель $ARIMA$ для часового ряду інфляції в Україні:

$$Inflation = 1,01383464419 + 0,659521111107 \cdot AR(1) - 0,147778441263A \cdot R(2) + 0,325131920396 \cdot AR(12) + 0,0900546957434 \cdot MA(24)$$

Для оцінювання параметрів моделі інфляційних процесів в Україні використано метод нелінійних найменших квадратів (NLS). Значення Акайк критерію для переоціненої моделі склало -5,142048, а критерію Шварца - 4,94932. За допомогою критерію Дікі-Фулера визначено, що залишки фінального оціненого рівняння є білим шумом. Отже, побудована модель є адекватною для прогнозування.

Здійснивши прогноз рівня інфляції на період липень 2020 – жовтень 2020 року проведено порівняльний аналіз реальних даних з прогнозованими. Оцінивши прогнозну якість побудованої моделі на основі критерію середньої абсолютної відсоткової похибки (MAPE [8]), що складає 0,32%, зроблено висновок про високу прогнозну якість та точність моделі $ARIMA$.

Використавши оцінену модель $ARIMA$ рівня інфляції України, одержано прогнозні значення на наступні три періоди: листопад 2020 р., грудень 2020 р. та січень 2021 р., що складають відповідно 1,007098, 1,004774 та 1,004960.

Оскільки основою монетарної політики держави є забезпечення стабільного рівня інфляції, отримані результати дозволяють спрогнозувати та

усунути непередбачувані наслідки інтенсивного зростання цього показника.

Література

1. Зомчак Л. М. Моделювання динамічних характеристик фінансових активів в умовах стохастичного середовища : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11. Львів, 2007. 20 с.
2. Alnaa S. E., & Ahiakpor, F. ARIMA (autoregressive integrated moving average) approach to predicting inflation in Ghana. *Journal of economics and international finance*. 2011. 3(5). P. 328-336.
3. Nyoni T. Modeling and forecasting inflation in Kenya: Recent insights from ARIMA and GARCH analysis. *Dimorian Review*. 2018. 5(6). P. 16-40.
4. Okafor C., Shaibu I. Application of ARIMA models to Nigerian inflation dynamics. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2013. 4(3). P. 138-150.
5. Zomchak L., Umrysh H. Modeling and forecasting of meat and eggs producing in Ukraine with seasonal ARIMA-model. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. 3(3). P. 16-27.
6. Державна служба статистики України. Індекси споживчих цін на товари та послуги. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ct/is_c/arh_isc/arh_iscm10_u.html
7. Лук'яненко І. Г., Жук В. М. Аналіз часових рядів. Побудова ARIMA, ARCH/GARCH моделей з використанням пакета E.Views 6.0. Київ : НУКМА, 2013. 188 с.
8. Zomchak L., Stelmakh A. ARIMA-model of Ukrainian Macroeconomic Indicators Forecasting. *Emergence of public development: financial and legal aspects : monograph* /Yu. Pasichnyk and etc.: [Ed. by Doctor of Economic Sciences, Prof. Pasichnyk Yu.] : Collective monograph. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom. 2019. P. 213-221.

Ганцяк М. О., аспірант,
*Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки*

БОРГОВІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Зростання державної заборгованості в кризовий та посткризовий періоди функціонування національної економіки набуває перманентного характеру, що обумовлюється рядом об'єктивних та суб'єктивних причин. Нарощування заборгованості держави вимагає чітких та злагоджених дій щодо управління державним боргом. Ефективність управління державною заборгованістю в більшій мірі визначає рівень негативного впливу зростання боргів на різні сфери економіки, в тому числі і на валютний ринок. Механізм впливу боргових чинників на валютний ринок реалізується через канали грошово-кредитної, боргової та валютної політик.

Цікавими та актуальними залишаються питання визначення первинності виникнення джерела впливу явищ на валютному ринку та ринку державного боргу: дисбаланси валютного ринку знаходять своє відображення у зростанні державних боргів, або ж нарощення державного боргу є первинним та неминуче негативно відображається на функціонуванні усіх секторів економіки. В даному дослідженні наслідуюмо другу гіпотезу. Валютний ринок, як один із найбільш чутливих секторів фінансового ринку, характеризується надмірною схильністю до порушення стабільності, яке здебільшого проявляється в нестабільності валютного курсу.

Слід відзначити, що забезпечення стабільності валютного ринку є одним із основних завдань Національного банку України, який керуючись нормами Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та розрахунку довідкового значення курсу гривні до долара США й облікової ціни банківських металів [1] має ряд повноважень, зокрема: встановлює офіційний курс гривні до іноземних валют та міжнародної рахункової грошової одиниці; розраховує облікову ціну банківських металів з періодичністю відповідно до

переліку банківських металів; установлює уточнений офіційний курс гривні до спеціальних прав запозичення (далі – СПЗ) – один раз на місяць; національний банк не має жодних зобов'язань зі здійснення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти за їх офіційним курсом та з купівлі-продажу банківських металів за їх обліковою ціною.

Таблиця 1

Міжнародні резерви України у 2018-2020 рр., млрд. дол.*

Показник/період	01.01. 2018 р.	01.06. 2018 р.	01.01. 2019 р.	01.06. 2019 р.	01.01. 2020 р.	01.06. 2020 р.
Валові резерви	18,08	18,2	20,82	20,64	25,3	25,37
Чисті резерви	6,67	6,99	9,64	10,5	15,79	16,46

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Дані таблиці 1 ілюструють тенденцію обсягів міжнародних резервів в Україні у 2018-2020 р. у розрізі валових та чистих резервів. Валові міжнародні резерви відрізняються від чистих на суму отриманих кредитів від міжнародних фінансових установ (в даному випадку МВФ). Використання валютних резервів України на пряму пов'язано із сплатою зовнішньої заборгованості за Державним боргом України. При цьому, поповнити резерви можна на вітчизняному сегменті валютного ринку, що має негативний вплив на стабільність гривні, або ж шляхом залучення зовнішнього фінансування, яке тягне за собою необхідність сплати тіла боргу та кредитів за ним у майбутньому. Таким чином, обсяг валових та чистих резервів на пряму залежить від графіків сплати боргів держави, при цьому їх наповнення та утримання на належному рівні – також залежить від зовнішніх кредиторів, адже обсяг внутрішнього ринку недостатній.

Можливості наповнювати резерви ринковим шляхом є обмеженими пропозицією долара зі сторони експортерів, які продають частину валютної виручки для розрахунків всередині країни, зокрема, сплати податків. Якщо Нацбанк буде надто активно поповнювати резерви, це створюватиме додатковий тиск на курс гривні. Крім того, українській економіці притаманна

циклічність – на весну та влітку пропозиція валюти, як правило, переважає попит, що дає змогу Нацбанку викупати надлишок. В інші місяці ситуація менш сприятлива, і Нацбанк часто змушений виходити з продажем валюти [3]. До того ж складність ситуації на боргових ринках, перш за все, зумовлюється необхідністю їх розширення в умовах ресурсної обмеженості. Тому злагоджені заходи антикризової протидії з використанням боргових інструментів розширення балансу центробанків та фінансових установ – дієвий спосіб мінімізації негативних кризових явищ та їх наслідків [4, с. 90].

Отже, економіка будь-якої країни – єдиний та злагоджений механізм, порушення роботи будь якого сегменту у ньому – призводить до порушень у іншому. Яскравим прикладом цього є боргові чинники впливу на валютний ринок. Так, дотримання стабільності національної грошової одиниці за надмірного боргового навантаження завдання, що перебуває в площині залежності від ефективності політики управління державним боргом.

Література

1. Положення про встановлення офіційного курсу гривні до іноземних валют та розрахунку довідкового значення курсу гривні до долара США й облікової ціни банківських металів : Постанова правління НБУ від 10.12.19 р. № 148. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Regulation_10122019_148.
2. Динаміка міжнародних резервів. Статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/international-reserves-allinfo>.
3. Демків М. Золотовалютні резерви України зменшуються: чи варто хвилюватися. URL: <https://www.icu.ua/ru/research/blog/zolotovalyutn-rezervi-ukrani-zmenshuyutsya-chi-varto-hvilyuvatisya>.
4. Корнєєв В. В., Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О. Боргові ринки в умовах нециклічних викликів. *Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів* : матер. міжнар. наук.-практ. Internet-конф., 15 травня 2020 р. Харків – Ужгород – Софія – Пшеворськ. Софія, 2020. С. 88-90.

Горбас К. О., студентка
Науковий керівник: **Кривуля П. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ОГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ОПИСУ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РІЗНОМАНІТТЯ ГРОШЕЙ

Сучасні гроші варто розглядати як економічну категорію, що відображає складну систему відносин між державою, суб'єктами господарювання та фізичними особами як учасниками відтворювальних процесів з приводу встановлення цінового відношення між окремими товарами, здійсненням платежів та розрахунків, накопичення фінансових ресурсів та руху капіталу як всередині країні так і за її межами.

В результаті дискусії вчених щодо природи грошей було представлено безліч ідей, проте єдиної ринкової категорії грошей виведено не було. Дослідження тлумачень терміну «гроші» показало, що думки всіх науковців схожі в одному – сутність грошей проявляється у виконанні ними певних функцій. Оскільки ставимо за мету дослідити еволюцію складу функцій грошей та виявити тенденції розвитку різноманіття цих функцій (певні кроки до виявлення таких тенденцій було вже зроблено у [1]), то вирішуємо задачу систематизації існуючих у роботах економістів функцій грошей.

Найбільш повно функції грошей було висвітлено К. Марксом, зокрема ним виділено п'ять основних: міра вартості, засіб обігу, засіб накопичення, засіб платежу, світові гроші. Прихильником позиції К. Маркса є Карл Кнісс, проте він виділяє лише чотири функції грошей відмовляючись при цьому від функції світових грошей. Але вважаємо, що така позиція не тільки відповідає часу, а й навпаки така функція може бути одним з напрямків розвитку нових форм новітніх грошей, - про це докладніше у [2].

Вітчизняні науковці також виділяють п'ять функцій грошей. Так, А. Г. Куліков, І. В. Меркулова повторюють ряд функцій, сформованих

К. Марксом. О. І. Лаврушин [2, с. 57] також виділяє п'ять функцій, проте в іншій послідовності та найменуванні: міра вартості (міра цінності, масштаб цін, рахункові гроші), засіб обігу, засіб накопичення (збереження, накопичення багатства, збереження цінності), засіб платежу, світові гроші. Приблизно такої позиції дотримується Л. М. Красавіна. В. В. Іванов і Б. І. Соколов [3, с. 26] виділяють наступні економічні функції грошей: 1) міра вартості (засіб рахунки); 2) засіб обігу; 3) засіб накопичення; 4) засіб платежу; 5) світові гроші. При такому підході гроші розглядаються в процесі своєї еволюції. С. А. Андрюшин і В. К. Бурлачков [4, с. 47] виділяють наступні п'ять функцій грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб накопичення та замість функції світових грошей вони називають зовнішньоекономічну функцію. Інколи зустрічаються позиції науковців, які розширюють склад функцій, - так у словарі [5] також вказано соціальну функцію, політичну, екологічну, кримінальну, функцію стимулювання науково-технічного прогресу та інші, що зображує більш широке трактування функцій грошей. К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю [6, с. 264] виділяють лише три функції грошей: засіб обігу, міра вартості і засіб заощадження. Також три функції визначають Е. Доллан, Д. Ліндсей, Л. Харріс [7]. П. Самуельсон називав всього дві функції: засіб обміну і одиниця масштабу цін (одиниця рахунку) [7].

Варто зазначити, що функції грошей проходять певну модифікацію, це пов'язано не лише зі зміною видів, форм та самого змісту грошей, а й зі зміною характеру взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин, обумовлених ускладненням та багатогранністю процесів розвитку сучасного капіталізму, що призводить до зміни суттєвих характеристик самих грошей, пов'язаних зі зміною системи суспільних відносин. Також слід зазначити, що у проведеному дослідженні встановлено: кожна функція грошей містить в собі ряд інших функцій. Крім того, серед функцій можна виділяти основні та похідні [8]. У поточному дослідженні отримано певні результати у розробці систематизації функцій за ознаками основні-допоміжні, первинні-похідні, рудиментарні-перспективні, тощо.

Гроші постійно перебувають у стані невинного розвитку та трансформації, що є причиною набуття все більшої кількості функцій у грошей. Вивчення умов появи функцій грошей у минулому має послугувати базою для здійснення нових досліджень у напрямку прогнозування нових функцій.

Література

1. Горбас К. О., Кривуля П. В. Еволюція розвитку грошей та очікувані форми забезпечення внутрішньогосподарських трансакцій. *Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів* : зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон : ХНТУ, 2020. С. 224-226.
2. Деньги, кредит, банки : учебник / под ред. проф. О.И. Лаврушина. 8-е изд., перераб. и доп. Москва : КНОРУС, 2009. 560 с.
3. Деньги. Кредит. Банки: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. / под ред. В. В. Иванова, Б. И. Соколова. Москва : ТК Велби, Проспект, 2009. 848 с.
4. Андрюшин С., Бурлачков В. Денежно-кредитная политика и глобальный финансовый кризис: вопросы методологии и уроки для России. *Вопросы экономики*. 2008. № 11. С. 38-50.
5. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / под общ. ред. А. Г. Грязновой. Москва : Финансы и статистика, 2002. 1168 с.
6. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика / пер. с 11-го изд. Киев : Хагар-Демос, 1993. 785 с.
7. Долан Э. Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / пер. с англ. под общ. ред. В. Лукашевича. Л., 1991. 448 с.
8. Горбас К. О. Можливість використання криптовалюти у міжнародних розрахунках в якості світових грошей. *Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі* : мат. Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених. Сєвєродонецьк: СНУ ім. В. Даля, 2018. С. 186-188.

Городецька А. Є., студентка
Науковий керівник: Ткачук Н. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

В умовах світової фінансової кризи перед українськими банками вкрай гостро постала проблема ліквідності. У такій ситуації вирішальною стає роль рефінансування банківського сектору, тобто найважливішим завданням Національного банку України на цьому етапі є забезпечення достатнім обсягом кредитів банків з метою стимулювання економіки та недопущення втрати банками ліквідності.

Одним із інструментів механізму грошово-кредитного регулювання є рефінансування банківських установ – це надання Національним банком України кредитів банкам під відповідне забезпечення. Зазвичай, ініціаторами рефінансування виступають комерційні банки. Вони звертаються до центрального банку у разі вичерпання можливостей поповнити свої резерви з інших джерел. Рефінансування можна розглядати як процес відновлення ресурсів комерційних банків, які були вкладені в позички, боргові цінні папери та інші активи [1, с. 104].

Національний банк використовує такі кредити рефінансування:

- 1) постійно діюча лінія рефінансування для надання банкам кредитів *овернайт*;
- 2) кредити рефінансування терміном до 90 днів. За потреби підтримки ліквідності банків на триваліший термін. Національний банк України може прийняти рішення щодо здійснення рефінансування шляхом проведення тендерів терміном до 360 днів. Відповідно до діючого порядку будь-який банк протягом календарного місяця може 16 разів звернутися до Національного банку України за кредитом рефінансування [2, с. 132; 3].

Національний банк України надає кредити рефінансування банківським установам за відсотковою ставкою, що не є нижчою, ніж облікова ставка, а також яка не підлягає коригуванню упродовж дії кредитного договору (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг та структура кредитів з рефінансування банківських установ
України у 2016-2019 рр.*

Інструменти рефінансування	2016		2017		2018		2019	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Загальний обсяг, у т. ч.:	51 265,3	100	40 602,4	100	181 172,8	100	102 037,5	100
- кредити овернайт	18 393,7	36	22 933,2	56	144 604,3	80	39 274,8	38,49
- кредити, надані шляхом отримання тендера	32 377,7	63	12 142,8	30	36 568,5	20	62 731,1	61,48
- через операції прямого репо	-	-	-	-	-	-	-	-
- через операції своп	493,9	1	5 526,4	14	-	-	31,6	0,03
Облікова ставка НБУ, %	14,0		14,5		18,0		13,5	

*Примітка. Складено автором за даними джерел [4].

Як видно з наведених у таблиці 1 даних, діяльність НБУ щодо рефінансування банків була досить активною у 2018 р. та 2019 р., коли ажіотажний попит на валюту та нестабільна політична ситуація в країні, призвели до відпливу коштів з банків, як наслідок виник дефіцит ліквідності. НБУ, як головний регулятор, в таких ситуаціях повинен швидко реагувати на зміни, що відбуваються на грошовому ринку та своєчасно надавати кредити рефінансування тим банківським установам, які відчувають значну потребу в отриманні коштів. Так, з метою підтримання ліквідності комерційних банків НБУ надав кредити рефінансування у 2018 році на суму 181172,8 млн. грн., а у 2019 році ця сума зменшилась до 102037,5 млн. грн. В структурі кредитів з

рефінансування в 2016 р. переважають кредити надані шляхом отримання тендера 63%, в той же час кредити овернайт становлять 36%, у 2017 та 2018 роках найбільшу питому вагу в структурі займали кредити овернайт 56% і 80% відповідно, у 2019 р. ситуація знову змінилась і кредити надані шляхом отримання тендера становили 61,48%, а овернайт 38,49%.

Отже, можна підсумувати, що обсяг кредитів рефінансування у 2018 р. та у 2019 р. значно збільшився. Також аналіз процентних ставок рефінансування засвідчив, що їх динаміка залежить від циклічності розгортання банківської кризи в країні. Коли інфляція та ризики макроекономічної нестабільності в країні посилюються, центральний банк повинен вжити заходи для стабілізації. Тоді НБУ підвищує облікову ставку та проводить жорстку монетарну політику. Це означає, що кредитувати вже більш ризиковано, тому ціна на гроші в економіці зростає. При зменшенні інфляції та поліпшенні макроекономічної ситуації облікова ставка зазвичай знижується і це спричиняє поступове здешевлення депозитів та кредитів.

Література

1. Косової Т. Д., Папаїки О. О. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 328 с.
2. Манжос С. Рефінансування як інструмент підтримання ліквідності банківських установ України. *Галицький економічний вісник*. 2014. Том 46. № 3. С. 130-138.
3. Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи : Постанова Правління Національного банку України від 17.09.2015 р. № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15#Text>.
4. Результати проведення операцій Національного банку України з регулювання ліквідності банків URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>.

Гуцул О. А., студентка
Науковий керівник: **Огінок С. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Львівський національний університет ім. Івана Франка

СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ

Ефективне функціонування національної економіки, її розвиток разом із постійним зростанням добробуту населення неможливі без вирішення завдань забезпечення ефективного функціонування банківської системи та її основних елементів – банків.

Виступаючи невід’ємною складовою фінансової системи, банки становлять економічні установи зі складною багаторівневою організаційною та фінансовою структурою, що виконують специфічні функції в економіці. Їх успішне функціонування визначається впливом макроекономічних факторів та особливостями управління кожним з них [1, с. 316].

Проблеми функціонування банківської системи досліджували такі вчені-економісти, як Мороз А. М., Міщенко В. І., Савлук М. І., Герасимович А. М. та інші, а саме – аналізували особливості функціонування банківської системи, її інтеграцію у світовий фінансовий простір, аналіз і уникнення проблеми ліквідності та платоспроможності банків тощо. Але залишається низка проблем невирішених, а саме проблема високої концентрації капіталу у групі найбільших банків, брак довіри населення до банків, слабка диференціація банківських послуг тощо [2, с. 123].

Банківська система – це складний комплекс, який функціонує та розвивається відповідно до низки законодавчих і нормативних документів. Основним елементом цієї системи є комерційний банк [3, с. 130].

Стабільність банківської системи – характеристика стану банківської системи, при якому реалізується її призначення, ефективно виконуються її функції, а також забезпечується спроможність підтримувати рівновагу та відновлювати

стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами (спадом економіки, фінансовою кризою, трансформацією економіки тощо) [4, с. 13].

Стабільність банківської системи розглядається як ситуація, коли в національній банківській системі не відбуваються банкрутства банків; або як ситуація, коли національна банківська система є стійкою та прибутковою і повністю відповідає національному законодавству, а також принципам управління ризиками, встановленими Базельським комітетом з питань банківського нагляду.

Банківську систему вважають стабільною, якщо вона:

- 1) полегшує ефективний розподіл фінансових ресурсів у просторі та часі;
- 2) дозволяє здійснювати оцінку, котирування, розподіл та управління фінансовими ризиками;
- 3) зберігає здатність виконувати ці найважливіші функції навіть за умов зовнішніх потрясінь або посилення диспропорцій [5, с. 185].

Економічна безпека банківської системи залежить від декількох основних чинників:

- 1) економічній стабільності держави і залежності даної держави від зовнішньої дії інших країн;
- 2) ступеня залежності банківської системи від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, зокрема рефінансування і кредитування іноземними банками;
- 3) ступеня концентрації активів банківської системи в інших державах або галузях реального сектора економіки;
- 4) структури власності на банківські установи [6, с. 316].

Оскільки фінансова система сприймається як динамічна система, то її стабільність розглядається, насамперед, з точки зору відповідності конкретному стану, якого вона повинна досягти після певних змін, трансформацій чи потрясінь.

Суверенна банківська система пом'якшує зовнішні шоки, не вимагаючи, на відміну від резервних фондів, відволікання ресурсів з національного господарського обороту. Таким чином забезпечується економічна безпека держави, знижується рівень ризиків, пов'язаних з дискримінацією національних компаній на світовому ринку.

Стабільність банківської системи є чинником забезпечення стабільності фінансової та економічної систем і економічної безпеки держави [5, с. 185]. На сьогоднішній день, сприяння або забезпечення стабільності банківської системи є однією із основних функцій центральних банків.

Література

1. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2013. 316 с.
2. Подік С., Лис І. Сучасний погляд на проблеми банківської діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. № 1. С. 123-126.
3. Міщенко В. І., Стельмах В. С. Національної грошової одиниці. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2004. Т. 9. С. 130-137.
4. Львовичкін С. В., Опарін В. М., Федосов В. М. Суперечності фінансової теорії і практики в контексті економічного розвитку. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 3-13.
5. Кльоба Л. Г. Банківська система : конспект лекцій для студентів напряму підготовки «Фінанси і кредит» денної і заочної форм навчання та екстернату. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2014. 185 с.
6. Стабільність банківської системи як чинник забезпечення економічної безпеки. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 156. С. 66-68.

Домбровський І. В., студент
Науковий керівник: **Ткачук Н. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ДЕВАЛЬВАЦІЯ ГРИВНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Стабільність національної валюти – одна з ключових передумов економічного зростання економіки, особливо в умовах, коли обсяг імпорتنих операцій значно перевищує обсяг експорту. Вітчизняна економіка не змогла ефективно використати промисловий, науковий та ресурсний потенціал, що дістався у спадок після розпаду Радянського Союзу, для нарощення експорту готового продукту на світові ринки [1, с. 149].

Що ж таке девальвація, девальвація – офіційне зменшення золотого вмісту грошової одиниці чи зниження курсу національної валюти щодо золота, срібла, певної іноземної валюти. У сучасних умовах термін застосовується для ситуацій значного зниження курсу національної валюти відносно «твердих» валют (зазвичай, щодо долара США, євро).

В умовах економічної кризи і загостреного політичного становища, відсутності припливу інвестицій та недостатніх можливостей запозичувати дешеві ресурси на міжнародних ринках, виникли значні проблеми у процесі формування пропозиції іноземної валюти в Україні. В результаті відбулося знецінення гривні на тлі зростання дефіциту пропорції іноземної валюти, яка вирішальним чинником курсоутворення.

Політична та економічна криза 2014 року в Україні, яка призвела до відтоку капіталу за кордон, призвела до дуже швидкої девальвації гривні. Ця ситуація продовжувалась до початку 2019 року. Національний банк України та Світовий банк покращили прогноз економіки України на 2019 рік.

Є декілька факторів які призводять до зміцнення гривні:

1. Збільшення закордонних інвестицій. Нерезиденти у 2019 році рекордно збільшили обсяги купівлі облігацій внутрішньої державної позики.
2. Позитивна ситуація на зовнішніх ринках України.

Сільськогосподарська галузь в 2019 році знову показала рекорд.

3. Велика кількість українців перестала просто скуповувати іноземну валюту та тримати її вдома. Вони більш частіше кладуть гроші на депозит.

4. Явище сезонності зникає з валютного ринку України. Раніше у весняно-літній період національна валюта укріплювалась, а восени послаблювалась. Цього року гривня не лише обірвала цей цикл, а й досягла рекордної за останні три роки позначки в 24 гривні за долар [2].

Проте з початку 2020 року обмінний курс пішов різко угору, через епідемію Covid-19, на початку березня курс був 24,6 грн. за 1 долар США, проте вже через місяць він був на рівні 28 грн. за 1 долар США. Розглянемо динаміку курсу гривні до долара за рік.

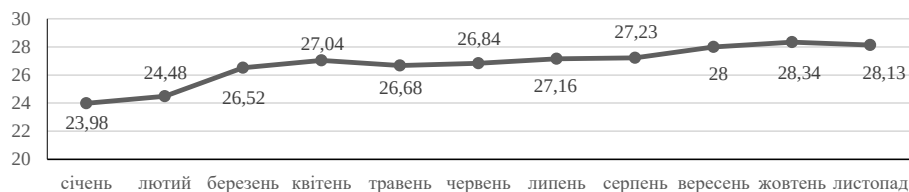


Рис. 1. Курс гривні по відношенню до долару США у 2020 р.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [3].

Відсутність підстав для значної девальвації гривні пояснюється сприятливим сальдо поточного рахунку, поліпшенням цінових співвідношень у зовнішній торгівлі та відсутністю надлишкової пропозиції грошової маси. Брак звичного для минулих років ажіотажного попиту на іноземну валюту може пояснюватися як досить оптимістичними макроекономічними показниками (окрім динаміки ВВП), так і серйозним зміцненням банківської системи в 2015-2017 рр. [4, с. 58-60].

Наслідки девальвації. Позитивні:

1. Стимулювання експорту, оскільки експортер при обміні вирученої іноземної валюти на свою знецінену валюту отримує девальваційний дохід.
2. Підвищення попиту на вітчизняні товари усередині країни.
3. Зниження темпів витрачання золотовалютних резервів країни.

Негативні сторони :

1. Втрата довіри до валюти, що знецінюється.

2. Девальвація підвищує ціни на імпортні товари і робить їх менш конкурентоспроможними порівняно з місцевими (вітчизняними) товарами і тому обмежує імпорт, тобто відбувається імпортозаміщення.

3. Знецінюються вклади в національній валюті, що зазнала девальвації. Відбувається ажіотажне зняття грошових коштів з банківських депозитів у девальвованій валюті.

4. Девальвація провокує зростання темпів інфляції, тому що при здешевленні вітчизняної продукції виробники підвищують ціни на внутрішньому ринку.

Загалом з моменту запровадження до теперішнього часу національна валюта не змогла продемонструвати стабільність по відношенню до провідної світової валюти – долара США. Причиною цього є слабка економіка з колосальною перевагою імпортних операцій над експортними. Необхідно провести відповідні реформи, які, крім усього іншого, доцільно спрямувати на мінімізацію рівня корупції в країні. Це дасть поштовх до розвитку підприємництва, у тому числі сприятиме притоку іноземних інвестицій, дасть чіткий сигнал і МВФ і решті іноземним партнерам, що Україна готова до змін і може ефективно використати наданій їй фінансові ресурси. Це забезпечить надходження іноземної валюти в країну та сприятиме стабілізації гривні.

Література

1. Трофімчук М. О. Девальвація гривні. Причини та шляхи подолання. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. № 1-2 (44) С. 148-151.

2. Хитров А. О., Демченко І. В. Фактори впливу на курсову стабільність гривні. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/11485>.

3. Курс долара за 2020. URL: <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/nbu/curr/2020/>

4. Сокурєнко С. В. Прогнози економічної динаміки в Україні під час пандемії COVID-19. 2020. № 59. С. 57-64.

Жмай О. В.,

*Член правління громадської організації «Молодіжна організація «Енектус»
при Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова»*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

В останні роки у світі все більшої популярності набувають різноманітні криптовалюти. Відношення до них неоднозначне: з одного боку, це дійсно у великій мірі децентралізовані валюти, які забезпечують швидкі та анонімні платежі, трансакційні витрати яких досить невеликі та до яких ви маєте прямий та легкий доступ. З іншого боку, їхня висока волатильність, енергетичні затрати на видобування, ризик злому системи та можливість використання у злочинній діяльності також не можна ігнорувати [1].

На світовому ринку Україна сьогодні займає лідируючі позиції щодо роботи на цьому ринку. У вересні 2020 року Міністерство цифрової трансформації з посиланням на аналітику блокчейн-компанії The Chainalysis повідомило, що наша країна займає перше місце у світі з позиції використання віртуальних активів серед населення, а також входить у трійку країн (разом з Росією та Венесуелою) з найбільшими розмірами спільноти блокчейн-розробників (рис. 1). За об'ємами безготівкових платежів Україна в цьому рейтингу входить до першої п'ятірки [2].

Причинами такого попиту можна назвати, з однієї сторони, складні процедури імпортно-експортних операцій та відсутність фондового ринку в країні, а з іншої – доступ до світового ринку капіталів обмежений, до того ж існують обмеження законодавства та банківської системи щодо міжнародних переказів [3; 4].

При цьому слід зауважити, що більша частина ринку криптовалют України знаходиться в сірій зоні, що створює загрози для всіх учасників: держави, представників бізнесу та користувачів [5].

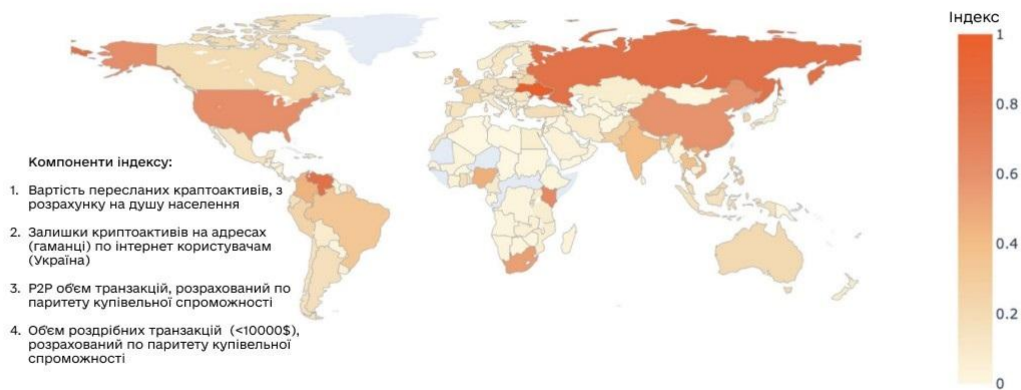


Рис 1. Індекс використання криптоактивів населенням [2]

Можливо, саме цей фактор став причиною того, що в середині вересня, через декілька тижнів після оприлюднення цього рейтингу, одна з найстаріших у світі платформ обміну криптовалют Bittrex зробила заяву, в якій повідомила, що за 14 днів вона припиняє надавати послуги у цьому країнах: Білорусі, Бурунді, Малі, М'янмі, Нікарагуа, Панамі та Україні [6].

Виходом з цієї ситуації може бути законопроект «Про віртуальні активи», який було зареєстровано у Верховній Раді також в середині вересня [7]. Він врегульовує поняття та правовий статус віртуального активу, а також питання прав власності та здійснення правочинів із такими активами в Україні. У ньому зазначається, зокрема, що Міністерство цифрової трансформації буде основним регулятором, що контролює та відстежує будь-яку діяльність з використанням криптоактивів. Ще в липні цього року між Міністерством та Crystal Blockchain BV, одним із світових виробників програмного забезпечення для моніторингу операцій із віртуальними активами, було підписано меморандум, спрямований на швидке становлення та легалізацію криптовалютних операцій в країні [8].

Зволікаючи на це, травневі заяви Міністерства енергетики та захисту довкілля щодо використання надлишкової електроенергії, яка утворилася внаслідок перевиробництва через введення в країні карантину та, як наслідок, зменшення обсягів її споживання, набувають іншого змісту [9].

Отже, можна сказати, що на сьогоднішній день Україна має усі шанси

стати одним із лідерів на ринку криптоактивів, але основною перешкодою поки що залишається недосконале законодавство. Якщо ми хочемо зайняти свою нішу на цьому перспективному та зростаючому ринку, потрібно нівелювати слабкі сторони криптовалют та їхнього обігу в нашій країні.

Література

1. Плюсы и минусы криптовают. URL: <https://prostocoin.io/blog/crypto-pros-cons> (дата звернення 01.12.2020).
2. Криптовалюты на Украине. URL: <https://www.tadviser.ru> (дата звернення 01.12.2020).
3. Минцифры: Украина занимает первое место в мире по использованию криптовалюты населением. URL: <https://protelecom.net/operator-mobilnoj-svyazi-vodafone-ukraina-oglasil-finansovye-pokazатели-2-kvartala-2020-goda/> (дата звернення 01.12.2020).
4. Украина вышла в лидеры по внедрению криптовалют. URL: <https://www.dsnews.ua/economics/ukraina-vyshla-v-lidery-po-vnedreniyu-kriptoalyut-pochemu-i-kto-polzuet-09092020-398420> (дата звернення 01.12.2020).
5. Украина №1 по использованию криптовалют. URL: <https://tech.liga.net/technology/novosti/ukraina-1-v-mire-po-ispolzovaniyu-kriptoalyut-mintsifry> (дата звернення 01.12.2020).
6. Cryptocurrency exchange Bittrex stops providing services to Ukrainians. URL: <https://ain.ua/en/2020/09/14/cryptocurrency-exchange-bittrex-stops-working-in-ukraine/> (дата звернення 01.12.2020).
7. Законопроект «Про віртуальні активи» удосконалено і зареєстровано у Верховній Раді. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/zakonoproekt-pro-virtualni-aktivni-udoskonaleno-i-zareestrovano-u-verkhovniy-radi> (дата звернення 01.12.2020).
8. Ukraine is prepared to lead Eastern Europe's crypto space. URL: <https://cointelegraph.com/news/ukraine-is-prepared-to-lead-eastern-europe-s-crypto-space> (дата звернення 01.12.2020).
9. Электроэнергию в дело: возможен ли майнинг криптовалют за деньги государства. URL: <https://mind.ua/ru/openmind/20210812-elektroenergiyu-v-delo-vozmozhen-li-majning-kriptoalyut-za-dengi-gosudarstva> (дата звернення 01.12.2020).

Запотічна Р. А.,
к.е.н., викладач,
Львівський державний університет внутрішніх справ

КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В УМОВАХ БОРГОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Міжнародна експансія сучасних транснаціональних банків (далі - ТНБ), агресивні кредитні стратегії, які вони реалізують у країнах світу, часто є важливим чинником загострення зовнішньо-боргових проблем країн-реципієнтів аж до розвитку боргової кризи. Зважаючи на те, що сьогодні практично жодна країна світу, у тому числі й Україна, не може обійтися без зовнішніх запозичень, боргова проблема усе більше набуває характеру глобальної.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі кредитної діяльності транснаціональних банків в умовах боргової економіки України.

«Боргову економіку» ми пропонуємо розуміти як національну економіку, що демонструє значну стійку залежність від зовнішніх запозичень, у якій зовнішня заборгованість складає не менше 30% ВВП та/або зовнішні запозичення забезпечують не менше 30% економічного зростання країни.

На початку 1990-х років сформувались сприятливі умови для експансії транснаціональних банків (далі - ТНБ) на український ринок, зумовлені як внутрішніми (недорозвиненість внутрішнього фінансового ринку; відсутність довгострокових та дешевих фінансових ресурсів, що створило високий попит на них; низький рівень конкуренції у банківському секторі та низька кваліфікація вітчизняних працівників; переважно кредитна спрямованість вітчизняних банків, що створило додаткові можливості для ТНБ щодо розвитку діяльності на нових сегментах фінансового ринку; криза довіри до вітчизняних банків, що сприяла схильності до співпраці з іноземними банками; недосконалість правового регулювання – ТНБ отримали змогу використовувати лазівки в податковому законодавстві для зниження витрат на оподаткування),

так і зовнішніми чинниками (процеси фінансової глобалізації у світі; висока конкуренція на ринках країн базування ТНБ; завершення переділу ринків країн ЦСЄ; прагнення ТНБ розширити сфери впливу заради збереження статусу великого регіонального банку або здобуття статусу глобального гравця).

ТНБ спершу надавали Україні виключно прямі кредити в іноземній валюті, які й досі залишаються домінуючою формою кредитування транснаціональними банками української економіки. В умовах докризового покращення економічних перспектив в Україні, тобто на фазі підйому економічного циклу, ТНБ здійснили кредитну експансію на її ринок, пік якої припадає на 2007-2008 рр. Однак при погіршенні макроекономічних умов (як внаслідок глобальної фінансової кризи, так і через загострення військово-політичного конфлікту) ТНБ різко скоротили обсяги наданих кредитів. Більше того, пряме кредитування і досі залишається домінуючою формою кредитування транснаціональними банками української економіки (рис. 1).

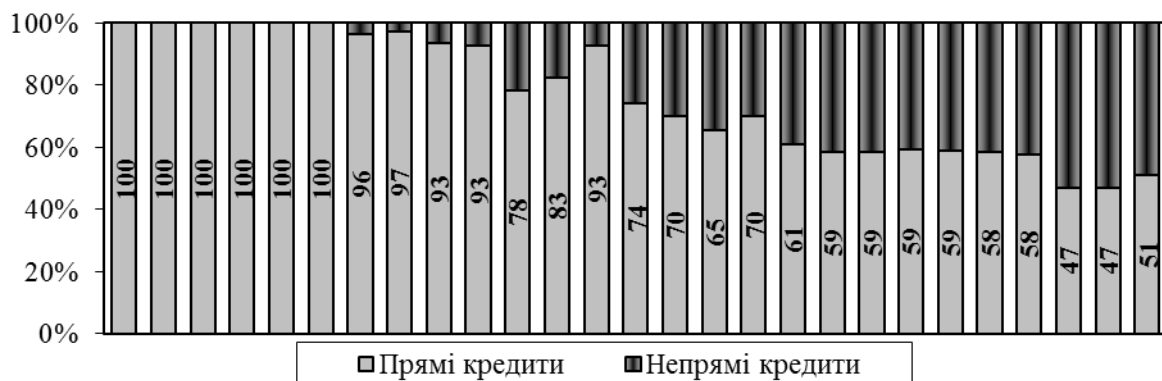


Рис. 1. Структура кредитів, наданих ТНБ Україні у 1992-2018 рр.*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

На основі аналізу розрахованих відносних показників зовнішнього боргу та отриманих від ТНБ кредитів встановлено, що економіка України має борговий характер, про що свідчать дані таблиці 1.

При цьому до глобальної фінансової кризи за рівнем боргового навантаження Україна характеризувалася як боргова економіка з помірним зовнішнім боргом (відношення валового зовнішнього боргу до ВВП протягом періоду 1997-2007 рр. у середньому на рік складало 44,8%). З розвитком

глобальної фінансової кризи зовнішньоборгове навантаження на національну економіку суттєво зросло, і українську економіку впродовж кризового та посткризового періодів класифіковано як боргову економіку з критичним зовнішнім боргом (відношення валового зовнішнього боргу до ВВП протягом періоду 2008-2018 рр. у середньому на рік складало 91,7%).

Таблиця 1

Відносні показники прямих кредитів ТНБ та зовнішньої заборгованості
в Україні у 2000-2018 рр.*

Показник	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018
ED/GDP, %	42,98	53,43	47,77	48,50	52,91	91,56	76,09	94,99	123,19	87,53
IL/GDP, %	2,50	2,40	5,80	14,67	17,80	17,60	10,63	7,38	5,06	3,94
IL/ED, %	5,81	4,50	12,13	30,25	33,64	19,22	13,97	7,76	4,11	4,51

Примітка. ED/GDP (External Debt to GDP) – відношення зовнішньої заборгованості до ВВП; IL/GDP (International Loans to GDP) – відношення прямих кредитів ТНБ до ВВП; IL/ED (International Loans to External Debt) – частка прямих кредитів ТНБ у зовнішній заборгованості.

*Складено автором за даними джерел [1; 2].

У докризовий період пряме кредитування справляло більш помітний вплив на нагромадження зовнішньої заборгованості і формування боргової економіки в Україні. За сучасних умов ТНБ значно скоротили свою присутність в Україні у якості донорів прямих кредитів, що позначилося на зменшенні тісноти зв'язку між прямими кредитами та зовнішньою заборгованістю. Кореляційний аналіз тісноти зв'язку між розміром зовнішньої заборгованості України та обсягами отриманих від ТНБ прямих кредитів показує, що цей зв'язок досі є помітним. Водночас, в Україні зв'язок між зовнішнім боргом та прямими кредитами є значно слабшим, ніж у провідних розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. Більше того, порівняння коефіцієнтів кореляції, розрахованих за період 1992-2008 рр. (0,97) і за період 2009-2018 рр. (0,35), дає підстави стверджувати, що вплив прямого кредитування ТНБ на формування зовнішньої заборгованості України у посткризовому періоді значно послабшав.

Література

1. Bank for International Settlements. Офіційний сайт. URL: <https://www.bis.org>
2. UNCTADstat. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/>.

Іщенко М. В., студент
Науковий керівник: Сідельникова Л. П.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»

Управління формуванням ресурсів банку з депозитних джерел є важливою складовою управління діяльністю банку в цілому. Депозитна база банку впливає не тільки на досягнення найважливіших фінансових цілей банку (збільшення чистого прибутку і вартості бізнесу), але й на формування фінансової політики, управління кредитним портфелем, портфелем цінних паперів, а опосередковано - і на інші напрями фінансового менеджменту (управління доходами, витратами, прибутком і капіталом).

Під управлінням депозитним портфелем банку розуміємо управління його структурою, спрямоване на максимізацію доходу в межах допустимого ризику.

В таблиці 1 наведена структура депозитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Таблиця 1

Структура заборгованості перед клієнтами АТ «Райффайзен Банк Аваль»
 за категоріями вкладників у 2017-2019 роках*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %
Бюджетні організації	343,8	0,66	341,4	0,58	127,4	0,19
Великі підприємства	19 628,0	37,55	22 507,2	38,57	25 641,3	38,44
Малі підприємства	3 518,9	6,73	20 955,7	35,91	3 045,4	4,57
Фізичні особи	19 315,8	36,95	10 708,4	18,35	24 877,8	37,30
Мікропідприємства	9 465,7	18,11	3 847,1	6,59	13 004,6	19,50
Всього заборгованості перед клієнтами	52 272,2	100,00	58 359,9	100,00	66 696,5	100,00

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Як бачимо з таблиці 1, в структурі депозитів АТ «Райффайзен Банк Аваль» найвагомішу частку займають депозити великих підприємств: 2017 рік - 37,55%; 2018 рік - 38,57%; 2019 рік - 38,44%, причому питома вага цієї складової депозитного портфеля банку є стабільною.

Стабільністю відрізняється і частка найменшого компоненту депозитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» - вкладів бюджетних організацій: 2017 рік - 0,66%; 2018 рік - 0,58%; 2019 рік - 0,19%.

Щодо решти складових депозитного портфеля банку, у 2018 році спостерігаємо різке переформатування пропорцій – стрімке підвищення обсягів депозитів малих підприємств з подальшим їх скороченням у 2019 році; вагоме зменшення обсягів депозитів, залучених банком від фізичних осіб та мікропідприємств з подальшим їх збільшенням у 2019 році.

В таблиці 2 наведена структура заборгованості перед клієнтами АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2017-2019 роках.

Таблиця 2

Структура заборгованості перед клієнтами
АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2017-2019 роках*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %	сума, млн. грн.	питома вага, %
Поточні рахунки	41 891,0	80,14	44 180,1	75,70	51 428,8	77,11
Строкові депозити	10 381,2	19,86	14 179,8	24,30	15 267,7	22,89
Всього заборгованості перед клієнтами	52 272,2	100,00	58 359,9	100,00	66 696,5	100,00

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Як бачимо з таблиці 2, переважну частку у структурі заборгованості АТ «Райффайзен Банк Аваль» перед клієнтами займають поточні рахунки: 2017 рік - 80,14%; 2018 рік - 75,70%; 2019 рік - 77,11%.

Відповідно, питома вага строкових депозитів у загальному обсязі заборгованості АТ «Райффайзен Банк Аваль» перед клієнтами є значно меншою: 2017 рік - 19,86%; 2018 рік - 24,30%; 2019 рік - 22,89%.

В портфельній теорії розрізняють активну і пасивну модель управління портфелем. Пасивна модель передбачає, що всі цінові параметри фінансового ринку знаходяться в рівновазі і прийняття рішень спирається на незмінність ситуації. Активна модель означає, що ринку властиві постійні зміни, і прийняття рішень має здійснюватися на основі дослідження масивних обсягів інформації та виділення нових закономірностей розвитку ринку.

Пасивна модель управління депозитним портфелем являє собою створення добре диверсифікованого портфеля з наперед визначеним рівнем ризику. Пасивне управління ефективно лише щодо портфеля, що складається з депозитів з низьким рівнем ризику. Активна модель управління депозитним портфелем відповідно виражається у підтримці і збільшенні числа клієнтів, розширенні і вдосконаленні депозитних операцій, слідуванню мінливим тенденціям ринку. Це досягається за рахунок ефективного використання власних можливостей, постійного вивчення ринку, диверсифікації портфеля на цій основі, задоволенні потреб клієнтів і диференціації послуг.

Отже, управління депозитним портфелем:

- повинно носити системний характер з чітко вираженою цільовою орієнтацією, тобто з огляду на те, що метою формування депозитного портфеля є отримання доходу і збереження капіталу, управління ним має бути повністю спрямоване на реалізацію цієї мети, що вимагає забезпечити зберігання вкладених коштів і відповідність складу і структури вибраному типу портфеля;
- здійснюється через реалізацію управлінських функцій шляхом впливу на внутрішньобанківські взаємовідносини, а також відносини з зовнішнім середовищем;
- являє собою синтез наукових знань і творчого підходу до їх реалізації практичної діяльності;
- має бути спрямоване на оптимізацію використання депозитних ресурсів.

Література

1. Річні фінансові звіти АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017-2019 роки.
URL: <https://www.aval.ua/documents/zviti-banku/richni-zviti> (дата звернення: 24.11.20).

Коваленко Т. Е., студентка
Науковий керівник: **Крилова О. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічного аналізу та фінансів,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях управління є важливим завданням для багатьох країн в тому числі і України. Без належного забезпечення фінансової безпеки держави неможливо вирішити економічні проблеми. Отже, пошук шляхів зміцнення фінансової безпеки держави вимагає особливої уваги дослідників та набуває особливої актуальності останнім часом.

Мета даного дослідження полягає у визначенні напрямів для зміцнення фінансової безпеки України.

Фінансова безпека – це найважливіша складова економічної безпеки в умовах ринкової економіки яка включає:

- стан фінансів і фінансових інститутів, при якому забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів;
- гармонійний і соціально спрямований розвиток національної економіки, фінансової системи і всієї сукупності фінансових відносин і процесів у державі.

Загалом, на сьогоднішній день здійснення економічної безпеки України будується на правовій основі згідно із Законом України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., який відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз [1].

Однією із найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека. Без фінансової безпеки практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоїть перед державою. Однак фінансова безпека є широким поняттям, яке викликає різні підходи вчених до його трактування.

На думку науковців, виділено три основні аспекти тлумачення поняття фінансова безпека держави, а саме:

– з позицій ресурсно-функціонального підходу, фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань;

– з точки зору статистики, фінансова безпека – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи і економічне зростання;

– у контексті нормативно-правового регламентування, фінансова безпека передбачає створення таких умов функціонування фінансової системи, при яких, по-перше, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами [1, с. 66-67].

Як ми бачимо із зазначених підходів, дослідник приділяє увагу тільки внутрішнім складовим фінансової безпеки, залишаючи поза увагою зовнішньоекономічні відносини держави, які теж мають вплив на фінансову безпеку.

Сьогодні наша держава стикається з дуже великою кількістю зовнішніх та внутрішніх загроз, що негативно впливають на стабільність та стійкість фінансової системи та розвиток економіки в державі у цілому, економічної безпеки, та стан національної валюти в державі.

Основними загрозами для фінансової безпеки України на нашу думку є: кібер-тероризм, у фінансовій сфері (потужний вірус «PetyaA», що відчували на собі, зокрема, банківські системи та банки у цілому); кібер-злочинність; зовнішня агресія (сепаратизм на сході нашої країни); корупція у владі;

недостатня ефективність державного регулювання фінансово-кредитної сфери [2].

В результаті проведеного дослідження можемо зробити висновок що, наразі фінансова безпека є радше метою, аніж дієвим, ефективно працюючим інструментом. Саме тому влада, фахівці, експертна спільнота та інші уповноважені посадові особи мають зробити рішучі кроки, щодо зміцнення фінансової безпеки України.

Зокрема, необхідно спільними зусиллями:

- розробити та запровадити дієві механізми попередження означених загроз;
- модернізувати законодавство;
- впровадити сучасні форми взаємодії різних владних структур та інституцій у питаннях фінансової безпеки та фінансового моніторингу;
- запобігти впливу іноземного капіталу у будь-яких формах на внутрішньодержавні процеси в Україні.

Держава має гарантувати такий стан захищеності фінансових інтересів, за допомогою якого дасть змогу реформувати усі проблемні сфери суспільного життя та фінансових інтересів, а також подолати конфлікт на сході нашої країни. Тільки за таких умов Україна матиме європейське майбутнє та стане цивілізованою правовою державою.

Література

1. Васека В. А., Ковальова В. В., Сластьоненко О. А. Сучасний стан та основні проблеми фінансової безпеки України. *Актуальні питання фінансового права* : матеріали Міжвузівської наук.-практ. студ. інтернет-конф., м. Ірпінь, 27 лют. 2019 р. Ірпінь, 2019. С. 66-69.

2. Присяжнюк А. О., Шулик Ю. В. Фінансова безпека в умовах глобалізації. Науковий блог Національного університету «Острозька академія». URL: <https://naub.oa.edu.ua/2019>.

Колесніченко В. О., студентка

Науковий керівник: Волкова О. В.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Головним в процесі організації діяльності банку та його структурних підрозділів є реалізація вагомих цілей – досягти високої рентабельності, достатньої ліквідності та безпеки банку. Висока ефективність найчастіше оцінюється як співвідношення витрат до прибутку, при цьому домінує ідея економії витрат у процесі банківської діяльності. Чим нижчі витрати, тим більш суттєвими та позитивними є кінцеві результати діяльності банку, адже зниження витрат дозволяє підвищити прибутки так само, як і зростання доходів. Економію при цьому досягають не лише такими способами, як скорочення окремих раніше відомих статей витрат, а й шляхом удосконалення організаційних структур, поліпшення продуктивності праці, оптимізації та вдосконалення банківських процесів тощо. Таким чином, ефективність діяльності банку – це і результат його діяльності, і якісна система управління, побудована на формуванні науково обґрунтованої стратегії діяльності банку та контролю за процесом її реалізації.

Проаналізувавши в процесі дослідження різні підходи до визначення показників оцінки ефективної банківської діяльності, зроблено висновок, що при оцінюванні ефективності найчастіше використовують показники рентабельності капіталу, рентабельності активів, чистого спреду, процентної, непроцентної та операційної маржі банку. Оцінювання за переліченими класичними фінансовими коефіцієнтами дає змогу оцінити прибутковість різних видів банківської діяльності, при цьому залишаючись занадто обмеженим методичним інструментарієм оцінки ефективності банківської діяльності в контексті тих трансформаційних процесів, які відбулися в посткризовий період і привели до необхідності довгострокового стратегічного планування стабільного банківського бізнесу.

Поряд із згаданими показниками ефективності в розрізі методу фінансових коефіцієнтів заслуговує на увагу коефіцієнт, який характеризує операційну ефективність діяльності банку. Цей показник у вітчизняній літературі дістав назву коефіцієнта дієздатності (у зарубіжній – cost to income ratio, або CIR) і розраховується як визначення співвідношення операційних витрат та операційних доходів банку. Структуру операційних доходів становлять процентні та непроцентні доходи. Операційні витрати, які традиційно займають найбільшу питому вагу в структурі загальних витрат банку, є контрольованими з позиції менеджменту.

Відповідно показник CIR використовується з метою визначення ефективності менеджменту банку стосовно мінімізації операційних витрат, що за умови незмінності рівня доходів забезпечить збільшення прибутку [1, с. 63].

Таким чином, система показників, які характеризують ефективність діяльності банку, може бути різною залежно від групи кінцевих показників і завдань, поставлених перед банком (табл. 1) [2, с. 25].

Таблиця 1

Основні класичні показники ефективності банківської діяльності*

Показник	Порядок розрахунку
ROA	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Величина активів банку}} \cdot 100\%$
ROE	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал банку}} \cdot 100\%$
SPRED	$\frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Дохідні активи}} - \frac{\text{Процентні витрати}}{\text{Пасиви, за якими сплачуються проценти}}$
Чиста процентна маржа	$\frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Величина активів банку}} \cdot 100\%$
Чиста непроцентна маржа	$\frac{\text{Непроцентні доходи} - \text{Непроцентні витрати}}{\text{Величина активів банку}} \cdot 100\%$
Чиста операційна маржа	$\frac{\text{Операційні доходи} - \text{Операційні витрати}}{\text{Величина активів банку}} \cdot 100\%$
Операційна ефективність CIR	$\frac{\text{Операційні витрати банку}}{\text{Операційні доходи банку}}$
Чистий прибуток в розрахунку на 1 акцію	$\frac{\text{Прибуток після сплати податків та привілейованих дивідендів}}{\text{Кількість простих акцій в обігу}}$

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2, с. 25].

За допомогою системи економічних показників оцінюють ефективність діяльності банку та управління загалом, але цих показників недостатньо, щоб повною мірою проаналізувати деякі специфічні напрями діяльності банку. Ефективність роботи таких напрямів діяльності відображає фінансовий результат. Тому постає завдання розроблення додаткової методики оцінки ефективності взаємодії банку з клієнтами, а саме визначення центрів прибутковості в банку та оцінки ефективності їх діяльності.

У світовій практиці існують різні, зокрема збалансовані системи показників, призначення яких - не тільки вимірювання ефективності фінансової діяльності банку, а й забезпечення реалізації стратегічних планів фінансової установи [2, с. 28]. Стосовно збалансованої системи показників (Balanced Scorecard, або BSC), то ця система менеджменту ґрунтується на інформації як щодо внутрішніх процесів банку, так і процесів, що відбуваються в зовнішньому середовищі [3, с. 25].

Література

1. Барометр настроїв щодо заощаджень та інвестування в країнах Центральної та Східної Європи: Прес-реліз. Відень: GfK Austria, 14 січня 2013 р. URL: http://www.gfk.ua/public_relations/gfk_group_news/materials/005137/index.ua (дата звернення 20.11.2020).
2. Буряк А. В. Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків. *Економічний часопис-XXI*. 2011. № 11-12. С. 61-64.
3. Гриджук Д. М. Максимізація вартості банківського бізнесу як ключовий критерій оцінювання ефективності менеджменту банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 3. С. 24-31.

Костенко В. В., студентка
Науковий керівник: **Кондратенко Н. Д.,**
доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Економічне зростання означає збільшення реального ВВП, тобто збільшення національного виробництва та національного доходу. Воно зумовлене такими основними факторами як зростання сукупного попиту та збільшення сукупної пропозиції. Інвестиції також безпосередньо впливають на темпи економічного зростання, оскільки є складовою сукупного попиту і, що важливіше, впливають на виробничий потенціал економіки.

Частим та найбільш впливовим аспектом економічного зростання виступає збільшення обсягу випуску продукції. Науковці зазначають, що саме завдяки інвестиційним вливанням в національну економіку, можливо отримати цей зріст. Інвестиції збільшують запас капіталу і кількість капіталу, доступного для економіки, що визначає її продуктивність. Таким чином, інвестиції сприяють економічному зростанню [1, с. 84].

Збільшення запасу капіталу в економіці зміщує криву її виробничих можливостей назовні. Крім того, зростання капіталу також зміщує функцію сукупного виробництва в економіці вгору та її довгострокову криву сукупного пропозиції вправо.

У той же час, звичайно, збільшення інвестицій впливає на сукупний попит, що транслює взаємозалежність між змінами інвестицій та сукупним попитом. Отже, якщо відбудеться збільшення інвестицій, це допоможе стимулювати сукупний попит та короткострокове економічне зростання. Однак існують й інші фактори, які впливають на сукупний попит, крім інвестицій. Наприклад, якщо відбулося падіння споживчих витрат або падіння експорту, то зростання інвестицій може фактично не збільшити сукупний попит. Інвестиції не є найбільшою складовою сукупного попиту і складають

всього 16%; коли найбільшою складовою сукупного попиту є споживчі витрати – приблизно 66% [1, с. 85].

Якщо інвестиції ефективні, то це також повинно збільшити виробничий потенціал економіки. Наприклад, інвестування у навички та освіту може збільшити продуктивність праці. Інвестиції в нові технології та капітал можуть підвищити продуктивність праці та продуктивність економіки; це допомагає зрушити довгострокову сукупну пропозицію до збільшення. Збільшення довгострокової сукупної пропозиції є важливим для довгострокового економічного зростання; це може збільшити економічне зростання без інфляції. Якщо інвестиції призводять до значного збільшення продуктивності, то - це може призвести до збільшення довгострокових темпів економічного зростання [2].

Розглянемо темпи зростання ВВП України за 2015-2019 рр. (табл. 1)

Таблиця 1

Темпи економічного зростання*

Рік	Темп економічного зростання (у% приросту ВВП)	Зміна
2015	-9,8	49,25%
2016	2,2	-122,87%
2017	2,5	10,33%
2018	3,4	38,09%
2019	3,2	-5,05%

*Примітка. Складено автором за даними джерел [3].

В таблиці 2 представлено суму інвестицій, що прибули в країну.

Таблиця 2

Чистий приплив інвестицій в Україну

Рік	Інвестиції (млрд дол.)
2014	-10
2015	-0,1
2016	4
2017	5
2018	6
2019	4

*Примітка. Складено автором за даними джерел [3].

Розглянувши ці дві таблиці, можна зробити порівняльний аналіз цих показників та дослідити взаємозалежність. Після масштабного відпливу капіталу у 2014-2015 роках відновився приплив капіталу в Україну, проте його потоки істотно звузилися, якщо порівняти з до кризовим періодом. З 2016 року почалося повільне зростання інвестиційних вкладень, а разом з цим з'явився і приріст ВВП. До 2019 року зростання ВВП та чистих інвестицій не суперечили один одному. Як свідчать результати аналізу, інвестиції здійснюють досить значний вплив на темпи економічного зростання країни, просліджується зв'язок між динамікою росту ВВП та припливом інвестицій у країну.

Отже, важливість інвестицій для економічного зростання не можна переоцінити. Взаємозв'язок між інвестиціями, економічним зростанням та продуктивністю та їх подальший вплив на економіку є очевидними. Зростання породжує зростання: інвестиції призводять до підвищення продуктивності праці і, отже, до економічного зростання, що повертає гроші назад на початок циклу. Порушення цього балансу порушить цикл і уповільнить зростання.

Інвестиції на сьогоднішній день є одним із найважливіших факторів зростання економіки країни. А оскільки, інвестиційний клімат України залишається несприятливим, тому державна інвестиційна політика повинна здійснити всі заходи для того, щоб створити найбільш привабливе інвестиційне середовище і заохотити інвесторів робити вклади в активи економіки України.

Література

1. Чернікова О. В. Інвестиційний процес в економіці країни як визначальний чинник економічного розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 9. С. 83-92.

2. Інвестиції та економічний зріст. URL: <https://www.economicshelp.org/blog/495/economics/investment-and-economic-growth/#:~:text=Investment%20is%20a%20component%20of,the%20rate%20of%20economic%20growth> (дата звернення: 15.11.2020).

3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 17.11.2020).

Лацик А. О., студент

**Науковий керівник: Євдокімова М. О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,**

Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва

ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Розвиток та становлення фінансового ринку є необхідною умовою для розвитку інших секторів економіки держави. Від ефективності розвитку фінансового ринку залежить економічна стабільність країни. Проблему фінансового ринку постійно досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: Л. М. Алексеєнко, О. Д. Василик, В. М. Гриньова, В. М. Опарін, Я. Р. Комаринський, В. О. Кравець, І. І. Яремчик, Г. Марковіцем та інші.

Сучасний фінансовий ринок являє собою сферу реалізації економічних відносин, це сфера реалізації функцій фінансового капіталу. Існує багато поглядів вчених щодо сутності поняття «фінансовий ринок». За Опаріним В. М., фінансовий ринок – це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі - продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності. Бланк І. А. визначав, що фінансовий ринок є ринком, на якому об'єктом купівлі-продажу виступають різноманітні фінансові інструменти і фінансові послуги. Василик О. Д. наголошував, що це механізм перерозподілу фінансових ресурсів між окремими суб'єктами підприємницької діяльності, державою і населенням, між учасниками бюджетного процесу, деякими міжнародними фінансовими інститутами [1, с. 342].

Найактивнішими учасниками фінансового ринку України є комерційні банки, страхові компанії, фондові біржі, адже саме вони складають найбільшу частку фінансових ресурсів держави. Сьогодні активними учасниками фінансового ринку України є комерційні банки. Проаналізувавши кількість діючих в Україні банків протягом останніх років, варто відмітити, що станом на 01.01.2020 р. вона становила 75 банків, тоді як у 2015 р. їх кількість становила 163. Їхні активи становлять вагомую частку активів усіх фінансових установ.

Важливе місце на фінансовому ринку України належить установам небанківського типу - страховим компаніям. Не можна не погодитися з думкою Г. Г. Козоріна, який зазначає, що попри розвиток страхового ринку в Україні, він і досі знаходиться на початковому етапі свого розвитку [2]. За 2015-2019 роки, спостерігається зменшення кількості страхових компаній з 382 у 2015 р. до 234 страхових компаній станом на третій квартал 2019 р. Згідно даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, в Україні протягом останніх років спостерігається збільшення зареєстрованих фінансових компаній. Так, у 2015 р. нараховувалося 534 компанії, тоді як станом на третій квартал 2020 р. їх кількість зросла на 82,5% до 975 фінансових компаній. Щодо таких фінансових установ як лізингодавці, то протягом досліджуваного періоду спостерігалось їх зменшення. Так, у 2015 році в Україні було зареєстровано 267 лізингодавців, тоді як станом на третій квартал 2020 року їх кількість зменшилася до 165 компаній [3, с. 274].

Дослідивши показники фінансового ринку, видно, що деякі позитивні кроки на шляху врегулювання системи зроблені, проте, все ж наявний цілий ряд проблем. Так, щодо банківського сектору, то скорочення кількості банків протягом останніх років призвело до скорочення кількості робочих місць, тоді як інфляція та негативна репутація деяких банків призводять до того, що населення не готове брати кредити та вкладати гроші на депозити до тих банків, які зараз функціонують.

Ситуація на ринку страхування також не є досконалою. За оцінками експертів, покриття страхового поля в Україні становить 3-5%, тоді як у країнах Західної Європи – понад 90%. Це говорить про наявність в Україні великих невикористаних резервів розвитку страхового ринку, реалізація яких значною мірою залежить від ефективності функціонування національної економіки [3, с. 274].

На даному етапі головним завданням є втілення системних реформ у фінансовому секторі для налагодження ефективної роботи фінансового ринку. У банківській сфері варто підвищити роль та функції наглядових рад банків і

небанківських фінансових установ, впроваджувати нові вимоги до систем внутрішнього аудиту та контролю в банках і в небанківських фінансових установах. Варто створити таку систему гарантування вкладів населення, що сприятиме отриманню гарантованої суми, зменшенню фактору морального ризику для більш відповідального вибору вкладниками банків та небанківських фінансово-кредитних установ. В галузі страхування варто запровадити накопичувальну систему пенсійного забезпечення. Це сприятиме збільшенню кількості доступних фінансових інструментів на внутрішньому ринку [4].

Запропоновані заходи дадуть можливість забезпечити його прозорість та створити сприятливі умови для потенційних інвесторів, підвищить ліквідність фінансових інструментів ринку. Фінансовий ринок повинен стати одним з основних механізмів мобілізації вільних ресурсів для розвитку економіки і формування надійних інструментів заощадження для населення. Цього можна досягти шляхом стабілізації валютного ринку, зниження та утримання рівня інфляції на прийнятному для розвитку економіки рівні, стабілізації роботи фінансового сектора, відновлення довіри населення до інститутів фінансового ринку.

Література

1. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебник Л. Л. та ін. Теорія фінансів : підручник / за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 576 с.
2. Статистика страхового ринку України. Фориншурер. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 01.12.2020).
3. Татарин Н. Б., Петрович А. З., Педченко І. І. Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. *Молодий вчений*. 2020. № 3. С. 273-277.
4. Шишпанова Н. О., Іванов А. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Modern Economics*. 2017. № 1. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/1-2017/UKR/shyshpanova.pdf> (дата звернення: 01.12.2020).

Лобода Н. О.,

*к. е. н., доцент кафедри обліку, аналізу і контролю,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Чабанюк О. М.,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Львівський торговельно-економічний університет*

Бацман І. В.,

*студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ (ДИНАМІЧНИЙ АСПЕКТ)

Перерозподіл капіталів та рух грошових коштів між суб'єктами зумовило створення та функціонування фінансового ринку на якому і відбуваються ці процеси. Одним із елементів ринку є банківська система.

Банківська система – це сукупність різноманітних видів банків та інших кредитних установ, інституцій у їх взаємозв'язку, яка існує в тій чи іншій країні в певний історичний період і функціонує в межах єдиного фінансового механізму [1, с. 13].

Системи різних країн відрізняються між собою, але виділяють кілька типів їх побудови це однорівнева та дворівнева системи. В Україні застосовується дворівнева структура банківської системи. Згідно зі статтею 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» до першого рівня відноситься Національний банк України, до другого - комерційні банки.

Банківська системи в Україні почала розвиватися ще з виникненням на наших територіях міст-колоній та торгівлею скіфів і кіммерійців. Із розвитком торгівлі загалом розвивалась і банківська система. Україна пройшла складний шлях, різні умови негативно впливали на розвиток, такі як інфляція та криза. Процес утворення банківської системи в період незалежності можна поділити на декілька етапів:

- 1991-1992 рр. З 1991 роком починається перший етап, він характеризується створенням банків «нової хвилі», які залучають приватний

капітал. У цей час відбувається розвиток малих підприємств, акціонерних товариств, залучення коштів до державних бюджетних та позабюджетних фондів, відбувається уніфікація пасивів у діючих банках. До цих банків належали: «Аваль», «Інко», «Відродження», Трансбанк. Також через гіперінфляцію виникають дрібні «кишенькові» банки [2, с. 38];

- 1993-1997 рр. Протягом цього періоду починають розвиватися інфляційні процеси. Інфляція перевищувала 10 000% у 1993 році. З 1994 до 1996 рр. НБУ та уряд здійснили ряд економічних реформ, які все ж таки знизили рівень інфляції, також сповільнився спад виробництва та стрімке зростання цін [1, с. 31]. Національний банк створив єдині правила для українських банків та здійснив грошову реформу восени 1996 року, ввівши в обіг національну грошову одиницю – гривню, яка пройшла успішно;

- 1998-2000 рр. 1998 рік варто називати роком фінансової кризи в Україні. За цей період девальвація гривні становила близько 80%. У 1999 році вона ж складала 52%, а до 01.01.2000 р. НБУ встановив нижню межу капіталу банків на рівні трьох мільйонів євро [1, с. 31]. Через це частина банків були не в змозі виконати вимоги НБУ. Тому їм залишалося лише підтримувати свою діяльність, а не розвиватися чи збільшувати свою діяльність;

- 2001-2008 рр. Упродовж цих років в економіці відбулось значне зростання, і у банківському секторі також. З 2002 року почався новий етап розвитку банківської системи України. За цей час банківська система показала, що її стабільність та конкурентоспроможність зросла, та у 2004 році пододала депозитну кризу, яка була пов'язана із політичною нестабільністю у державі [1, с. 31];

- 2008-2009 рр. Найбільш масштабна за роки свого існування криза у банківському секторі. Відбулися падіння рівня ліквідності, банкрутство, скорочення кількості банків та їх філій, уповільнився темп приросту й була негативна динаміка банківських показників;

- 2010-2013 рр. За цей період спостерігаються позитивні тенденції у розвитку банківської системи України. Це стосується як збільшення банками

обсягів активних операцій, так і залучених коштів [2, с. 44];

- 2013-2015 рр. Банківська система України знаходиться в нестабільному стані і змушена функціонувати в складних умовах, таких як: політична, фінансово-економічна і банківська кризи;

- 2016 - дотепер. У фінансовій діяльності банківська система продовжує отримувати збитки. Це пов'язано із скороченням банків, девальвацією гривні та погіршенням кредитно-інвестиційних портфелів банків.

Сучасна банківська система України сформувалась порівняно недавно – в 1990-ті роки. Після розпаду Радянського Союзу у 1991 році проходило становлення банківських установ ринкового типу поряд із існуванням державних банків радянської епохи [3, с. 144]. Незважаючи на коливання економіки фінанси продовжують розвиватися і беручи до уваги історичні особливості банківська система зараз перебуває у перехідному положенні.

Національний Банк України виділив три основні напрямки розвитку банківської системи у 2019 році: діджиталізації фінансових послуг (дистанційне обслуговування клієнтів через інтернет); ліцензування валютних операцій; перехід на віддалену ідентифікацію особи за системою BankID.

Література

1. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2013. 316 с.
2. Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. Банківська система : навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2017. 444 с.
3. Чабанюк О. М., Лобода Н. О., Марич А. С. Особливості здійснення розрахунків облікових операцій з використанням банківських платіжних карток. *Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації* : тези доповідей VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Одеса: ОНЕУ, 2020. С. 144-146.

Матвєєва Т. М., студентка
Науковий керівник: Сідельникова Л. П.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ОЦІНКА КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «МЕГАБАНК» ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кредитний портфель є основною частиною активів будь-якого банку, забезпечуючи потрібну для функціонування установи прибутковість. При цьому, рівень якості кредитного портфеля залежить від його структури, яка формується під впливом індивідуальних особливостей кредитної політики кожного окремого банку.

В таблиці 1 наведена структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» у 2017-2019 роках.

Таблиця 1

Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» у 2017-2019 роках*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	Сума, млн. грн.	Питома вага, %
Кредити юридичним особам	5 573,4	79,89	6 263,3	83,12	5 863,4	81,08
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	778,4	11,16	790,9	10,50	813,5	11,25
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	91,8	1,32	80,4	1,07	72,1	1,00
Кредити приватним підприємцям	198,6	2,85	235,1	3,12	162,7	2,25
Договори зворотнього РЕПО	334,1	4,79	165,7	2,20	319,7	4,42
Всього кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резерву під кредитні збитки	6 976,3	100,00	7 535,4	100,00	7 231,4	100,00
Мінус: резерв кредитів під кредитні збитки	(618,3)	-	(807,8)	-	(797,4)	
Всього кредитів та заборгованості клієнтів	6 358,0	-	6 727,6	-	6 434,0	

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Дані таблиці 1 свідчать, що домінуючу частку банківського кредитного портфеля АТ «Мегабанк» складають кредити підприємствам і установам: 2017 рік - 79,89% (5 573,4 млн. грн.); 2018 рік - 83,12% (6 263,3 млн. грн.); 2019 рік - 81,08% (5 863,4 млн. грн.) загального обсягу наданих банком кредитів. На другому місці – споживчі кредити фізичним особам: 2017 рік - 11,16% (778,4 млн. грн.); 2018 рік - 10,50% (790,9 млн. грн.); 2019 рік - 11,25% (813,5 млн. грн.). Майже на одному рівні протягом досліджуваного періоду знаходяться частки кредитів приватним підприємцям та договорів зворотнього РЕПО: 2017 рік – 2,85% (198,6 млн. грн.) та 4,79% (334,1 млн. грн.) відповідно; 2018 рік – 3,12% (235,1 млн. грн.) та 2,20% (165,7 млн. грн.) відповідно; 2019 рік – 2,25% (162,7 млн. грн.) та 4,42% (319,7 млн. грн.) відповідно. Питома вага іпотечних кредитів фізичним особам протягом 2017-2019 років поступово зменшується: 1,32% (91,8 млн. грн.); 1,07% (80,4 млн. грн.); 1,00% (72,1 млн. грн.) відповідно.

Важливим показником ефективності формування кредитного портфеля банківської установи є наявність джерел забезпечення виданих кредитів. В таблиці 2 розглянемо структуру кредитів, виданих АТ «Мегабанк», за джерелами забезпечення у 2017-2019 роках.

Таблиця 2

Структура кредитів, виданих АТ «Мегабанк»,
за джерелами забезпечення у 2017-2019 роках*

Показники	2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	Сума, млн. грн.	Питома вага, %	Сума, млн. грн.	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Незабезпечені кредити	633,1	9,08	1 297,5	17,22	1 003,6	13,88
Кредити, забезпечені гарантіями інших сторін	1 156,4	16,58	1 238,2	16,43	909,6	12,58
Кредити, забезпечені:						
- об'єктами житлової нерухомості	583,1	8,36	588,0	7,80	475,7	6,58
- іншими об'єктами нерухомості	2 864,5	41,06	3 275,6	43,47	2 748,0	38,00

1	2	3	4	5	6	7
- грошовими депозитами	357,6	5,13	356,4	4,73	550,8	7,62
- цінними паперами	0,0	0,00	0,8	0,01	0,0	0,00
- іншими активами	1 381,6	19,80	778,9	10,34	1 543,7	21,35
Всього кредитів:	6 976,3	100,00	7 535,4	100,00	7 231,4	100,00

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Дані таблиці 2 дозволяють дійти висновку, що частка незабезпечених кредитів у кредитному портфелі АТ «Мегабанк» є значною: 2017 рік – 9,08% (633,1 млн. грн.); 2018 рік – 17,22% (1 297,5 млн. грн.); 2019 рік – 13,88% (1 003,6 млн. грн.). Це не є позитивним аспектом та підвищує кредитні ризики цієї банківської установи, адже, за оцінками НБУ, у 2020 році основні збитки від погіршення якості кредитів будуть у сегменті незабезпечених споживчих позик.

Ефективне управління кредитною діяльністю банків супроводжується необхідністю зниження кредитного ризику, що значною мірою розв'язується за допомогою створення адекватної методики його оцінювання. У цьому зв'язку слід зазначити, що така методика може бути уніфікована лише до певної міри, адже кожен банк має власну клієнтуру, свій сегмент ринку, галузеву специфіку, конкретні можливості тощо. А тому показники, за якими оцінюється діяльність одних позичальників, можуть бути зовсім неприйнятними для інших. Методика оцінювання кредитного ризику має максимально врахувати ці особливості та втілювати диференційований підхід до аналізу та управління кредитним ризиком. Проте цілком очевидно й те, що мінімальний рівень уніфікації методики оцінки кредитного ризику є необхідним, адже це допомагає банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень з надання позик та забезпечує заданий рівень якості кредитного портфеля банківської установи.

Література

1. Річні фінансові звіти АТ «Мегабанк» за 2017-2019 роки. URL: https://www.megabank.ua/ua/about/current_reports (дата звернення: 01.11.2020).

Мельник К. М.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва*

ІННОВАЦІЇ ІНСТРУМЕНТАРІЮ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ (SREP) В УКРАЇНІ

Концепція SREP була вперше представлена в 2004 році Базельським комітетом з банківського нагляду. Оновлені правила були запроваджені у всьому ЄС у 2006 році, і до цього часу дотримувались різними національними наглядовими органами з урахуванням специфіки кожної країни. Але починаючи з 2015 року ЄЦБ спільно з наглядовими органами країн ЄС розробив загальні правила проведення оцінки SREP, запровадивши єдину методологію здійснення нагляду [1].

Базові елементи нового підходу SREP (Supervisory review and evaluation process), який передбачає поділ банків за їхньою значимістю та ризиковістю, що визначатиме інтенсивність та глибину нагляду, аналіз бізнес-моделі банків. НБУ впровадив з середини 2018 р.

Оцінка SREP здійснюється відповідно до:

- Директиви 2013/36/ЄС (CRD IV) Європейського Парламенту та Ради про доступ до діяльності кредитних організацій та пруденційний нагляд за діяльністю кредитних організацій та інвестиційних компаній (ст. 97);
- Настанов Європейського банківського органу щодо єдиних процедур та методології процесу наглядових перевірок та оцінки (EBA/GL/2014/13 19 December 2014);
- Методики оцінки банків під час здійснення безвиїзного банківського нагляду, схваленої рішенням Правління Національного банку України від 30.01.2018 № 59-рш.

За результатами оцінки банків (SREP) визначається:

- стратегія нагляду за банком, у т.ч. потреба в заходах раннього

втручання;

- життєздатність банку на наступні 12 місяців та стійкість стратегії – на 3 роки;
- достатність капіталу та ліквідності для покриття ризиків;
- рівень організації корпоративного управління та внутрішнього контролю;
- потреба в проведенні інспектування.

На основі виявлених недоліків, в банк направляється рішення щодо механізмів та шляхів вирішення ситуацій з недостатністю капіталу та недоліками ризик-менеджменту. На основі отриманих рекомендацій банк повинен «виправити» такі недоліки протягом певного часу від 3 до 12 місяців, але термін може бути подовжено за рішенням ЄЦБ.

Для забезпечення рівних умов для всіх учасників банківського сектору ЄС, SREP надає наглядовим органам гармонізований набір інструментів для проведення оцінки банків за чотирма елементами [2].

1. Аналіз та оцінка бізнес-моделі:

- оцінка життєздатності бізнес-моделі (viability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом наступних 12 місяців, з огляду на значення показників ефективності, відповідність структури фінансування банку його бізнес-моделі, ризик-апетиту (схильності до ризику);
- оцінка стійкості стратегії банку (sustainability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом щонайменше наступних 3-х років згідно із затвердженою стратегією банку та бізнес-планом (у тому числі з урахуванням виконання стратегії банку в минулому).

2. Оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю ґрунтується на результатах оцінювання ефективності функціонування:

- системи корпоративного управління в цілому;
- корпоративної культури та культури прийняття ризику;

- організаційної структури та функціонування органів управління (наглядова рада та правління банку);
- політики та практики винагород; системи управління ризиками; системи внутрішнього контролю;
- ризику AML.

3. Достатність капіталу. Визначення достатності капіталу (його розміру та структури) для покриття основних видів ризиків, притаманних діяльності банку: кредитного ризику, процентного ризику, ринкового ризику, операційного ризику, інших видів ризику, притаманних діяльності банку протягом наступних 12-ти місяців, визначення заходів для врегулювання потенційної нестачі капіталу..

4. Достатність ліквідності :

- оцінка достатності ліквідних активів для покриття ризиків ліквідності та фінансування;
- визначення заходів, необхідних для врегулювання потенційного дефіциту ліквідності.

1 жовтня 2020 року НБУ разом із центробанком Польщі та Банком Литви розпочав спільний проєкт Twinning – «Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС». Проєкт триватиме 21 місяць й фінансуватиметься коштами Європейського Союзу на суму 1 млн. євро [3].

Центральні банки Польщі та Литви надаватимуть підтримку Національному банку України за низкою напрямків. Зокрема це розвиток підходів до банківського нагляду у рамках SREP (процес наглядових перевірок та оцінки, Supervisory Review and Evaluation Process); упровадження системи миттєвих платежів; удосконалення стратегічного планування та управління процесами в центральному банку, а також удосконалення процесу європейської інтеграції та міжнародного співробітництва центрального банку.

Ефект від запровадження оцінки банків SREP проявляється у:

забезпеченні консолідації дій всіх підрозділів пруденційного блоку для визначення єдиної стратегії нагляду за банками; підвищені ефективності використання наглядових ресурсів шляхом застосування принципу пропорційності у визначенні обсягу, періодичності та застосуванні наглядових дій щодо банків залежно від рівня їх ризиків та системного впливу; проведенні оцінки банків з урахуванням підходів, які використовуються в країнах Європейського Союзу, що створює можливість порівнювати українські банки із банками інших країн, з точки зору їх життєздатності; посиленні наглядового реагування на ранніх стадіях ідентифікації ризиків банків.

Отже, впровадження інновацій у сферу банківської діяльності позитивно впливає на розвиток банківської системи України. Європейський досвід регулювання та нагляду за банківськими установами є передовим для України. Зміна підходів до нагляду за банківськими установами посилить ефективність нагляду, внесе зміни до виїзного нагляду в формі інспекційних перевірок, яка в свою чергу буде залежати від розміру банку (його значення для системи) і ризиків установи за зазначеними критеріями.

Література

1. What is the SREP? URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/srep.en.html> (дата звернення: 25.11 2020).
2. Здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду – новий вектор розвитку. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=95546872> (дата звернення: 25.11 2020).
3. Нацбанк разом із центробанками Польщі та Литви розпочав проєкт на €1 мільйон. URL: <https://investory.news/nacbank-razom-iz-centrobankami-polshhi-ta-litvi-rozpochav-proyekt-na-e-1-miljon/> (дата звернення: 25.11 2020).

Мудь І. В., студентка
Науковий керівник: **Вишивана Б. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Львівський національний університет ім. Івана Франка

РОЗВИТОК ПЛАТІЖНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

Із розвитком цифрових технологій змінюється ставлення суспільства до інноваційних рішень у сфері банкінгу. Нині дедалі більше платежів проводять у безготівковій формі з використанням сучасної платіжної інфраструктури, яка дозволяє здійснювати розрахунки в мережі за лічені секунди.

Безготівкові розрахунки з використанням платіжної інфраструктури мають важливе значення для розвитку національної економіки, зокрема, допомагають зменшити частку тіньової економіки та сприяють стійкості грошового обігу, розвитку сучасних електронних технологій та зростанню рівня обізнаності населення як учасника банківської системи країни тощо. Значимість таких розрахунків полягає також у накопиченні коштів у банківській системі, які розкривають додаткові можливості для заохочення інвесторів, одержання прибутку, підвищення прозорості та надійності всієї національної фінансової системи [1, с. 169].

Нині в Україні держателі платіжних карток надають перевагу платежам у безготівковій формі. Зокрема, загальна кількість операцій (безготівкових та отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за 2019 рік становила 5 057,3 млн. од., а їхній обсяг – 3 576,7 млрд. грн. Порівняно з 2018 роком кількість зазначених операцій зросла на 29,2%, а сума – на 24,3% [2].

Цьому сприяють розширення платіжної інфраструктури та мережі, де можна розраховуватись платіжними картками, а також подальші позитивні зміни у платіжних звичках.

Обсяг безготівкових операцій становив 1 798,3 млрд. грн., що склало

50,3% від усіх операцій із картками (за підсумками 2018 року – 45,1%). П'ять років тому цей показник становив лише 25% [3]. Отже, безготівкові операції з використанням платіжних карток стають популярними серед українців.

Загалом, за період пандемії кількість готівкових платежів знизилась з переважанням безготівкових операцій – 4 167,1 млн. од. (82,4%) [4], тобто вісім із десяти операцій із платіжними картками були безготівковими. Зростання безготівкових операцій стимулює розвиток платіжної інфраструктури, яка вдосконалюється завдяки ІТ-галузі [5]. Загалом, за рік кількість суб'єктів господарювання, які приймають платіжні картки, зросла на третину (на 33,5%) – до майже 297 тис. [6].

За даними НБУ в Україні на 11,2% зросла кількість торговельних POS-терміналів (до 340,6 тис. од.) порівняно з даними станом на 1 липня 2019 року. З початку 2020 року кількість торговельних POS-терміналів також зросла – на 5%. Водночас 84,3% усіх торговельних POS-терміналів забезпечують безконтактну оплату. Кількість платіжних терміналів у торговельній мережі (контактних та безконтактних) у розрахунку на 1 млн. постійного населення України станом на 1 липня 2020 року становила 8,5 тис. од. Регіональний розподіл термінальної мережі на території України залишається досить нерівномірним. Найменша кількість платіжних пристроїв на одного жителя спостерігається на Заході країни та в Луганський, Донецькій областях. За кількістю платіжних карток та платіжних пристроїв для їх обслуговування домінують м. Київ, а також Київська, Дніпропетровська, Харківська області [7].

Отже, враховуючи тенденції до збільшення кількості безготівкових розрахунків, актуальним є питання подальшого розвитку платіжної інфраструктури на основі впровадження інноваційних інструментів проведення безготівкових розрахунків та інших прогресивних фінансових технологій, забезпечення модернізації системи міжбанківських розрахунків орієнтованої на підвищення рівня її безпеки, оптимізації та гнучкості.

Література

1. Бучко І. Перспективи розвитку електронних банківських послуг з використанням платіжних карток в Україні. *Науковий Вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 168-173.
2. Безготівкові розрахунки з використанням терміналів. 2019. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/PS_platizhni_terminalu_graf_2019.jpg?v=4.
3. Майборода Т. В Тенденції та перспективи розвитку безготівкових розрахунків в Україні. *Науковий вісник*. 2019. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27548/6537.pdf?sequence=3>.
4. Платіжна інфраструктура. Інфографіка НБУ. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-2019-rik>.
5. 6 тисяч вакансій: в Україні зріс попит на ІТ-фахівців. Дослідження компанії GlobalLogic. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/481107/6-tysyach-vakansij-v-ukrayini-zris-popyt-na-it-fahivtsiv>.
6. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2019 рік. Інфорграфіка НБУ. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2019-rik>.
7. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. Кабінетне дослідження. Липень 2020. URL: <https://tinyurl.com/y4fsmw7c>.

Мунтян І. В., студентка
Науковий керівник: **Вишивана Б. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Львівський національний університет ім. Івана Франка

РИНОК ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні в усьому світі розвиток економіки характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Тому, незважаючи на свою коротку історію, такі платіжні інструменти, як платіжні картки, смарт-картки нині займають значний сегмент ринку, а постійний аналіз використання платіжних інструментів є надзвичайно важливим і актуальним [1, с. 63-64].

Платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також інших операцій, передбачених відповідним договором [2].

Ключовими системами на ринку платіжних карток в Україні є міжнародні платіжні системи «MasterCard» та «Visa», а також Національна платіжна система «Український платіжний ПРОСТІР» (НПС «ПРОСТІР»). Найбільша кількість активних карток (28,7 млн. шт. або 68,1%) – це картки, емітовані в міжнародній платіжній системі MasterCard. Друге та третє місце за кількістю активних карток посідають міжнародна платіжна система VISA (12,9 млн. шт. або 30,7%) та НПС «ПРОСТІР» (0,5 млн шт. або 1,2%). Станом на 01.01.2020 р. на одного українця припадало 1,2 активних карток [3].

Варто зауважити, що в 2018 році НПС «ПРОСТІР» та UnionPay

International – найбільша міжнародна платіжна система у світі за кількістю емітованих платіжних карток, уклали договір про емісію кобейджингових карток. Це перший кобейджинговий проект в історії української національної платіжної системи. Угода не передбачає будь-яких фінансових зобов'язань сторін, а її метою є партнерський розвиток продуктів обох платіжних систем. Очікується, що перші кобейдж картки «ПРОСТІР» і UnionPay International з'являться в Україні до кінця 2020 року [4].

Статистичні дані свідчать, що протягом останніх років спостерігається стабільний позитивний тренд зростання частки безготівкових операцій [1, с. 66].

Загальна кількість операцій (безготівкових та отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за дев'ять місяців 2020 року становила 4310,2 млн. од., а їхня сума – 2807,9 млрд. грн. Кількість зазначених операцій зросла на 18,0%, а сума – на 8,7%, якщо порівнювати з аналогічним періодом 2019 року. Цей тренд пов'язаний насамперед зі зростанням суми та кількості саме безготівкових операцій. Їхня частка переважає у загальній сумі операцій із платіжними картками. Так, сума безготівкових операцій становила 1550,1 млрд. грн. або 55,2% від суми усіх операцій із картками. Торік за підсумками дев'яти місяців 2019 року цей показник становив 49,7%. Загальна кількість емітованих платіжних карток в Україні станом на 01 жовтня 2020 року становила 73,4 млн. од., що на 7,4% більше порівняно з січнем 2020 року [5].

За статистичними даними НБУ в 2019 р. українці зробили 4,167 млрд. транзакцій за допомогою платіжних карток на загальну суму майже 1,8 трлн. грн. Відповідно до прогнозів кількість транзакцій з кожним роком буде зростати, а з огляду на те, що зараз у період COVID-19 люди меншою мірою користуються готівковими розрахунками, прогноз є актуальним. Однак також не виключено, що після закінчення пандемії показники безготівкових розрахунків будуть знижуватися, оскільки люди повертатимуться до звичного стилю життя й будуть надалі користуватися готівкою, оплачуючи товари та

послуги [6, с. 175].

Отже, використання готівки та паперових платіжних документів постійно звужується внаслідок переходу до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Для підтримки та подальшого зростання фінансової системи необхідним є розвиток безготівкових розрахунків. Це дозволить покращити фіскальну дисципліну, оскільки передбачає більш чітку фіксацію фінансових операцій на ринку, контроль бази оподаткування тощо, що буде сприяти детінізації економіки.

Література

1. Легкоступ І. І., Ваганова О.В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. № 809. С. 63-71.
2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
3. Звіт за результатами оверсайта платіжних систем за 2019 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2019.pdf?v=4 (дата звернення: 15.11.2020).
4. НПС «ПРОСТІР» і UnionPay International уклали договір про емісію кобейджингових карток. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nps-prostir-i-unionpay-international-uklali-dogovir-pro-emisiyu-kobeydjingovih-kartok> (дата звернення: 15.11.2020).
5. Беззаперечні тренди карткового ринку у 2020 році – розрахунки в Інтернеті та безконтактні платежі. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezzaperechni-trendi-kartkovogo-rinku-u-2020-rotsi-rozrahunki-v-interneti-ta-bezkontaktni-plateji> (дата звернення: 15.11.2020).
6. Луцик М. В. Аналіз ринку безготівкових розрахунків. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 42. С. 171-177.

Нідзельська М. О., студентка
Науковий керівник: **Ткачук Н. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІН ВАЛЮТНОГО КУРСУ ГРИВНІ В УКРАЇНІ

Валютний курс є вагомим інструментом державної політики, ефективно регулювання якого, як одного з основних складових механізму формування позитивної динаміки макроекономічних показників, є суттєвим фактором створення сприятливих умов для нарощування виробництва та зростання чистого експорту – визначального фактора економічного розвитку країни. Валютний курс відображає взаємодію національної та світової економік, регулює діяльність багатьох економічних сфер. Проте, зміни валютного курсу не завжди є явищем позитивним і можуть призвести до непередбачуваних наслідків у різних сферах економіки.

На сьогодні актуальність даного дослідження є як ніколи очевидною, адже останнє падіння курсу гривні у 2008 р. потребує дослідження даної проблеми та порівняння теперішнього досвіду з попередніми роками [1, с. 212].

Валютний курс є одним з найголовніших макроекономічних показників. Через курс національної валюти центральний банк впливає на стан платіжного балансу країни, а також використовує його як інструментарій монетарної політики. Валютний курс - це вартість валюти однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни чи міжнародних платіжних засобах. Він є об'єктивним економічним показником, який відображає тенденції внутрішнього економічного розвитку певної країни та стан і перспективи зовнішньоекономічних відносин.

Методами валютного регулювання, що використовуються традиційно, є девальвація та ревальвація. Девальвація – це зниження обмінного курсу національної валюти відносно іноземних валют або міжнародних

розрахункових одиниць. Ревальвація – це підвищення курсу національної валюти відносно іноземної та міжнародних валютних одиниць. Причинами їх є інфляція та невідповідність платіжного балансу, розрив між купівельною спроможністю національних валют (про що вже згадувалося) [2, с. 77].

Найбільші коливання валютного курсу гривні щодо долара США і євро відбувалися у 1998-1999, 2005-2008 роках. Перший і найвагоміший стрибок курсу відбувся у 1998-1999 роках. В цей період гривня різко девальвувала, хоч і мала коливатися в оголошених НБУ в межах: 1,80-2,25 грн./дол. США, основними причинами якого були: падіння ВВП, дефіцит бюджету і торговельного балансу, зростання зовнішнього боргу уряду, світова фінансова криза [3, с. 59].

Упродовж 2000-2004 рр. Україна досягла макроекономічної стабільності, що характеризувалося відносно низькими темпами інфляції та стрімким економічним зростанням.

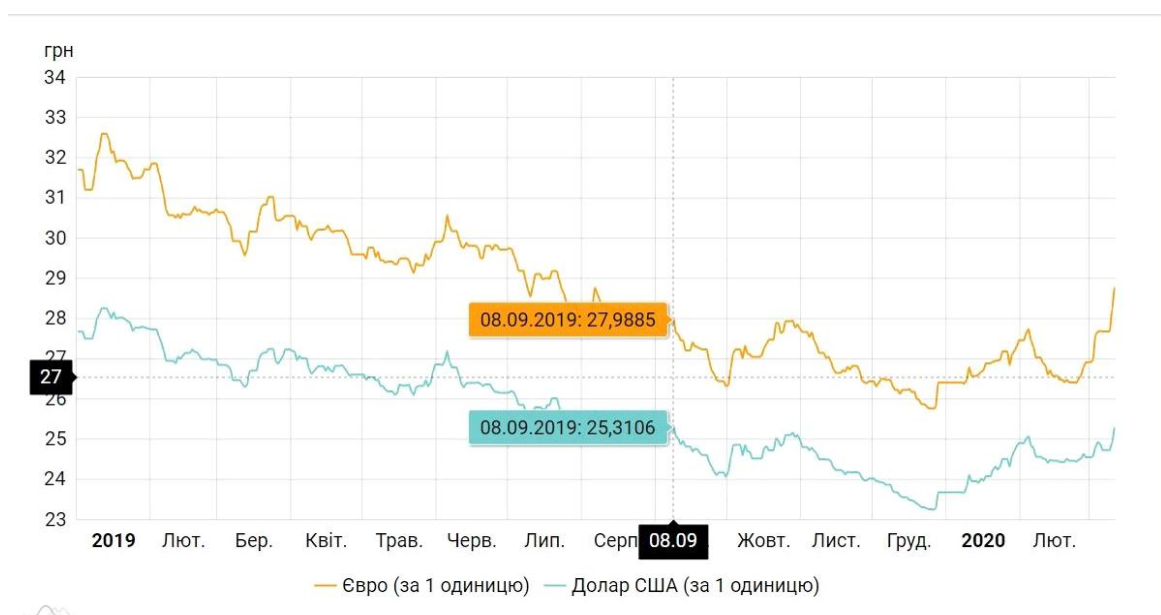


Рис. 1. Курс євро та долара до гривні 2019-2020 рр.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [2, с. 78]

В березні 2020 року курс долара до гривні перейшов до стрімкого зростання після того, як перед Новим роком курс долара в Україні впав

до рекордного значення. Так, Національний банк знизив довідкове значення офіційного курсу гривні станом на 11 березня на 41,20 коп. до 25,2875 UAH/USD [1, с. 215].

Формування валютних резервів в Україні не має стабільного характеру. Тому, щоб вийти на певний рівень стабілізації фінансово-економічних процесів у країні, потрібно сформувати конкретну поетапну програму для виходу з наявної кризи, і головним пунктом її має бути розвиток вітчизняної економіки [3, с. 46]. Зазначимо, в минулому році найвищий курс гривні до долара був у січні. Тоді, 13 січня, за даними НБУ курс гривні до долара становив 28,27 UAH/USD.

Стан макроекономічної та політичної ситуації також вплинув на стабільність валютних курсів та валютного ринку в цілому. Курс гривні щодо іноземної валюти складався під впливом багатьох факторів: стану торговельного та платіжного балансів, рівня реального ВВП, скорочення бюджетного дефіциту, обсягу валютних резервів НБУ та інтервенцій, які він проводив, а також економічної та політичної ситуації як всередині країни, так у світі.

Література

1. Волянська М. І. Передумови й наслідки зміни валютного курсу гривні і вплив на них проблем банківського сектору. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 3. С. 209-215.
2. Кораблін С. Валютний курс гривні: деякі ефекти та обмеження. *Економіка України*. 2020. № 4. С. 76-88.
3. Богацька Н. М. Регулювання валютного ринку національним банком України. *Вісник КНУ*. 2018. № 3. С. 43-69.

Поліщук С. К., студентка
Науковий керівник: **Пономаренко Н. В.,**
викладач вищої категорії, викладач-методист,
Криворізький державний комерційно-економічний технікум

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ

Роль банківської системи та банків постійно зростає в житті всього людства. Банківська система з'єднує торгівлю, промисловість, сільське господарство і населення, стаючи посередником між ними. Діяльність і розвиток банків слід розглядати в тісному зв'язку з виробництвом, обігом та споживанням матеріальних і нематеріальних благ.

Банківська система - одна з найважливіших елементів ринкової економіки. Розвиток банків, товарного виробництва і обігу йшов паралельно і тісно перепліталось. При цьому банки, проводячи грошові розрахунки, кредитуючи господарство, виступаючи посередниками в перерозподілі капіталів, істотно підвищують загальну ефективність виробництва, сприяють зростанню продуктивності суспільної праці. Практичне значення банківської системи полягає в тому, що вона здійснює в державі все платежі і розрахунки, інвестиції і кредитні операції; поряд з іншими фінансовими посередниками банки направляють заощадження населення до фірм і виробничих структур.

Функціональна специфіка діяльності банків зумовлює необхідність організаційно-правового виділення їх у самостійну, відносно замкнуту структуру, яка називається банківською системою. Банківська система - це складова кредитної системи, яка, в свою чергу, є складовою фінансової системою країни [1, с. 9].

До загальних особливостей банківської системи належать такі:

- динамізм: банківська система постійно розвивається, пристосовуючись до змін економічної ситуації в країні;
- поєднання багатьох елементів одного типу, які підпорядковуються одним і тим же цілям. У банківській системі такими елементами є окремі банки,

основною метою кожного з них, за винятком Національного банку України, є отримання прибутку;

- закритість банківської системи є зосередженням її суб'єктів головним чином на конкретних видах діяльності, пов'язаних з грошово-кредитною сферою, здійсненням суто банківських операцій;

- саморегулювання банківської системи полягає в тому, що у разі банкрутства одного з банків інші банки займають його нішу.

Функції банківської системи:

- 1) трансформаційна (зумовлена посередницькою місією банків);

- 2) емісійна (створення платіжних засобів і регулювання грошового обороту);

- 3) стабілізаційна (забезпечення стабільності банківської діяльності та грошового ринку) [1, с. 11].

Головні цілі банківської системи:

- забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи та окремих банків в цілому з метою стабілізації грошей та безперебійного обслуговування економіки;

- забезпечення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності з метою узгодження інтересів окремих банків із загальносуспільними інтересами;

Необхідною умовою нормального функціонування економіки є розвинута банківська система, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому. Крім того, надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Виконання банківською системою стабілізаційної функції забезпечується: шляхом прийняття законів та інших нормативних актів, що регламентують діяльність всіх ланок банківської системи та створення належного механізму контролю й нагляду за дотриманням як чинного законодавства, так і діяльності банків.

Як і вся економіка, банківська система постійно розвивається, навіть якщо цей процес переривається тимчасовими спадами і регресом, що може бути пов'язано із відповідними змінами в економічній системі. Загалом же статичний стан не притаманний діяльності банків в умовах ринкових відносин.

Банківську систему вважають стабільною, якщо вона:

- 1) полегшує ефективний розподіл фінансових ресурсів у просторі та часі;
- 2) дає змогу здійснювати оцінку, котирування, розподіл та управління фінансовими ризиками;
- 3) зберігає здатність виконувати ці найважливіші функції навіть за умов зовнішніх потрясінь або посилення диспропорцій [2, с. 133].

Банківську систему як цілісне структурне утворення можна одночасно розглядати і як підсистему стосовно економічної системи в цілому, що охоплює процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних і нематеріальних благ. При цьому сама економічна система має багатоступеневу структуру, окремі ланки якої також вважаються складними динамічними системами із певною самостійністю й можливостями саморегулювання. Однією із найважливіших таких ланок і є банківська система

Отже, банківська система – це немеханічна сукупність багатьох окремих банків, але це і не єдиний банк, що керується з одного офісу (центрального банку), а специфічна економічна та організаційно - правова структура, що забезпечує своїми особливими цілями, методами та інструментами функціонування грошового ринку та економіки в цілому.

Література:

1. Кузнецова С. А., Болгар Т. М., Пестовська С. А. Банківська система : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 400 с.
2. Міщенко В. Р., Стельмах В. С. Роль Національного банку України в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2004. Т. 9. С. 130-137.

Пономаренко Н. В.,
викладач вищої категорії, викладач-методист,
Криворізький державний комерційно-економічний технікум

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Банки є основними фінансовими посередниками в економіці. Відповідно, від того наскільки стабільно і ефективно буде організовано їх діяльність залежить поступальний розвиток всієї економічної системи з усіма її зв'язками і взаємозалежностями.

Банк – це особливий вид капіталотворчого підприємства, яке мобілізує вільні ресурси клієнтів та інші грошові кошти, розподіляє їх відповідно до потреб між суб'єктами ринкових відносин, а також надає інші послуги; це суб'єкт, що має економічну та юридичну самостійність, капітал якого активно обслуговує процеси виробництва та обігу [1, с. 14].

Банківська система - це складова кредитної системи, представлена великою кількістю банків, де істотну роль відіграють Національні банки країн, що регулюють діяльність комерційних банків.

Роль банківської системи в економіці країни визначається через функції, які вона виконує:

- акумулювання тимчасово вільних грошових коштів - одна з основних функцій банків;
- розвинута банківська система успішно керує системою платежів. Більшість комерційних угод проводиться шляхом перерозподілу коштів між різними видами ресурсів за допомогою безготівкових або електронних розрахунків;
- банківська система регулює кількість грошей, що знаходяться в ринковій економіці;
- банківська система трансформує заощадження в інвестиції. Залучаючи тимчасово вільні грошові кошти, комерційні банки мобілізують в економіці накопичення і заощадження і трансформують їх в позичковий капітал;

- надання кредиту.

Нарешті, ще однією функцією комерційних банків є надання клієнтам, пов'язаних з банком загальними інтересами, економічних рекомендацій і фінансової інформації.

Науковці Н. Я. Юрків, О. В. Дубровін зазначають, що взаємозв'язок банківського й реального секторів економіки реалізується через [2, с. 57]:

- обслуговування розрахунків між підприємствами і у грошовій формі, й із застосуванням документарних видів операцій та корпоративних пластикових карток;

- обслуговування розрахунків підприємств із населенням – фізичними особами (працівниками цих підприємств);

- обслуговування боргових зобов'язань підприємств;

- кваліфіковане забезпечення інтересів підприємств на фінансових ринках;

- участь банків в управлінні підприємствами (механізм володіння акціями) і процедуру банкрутства, а також участь підприємств в управлінні банками;

- надання взаємних консультаційних послуг;

- надання банками депозитарних послуг зі зберігання цінностей та цінних паперів підприємств;

- взаємодію у межах процесів фінансового інвестування і кредитування;

- фінансування інноваційно-активних підприємств для впровадження та поширення інновацій;

- кредитування, страхування, лізинг, факторинг;

- короткострокові й довгострокові інвестиції у корпоративні цінні папери за для підвищення їхньої вартості в майбутньому й отримання процентних доходів.

Для поліпшення ефективності банківської системи доцільно вжити таких заходів: загальноекономічна стабілізація, пов'язана з банківською системою, повернення довіри вкладників та інвесторів, нормалізація діяльності НБУ у

сфері контролю та регулювання банківської системи. Своєю чергою, загальноекономічна стабілізація включає створення умов для курсової стабілізації національної валюти, нівелювання або мінімізацію впливу політичних процесів на економіку за рахунок превентивних та протекційних заходів, посилення контролю над процесом розподілу й використання бюджетних коштів, залучення незалежних міжнародних експертів для надання консультацій стосовно стабілізації вітчизняної економічної та фінансової сфери. Повернення довіри вкладників та інвесторів можливе за безумовного відшкодування вкладів у проблемних банках за рахунок ФГВ, підвищення рівня забезпечення з боку комерційних банків, оптимізації мережі банківських відділень відповідно до регіональних потреб, посилення відповідальності власників та керівників банків за проведення операцій із пов'язаними особами, підвищення ефективності роботи банків з наявними та потенційними клієнтами щодо співпраці в напрямі реалізації індивідуальних депозитних програм. Нормалізація діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи пов'язана з постійним моніторингом із боку НБУ кризових явищ на макро- і макрорівнях, насамперед тих, що можуть торкнутися України, формуванням та використанням необхідних додаткових резервів як на рівні НБУ, так і на рівні комерційних банків, завчасним інформуванням НБУ банків другого рівня відносно необхідності вживання запобіжних заходів, переходом банківської системи на новий, установлений НБУ рівень, переглядом діючого механізму рефінансування, посиленням контролю над проблемними банками.

Література

1. Васильченко З. І. Методологічні аспекти дослідження сутності банківських установ як фінансових посередників. *Банківська справа*. 2008. № 4. С. 14-16.
2. Юрків Н. Я., Дубровін О. В. Взаємозв'язок стану банківської системи і забезпечення економічної безпеки реального сектору економіки. *Стратегічні пріоритети. Серія: Економіка*. 2016. № 1. С. 56-61.

Преображенський Д. І., студент
Науковий керівник: **Новосьолова О. С.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

В основі ринкової економіки містяться різні типи ринків. Їх можна розділити на ринки виробленої продукції та ринки трудових, фінансових ресурсів. Безпосередньо ринок банківських послуг займає вагоме місце на ринку фінансових ресурсів.

Дослідженням сутності банківських послуг, їх відмінностями від операцій та продуктів, а також еволюцією поглядів на саме тлумачення визначення «банківська послуга» займалися Ю. З. Драчук, О. В. Марценюк-Розарьєнова, В. В. Шмігельська [1-3].

Сьогодні немає однозначного підходу до розуміння поняття «банківська послуга». Проведений аналіз розтлумачення даного поняття як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями, показав, що більшість з них схильні тлумачити поняття «банківська послуга», «банківський продукт» та «банківська операція» як синонімічні. Аналізуючи роботи даних авторів, робимо висновки, що банківська послуга включає в себе сукупність банківських операцій, що реалізуються банком для задоволення потреб клієнтів. Тоді як банківський продукт – результат діяльності банку, який втілюється у формі послуг.

Загалом український ринок банківських послуг має свої специфічні риси, що зумовлені розвитком фінансового ринку та економіки країни. Так, в світовій практиці, наприклад, вже використовується більше 300 банківських послуг, тоді як у вітчизняній цей показник є значно меншим [1].

Розуміючи необхідність підвищення конкурентоспроможності банку та залучення додаткових коштів на депозити, вітчизняні банки починають

комплексно обслуговувати клієнтів, тобто задовольняти клієнтські потреби у різних послугах. Це безпосередньо сприяє збільшенню обсягів кредитних ресурсів банку завдяки покращенню якості кредитно-розрахункового обслуговування, надання різного роду консультацій, пільгового обслуговування постійних вкладників, тощо [1].

Проаналізувавши сучасний стан банківського сектору, було виявлено кілька проблем в банківській сфері, зокрема, банківська система України не викликає довіри у вкладників, особливо на довгостроковий період. Це зумовлено нестабільністю банківської системи. Так, в 2019 році кількість банків, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій скоротилася в порівнянні з 2015 роком на 42 од. і склала 75 од. [2]. Проте, хоч скорочення кількості банків і позначилось на рівні недовіри до банківської системи, але існують і інші причини, зокрема це збій в системі видачі сум вкладникам за системою страхування вкладів [3, с. 102]. Тобто, політика скорочення банків, яка була направлена на оздоровлення банківської системи допомогла виявити проблеми страхування вкладів. Проте, це не відмінняє факту, що відбувається відтік вкладників та порушення конкуренції, через бажання вкладників користуватись послугами банків з державною участю.

Отже, кризовий стан вітчизняної банківської системи зумовлено безперервним дефіцитом довгострокових банківських ресурсів, диспропорцією банківських балансів, сировинною моделлю розвитку національної економіки, неефективними діями монетарного регулятора, що в кінці призвело до вразливості банків та їх клієнтів до валютних шоків, та трикратної девальвації гривні.

Таким чином, можна виділити основні напрями розвитку вітчизняного ринку банківських послуг:

1. Створення позитивної репутації банку, впровадження нових послуг в основі яких буде спільне фінансування банком та вкладником певного

інвестиційного проекту. Це допоможе банкам залучити довгострокові вклади фізичних осіб.

2. Формування партнерських відносин з клієнтами, в основі яких буде визначення клієнтом строку, на який він відкриватиме депозит. Це допоможе мінімізувати ризики дострокового припинення дії договору.

3. У сфері вдосконалення кредитних продуктів пропонується розвивати спільну участь банку та клієнта в придбанні нерухомості при поступовому зменшенні частки банку за рахунок викупу клієнтом частки банку до повного виходу банку з числа власників [3, с. 103].

4. Організація семінарів та тренінгів на яких клієнти банку зможуть детальніше дізнатися про механізм кредитування та інші послуги. Це підвищить рівень фінансової грамотності населення.

Література

1. Марценюк-Розарьонова О. В., Шмігельська В. В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні та напрями його розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/45.pdf.

2. Наглядова статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#> (дата звернення 14.12.2020).

3. Драчук Ю. З. Сучасні проблеми та напрями розвитку ринку банківських продуктів в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 2 (34). С. 101-103.

Сорохан К. А., студентка
Науковий керівник: **Самарічева Т. А.,**
к.е.н, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ХАРАКТЕРИСТИКА ТОП-5 МІЖНАРОДНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день безготівкові рахунки набирають більшої популярності, ніж готівкові. Така ситуація спричинила появу багатьох електронних програм, що забезпечують безконтактні розрахунки у всьому світі. Безконтактні розрахунки відбуваються за допомогою карток оснащених NFC-чіпом, смартфонів, годинників чи інших пристроїв, які підтримують систему Google Pay, Apple Pay та інші.

Запровадження карток, електронних гаманців та інших засобів платежу має на меті покращення розрахунків, щоб зробити їх більш простими, доступними, швидкими, а також більш безпечними у використанні. Щорічно збільшується чисельність населення, що відмовляються від готівкових розрахунків та переходить на безготівкові. До прикладу у 2015 році лише 31,20% надавали перевагу платіжним карткам, у 2018 році їх чисельність зросла до 45,10%, а у 2020 році цей показник становить 51,7% [1].

У безготівкових розрахунках найбільш поширеними є перекази з картки на картку, операції в Інтернеті, розрахунки в торгівельній мережі, операції у пристроях самообслуговування. Найбільш популярними із розділу безготівкових розрахунків являються операції в Інтернеті.

Національний банк України визначив основні міжнародні платіжні системи, що займають значну частку на українському ринку. Так, результати моніторингу діяльності платіжних систем у 2019 році свідчать про таке:

- 1) «MasterCard», MasterCard International Incorporated, США;
- 2) «Visa», Visa International Service Association, США;
- 3) «Western Union»;

4) «FORPOST» (на сьогодні – NovaPay),

5) «Поштовий переказ», ПАТ «Укрпошта» [1].

До платіжних організацій платіжних систем, що увійшли до категорій важливості, Національний банк встановлює посилені вимоги в частині управління та організації діяльності, доступу та участі в платіжній системі, системи управління ризиками, остаточності розрахунків, забезпечення кіберстійкості та управління безперервністю діяльності [2].

Існує три основні переваги використання систем безконтактних розрахунків:

- 1) швидка оплата;
- 2) безкоштовне використання;
- 3) безпека [3].

Тому платіжні звички людей продовжують змінюватися на користь кешлес - все більше користувачів у Європі відмовляються від готівки та обирають зручні і швидкі оплати в один дотик. Згідно з опитуванням Mastercard [4], майже половина європейців (42%) стали менше використовувати готівку під час пандемії COVID-19, а 17% - повністю відмовилися від кешу. В Україні також спостерігається така тенденція, зменшилась чисельність населення що знімають готівку, зростає значення безконтактної оплати.

У поточній «новій реальності» необхідність у зручних і безпечних платежах стала ще більш актуальною, і ми бачимо, як активно користувач переходить на безготівковий стиль життя. Безконтакт - безумовний фаворит у Європі, і в Україні безконтактні оплати також стали стійким трендом: кількість безконтактних оплат по карткам Mastercard в Україні зросла на 7% за перший квартал цього року, а за кількістю безконтактних оплат смартфонами і гаджетами Україна стабільно входить у список країн-лідерів.

В Україні Mastercard продовжить розвиток стратегії цифрової комерції, маючи цілий ряд сильних продуктів і технологій, включаючи Masterpass, Mastercard Digital Enablement Service for Merchants – сервіс токенизації, який є частиною цифрової платформи Mastercard (MDES), і розгляне подальше

масштабування технології Click to Pay. Сьогодні Masterpass – це цифровий гаманець номер один в електронній комерції в Україні, з щорічним зростанням кількості транзакцій.

Протягом останніх чотирьох років, з тих пір як технологія була запущена в Україні, і зараз вона активно використовується в багатьох рішеннях, включаючи мобільні додатки компанії «Нова Пошта», мереж магазинів «Сільпо», «Фора», а також АЗК WOG, ОККО і багато інших.

Отже, на сьогоднішній день безготівкові розрахунки набирають все більшої популярності за кордоном, більшість європейських країн майже на 90% припинили використання готівки. В Україні поки що статистика не така, але за останні 5 років відбулись значні зміни. По-перше, більшість населення використовує платіжну картку не лише для того, щоб зняти готівку в банкоматі. По-друге, швидкими темпами запроваджуються міжнародні платіжні системи та набирають популярності у використанні. По-третє, щорічно збільшується чисельність населення, що використовують мобільні додатки для безконтактних розрахунків. Нещодавня поява платіжних систем в Україні забезпечує стрімкий розвиток економіки країни у новому форматі.

Література

1. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219.
2. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/viznachenoperelik-sistemno-vajlivih-sotsialno-vajlivih-ta-vajlivih-platijnih-sistem-v-ukrayini>.
3. Некрасов В. Android Pay вже в Україні: хто зможе перетворити свій смартфон на гаманець. 2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/11/1/630692/>.
4. Платіжна система Mastercard в Україні. URL: https://newsroom.mastercard.com/eu/uk/pressreleases/78_percent_contactless_transactions_in_europe.

Стельмашова Н. О., студентка
Науковий керівник: **Кондратенко Н. Д.,**
доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ФОНДОВОГО РИНКУ

Діяльність фондового ринку полягає у акумулюванні та перерозподілі акціонерного капіталу в його межах. На сьогодні Український ринок цінних паперів, як такий відсутній. Однією з причин є не розуміння суті, мети та його основних функцій. Розвиток ринку цінних паперів, зокрема в Україні зміг би прискоритися завдяки глибокому дослідженню його складових.

Наразі в Україні, порівнюючи з іншими країнами, фондовий ринок розвивається не ефективно. Для того щоб зрозуміти сутність та причинно наслідкові зв'язки між проблемами, котрі є причиною таких ситуацій необхідно докорінно розглянути питання сутності та функцій фондового ринку.

Отже, фондовий ринок, тобто ринок цінних паперів є невід'ємною і важливою складовою фінансової системи ринкової економіки в цілому.

В розвинутих країнах з ринковою економікою фондовий ринок пройшов значних еволюційний шлях, починаючи від хаотичності і цілковитої роздробленості до цілісності та централізації з досить жорстким державним регулюванням.

Проблема неоднозначного трактування понять зустрічається досить часто у науковій літературі. Не винятком є й фондовий ринок. Для детального аналізу розділимо визначення на дві частини відповідно до кількості слів, тобто розглянемо окремо поняття «фонд» та «ринок».

Слово «фонд» найчастіше використовують для визначення суми грошових або матеріальних цінностей, що мають цільове призначення (основні й оборотні фонди, фонд заробітної плати, фонд розвитку виробництва, фонд

накопичення, амортизаційний фонд, пенсійний фонд тощо). Так само називають і сукупність цінних паперів.

М. Батунін проаналізував поняття «фонд» із морфологічної та економічної точок зору. Першочергово воно було еквівалентом поняттю «первинний капітал», тобто субстанція, яка ще не приносила дохід, але вже була цінністю. З економічної точки зору, слово «фонд» спочатку використовували як назву окремого капіталу, що має цільове призначення [1, с. 110].

Поняття «ринок», в загальному сенсі є місцем зустрічі попиту і пропозиції, де відбуваються відносини купівлі-продажу товарів і послуг у грошовій формі між людьми.

Серед вітчизняних науковців існує багато визначень фондового ринку. Однак майже всі вони характеризують його або як систему економічних відносин, або як технічну сукупність його інститутів.

Усі суб'єкти ринку цінних паперів зобов'язуються здійснювати окремі дії, котрі зазвичай відповідають їхнім інтересам та можливостям у ринковому середовищі. До того ж вони мають виконувати свої зобов'язання відповідно до їх прав [2, с. 212].

У перекладі з латині «function», тобто функція означає звершення чи виконання окремої дії. Сьогодні ж під цим поняттям розуміють зовнішнє виявлення окремих властивостей визначеного предмета у певній системі відносин, а також роль котру виконує у цій системі процес або соціальний інститут.

Функцією фондового ринку є рольове значення процесів обігу цінних паперів. А саме їх випуск, акумуляція, перерозподіл та анулювання в господарському механізмі країни чи виділених регіонів. Наразі прийнято виділяти чотири основних функції.

Інформаційна функція забезпечує конкретною, актуальною та достовірною інформацію про ринок в цілому та окремі його сектори,

інструменти та загальну економічну кон'юнктуру.

Правоустановча функція дає змогу господарюючому суб'єкту у формі акціонерного товариства, тобто підприємству залучати додаткових власників як інвесторів чи співвласників. Господарюючий суб'єкт має змогу зробити це розповсюдивши свої акції та облігації на фондовому ринку.

Регулююча функція пов'язана з етапом конкретної реалізації управлінського рішення і сприяє його оптимальному виконанню в певних формах. Це стосується корекції процесу розміщення чи випуску цінних паперів, також установлення певних тарифів та внутрішнього порядку.

Контрольна функція є завершальною в циклі обігу цінних паперів та підсумовує операції з ними в декількох формах.

Таким чином, проведене дослідження питання сутності та функцій фондового ринку в кінцевому результаті дало змогу окреслити поняття фондового ринку, а також визначити роль кожної функції, котру виконує фондовий ринок.

Література

1. Батунін М. Співвідношення фондового ринку та ринку цінних паперів. *Господарське право*. 2006. № 5. С. 109-112.
2. Назаренко Л. В. Визначення сутності поняття «фондовий ринок». *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Вип. 40. С. 211-217.

Транченко О. М.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва*

ОПТИМІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Вплив сільського господарства зростає не лише в національному, але і у світовому масштабі, що обумовлено необхідністю забезпечення продовольчої безпеки країни в умовах підвищення світових цін на сільськогосподарську продукцію на тлі постійно зростаючого попиту та об'єктивному скороченні ресурсів для її виробництва. Такий стан речей обумовлює усвідомлення того, що сільське господарство є однією з фундаментальних галузей сучасної економіки, а перспективи його розвитку виходять за рамки окремої держави, стають предметом дискусій на міжнародному рівні, призводять до більш тісної співпраці держав в стратегії і тактиці щодо нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Не дивлячись на те, що різним аспектам кредитування сільського господарства присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених та практиків, теоретична база формування і вдосконалення системи кредитування аграріїв з врахуванням притаманних сільському господарству особливостей, специфіки національної економіки і сучасних тенденцій світової аграрної політики не повною мірою досліджені, зокрема перспективи участі держави в організації кредитування аграрного виробництва, вплив галузевих особливостей на процес кредитування.

Україна володіє величезним потенціалом для розвитку аграрної галузі. Проте, в останні роки відмічається тенденція уповільнення темпів обсягів кредитування аграріїв, не дивлячись на прийняття і реалізацію державних програм, зокрема щодо їх кредитної підтримки. Основною з причин зменшення обсягів банківських кредитів в процес аграрного виробництва є недостатнє теоретичне обґрунтування системи кредитування аграрної галузі та дослідження особливостей процесу аграрного виробництва [1, с. 38].

До тенденцій розвитку сільськогосподарського кредитування на сучасному етапі відноситься диверсифікація форм фінансового посередництва (з домінуючою роллю комерційних банків); орієнтація комерційних банків на великотоварне сільськогосподарське виробництво як найбільш надійного і прибуткового позичальника; поступовий перехід від прямої участі держави в кредитуванні сільського господарства до опосередкованого. На сучасному етапі однією з основних світових тенденцій в розвитку кредитування сільського господарства є пошук найбільш ефективних форм державного регулювання ринку сільськогосподарського кредиту. Ринок сільськогосподарського кредиту ілюструє собою приклад тісної взаємодії держави, банківського сектора і сільськогосподарських виробників при вирішенні питань щодо стійкого розвитку аграрного виробництва та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Кредитування суб'єктів господарювання аграрної галузі на перспективу має ґрунтуватися на взаємодії важелів державного регулювання і саморегулювання ринку сільськогосподарського кредиту. Державі за таких умов відводиться роль організатора майбутньої повноцінної системи кредитування сільського господарства, відокремленої від прямої державної підтримки і такої, що розвивається на ринкових засадах при взаємодії банківського сектора і суб'єктів господарювання аграрної галузі. Саме тому, першочерговим завданням держави повинно стати формування комплексної національної системи кредитування аграріїв з врахуванням об'єктивних властивих лише аграрній галузі природних факторів. Для згладження впливу природних факторів на процес виробництва в сільському господарстві в останні роки інтенсивно поширюється інтеграція аграріїв з промисловими підприємствами. Така інтеграція має місце і в Черкаській області. При органічному поєднанні промислового і сільськогосподарського виробництва принципово по-новому вирішується проблема згладження економічного протиріччя між інтегруючими галузями і підприємствами [2, с. 39].

Дрібнотоварність є однією із причин непривабливості аграріїв, як потенційних користувачів банківськими запозиченнями. Станом на 01.01.2020 року в розпорядженні дрібнотоварних аграрних підприємств

налічується 40,0% загальної площі оброблюваних земель або 2 га в розрахунку на одне підприємство [3, с. 3]. Результати взаємовідносин банків із суб'єктами господарювання аграрної галузі в сфері кредитування свідчать, що дрібнотоварні підприємства взагалі не розглядаються банками як потенційні позичальники, що ставить їх в нерівні умови порівняно з великотоварними підприємствами. Для підтримки безперервності процесу виробництва суб'єкти господарювання аграрної галузі вимушені створювати на тривалий час запаси матеріальних цінностей. Їх зберігання призводить до додаткових витрат, що негативно впливає на фінансові результати їх діяльності. Це негативно впливає на стан виробництва аграріїв, поглиблює залежність країни від надходження продукції із-за меж митного кордону, впливає на продовольчу безпеку.

На основі аналізу чинників, що впливають на організацію кредитування сільського господарства можна зробити висновок про те, що суб'єкти господарювання аграрної галузі внаслідок специфічних особливостей їх процесу виробництва є потенційними користувачами банківських кредитів. В той же час, умови господарювання суб'єктів господарювання аграрної галузі, унікальність майна, що перебуває у їх розпорядженні і яке може виступати в якості забезпечення за кредитами не повною мірою сприяє їх доступу до банківських кредитних ресурсів. Ефективність банківського кредитування аграріїв залежить від запровадження передових, прогресивних технологій, які впливають на сезонність виробництва та на загальний виробничий процес.

Література

1. Гудзь О. Є. Фінансова діагностика в сільськогосподарських підприємствах. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 1. С. 28-33.
2. Герасімова Т. П. Концепція розвитку банківського кредитування аграрної галузі. *Сучасні аспекти стабільного розвитку економіки*. 2009. С. 39-44.
3. Малік М. Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК. *Економіка АПК*. 2010. № 3. С. 3-8.

Чеховська В. С., студентка
Науковий керівник: **Батракова Т. І.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту,
Запорізький національний університет

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ НА ГРОШОВУ БАЗУ

Національний банк України повністю тримає під контролем обсяги грошової бази. Вона може змінюватися під впливом таких операцій як рефінансування комерційних банків, валютні інтервенції, операції на відкритому ринку. До складу грошової бази входять готівка в обороті та резерви комерційних банків на їх кореспондентських рахунках у Національному банку України (далі – НБУ). Готівка в обороті складається з банкнот та монет, що випущені НБУ, окрім тих, що знаходяться у сховищах НБУ, касах і банкоматах установ НБУ. До переказних депозитів належать зобов'язання НБУ за коштами на кореспондентських рахунках, коштами обов'язкових резервів та іншими коштами на вимогу інших депозитних корпорацій, коштами на рахунках інших фінансових та нефінансових корпорацій, домашніх господарств у національній валюті в НБУ [1].

Збільшувати чи зменшувати масу грошей в обороті може тільки банківська система, але здійснювати емісію готівки має право виключно Національний банк України. Операції на відкритому ринку з продажу зазвичай короткострокових цінних паперів зменшує грошову масу, а з продажу – збільшують.

Нещодавно було запроваджено механізм довгострокового рефінансування, який затверджено Постановами Правління Національного банку № 29 від 17 березня 2020 року «Про внесення змін до Положення про процентну політику Національного банку України» та № 30 від 17 березня 2020 року «Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання

ліквідності банківської системи».

Цей механізм дасть можливість підтримки банківського кредитування в гривні та виступатиме додатковою гарантією підтримки достатньої ліквідності в банківській системі [2].

Валютні інтервенції здійснюються НБУ купівлі, продажу чи обміну іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку. При купівлі НБУ випускає в обіг гривню, а при продажі – вилучає.

Станом на 1 січня 2020 року обсяги грошової бази становили 469 757,9 млн. грн., що на 40 841,8 млн. грн. більше, ніж у попередньому році. Грошова маса у вересні 2020 року збільшилася на 20,9%, в порівнянні з початком цього ж року та на 0,98% - з попереднім місяцем. Протягом 2013-2019 рр. найбільший приріст грошової бази відбувся у 2013 та 2016 роках, в основному за рахунок готівкових коштів, що були випущені в обіг та переказних депозитів інших депозитних корпорацій (рис. 1).

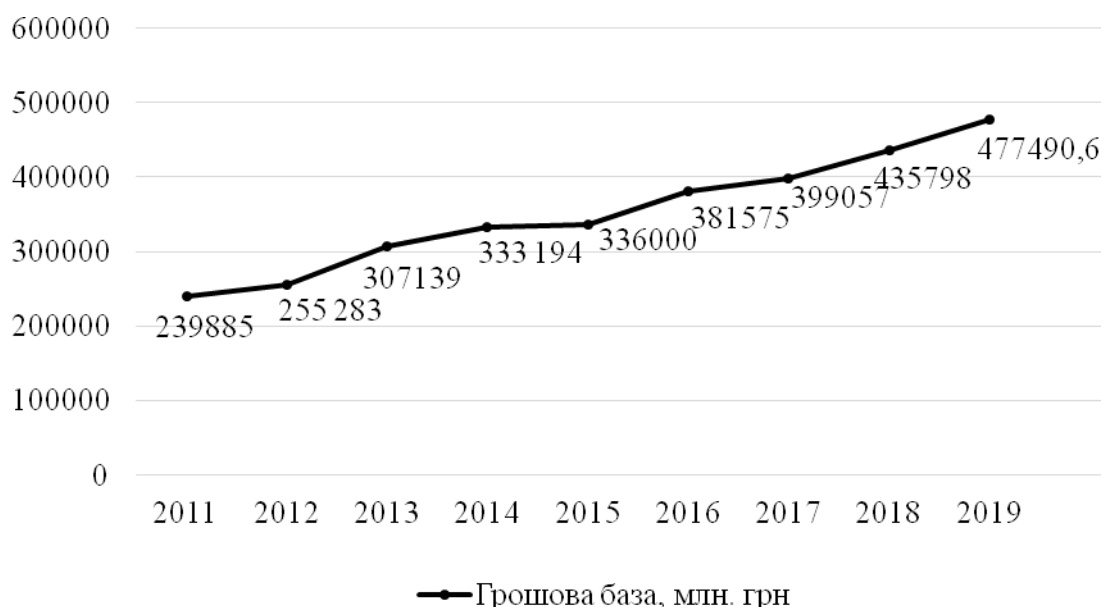


Рис. 1. Динаміка змін грошової бази України*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [3].

Випуск готівки НБУ здійснює через продаж її комерційним банкам. Значна частина цього випуску здійснюється за рахунок купівлі НБУ готівки у комерційних банків. Якщо цих надходжень від купівлі не достатньо, то НБУ вимушений покривати необхідну частину через емісію. І саме на цю суму

зросте як обсяг грошової бази, так і показники усіх агрегатів грошової маси.

Випуск безготівкових грошей НБУ здійснює через купівлю цінних паперів у комерційних банків, купівлю іноземної валюти у комерційних банків та їх клієнтів для поповнення золотовалютного резерву та надання позичок комерційним банкам шляхом їх рефінансування [4].

Купівлю цінних паперів НБУ здійснює задля впливу на резерви комерційних банків, що впливає на їхню можливість створювати гроші через надання позик.

Купівля-продаж іноземної валюти відбувається для того, щоб згладжувати надмірні коливання та накопичувати міжнародні резерви [5].

Головним завданням НБУ є регулювання та контроль грошової бази. Адже нерегульованість грошового обігу може призвести до негативних наслідків, зокрема кризи.

Література

1. Сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123245&cat_id=123209 (дата звернення: 08.11.2020).
2. Національний банк запроваджує довгострокове рефінансування для підтримки кредитування та ліквідності банків. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovadjuje-dovgostrokovye-refinansuvannya-dlya-pidtrimki-kredituvannya-ta-likvidnosti-bankiv> (дата звернення: 08.11.2020).
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/imf/Pokaz.html> (дата звернення: 08.11.2020).
4. Михайловська І. М., Ларіонова К. Л. Гроші та кредит. Практикум : навч. посіб. Львів : «Новий Світ-2000», 2008. URL: https://pidru4niki.com/13510809/finansi/propozitsiya_groshey (дата звернення: 08.11.2020).
5. Валютний ринок. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-market> (дата звернення: 08.11.2020).

Шкіра А. А., студент
Науковий керівник: **Стрільчук Ю. І.,**
к.е.н., доцент кафедри банківської справи та страхування,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система є елементом фінансової системи країни. Через неї діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг.

Саме тому банківська система України повинна бути одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки банки відіграють ключову роль при вирішенні завдань переходу до ринку.

Зараз в умовах розвинутих фінансових, товарних ринків, структура банківської системи різко ускладнюється. З'явилися нові види фінансових установ, нові кредитні інструменти і методи обслуговування клієнтів.

Стійкість та стабільність банківського сектору країни є однією з найголовніших передумов досягнення сталого розвитку національної економіки, натомість недостатній їхній рівень може призвести до кризових явищ усередині країни.

Сучасна банківська система України є дворівневою. Національний банк України є центральним банком, який проводить грошово-кредитну політику з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці, а саме: є емісійним центром, здійснює банківське регулювання тощо.

Комерційні банки, в свою чергу, відіграють важливу роль в економіці. Вони акумулюють значну частку ресурсів, надають клієнтам повний комплекс фінансового обслуговування, включаючи надання позик, залучення депозитів, розрахунково-касове обслуговування, купівлю-продаж і зберігання цінних паперів, іноземної валюти тощо.

Зараз пандемія COVID-19 та загальна економічна нестабільність не

могли не вплинути на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України, але прибуток банківського сектору у 2019 році становив 60 млрд гривень, що майже втричі більше ніж у 2018-му році. Прибутковими в цей період були 69 із 75 банків, які працюють в Україні. Державний АТ «КБ «ПриватБанк» очолив рейтинг найприбутковіших українських банків за підсумками 2019 року, задекларувавши 32,6 млрд. грн. чистого прибутку. Найбільший збиток у 2019 році зафіксував ПАТ «Правекс Банк» - 121,502 млн. грн. Прибуток держбанків, зокрема, збільшився у 2,4 разу - до 35,202 млрд. грн., банків з іноземним капіталом - у 5,1 разу, до 18,513 млрд. грн. і з приватним капіталом - у 1,4 разу, до 5,918 млрд. грн. [1].

У Національному банку пояснюють прибутки високою операційною ефективністю банків та низьким відрахуваннями у резерви, які за рік зменшились удвічі з 24 до 12 млрд. грн. Показник ROE (віддача на капітал) в українських банках у 2019 р. становив 34,2%. Це вище, ніж загальноєвропейський показник – 7%, і вище, ніж у країн-сусідів: Угорщина – 18%, Румунія – 17%, Чехія -16%. Більше 10 українських банків мають показник ROE більше 30% [2].

У 2019 році обсяг проблемних кредитів в українських банках уперше за останні роки знизився нижче рівня 50% та станом на 1 січня 2020 року становив 48,4%. Якість кредитних портфелів покращилась у банках усіх груп, окрім банків із російським капіталом. Серед основних факторів покращення якості кредитних портфелів у НБУ назвали:

- зростання нового роздрібного кредитування (на близько 30% р/р). Це покращило якість роздрібного портфеля – за 2019 рік частка непрацюючих кредитів у цьому сегменті зменшилася на 11,9 в.п. до 34,1%;

- значні реструктуризації кредитного портфеля двома держбанками на суму понад 30 млрд. грн. за рахунок механізму добровільної фінансової

реструктуризації. З урахуванням цих заходів, державні банки (крім Приватбанку) скоротили частку непрацюючих кредитів з 55% до 49%;

- масштабна робота з очищення портфелів, здійснена іноземними банками шляхом продажу NPLs та списання за рахунок резервів. Частка проблемних кредитів у банках іноземних банківських груп (крім російських) скоротилася з 23,1% до 16%;

- зміцнення національної валюти, що призвело до відповідного скорочення гривневого еквіваленту NPLs у іноземній валюті [3].

Отже, незважаючи на складні економічні умови, у банківському секторі України сформувалася позитивна динаміка щодо зниження частки непрацюючих кредитів у кредитному портфелі та поліпшення окремих показників діяльності банків.

Література

1. Найприбутковіші українські банки 2019 року. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/13/657043/> (дата звернення: 14.11.2020).

2. Рекорд: за 2019 рік банки заробили втричі більше, ніж роком раніше. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/13/657010/> (дата звернення: 14.11.2020).

3. У 2019 році частка непрацюючих кредитів у банках вперше за останні роки знизилася нижче 50%. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-2019-rotsi-chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-vpershe-za-ostanni-roki-znizilasya-nijche-50> (дата звернення: 14.11.2020).

Яновський Д. Л., студент
Науковий керівник: Брагіна О. С.,
к.е.н., старший викладач кафедри підприємництва і торгівлі,
Одеський національний політехнічний університет

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ

Сьогодні під банківською системою розуміють сукупність різних видів банків та банківських інститутів, за допомогою яких здійснюється мобілізація коштів та надаються послуги споживачам з прийому вкладів і надання кредитів.

Банківська система - це невід'ємна складова частина кредитно-грошової системи, елемент економічного базису суспільства, що розвивається за законами ринкової економіки. Ця система є внутрішньо організована, взаємопов'язана та має загальну мету та завдання, а також існує в будь-якій країні в певний історичний період і є складовою частиною кредитної системи держави [1].

У банківській системі до 2008 року спостерігалися позитивні тенденції, вона набуває ринкового типу, в державі реєструються іноземні банки та їхні представництва, відбувається зміна акціонерів шляхом продажу і перепродажу банків, а також здійснюється реєстрація нових банків.

Політична та військова нестабільність 2014 року негативно вплинула на банківську систему: стався значний відтік клієнтських коштів, якість клієнтського портфелю впала. Ліквідність та платоспроможність системи перебувають під тиском. Кількість неплатоспроможних банків істотно зросла в час, коли криза платіжного балансу трансформувалась у банківську та боргову кризу.

Наприкінці 2015 року стан банківського ринку почав покращуватися і на початку 2016 ліквідність всієї системи досягла найвищого показника у 100 млрд. грн. [2].

Станом на 2020 рік банківська система України перебуває у кризовому

стані, що викликаний пандемією Covid-19. Проте незважаючи на це уряд та керівництво Національного банку України запобігають всіх заходів задля забезпечення стабільності. Наприклад, успішно реалізована іпотечна програма 10%-13% на власне житло; надання кредитів малому та середньому бізнесу під 7%-9%.

Банківська система являє собою законодавчо визначену, чітко структуровану сукупність фінансових інститутів, які займаються банківською діяльністю.

Структуру банківської системи України визначає Закон про банки і банківську діяльність.

Банківська система складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України. Банки в Україні створюються у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку. Державний банк - це банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі.

Банки мають право створювати об'єднання і банківські холдингові групи, банківські корпорації. Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або спеціалізовані.

За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими).

Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами операцій. Національний банк України регулює діяльність спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних ними операцій. Законом про банки і банківську діяльність визначено, що банк набуває статусу спеціалізованого банку в разі, якщо більше ніж 50% його активів є активами одного типу [3].

Специфіка банківської системи проявляється в її функціях, а саме [1]:

- створення грошей і регулювання грошової маси;

- трансформаційна функція;
- стабілізаційна функція.

Проте основна функція банків - посередництво при перерозподілі вільних грошових ресурсів, тобто залучення коштів від тих, хто ними тимчасово не користується, і передача тим, хто їх потребує [3].

Сучасна банківська система України як система ринкового типу знаходиться в процесі становлення і має перспективи розвитку.

Ефективність банківської системи країни багато в чому залежить від процесу її реструктуризації, проведення належної державної політики у сфері банківської діяльності.

До цілей державної політики в банківській сфері відносяться:

- уникнення надмірної концентрації економічної влади, обмеження прояву монополізації і підтримання конкуренції в банківській діяльності;
- забезпечення відповідності діяльності банківської системи грошово-кредитній політиці держави;
- підтримання політики достатньої концентрації банків з метою посилення їхньої конкурентоспроможності [1].

Література

1. Банківська система України: поняття, функції, структура, роль у ринковій економіці. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/bank/19876/>.
2. Банківська система України. URL: <https://aub.org.ua/index.php/bankivska-systema/ba-nkivska-syste-ma-ukrai-ny>.
3. Банківська система України - функції банків. URL: <https://buklib.net/books/33753/>.

СЕКЦІЯ 3. Стратегії трансформації страхового ринку
в умовах нестабільності соціально-економічного розвитку

Барабаш Л. В.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва*

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ
РИНКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА**

У світовій економічній спільноті питання захисту власності, майна, відповідальності тощо перебуває на вершині фінансових інтересів. Саме тому страхування майна, або «non-life» страхування, галузь, яка не лише стрімко розвивається, а й уже досягла значного рівня. І наразі лідерами серед майнового страхування є США, Великобританія, Німеччина, Франція та Японія.

Зокрема, у США працює близько 9 тис. компаній майнового страхування, в той час як в країнах ЄЕС їх близько 4,2 тис. При цьому страхова індустрія в США є єдиною, яка не підпадає під антимонопольне законодавство країни, а її характерною особливістю США є участь у страхуванні значної кількості посередників. Найбільшою компанією зі страхування майна на страховому ринку США є транснаціональна компанія «State Farm Insurance», яка за зібраними страховими преміями займає перше місце не тільки в США, але і у всьому світі.

Особливістю американських страхових компаній є їх тренд до впровадження різноманітних інновацій, зокрема мобільних додатків, що значно спрощують процедуру страхування майна. Прикладом таких мобільних додатків є Cover, CoverPocket (персональний страховий консультант), Insurify (інтернет-страхування автомобілів). Дані послуги є доступними як для фізичних осіб, так і для підприємств. А страхова компанія Next Insurance розробила стартап, що дозволяє малому бізнесу купляти, оновлювати й управляти страховими полісами через спеціальний веб-сайт [1].

Страховий бізнес Великобританії характеризується значним кадровим потенціалом, високорозвиненою інфраструктурою ринку, а також

присутністю широко відомої страхової корпорації Ллойд. Страхові компанії Великобританії не мають права займатися будь-яким іншим видом бізнесу, окрім страхування [2, с. 235].

У Франції страхування «non-life» за обсягом валових страхових премій значно поступається страхуванню життя, хоча страхувальників сфери майнового страхування значно більше. З 1982 року у Франції діє Закон про страхування майна від наслідків стихійних лих, відповідно до якого держава повинна відпрацьовувати спеціальні «плани ризику», в яких будь-яка територія відноситься до тієї чи іншої зони небезпеки за схильністю до певних стихійних лих. При цьому відшкодування витрат, завданих стихійним лихом, не здійснюється в районах, що оголошені «зонами ризику», непридатними для будівництва й іншої діяльності через підвищену небезпеку [3].

Страховий ринок Німеччини характеризується динамічним розвитком. Щорічний приріст обсягу надходження страхових платежів складає близько 10%. Майнове страхування в структурі національного страхового ринку Німеччини складає 51%, а сектор обслуговування фізичних осіб перевищує юридичний. Реалізація страхових послуг здійснюється переважно через страхових агентів. Страховики в Німеччині також не мають права займатися будь-якою іншою діяльністю, окрім страхування. Всі діючі в Німеччині національні й іноземні страхові компанії підлягають обов'язковому державному нагляду з боку Федерального відомства нагляду за діяльністю страхових компаній. Всі іноземні страхові компанії, що мають намір здійснювати діяльність зі страхування в Німеччині, повинні пройти процедуру ліцензування. Тому проникнення на страховий ринок за допомогою нових каналів продажу є доволі проблематичним [2, с. 236].

Для страхового ринку Японії характерним є жорстка регламентація діяльності страхових організації державою, що сприяє націоналізації страхового ринку. Без згоди міністерства фінансів не можуть змінюватися ставки страхових премій, а сама система страхування складається з великого числа відділень і агентів (число страхових агентів у великих компаніях досягає декількох десятків тисяч). Галузь страхування майна традиційно набагато

менша за розмірами, ніж страхування життя. В Японії налічується близько 600 тисяч страхових агентів. На їх частку припадає основний продаж страхових послуг – до 90% по ризикових видах. Діяльність брокерів була дозволена лише в 1996 р., тому на їх частку припадає менше 1% продажів.

Таблиця 1

Валові страхові премії зі страхування «non-Life» в окремих зарубіжних країнах у 2015 р., млрд. дол. США*

Вид страхування	Франція	Німеччина	Великобританія	США	Японія
Автострахування	22,5	26,0	18,1	231,1	42,0
Страхування майна	24,5	23,8	32,3	192,6	19,3
Страхування відповідальності	4,7	10,0	13,7	113,6	4,8
Страхування від нещасних випадків	22,8	48,1	10,8	656,8	7,9
Інші види страхування	3,3	8,3	2,3	2,7	0,8

*Примітка. Складено автором за даними джерела [4, с. 71].

За розміром валових страхових премій автострахування займає найбільшу нішу в Японії, і становить 56,2%. У США та Німеччині значну частку займає страхування від нещасних випадків, яке становить відповідно 54,9% та 41,4%. Страхування майна у структурі валових страхових премій «non-life» переважає у Великобританії та Франції.

Література

1. Accenture Innovation Series. Innovative ideas in the Insurance Industry. 2016. URL: [https://www.accenture.com/t20161207T030055w/in/en/acnmedia/PDF/39/Accenture\)Insurance\)Innovation\)Series\)10th\)Edition.pdf](https://www.accenture.com/t20161207T030055w/in/en/acnmedia/PDF/39/Accenture)Insurance)Innovation)Series)10th)Edition.pdf) (дата звернення 20.11.2020).
2. Супрун А., Петрішина Т. Світовий і національний страховий ринок: відмінності та взаємозв'язки. *Економічний аналіз*. 2012. № 11. С. 233-237.
3. Серикова Г. С. Зарубежный опыт функционирования страхового рынка в условиях интеграции. Ассоциация «Евразийский экономический клуб ученых». 2013. URL: <http://group.global.org/ru/node/49828> (дата звернення 17.11.2020).
4. Януль І. Є., Касьянюк Т. С. Досвід зарубіжних країн у галузі страхування майна. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 6. С. 68-73.

Бас М. М., студент
Науковий керівник: **Огінок С. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Нестабільність соціально-економічного розвитку вносить значні корективи як в страхову сферу загалом, так і в окремі підприємства даної галузі. Зважаючи на беззаперечну залежність попиту на страхові послуги від платоспроможності індивідів, в 2020 році логічно можна було очікувати тренд до падіння довіри громадян до страхових компаній. Події останніх років, зокрема зuboжіння людей та постійна нестабільність, стали каталізатором для працівників, аудиторів та аналітиків страхової сфери і змусили посилити пошуки ефективних рішень для виживання на ринку. За ефективності таких заходів стане можливим відновлення та популяризація страхової сфери в Україні, ефективний державний контроль та підвищення надійності для споживачів. Становлення та просування на ринку може бути здійснено «зсередини» шляхом вдосконалення та закріплення процесу андеррайтингу. Такий ефективний інструмент при взаємодії з іншими факторами може стати запорукою стабільності та високої дохідності компаній за допомогою аналізу та якісного підбору страхових портфелів.

З найвідоміших теоретиків-дослідників ринку страхових послуг можна виділити вітчизняних: Базилевич В. Д., Гаманкова О. О., Залєтов О. М., Клапків Ю. М., Козьменко О. В., Мочерний С. В., Осадець С. С., Фурман В. М.

Динамічність, пристосованість та інноваційність є необхідними якостями для ефективного існування фірм на сучасному ринку послуг, оскільки потреби споживачів до якості і швидкості потоку послуг дуже мінливі. Як наслідок, сучасний розвиток страхової сфери зводиться до тенденції світових глобалізаційних процесів: подолання бар'єрів державних і недержавних, консолідація менших компаній у більші задля виконання як тактичних, так і

стратегічних цілей на ринку страхових послуг, що в кінцевому результаті призведе до формування великих національних або світових мереж страхових організацій. Варто враховувати і соціологічну складову, адже страхування в інтересах споживача це більше процес захисту добробуту, а не фінансовий аспект.

За Базилевичем В. Д., страховий ринок – «складна багатфакторна, динамічна, відповідним чином структурована система економічних відносин, що виникають з приводу забезпечення потреби в страховому захисті» [1, с. 341]. Страхові послуги є найважливішими в сегменті фінансових послуг після банківських. Дана сфера вважається не просто комерціалізованою і зацікавленою в отриманні прибутку, залученні інвестицій та торгових зв'язків, а й дуже впливовою в соціальному аспекті всього регіону або держави.

Головний недолік практично усіх страховиків це неефективність продажу та просування основних послуг. Збитковий андеррайтинг та зміна структури страхових виплат [2], втрати від автоцивільної відповідальності сягають до 120-150% [3]. Схожа проблема спостерігається за іншими видами страхування. Спостерігається тенденція до звуження ринку страхування за рахунок приєднання великими компаніями маленьких на правах більшої ролі в даній сфері на національному або регіональному рівні. За умови банкрутства чи нестачі ресурсів маленький бізнес передає великому страхувальні портфелі, щоб не розоритись. У зв'язку з такою тенденцією прямо зараз існує величезна кількість «вільних» портфелів, що дає змогу новим компаніям швидко розширити межі впливу за маленькі кошти.

Існує декілька перешкод на шляху сталого становлення страхового ринку:

- економічний та соціальний фактор на національному рівні;
- ненормативне і ускладнене державне регулювання;
- дефіцит фінансового багатства громадян;
- необізнаність та неосвіченість індивідів у питаннях можливостей страхових компаній і неусвідомлення вигоди для звичайних споживачів;
- ризик втрати всіх інвестованих грошей;
- нестача капіталізованих компаній, що зацікавлені в довгостроковій

перспективі;

- відсутність аргументації надійності вкладу при особливо великих розмірах інвестицій;
- повторне надання послуг частково поза межами країни;
- глобальна нестача робіт сили, особливо компетентної;
- зниження курсу національної валюти.

Отож з метою уникнення даних проблем виділяються такі концепції:

- інноваційний менеджмент та сучасні інструменти маркетингу і таргетингу у страхових компаніях;
- покращення законодавства України в даній сфері;
- впровадження міжнародних стандартів та перехід до глобальної новітньої мережі страхування;
- детермінування окремого і самодостатнього курсу ринку страхувальних послуг на національному рівні;
- «лікбез» шляхом інформаційного насичення населення правдивою і популярною інформацією про переваги страхування в сучасних умовах.

Отож, український страховий ринок ще не готовий до стадії повної інтеграції у світовий простір. Не дивлячись на певні конкурентні переваги та прориви, ця сфера має значні прогалини, що зараз і повинні формувати єдину стратегію України щодо страхового ринку для реалізації подальшого потенціалу.

Література

1. Страхування : Підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Зведена динаміка основних показників страхового ринку за I квартал 2020 року. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html> (дата звернення 01.12.2020).
3. Харламов П. Ризики у тренді: чому страховий ринок б'є рекорди. 29 січ. 2020. URL: <https://mind.ua/publications/20207077-riziki-u-trendi-chomu-strahovij-rinok-be-rekordi> (дата звернення 01.12.2020).

Власюк С. А.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Бондаренко Н. В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ

Страхова компанія як потенційний інституційний інвестор є особливо вагомим учасником фінансового ринку, більше всього на ринку капіталу. Вони відіграють вагому роль у формуванні «здорової» конкуренції на фінансовому ринку, постійному стимулюванні фінансових інновацій, удосконаленні корпоративного управління, підтримці регулятивних змін тощо. Інвестиційні стратегічні перспективи та розподіл активів залежать від державного регулювання та оподаткування. З другого боку, інвестиції є основою для надання страхових продуктів: продуктів із страхування життя з інвестиційними можливостями, ануїтетів та інших продуктів.

Значну роль у надходженні інвестицій в національну економіку надається страховим компаніям, що пов'язано, в першу чергу, з тим, що в їх розпорядженні протягом деякого періоду часу знаходяться залучені в якості страхових внесків фінансові ресурси, які на певних умовах можуть бути використані в якості джерела інвестицій.

Пріоритетність страхової та інвестиційної діяльності страхових компаній більшість страховиків вважають за необхідне заробляти кошти безпосередньо на страхових операціях, а решта віддають перевагу страховій та інвестиційній діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл пріоритетності інвестиційної діяльності страхових компаній, %*

Групи страхових компаній	Виключно страхова діяльність	Страхова та інвестиційна діяльність
Страхові компанії за участю вітчизняного та іноземного капіталу	25,0	75,0
Страхові компанії за участю вітчизняного капіталу	58,4	41,6

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1, с. 414].

Разом з тим, вважаємо, що не менш важливе значення має інвестиційна діяльність страховиків і на мікрорівні (рис. 1).

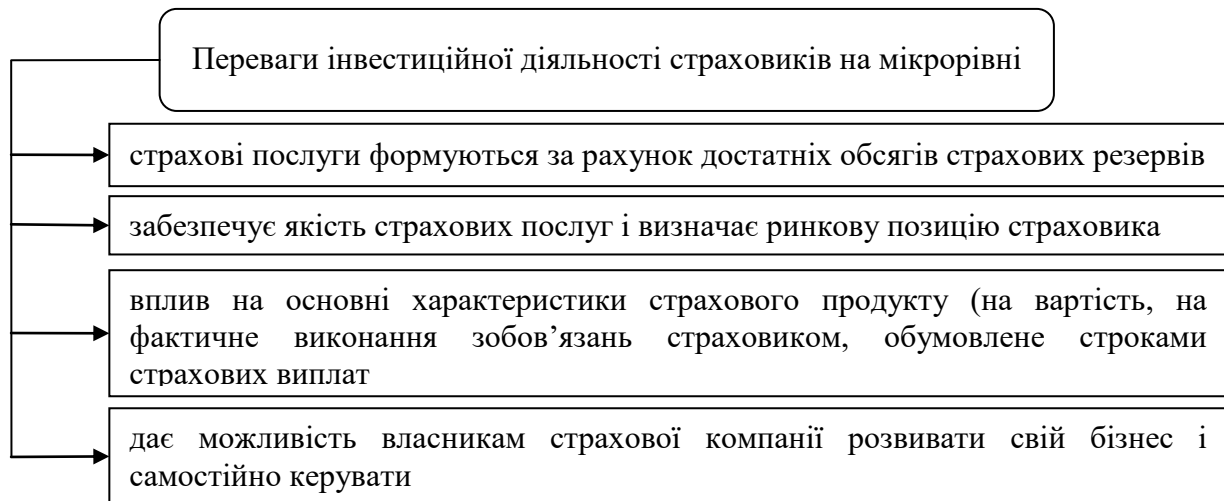


Рис. 1. Переваги інвестиційної діяльності страховиків на мікрорівні*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1, с. 414].

Варто зазначити, що виконуючи роль інвестора, страховик отримує не лише додаткове джерело доходу, але й наштовхується на шерех додаткових ризиків. Враховуючи те, що грошові кошти страхових резервів не є власністю страховика, то вагомого значення набуває державна регламентація розміщення даних резервів.

Страховики є одними з найбільших інституційних інвесторів, які управляють власними активами в довгостроковій перспективі. Довгостроковий характер інвестиційної діяльності страховиків та особливості інвестиційного портфеля головним чином формуються за рахунок страхування життя, так як на інвестиційні холдинги в галузі страхування життя припадає більше 80% від загальної їх чисельності. У зарубіжних країнах розроблено правила та норми розміщення тимчасово вільних коштів. Встановлено принципи інвестування страхових резервів, а саме відповідність валюти, диверсифікація, локалізація та інші [1, с. 415].

Беручи до уваги європейські країни та й світ, взагалі найвищі показники щодо інвестицій в акції можна спостерігати у Данії 22,8% та Норвегії 12,7%. У інших країнах цей показник не перевищує декількох відсотків. Враховуючи той фактор, що акції є дуже ризиковим активом, який зазвичай використовується зовсім в інших цілях, можна зробити висновок, що така структура

інвестиційного портфеля страхових компаній направлена на цілі власників самих страхових компаній і ніяк не націлена на забезпечення зменшення ризиків по розміщених коштах. Тому можна побачити, що в останні роки відбувається вплив з боку державного регулятора на даний вид діяльності, і розміщення коштів в акціях скоротилося з 47% до 15% за 5 останніх років.

Страхові компанії в багатьох країнах – це найважливіші інституційні інвестори, ефективно здійснюють розміщення коштів і управління активами в обсязі 22,6 трлн. дол. США. На країни ЄС припадає 10,4 трлн. дол., країни англо-саксонської системи – 6,4 трлн. дол., країни Азіатсько-Тихоокеанському регіону – 5,2 трлн. дол., Океанії, Латинській Америці та Африці до 3% світових страхових активів [2, с. 50].

Аналіз та оцінка розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній України, свідчить про недостатню ефективність інвестиційної функції страхування, що знаходить своє відображення у структурних особливостях та дохідності інвестицій. Це викликано внутрішніми (недостатність ресурсної бази, висока рентабельність страхових операцій) та зовнішніми чинниками (інфляція, нерозвиненість вітчизняного кредитно-фінансового ринку, недосконалість системи державного регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній тощо).

Вважаємо, що прийняття положення щодо обов'язкових критеріїв та норматив достатності капіталу та запровадження нових вимог вдосконалить систему пруденційного нагляду, протегуватиме підвищенню рівня капіталізації, фінансової стійкості та стабільності страховиків, забезпечить запобігання неплатоспроможності, посилить захист прав споживачів фінансових послуг та довіру страхувальників до страхових компаній та дозволить регулятору мати реальну картину фінансового стану та платоспроможності страховиків.

Література

1. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 413-420.
2. Кулина Г., Фаріон Я. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2017. № 3(52). С. 48-59.

Гудим М. О., студентка
Науковий керівник: Цуркан І. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічного аналізу та фінансів,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

Ризики є невід’ємною частиною будь-якої сфери економічної діяльності. Проте, через специфіку страхової діяльності, ризики мають найбільший вплив на функціонування страхової компанії. Особливістю страхових ризиків є те, що вони приймаються страховиком добровільно та передбачають винагороду, тобто страхову премію. Тож, страхові компанії, з одного боку, зацікавлені в збільшенні прийнятих ризиків задля нарощення обсягу валових страхових премій. З іншого боку, страхові компанії мають формувати свій портфель зважено, уникаючи надмірно великих ризиків та їх акумуляції.

Теоретичні та практичні аспекти управління страховими ризиками досліджували такі вчені, як: В. Д. Базилевич, О. А. Лобанов, К. В. Шелехов, І. О. Бланк, В. В. Вітлінський, Е. А. Уткін та інші вітчизняні та зарубіжні вчені.

Найбільш ефективною системою управління ризиками є ризик-менеджмент. Він ґрунтується на трьох послідовних процесах: аналіз ризику, контроль за ризиком та фінансування ризику.

Аналіз ризику передбачає комплексну діагностику ризику шляхом використання різних методів: емпіричного, статистичного, методу спостереження та ін. Аналіз ризику допомагає визначити потенційний вплив ризику на об’єкт страхування та ймовірність настання страхового випадку.

Контроль за ризиком дозволяє частково або повністю усунути ризик при оптимальному співвідношенні різних способів: усунення ризику, його зменшення, локалізація чи поділ.

Фінансування ризику здійснюється шляхом створення страхових фондів, які формуються задля здійснення страхових виплат. Тож, основним завданням

будь-якої страхової компанії є формування такого страхового фонду, який був би достатнім для виплати страхових сум та відшкодувань [1, с. 103-104].

Основними в управлінні страховими ризиками є фінансові методи, тобто методи фінансування ризику. Вони включають в себе 3 групи: самострахування, кредитування та передача ризику. Використання кожного з цих методів має свої особливості [2, с. 73].

При самострахуванні покриття збитків здійснюється за рахунок власних коштів страхової компанії, зокрема з поточних грошових надходжень, прибутку чи зі спеціально створених резервних фондів, чи фондів самострахування. Страхові резерви мають дві основні групи: резерви зі страхування життя та резерви з ризикових видів страхування (технічні резерви). Резерви зі страхування життя включають в себе резерви довгострокових зобов'язань та резерви належних виплат страхових сум. Технічні резерви включають в себе резерви премій, збитків та додаткові резерви страховика.

Кредитування являє собою покриття ризику за рахунок залучення фінансових ресурсів ззовні компанії, при чому відповідальність за покриття збитків зберігається за страховою компанією. Оскільки кредитування збільшує фінансові витрати страховика та зменшує фінансовий результат його діяльності, цей метод є небажаним. В разі виникнення потреби в залученні кредитних ресурсів, страховику треба переглянути свою тарифну політику та політику управління страховими резервами [1, с. 106].

Передача ризику або перестрахування здійснюється шляхом передачі часткової відповідальності за відшкодування збитків іншій компанії. Перестрахування є найбільш традиційним методом передачі страхових ризиків. Результативність провадження перестраховальної діяльності залежить від ступеню розвиненості зв'язків та співробітництва між страховими компаніями [3, с. 89].

В процесі передачі ризиків важливе місце займають страхові та

перестрахові пули. Основними завданнями яких є консолідація фінансових ресурсів, забезпечення фінансової стійкості та гарантування виконання зобов'язань [4, с. 720].

Отже, завдання ризик-менеджменту в страховій компанії полягає в управлінні групою ризиків, які приймаються за договорами страхування. Управління страховими ризиками охоплює широке коло завдань, починаючи з прийняття ризиків на страхування та контролю над ними, до виплати страхових відшкодувань у разі настання страхового випадку. Пріоритетними в управлінні страховими ризиками є фінансові методи, які включають в себе: самострахування, кредитування та передача ризику. Використання кожного з яких має свої особливості.

Страхові компанії здійснюють управління страховими ризиками з метою забезпечення стабільної діяльності та задоволення потреб страхувальників шляхом виконання зобов'язань, а отже, ризик-менеджмент є основою стратегічного управління страховою компанією.

Література

1. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика. Київ : Знання України, 2010. 284 с.
2. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
3. Ткаченко Н. В. Ризики діяльності страхових компаній: теоретичний аспект. *Фінанси України*. 2010. № 7. С. 84-92.
4. Страхование : учебник / под ред. Т. А. Федоровой. Москва : Магистр, 2009. 1006 с.

Назарова О. О., студентка
Науковий керівник: **Сідельникова Л. П.,**
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА РОЛЬ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним з основних критеріїв економічного розвитку держави є добробут її громадян. Економіка розвинених країн характеризується високорозвиненою сферою послуг, використанням новітніх технологій у сфері виробництва, стабільним зростанням макроекономічних показників, потужною сферою соціального захисту та підвищенням рівня життя громадян.

В умовах стабільного економічного розвитку громадяни мають змогу здійснювати довгострокове фінансове планування, що надає їм впевненості у майбутньому та забезпечує соціальну стабільність в державі. Важливу роль у забезпеченні такої стабільності відіграє особисте страхування. З одного боку, воно зменшує негативні наслідки таких соціальних ризиків, як втрата доходу внаслідок втрати працездатності особи або смерті годувальника сім'ї, а також забезпечує кошти на пенсію та реалізацію планів у майбутньому. З іншого, страхові фонди, нагромаджені компаніями зі страхування життя є потужним джерелом інвестицій в економіку країни.

Особисте страхування – можна визначити як галузь страхової діяльності, яка забезпечує страховий захист громадян або зміцнення досягнутого ними сімейного добробуту.

Особисте страхування має багато спільного з соціальним, насамперед у об'єктах страхового захисту громадян. Головна відмінність між ними – в джерелах формування страхових фондів: для соціального – це в основному кошти підприємств, установ, організацій, і лише незначною мірою – індивідуальні доходи, тоді як для особистого індивідуальні доходи є головним джерелом, а кошти підприємств, установ та організацій. Особисте страхування

регламентується Законом України «Про страхування» [1].

Структура системи особистого страхування зображена на рис. 1.

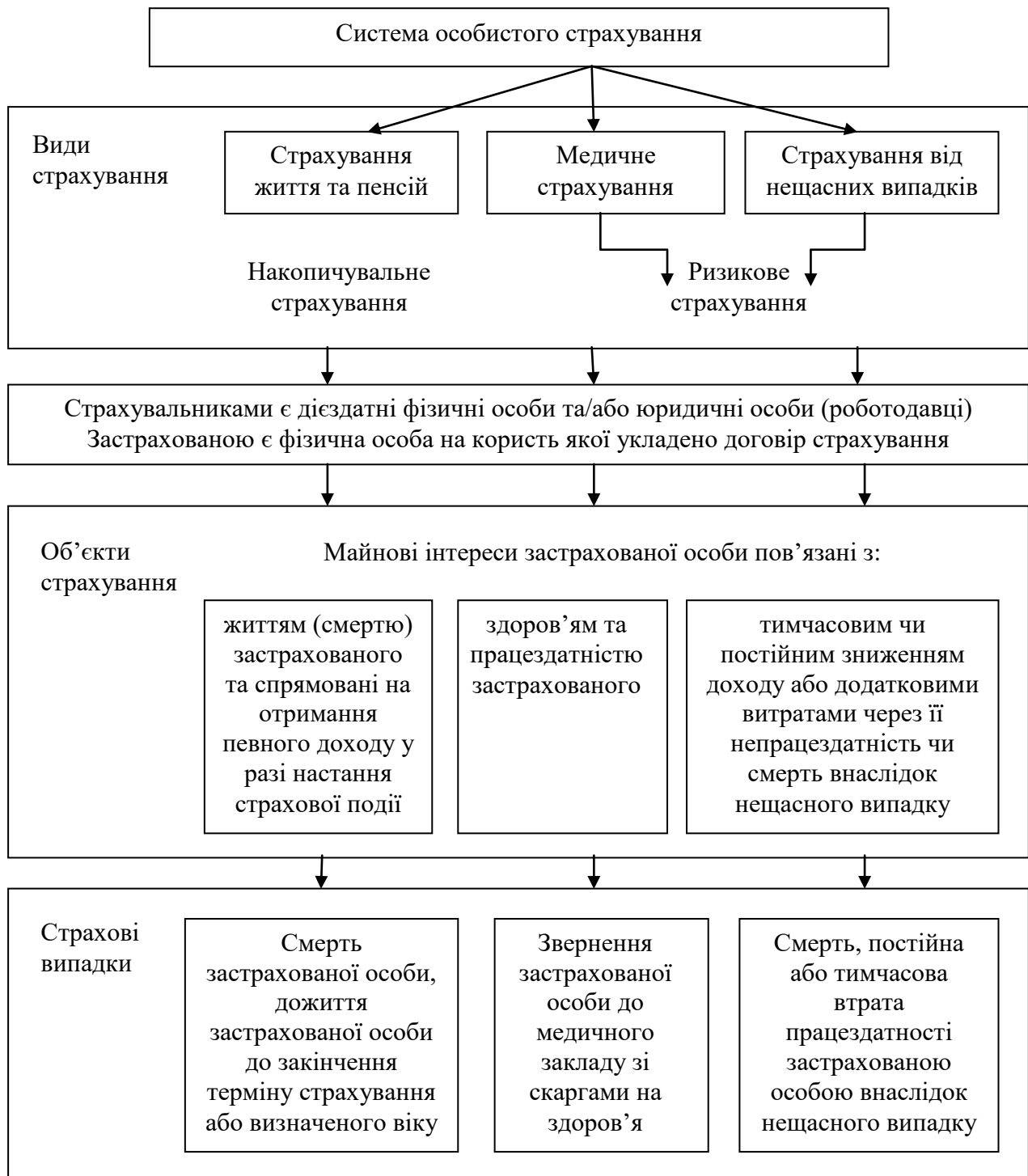


Рис. 1. Структура системи особистого страхування*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2, с. 217].

Необхідність особистого добровільного страхування зумовлюється як ризиковим характером відтворення робочої сили, так і підвищенням ступеня

ризик життя у зв'язку з урбанізацією, погіршенням довкілля, а також зростанням частки людей похилого віку в загальній чисельності населення. Це ускладнює захист особистих інтересів громадян з боку держави та за її рахунок і передбачає формування захисних механізмів за рахунок перерозподілу індивідуальних доходів.

На особливий характер страхування життя вказують певні принципи.

В особистому страхуванні не діють принципи: відшкодування, цільового характеру, суброгації, контрибуції та перестрахування.

Принципи страхування життя можна розділити на три групи: загальні, конкретні, спеціальні.

За формою проведення особисте страхування може бути класифіковане на добровільне і обов'язкове.

Основу особистого страхування складає добровільне страхування життя, види якого передбачають виплату страхової суми страхувальником або іншим особами, у зв'язку: з дожиттям до обумовленого в договорі терміну або події; з настанням смерті застрахованої особи.

Література

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Дата оновлення: 17.06.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр> (дата звернення: 19.10.2020).

2. Осіпова М. А., Ольвінська Ю. О. Особливості розвитку особистого страхування в Україні. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень*. 2016. Вип. 2. С. 215-221.

Осокін А. О., студент

Науковий керівник: Новосьолова О. С.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах господарювання в Україні попри низку економічних проблем досить гостро постали й питання соціального захисту населення, зокрема у сфері пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та захисту при настанні різного роду нещасних випадків. Єдиним дієвим механізмом вирішення таких проблем є побудова ефективної системи державного соціального страхування та створення умов для розвитку добровільного особистого страхування [1, с. 232].

Розглянемо який відсоток особисте страхування займає на ринку страхування за чистими страховими преміями у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура чистих страхових премій за видами страхування у 2017–2019 рр.*

Види страхування	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	млрд. грн.	пит. вага, %	млрд. грн.	пит. вага, %	млрд. грн.	пит. вага, %
Страхування життя	2,9	10,2	3,9	11,3	4,6	11,7
Види страхування, інші, ніж страхування життя, у тому числі:	25,6	89,8	30,5	88,7	34,9	88,3
Добровільне особисте страхування	4,9	17,2	6,1	17,8	8,0	20,3
Добровільне майнове страхування	12,9	45,2	15,3	44,6	17,4	43,9
Добровільне страхування відповідальності	1,9	6,7	2,1	6,1	1,9	4,8
Недержавне обов'язкове страхування	5,9	20,6	6,9	20,2	7,6	19,3
Державне обов'язкове страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Всього	28,5	100,0	34,4	100,0	39,6	100,0

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Аналізуючи дані таблиці 1, можемо сказати, що найбільша питома вага серед зібраних чистих страхових премій за видами страхування відводиться майновому страхуванню, що в середньому за три роки склало 44,57%. На другому місці недержавне обов'язкове страхування, питома вага якого в середньому склала 20,03%.

Третю сходинку займає добровільне особисте страхування, чисті премії за яким зросли з 4,9 млрд. грн. у 2017 р. до 8,0 млрд. грн. у 2019 р., а середня питома вага склала за три роки 18,43%. Накопичувальне страхування життя займає четверту сходинку за чистими страховими преміями. Так за три роки чисті страхові премії зросли з 2,9 млрд. грн. у 2017 р. до 4,6 млрд. грн., а середня питома вага за цим видом страхування склала 11,07%.

Розглянемо структуру чистих страхових виплат за видами страхування у 2017-2019 рр. в таблиці 2.

Таблиця 2

Структура чистих страхових виплат за видами страхування у 2017–2019 рр.*

Види страхування	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	млрд. грн.	пит. вага, %	млрд. грн.	пит. вага, %	млрд. грн.	пит. вага, %
Страхування життя	0,5	5,4	0,7	5,7	0,6	4,1
Види страхування, інші, ніж страхування життя, у тому числі:	9,7	94,6	11,7	94,3	13,5	95,9
Добровільне особисте страхування	2,1	20,7	2,6	21,1	3,2	22,9
Добровільне майнове страхування	5,3	51,2	6,4	51,9	6,9	49,1
Добровільне страхування відповідальності	0,1	0,9	0,1	0,6	0,3	2,4
Недержавне обов'язкове страхування	2,2	21,8	2,6	20,6	3,0	21,4
Державне обов'язкове страхування	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Всього	10,3	100,0	12,4	100,0	14,0	100,0

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Аналізуючи дані таблиці 2, можемо сказати, що найбільша питома вага серед чистих страхових виплат за видами страхування відводиться майновому

страхуванню, що в середньому за три роки склало 50,73% або 6,2 млрд. грн. На другому місці добровільне особисте страхування, питома вага якого в середньому склала 21,57% або 2,6 млрд. грн.

Третю сходинку займає недержавне обов'язкове страхування, чисті виплати за яким зросли з 2,2 млрд. грн. у 2017 р. до 3,0 млрд. грн. у 2019 р., а середня питома вага склала за три роки 21,27%. Накопичувальне страхування життя займає четверту сходинку за чистими страховими виплатами. Так, за три роки чисті страхові виплати в середньому склали 0,6 млрд. грн., а середня питома вага за цим видом страхування склала 5,07%.

Отже особисте страхування можна визначити як галузь страхової діяльності, яка має на меті надання певних послуг як фізичним (окремим громадянам, членам їхніх сімей), так і юридичним особам (наприклад, страхування працівників за рахунок коштів підприємств від нещасних випадків). Ці послуги передбачають страховий захист страхувальників (застрахованих) у разі настання несприятливих подій для їхнього життя і здоров'я. На сьогоднішній день види страхування щодо особистого захисту людей в Україні мають тенденцію до розвитку, але не є пріоритетними на відміну від добровільного майнового страхування та недержавного обов'язкового страхування.

Література

1. Приступа Л. А., Смалюк Т. І., Совяк І. Е. Страхування життя: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 7. С. 230-234.

2. Наглядова статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.10.2020).

Слободян Д. Ю., студентка
Науковий керівник: Пономаренко Н. В.,
викладач вищої категорії, викладач-методист,
Криворізький державний комерційно-економічний технікум

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

Страховий ринок є однією з найважливіших складових фінансової безпеки. Без розвиненого страхового ринку неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, убезпечення різних сфер його життєдіяльності. Проте сьогодні в Україні страховий ринок перебуває лише в стадії становлення, а його розвиток супроводжується численними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно-методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру. Чинне законодавство, що регламентує функціонування страхового ринку, не є логічно завершеним. Бракує й необхідних методичних розробок для підвищення ефективності діяльності страхових компаній. Немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку та його окремих складових. Специфіка страхування визначає прямий зв'язок страхового ринку з фінансами підприємств, фінансами домогосподарств, банківською системою, державним бюджетом та іншими фінансовими установами, в межах яких реалізуються страхові відносини.

Подальший розвиток вітчизняного страхового ринку багато в чому визначатиметься зміцненням його наукового супроводження, оскільки без забезпечення пріоритетності наукових досліджень економічних і фінансових основ страхової діяльності не вдасться подолати переважаючу в теперішній час у страховому співтоваристві оцінок стану і перспектив страхового бізнесу в Україні, з'ясувати напрями справжнього розвитку реального страхування. Особливо важливо забезпечити наукове дослідження економічних інтересів страхувальників, страховиків і держави та визначити конкретні шляхи їх

поєднання, розглядаючи страхувальників як імператив, головну мету розширеного відтворення страхових відносин у нашій країні. Тобто інтереси страхувальників мають розглядатися як пріоритетні в системі інтересів, що забезпечують функціонування вітчизняного страхового ринку. Визначаючи перспективи розвитку вітчизняного страхового ринку, обов'язково слід враховувати, що страхування не розвивається саме пособи, а супроводжує економічне зростання в державі в цілому. Його успіхи та невдачі багато в чому залежать від макроекономічної ситуації. Формалізовано завдання регулювання ринку страхових послуг в умовах фінансової нестабільності, зміст яких може змінюватись у різні історичні періоди його розвитку, а саме: забезпечення виконання зобов'язань суб'єктами страхової системи.

В умовах посилення відкритості української економіки все більшої актуальності набувають питання конкурентоспроможності українського страхового ринку та реформування страхової галузі. Водночас, рівень її розвитку не відповідає зростаючим потребам національної економіки та масштабам реформ у соціальній сфері.

Для того, щоб на українському страховому ринку покращилась ситуація необхідно застосувати такі заходи:

- відновлення довіри населення до страховиків, що вимагає серйозних, зрозумілих для потенційних клієнтів, гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків;
- посилення контролю за діяльністю страховиків з боку органів страхового нагляду, застосування ними своєчасних заходів, які попереджують неплатоспроможність страховиків;
- створення нормативної бази, яка регулює права, обов'язки та відповідальність сторін за договорами перестрахування;
- стабілізація фінансового стану всіх суб'єктів економіки та населення;
- удосконалення організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог;
- розвиток системи перестрахування і та ін. [1, с. 214].

Страховий ринок змушений реагувати на окреслені трансформації за для максимального задоволення потреб і побажань своїх клієнтів з метою їх страхового захисту в частині удосконалення підходів до ведення бізнесу, розробки інноваційних каналів реалізації продуктів і надання послуг та технологій обслуговування [2, с. 49].

Загалом проблем формування вітчизняного страхового ринку більш, ніж досить. Всі вони мають різноплановий характер, зумовлюються різними чинниками, по різному впливають на сучасний стан і можливості розвитку страхування в нашій країні. Проте без їх вирішення неможливо очікувати на формування цивілізованого страхового ринку в Україні. Вирішення їх має здійснюватися комплексно, із залученням представників законодавчої і виконавчої влади, страховиків, усіх зацікавлених у швидкому кількісному і якісному розвитку страхування в нашій державі.

Формування розвиненого страхового ринку забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації національної економіки та стабільного розвитку міжнародних відносин. Попри те, що кількісні показники розвитку страхового ринку України мають позитивну динаміку, його функціональні та інституційні характеристики в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки. Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагожденість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, а з іншого боку страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

Література

1. Говорушко Т. А. Страхові послуги: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 400 с.
2. Кулина Г., Фаріон Я. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2017. № 3(52). С. 48-59.

Табахарник О. Я., студент
Науковий керівник: **Богріновцева Л. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових ринків,
Університет державної фіскальної служби України

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Розвиток цифрових технологій призводить до значних змін у світовій економіці й набуває все більшого значення. Спрощення та скорочення виробничих циклів відбулося саме завдяки таким інноваціям. Останнім часом майже всі компанії різного спрямування стикаються з необхідністю трансформацій, не є виключенням і діяльність страховиків.

Вагомий внесок у дослідження ролі цифровізації в реалізації страхових послуг зробили такі науковці, як: В. Базилевич [1, с. 42-46], В. Нечипоренко, К. Кйонсан, О. Гаманкова [2, с. 33], М. Мюлер-Рейхарт, Р. Косія. Враховуючи багатогранність наукових досліджень у сфері цифровізації страхового ринку, реалії сьогодення вносять постійні корективи, тим самим потребують подальших досліджень.

Впродовж свого становлення страхування зазнало декілька фундаментальних технологічних інновацій, а саме:

- 1) впровадження актуарних розрахунків;
- 2) використання страхових агентів;
- 3) застосування інформаційних технологій та комп'ютерів.

Страхові компанії потребують базових інновацій цифрової економіки з метою підвищення своїх конкурентних переваг, збільшення прибутку, зростання продуктивності праці, тому у своїй роботі вони використовують автоматизацію, хмарну обробку даних, чат-ботінг, технології з елементами штучного інтелекту, що призводить до спрощення процесів і механізмів діяльності. Особливої актуальності в умовах сьогодення набрало інтернет-страхування, адже має ряд переваг, від яких виграють як страхувальники, так і страховики. В результаті введення продажів полісів через Інтернет страховики

знижують свої витрати на 9-12% [3, с. 46]. Такий ефект досягається за рахунок зниження трансакційних витрат внаслідок спрощення процедури страхування, економії від винагороди агента, брокера або посередника, що призведе до зниження ціни продукту, підвищення прибутку та збільшенню конкурентоспроможності страховика. Український страховий ринок набрав певних обертів із прийняттям Законів «Про електронні довірчі послуги» та «Про електронну комерцію», які посприяли зручному укладанню страхових полісів [4, 5]. Офіційні сайти та мобільні додатки страхових компаній слугують платформою для реалізації прямого страхування. Використання сучасних технологій-це питання перемоги та успіху в умовах гострої конкуренції.

У зв'язку з пошуком нових малозатратних каналів збуту своїх продуктів ряд страхових компаній удосконалили свій продаж у режимі Online (рис. 1).

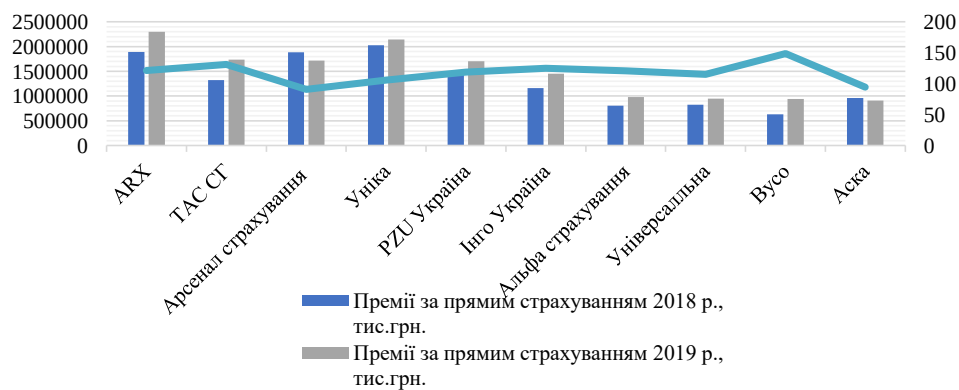


Рис.1. Топ-10 компаній, які здійснюють пряме страхування*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [4; 5].

Проаналізувавши дані, слід відмітити, що страхові послуги все активніше продаються Online, серед яких: туристичне страхування, автомобільне страхування («Зелена карта», КАСКО, ОСЦПВ) та добровільне медичне страхування. Сьогодні лідерами продажів через Інтернет є поліси ОСЦПВ, що підтверджує статистика МТСБУ. В II кв. 2020 р. кількість укладених договорів ОСЦПВ склала 2,26 млн. шт., що майже співпадає з показником за аналогічний період минулого року. Сума страхових платежів становить 1,61 млрд. грн. (+19,9%). Страховики ОСЦПВ врегулювали понад 30,3 тис. вимог

постраждалих в ДТП, цей показник скоротився на 8,7% у порівнянні з другим кварталом 2019 року, а сума виплат залишилась практично незмінною (-1%) і склала майже 602 млн. грн. Зниження кількості врегульованих вимог відбулось внаслідок скорочення кількості ДТП у II кв. 2020 року у зв'язку із запровадженням карантину. Лідерами за кількістю укладених договорів і сумою премій є НАСК «ОРАНТА», СГ «ТАС» та «УПСК» [6].

З кожним роком збільшується кількість страхувальників, які купляють електронні поліси, однак залишається значна частина населення, яка не довіряє через негативний досвід спілкування з недоброчесними страховиками, а також недостатньо проінформована про доступність цієї послуги, що гальмує подальший розвиток.

Український страховий ринок перебуває у процесі переходу на якісно новий етап розвитку, який відповідає загальносвітовим тенденціям, а подальше вдосконалення нормативно-правової бази державою позитивно вплине на створення повноцінного інтернет-страхування.

Література

1. Базилевич В. Д. Страхова послуга в системі економічних відносин ринкової економіки. *Банківська справа*. 1999. № 3. С. 42-46.
2. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2010. 36 с.
3. Приказюк Н. Роль інтернету в реалізації страхових послуг. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2014. № 3. С. 45-52.
4. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. Дата оновлення: 13.02.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
5. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015р. № 675-VIII Дата оновлення: 19.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67519>.
6. Моторне (транспортне) страхове бюро України. Офіційне Інтернет-представництво. URL: <http://www.mtsbu.ua/ua/presscenter/news/159620/>.

Ягоденко І. В., Угрюмова К. О., студенти
*Науковий керівник: Гордей О. Д.,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів імені Л. Л. Тарангул,
Університет державної фіскальної служби України*

ФОРМАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ

Питання, які пов'язані з розвитком страхового ринку потребують проведення подальших наукових досліджень. Найбільш актуальними є формалізація стратегічних орієнтирів, які являються основою обґрунтування управлінні рішень щодо забезпечення стійкого та конкурентоспроможного функціонування страхових компаній і підґрунтям для впровадження відповідного механізму розвитку страхового ринку.

Проблемами формалізації стратегічних орієнтирів займалися такі вчені, як В. Д. Базилевич, Д. Бланда, К. Бурроу, А. О. Бойко, О. О. Гаманкова, О. Д. Заруба, М. С. Клапків, О. В. Кнейслер, С. С.Осадець, О. І. Панченко, Р. В. Пікус, Л. О. Позднякова, О. І. Барановський, О. В. Прокоф'єва, Т. В. Татаріна та інші дослідники.

Метою дослідження є формування стратегічних орієнтирів, розробка та реалізація заходів щодо забезпечення розвитку страхового ринку.

На першому етапі формалізації стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку України проводиться аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища його функціонування (рис. 1).

Формування стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку відбувається в трьох напрямках:

- зміцнення стійкості страхового ринку;
- підвищення конкурентоспроможності;
- вдосконалення державного регулювання.



Рис. 1. Науково-методичний підхід до формування і реалізації концепції розвитку страхового ринку України*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Формуванням механізму розвитку страхового ринку являє собою процес формування якісно нового його стану, а також зв'язків між його елементами. Сутність механізму розвитку страхового ринку полягає в тому, що ринок є відкритою системою, на яку діють внутрішні і зовнішні чинники. При розробці механізму розвитку страхового ринку запропоновано використовувати

системний підхід. Діяльність будь-якої системи являє собою вибір і реалізацією деякого набору зв'язків з множини потенційно можливих, а також підтримка або розрив вже наявних зв'язків.

У загальному вигляді механізм розвитку страхового ринку повинен розглядатися як складна багаторівнева система, що являє собою сукупність складових її компонентів з погляду внутрішньої закінченості системи та за допомагаю методів і інструментів, форм, зв'язків і відносин (горизонтальних вертикальних, прямих і зворотних, безпосередніх і непрямих, проміжних і кінцевих, загальних і локалізованих) впливати на нього.

Механізм розвитку в цілому досить складний, багатоаспектний, має тенденцію до трансформації відповідно до змін не тільки на страховому ринку, а й реальної економічної ситуації в країні.

Проведене дослідження свідчить про те, що в сучасних умовах роль страхового ринку в економіці окремої країни і у світовій економіці в цілому є важливою, тому виникає потреба в більш глибокому вивченні особливостей механізму його розвитку. Отже, створення розвиненого й конкурентоспроможного страхового ринку, який здатний компенсувати збиток від непередбачених подій, зміцнити довіру з боку інвесторів, іноземних перестраховальників та перестраховиків, а також страхувальників, і, в першу чергу, населення, можливе тільки при правильній побудові механізму його розвитку.

Література

1. Прокопьева Е. Л. Оценка эффективности страхового сектора: методы и подходы. *Финансы и кредит*. 2016. № 12. С. 50-60.

СЕКЦІЯ 4. Методи та технології управління
фінансовою діяльністю підприємств

Алієва М. А., студентка
Науковий керівник: **Булат Г. В.,**
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ
В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ГРУПИ ПІДПРИЄМСТВ

Надважливу роль в умовах сучасного господарювання відіграють складні організаційно-правові форми об'єднань, а також управління ними. В тому числі, дослідження питань здійснення внутрішнього контролю, як складової управлінського процесу та визначення його інформаційного забезпечення в межах групи підприємства.

Внутрішній контроль покликаний забезпечити достовірність і зрозумілість показників фінансової звітності як окремих складових, так і консолідованої фінансової звітності в цілому. Адже консолідована фінансова звітність виступає інформаційною базою внутрішнього контролю.

В сьогоденних умовах ринку та інтеграції суб'єктів господарювання внутрішній контроль відіграє ключову роль в управлінні, як окремим підприємством. Так і об'єднанням підприємств, змінюється його спрямованість, яка вимагає вдосконалення системи контролю на всіх рівнях управління. Під поняттям «внутрішній контроль» розуміють систему контролю, що організовується самим суб'єктом господарювання з метою захисту інтересів та керівників підприємства для перевірки фінансово-господарської діяльності [1, с. 21]. Система внутрішнього контролю охоплює всі об'єкти обліку та діяльність кожного працюючого на підприємстві.

Внутрішній контроль буває двох видів залежно від розміру досліджуваного об'єкта: внутрішньогосподарський контроль господарства та

внутрішньо системний контроль групи підприємств, який, в свою чергу, включає внутрішньогосподарський контроль на рівні підприємств та контроль на рівні групи підприємств [2, с. 19].

Контроль на рівні групи підприємств може виконувати служба контролю в межах групи підприємств, що виконує функції [3, с. 72]:

- внутрішнього аудиту консолідованої фінансової звітності групи підприємств та фінансової звітності окремих підприємств;
- ревізії та перевірки всієї фінансово-господарської діяльності групи підприємств та всіх операцій дочірніх підприємств.

Узагальнюючи вищезазначене, можна підсумувати, що формування служби контролю в межах групи підприємств є доцільним, адже функції служби контролю в межах групи підприємств значно ширші ніж функції служби внутрішнього аудиту. Так як, внутрішній аудит – складова частина внутрішнього контролю, і їх існування один без одного є неможливим. Проте, так як функціями служби внутрішнього аудиту є оцінка якості формування фінансової звітності підприємств та консолідованої фінансової звітності групи підприємств, то не потрібно знецінювати його контрольну функцію на рівні групи підприємств.

В свою чергу, консолідована фінансова звітність є інформаційною базою для загальної оцінки напрямів розвитку групи підприємств та напрямів контролю. Її роль в системі внутрішнього контролю групи підприємств – об'єкт внутрішнього контролю та інформаційна база для організації та визначення напрямів внутрішнього контролю. Виступаючи об'єктом внутрішнього контролю консолідована фінансова звітність перевіряється його складовою частиною – внутрішнім аудитом, за двома етапами:

- перевірка індивідуальної звітності, підготовленої для консолідації кожним підприємством групи;
- перевірка загальної консолідованої фінансової звітності.

Відповідно, при внутрішньому аудиті консолідованої фінансової звітності існують три рівні суттєвості [4, с. 230]:

1. Рівень суттєвості звітності материнського підприємства. Використовується для оцінки суттєвості інформації в звітності материнського підприємства. Для аналізу використовуються тільки дані бухгалтерського обліку і звітності материнського підприємства.

2. Рівень суттєвості звітності дочірніх підприємств. Використовується для оцінки суттєвості інформації в звітності дочірніх підприємств. Для аналізу використовуються тільки дані бухгалтерського обліку і звітності дочірніх підприємств.

3. Рівень суттєвості консолідованої фінансової звітності. Використовується для оцінки суттєвості інформації в консолідованій звітності групи. Для аналізу використовуються консолідовані дані підприємств групи, а також консолідовані коригування та елімінування.

Отже, консолідована фінансова звітність виступає інформаційною базою для організації та визначення напрямів внутрішнього контролю, для вирішення певних завдань контролю та управління, також вона забезпечує інформацією всіх суб'єктів контролю різних рівнів управління та слугує для оцінки якості функціонування системи внутрішнього контролю в цілому. Поряд з тим, фінансова звітність групи підприємств сприяє виконанню функції контролю для материнського підприємства за діяльністю дочірніх підприємств, на основі даної звітності визначаються напрями діяльності всієї групи підприємств.

Література

1. Приймак С. В., Костишина М. Т., Долбнєва Д. В. Фінансова звітність підприємства : навч.-метод. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2016. 268 с.
2. Звітність підприємства / М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М. М. Орищенко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 570 с.
3. Принципи корпоративного управління України. Київ : ДКЦПФР, 2004. 37 с.
4. Петренко С. М. Внутрішній контроль діяльності підприємств і його інформаційне забезпечення: теорія, методологія, організація : дис. ... доктора екон. наук : 08.00.09. Донецьк, 2010. 560 с.

Andriieshyn I. O., student

Scientific adviser: **Avanesova I. A.**

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Department of Banking,
Kyiv National University of Trade and Economics*

ESSENTIAL UNDERSTANDING OF CURRENCY RISK FOR INTERNATIONAL BUSINESS

In recent years, with the active development of entrepreneurial activity in Ukraine, import and export of products, it is important to consider the impact of exchange rate fluctuations on the economic activity of enterprises, as well as ways of minimizing the risks. Exchange rate fluctuations has led to so-called currency risk, which in case of inaction can lead to numerous financial losses for companies.

There are different definitions of currency risk. Currency risk - is the existing or potential risk to income and capital that arises due to adverse fluctuations in foreign exchange rates and prices for bank metals [1]. In the book of Redhead K. "Financial risk management" currency risk defined as a risk of potential losses from changes in exchange rates [2, c. 89]. According to A.S. Shapkin, currency risk is associated with the internationalization of the banking market, the creation of transnational enterprises and banking institutions, and the diversification of their activities, which leads to the possibility of monetary losses due to exchange rate fluctuations [3, p. 112].

Exchange rate risk refers to unforeseen fluctuations in the purchasing power of a currency relative to its expected value at a certain future date. In general, currency risk can be described as a coincidence. But from the point of view of the firm, the risk is the sensitivity of the value of the firm to changes in exchange rates or what the firm is willing to put at stake.

If entrepreneurs knew in advance what the exchange rate would be, between their own and foreign currency, then, there would be no risk. But unfortunately, that is impossible.

There are 3 types of the currency risk existing: operational, accounting, and economic.

Economic currency risk - is the risk that is associated with changes in the value of the company (market price of a share multiplied by the number of shares issued) due to exchange rate fluctuations. Since the value of subsidiaries' income in different currencies may not coincide with changes in exchange rates, the company's price may be artificially inflated or artificially understated compared to the true value. In both cases, companies will be facing financial problems [4].

Accounting currency risk - the risk that arises from the transfer of financial statements of the company from one currency to another. This risk is the base for the accounting gains / losses, and it depends on changes in exchange rates. Which, in turn, are formed as a result of conversion of financial statements from foreign exchange transactions in the "home" currency of the enterprise. Losses / gains arise due to changes in the nominal exchange rate during the reporting period. They are so-called unrealized losses / profits and do not lead to changes in the real cash flow of the enterprise [5, p. 38].

Operational currency risk - is the risk that arises due to the difference between the term of delivery of goods from one country to another at one exchange rate of these currencies and the term of payment at another exchange rate of these currencies [6].

Currency risks can be divided into long-term and short-term. Long-term will be more dangerous, as they will affect the competitiveness of the firm, which in turn will affect the expected future cash flows of the firm, and hence its value. Reducing the impact of long-term risk for the firm is possible, but more difficult than in short-term currency fluctuations that can be protected.

There are various ways to protect a firm from currency fluctuations

Effective methods of reducing economic risk are equalization of cash flows, global diversification, and equalization of assets and liabilities of currencies used, maturities, etc. For accounting - the method of net working capital; monetarist-non-monetarist method; or full account method. For operating - parallel loans, currency swaps, credit swaps; forward currency contracts, futures currency contracts hedging in the market of short-term capital use of currency options, cross hedging.

Currency risks can have both negative and positive effects on the subjects of foreign economic activity of the enterprise. With the devaluation of the hryvnia and the revaluation of the euro, exporters will have a positive impact, and importers will have a negative impact on turnover and vice versa.

Understanding where and how currency fluctuations affect a company's cash flow is not straightforward. Many different factors, from macroeconomic trends to competitive behavior within market segments, determine how currency rates affect cash flows in a given business.

This work will be relevant because currency risk control and risk minimization are up to date issues for both SMEs and large enterprises, and especially for those who conduct or plan to conduct foreign trade activities.

References

1. National Bank of Ukraine, definition of currency risk. Internet resource. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123181&cat_id=122978.
2. Redhead K., Hughes S. Financial risk management / trans. from English. Moscow : Infra-M, 1996. 288 p.
3. Shapkin A. S. Economic and financial risks. Estimation, management, portfolio of investments : monograph. Moscow: Publishing and Trading Corporation Dashkov and Co.", 2003. 544 p.
4. Economics, finance, marketing, law. Internet resource. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/21-v/2128-valyutnij-rizik.html>.
5. Lukashev A. V. International corporate finance and currency risk management in non-financial corporations. *Corporate Finance Management*. 2005. № 1 (7). P. 36-52.
6. The impact of exchange rate movements on the value of the firm in emerging markets. Scientific & Academic Publishing. URL: <http://www.sapub.org/journal/index.aspx>.

Асєєв Р. В., студент
Науковий керівник: **Будько О. В.,**
д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Важливим завданням для керівництва підприємства в умовах сталого розвитку є створення ефективної системи управління ризиками, яка забезпечить прийняття та виконання управлінських рішень, спрямованих на зниження ймовірності виникнення негативного результату та мінімізацію можливих втрат за проектом, зумовлених його реалізацією. Значний внесок у дослідження ризиків та системи управління ними зроблений такими вітчизняними і зарубіжними вченими, як І. О. Бланк, В. М. Гранатуров, В. А. Ільяшенко, М. П. Соболев, М. В. Хохлов, О. С. Шапкін, В. О. Шапкін.

Завдання системи управління ризиками фінансової діяльності залежатимуть від визначеної зони ризику, у якій перебуває підприємство у поточний момент і буде знаходитися у майбутньому. Розрізняють чотири зони: безризикову, яка характеризується повною відсутністю або наявністю незначних втрат; допустимого ризику, пов'язану з рівнем втрат частини очікуваного прибутку; критичного ризику, яка проявляється тоді, коли компанія може втратити всі поточні активи, частину вкладеного капіталу, суттєву частину очікуваного прибутку; катастрофічного ризику, яка властива такому стану, коли можуть бути втрачені всі чисті активи та виникнути перші ознаки банкрутства.

У процесі управління ризиками фінансової діяльності слід ураховувати такі принципи: прийнятності ризиків – свідомий вибір та прийняття ситуації, яка передбачає наявність ризиків для персоналу підприємства, суспільства, навколишнього середовища, об'єктів економіки; превентивності – максимально можливе і завчасне виявлення небезпечних значень параметрів стану процесів або господарської операції, які створюють загрозу виникнення ризикованих

ситуацій, вжиття контрольних заходів, спрямованих на нейтралізацію такої загрози чи мінімізації наслідків; мінімізації ризику, згідно з яким ризик ситуації необхідно знижувати настільки, наскільки це можливо, дотримуючись розумного компромісу між рівнем безпеки і розміром витрат на її забезпечення; повноти, відповідно до якого ризик для функціонування будь-якого об'єкта є інтегральною величиною, у якій ураховуються усі загрози; співставлення рівня прийнятих ризиків з рівнем прибутковості здійснення операцій – прийняття тих ризиків, рівень яких компенсується адекватною величиною прибутковості; співставлення рівня прийнятих ризиків з можливими втратами підприємства – розмір втрат від здійснення операції повинен відповідати частці капіталу, яка зарезервована для його покриття.

Орієнтація на стратегію ефективного розвитку підприємства передбачає встановлення граничного прийняттого обсягу ризиків. Йдеться про стратегію нейтралізації ризиків з використанням пасивного або активного типу поведінки суб'єктів господарювання.

Пасивна стратегія передбачає здійснення операцій з уникнення ризиків, тобто відмова від ризикових операцій або зменшення їх частки внаслідок відмови від можливих позитивних наслідків.

Активна стратегія передбачає здійснення ризикових операцій, але за умови здійснення заходів щодо запобігання їх негативним наслідкам через використання комерційного страхування та самострахування ризиків, диверсифікацію ризиків та хеджування.

Комерційне страхування ризиків забезпечує їх нейтралізацію через укладання договорів зі страховою компанією, яка відшкодовує підприємству частину витрат при настанні страхового випадку.

Самострахування передбачає формування страхових резервів за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства (резервний капітал, забезпечення майбутніх витрат і платежів, резерв сумнівних боргів тощо). Створення та використання резервів регламентується на законодавчому рівні, галузевими стандартами, а також обліковою політикою. Так, Законом України «Про акціонерні

товариства» передбачено, що акціонерні товариства, які розміщують прості та привілейовані акції, зобов'язані формувати резервний капітал у розмірі не менше 15% статутного капіталу товариства, через відрахування від чистого прибутку або за рахунок нерозподіленого прибутку. До досягнення встановленого статутом обсягу резервного капіталу розмір щорічних відрахувань не може бути меншим 5% річної суми чистого прибутку [1].

Диверсифікація ризиків забезпечує зниження впливу сукупного ризику за рахунок їх розпорошення між різними його рівнями (інвестиції коштів в цінні папери кількох емітентів, виробництво декількох видів продукції).

Хеджування спрямовується на нейтралізацію ризиків через укладання зустрічних угод на операції з купівлі-продажу базових активів з використанням похідних цінних паперів.

Управління ризиками включає кілька ключових етапів:

- 1) виявлення ризиків та оцінка ймовірності їх реалізації і масштабу наслідків, визначення максимально можливого збитку;
- 2) вибір методів та інструментів управління виявленими ризиками;
- 3) розробка стратегії щодо мінімізації можливих негативних наслідків;
- 4) реалізація визначеної стратегії;
- 5) оцінка досягнутих результатів та коригування ризик-стратегії.

Управління ризиками є важливим процесом, спрямованим на ефективне управління фінансовою діяльністю та забезпечення конкурентних переваг у короткостроковій та довгостроковій перспективі з урахуванням наявних ризиків, які не допустимо ігнорувати як у ринковому макро- та мікросередовищі, що стабільно розвивається, так і в кризовому стані.

Література

1. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI. Дата оновлення: 19.06.2020. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 30.11.2020).

Брагінець Д. І., студент
Науковий керівник: **Остапенко А. С.,**
к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Стабільний розвиток суб'єктів господарювання стає все більш актуальною проблемою в умовах глобалізації, посилення конкурентної боротьби та нестабільності зовнішнього середовища.

Малі підприємства функціонують в умовах високого ризику та є нестійкими. З метою недопущення ризикових ситуацій постає нагальне питання оцінки та подальшого вдосконалення фінансового стану малого підприємства.

Оцінка фінансового стану малого підприємства є одним з основних факторів поліпшення економічної ситуації в нашій країні. Причина тут в тому, що нарівні з позитивними сторонами малого підприємства характерні і деякі відомі недоліки. Так, якщо малі підприємства порівнювати з великим підприємництвом, то вони сьогодні знаходяться в більш жорстких конкурентних умовах на діючих ринкових нішах. Наприклад, у малих підприємств більше витрат виробництва, що пояснюється це тим, що обсяг виробленої продукції набагато менше, ніж у інших, більш великих виробників. Крім цього, виробничі потужності малого бізнесу також відстають. Також малий бізнес вагомо програє за рівнем інформаційного і програмного забезпечення, що позначається на неможливості проведення маркетингового аналізу своєї діяльності [1, с. 66].

При проведенні аналізу фінансового стану малого підприємства, найбільшу увагу слід приділяти внутрішнім факторів, які залежні від діяльності економічного суб'єкта. На фінансові результати діяльності малого підприємства може впливати (і повинно) саме підприємство, яке ними керує, і здатне їх своєчасно змінювати. Отже, для визначення впливу внутрішніх (і зовнішніх чинників середовища) необхідно розраховувати фінансово-

економічні показники.

Фінансові показники здатні характеризувати стан економіки, окремих об'єктів, і протікають вони за допомогою процесів в минулому, сьогодення і майбутнє періоді. Так як різні чинники можуть діяти в різний проміжок часу, то в цьому випадку суттєвим моментом прийнято вважати наявність інформації, яка регулярно оновлюється через досить короткі часові проміжки. Безсумнівно, ефективний аналіз фінансової діяльності підприємств малого бізнесу сприяє не тільки розвитку і стійкості самих підприємств, але покликаний забезпечити збільшення дохідної частини країни і регіонів, що сприяє планомірному розвитку інфраструктури країни.

Ефективність функціонування малих підприємств у довгостроковому періоді, їх розвиток, підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем управління: фінансовими ресурсами та потенціалом. Удосконалення процесу управління потенціалом малих підприємств значною мірою пов'язане з дослідженням сучасних тенденцій їх розвитку, визначенням основних напрямів подальшого підвищення ефективності цього управління та умов його використання на сучасному етапі економічного розвитку.

Досягнення підприємством поставлених стратегічних цілей залежить від фінансових можливостей та сформованого капіталу. Ці наявні та потенційні можливості є складовою фінансового потенціалу суб'єктів господарювання, який є базисом динамічного розвитку підприємств.

Для розробки стратегії фінансового регулювання розвитку суб'єктів господарювання та прийняття ефективних рішень необхідна комплексна оцінка наявних фінансових ресурсів, компетенції та можливостей. У зв'язку з цим потрібне комплексне, всебічне дослідження поточного і перспективного стану фінансового потенціалу суб'єктів господарювання за різними аспектами: фінансове забезпечення, фінансова гнучкість, можливості створення цінності [2, с. 152].

Мале підприємництво має сильні сторони у розвитку свого потенціалу: виникає на основі технічної ініціативи або нової ідеї його засновника; його

успіх і зростання виробництва спирається на демократичні принципи управління; пристосування до потреб і можливостей ринку з урахуванням участі в ньому великих організацій; відносна технічна і фінансова доступність створення нових робочих місць [3, с. 205].

Таким чином, в сучасних умовах господарювання аналіз фінансового стану малого підприємства є важливим інструментом, який забезпечує стійке і успішне функціонування господарюючого суб'єкта на ринку. Подібний аналіз дозволяє виявляти і усувати недоліки у фінансово-господарській діяльності, визначати резерви підвищення фінансової стійкості та ефективності функціонування малого підприємства, перспективи його розвитку, попереджати і долати фінансові кризи та інше.

Оскільки аналіз фінансового стану малого підприємства відіграє ключову роль при дослідженні окремого господарюючого суб'єкта та перспектив власника бізнесу, отже, суттєвим він є і для розвитку національної економіки в цілому. А тому, виникає необхідність грамотного управління та безперервного вдосконалення економічних механізмів.

Література

1. Рябенко В. В. Формування потенціалу підприємства в умовах кризи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 65-68.
2. Костирко Л. А., Середа О. О. Фінансовий потенціал як об'єкт фінансового регулювання розвитку суб'єктів господарювання. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 1 (69). С. 149-157.
3. Падерін І. Д., Фещенко О. М., Чернишова Т. С. Управління потенціалом малого бізнесу промислового регіону. *Держава та регіони. Серія : економіка та підприємництво*. 2011. № 4. С. 199-205.

Булешна В. А., студентка
Науковий керівник: **Булат Г. В.**,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницького університету управління та права імені Л. Юзькова

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ) на підприємствах України є актуальним питанням. Вигода від впровадження МСФЗ для нашої держави зумовлена, перш за все, в залученні іноземного капіталу з метою поліпшення взаємовідносин з іноземними інвесторами, що сприятиме збільшенню кількості спільних проектів, зростанню ринкової капіталізації, глибшої інтеграції економіки країни у світову господарську систему, забезпеченню більшої прозорості вітчизняних компаній і, як наслідок, поліпшення іміджу українського бізнесу за кордоном.

Що стосується підприємств, то при переході на МСФЗ вони можуть отримати деякі серйозні переваги: зниження витрат підприємств на ведення звітності; прийняття ефективних управлінських рішень в досить жорсткій конкурентній середовищі; надання закордонним інвесторам зрозумілу їм інформації, що полегшує доступ до світових ринків капіталу; підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності; скорочення часу і ресурсів для розробки нових національних правил обліку і звітності

Відмітимо, що Міжнародні стандарти включають такі елементи: міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS); міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS) (далі – МСБО); пояснення до міжнародних стандартів.

На сьогодні Міністерством фінансів вже проведена значна нормотворча і методична робота по зближенню національного законодавства в галузі бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів. Так, відповідно були введені 19 МСФЗ, 25 – МСБО та 20 роз'яснень до них [1].

Незважаючи на весь шлях по впровадженню Міжнародних стандартів, не варто очікувати, що українські організації, за винятком суспільно значущих, найближчим часом стануть масово переходити на ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності відповідно до МСФЗ.

Головна відмінність Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (далі - П(С)БО) і МСФЗ полягає в деталізації відображеної інформації. Наприклад, в П(С)БО відсутні положення про звітність щодо сегментів діяльності, а також інформація про суми невикористаних кредитних коштів. МСФЗ містять також більш детальні вимоги до розкриття інформації про облікову політику. У той же час, МСФЗ не є «Керівництвом до дії» і не містять детальних інструкцій по ведення бухгалтерського обліку, а являють собою набір принципів і правил обліку, а основним правилом визнається - відображення об'єктивної інформації про фінансовий стан суб'єкта господарської діяльності. При цьому вибір методу обліку залишають на розсуд підприємства. Таким чином, ряд проблем, пов'язаних з впровадженням МСФЗ в Україні можна узагальнити наступним чином (рис.1).

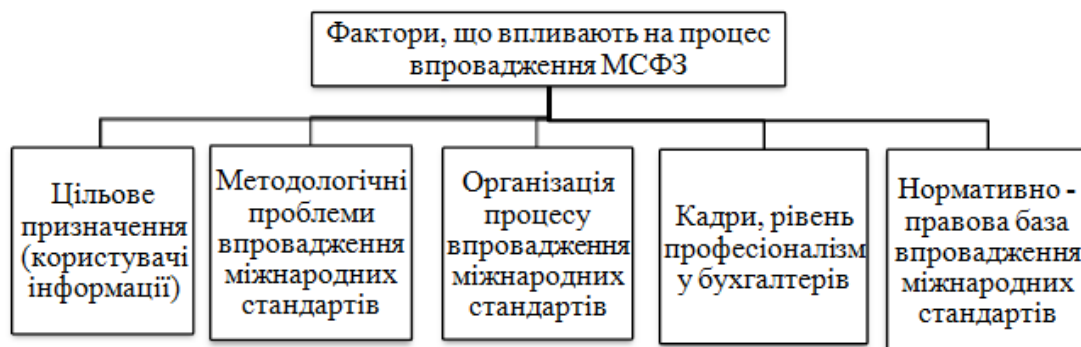


Рис.1. Фактори, що впливають на процес впровадження МСФЗ*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2].

Міжнародні стандарти, на відміну від П(С)БО, є дуже гнучкими і надають суб'єктам господарської діяльності відносну економічну свободу, проте разом з цим, наявність значної кількості підходів до формування конкретних показників звітності призводить до неможливості статистично узагальнити показники і встановити загальні тенденції закономірності розвитку. Тому,

виникає протиріччя між необхідністю свободи і контролю. Таке протиріччя є наслідком того, що основними споживачами фінансової інформації в нашій країні не є акціонери і інвестори, а фіскальні та контролюючі органи [2].

Для вирішення проблем з впровадження МСФЗ можна запропонувати деякі рекомендації для їх вирішення: здійснення широкомасштабної програми підвищення кваліфікації та сертифікації бухгалтерів-практиків і аудиторів, також оновлення навчальних програм вищих навчальних закладів з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту; встановлення вимог до Міністерства фінансів і податкових органів щодо надання належної допомоги суб'єктам, які застосовують МСФЗ; поширення позитивного досвіду прикладного застосування МСФЗ іноземними організаціями.

Таким чином, вивчаючи проблему впровадження МСФЗ в Україні, було відзначено, що існує дві взаємопов'язані проблеми: 1) впровадження стандартів на загальнодержавному рівні (макрорівень); 2) впровадження стандартів на рівні окремого підприємства (мікрорівень) [3, с. 33]. Поетапне впровадження з одного боку має досить позитивне значення - дозволяє приймати зважені рішення, з іншого боку - розтягнутий у часі процес ускладнює можливість визначення його ефективності і результативності. Однак, на сьогоднішній день, основною невирішеною проблемою залишається відсутність збалансованого підходу до порядку, комплектності та формам складання звітності.

Література

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>.
2. Лютова А. М., Гончаренко О. О. Адаптація фінансової звітності підприємств України до міжнародних стандартів. URL: <http://lib.psunbrb.by/bitstream/112/8531/1/2.pdf>.
3. Касич А. О., Яковенко Я.О. Проблеми впровадження МСФЗ в Україні та шляхи їх вирішення. *Облік і фінанси*. 2018. № 1 (59). С. 29-38.

Вовк В. В., студентка
Науковий керівник: **Маліновська О. Я.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного адміністрування
та управління бізнесом,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Фінансова діяльність становить основу всієї господарської діяльності підприємства. Її реалізація потребує визначення джерел надходження та використання фінансових потоків, методів фінансування відповідних цілей, що забезпечувало б потреби підприємства та сприяло б його ефективному функціонуванню. Створення раціональної моделі процесу надходження фінансових ресурсів потрібне для подальшого покриття витрат та забезпечення запланованого рівня доходу. При цьому важливим аспектом виступає використання оптимального обсягу фінансових ресурсів з найменшими втратами, адже більше їх залучення не забезпечить автоматично максимальних результатів.

Для підприємців та організацій актуальним є становлення та подальше розширення власних позицій на ринку товарів та послуг. Тому постає проблема оцінки ефективності залучення та використання фінансових ресурсів на підприємстві. Вона необхідна як на стадії отримання, так і на стадії використання, особливо в сучасних умовах розвитку господарських відносин. Вирішення даного питання потребує проведення аналізу та відбір показників ефективності управління фінансовими ресурсами, а також удосконалення системи критеріїв для оцінки такої ефективності. Критерії повинні бути інтегральною ознакою, яка показує найважливіші результати впливу ухваленого рішення на роботу підприємства.

До факторів, які впливають на ступінь використання фінансових ресурсів

належать:

- ступінь монополії на ринку;
- розвиток зовнішньоекономічних зв'язків;
- платоспроможність споживачів, ступінь розвитку виробництва;
- система податкових зобов'язань;
- обсяг реалізації продукції;
- обсяг самих фінансових ресурсів та їх структура;
- дохід тощо.

Для оцінки можливості утворення фінансових ресурсів на підприємстві та їх застосування в процесі діяльності доцільно аналізувати такі показники як:

- коефіцієнт зміни вартості сукупних, власних та позикових фінансових ресурсів;
- рівень рентабельності сукупних та позикових фінансових ресурсів, власного капіталу;
- кількість оборотів сукупних фінансових ресурсів, власного капіталу та позикових коштів [1, с. 218].

Кінцевим етапом оцінки ефективності використання фінансових ресурсів є підсумування отриманої в результаті проведеного аналізу інформації для подальшого формування та ухвалення рішень в сфері удосконалення існуючих методів управління на підприємстві.

Такі рішення стосуються наступного: формування стратегії фінансового розвитку підприємства, формування тактичних та стратегічних планів; обрання найоптимальнішої альтернативи застосування фінансових ресурсів тощо [2, с. 130].

Часто через неефективність системи управління виникають різноманітні кризові явища, а в деяких випадках помилкові дії керівників призводять до банкрутства. Система контролю за управлінням фінансовими ресурсами дозволяє передбачити можливі негативні наслідки та уникнути їх. Дана система

застосовується на підприємстві для отримання необхідної інформації, на основі якої й приймаються раціональні рішення щодо управління фінансовими ресурсами. Тому, якщо на підприємстві вже сформована система оцінки, потрібно її підтримувати та розвивати [3, с. 8].

Отже, основними завданнями оцінки ефективності управління фінансовою діяльністю підприємства є визначення рівня ліквідності, підтримка платоспроможності на довгострокову перспективу, забезпечення платоспроможності підприємства та ін. При цьому, оцінка повинна враховувати законність управління, а саме: доцільність ухвалених рішень, ефективність даних рішень як кінцевий результат підвищення рентабельності підприємства.

Література

1. Гвоздей Н. І., Бондарук І. С., Вінницька О. А. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 1. С. 216-221.
2. Вареник В., Хорошилов С. Формування методики оцінки фінансових ресурсів підприємства за сучасних умов функціонування. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 1. С. 129-134.
3. Вареник В., Шпуряка О. Фінансовий контролінг на підприємстві: інструменти та оцінка результативності. *Нобелівський вісник*. 2019. № 1. С. 6-12.

Воловідник К. Т., студентка
Науковий керівник: **Пстухова О. М.,**
д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу,
Національний університет харчових технологій

СУТНІСТЬ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В сучасних ринкових умовах поняття «ефективність діяльності підприємства» є одним із головних елементів в системі функціонування та розвитку підприємств. Високий рівень конкуренції, існування різного роду кризових явищ, наявність політичних та економічних проблем в країні зумовлюють необхідність у підвищенні ефективності функціонування підприємства, що є першочерговим джерелом вирішення даних проблем.

Ефективність, як економічна категорія дозволяє суб'єкту господарювання оцінити його якісні та кількісні результати. Вона відіграє одну з головних ролей в усіх процесах діяльності підприємства, виражаючись у функціонуванні будь-якого господарського підрозділу на всіх його рівнях (від виробництва до споживання). Однак поняття «ефективності» можна використовувати для досягнення успіху в операційній діяльності підприємства, лише за умови чіткого розуміння його сутності. Такий ряд вітчизняних та закордонних науковців як П. Друкер, А. М. Матлін, Д. Скотт Сінк, С. Ейлон, Б. Голд, В. Г. Андрійчук, Т. В. Гринько, О. М. Савицька, Т. Е. Петровська, О. М. Калієва, І. А. Маркіна, Д. В. Пасека, та інші, розглядали різні підходи щодо визначення економічної суті ефективності діяльності підприємств.

Аналіз ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства може бути проведений за допомогою системи показників. Для цього використовується традиційний підхід, який передбачає використання показників, які оцінюють ефективність використання окремих видів ресурсів, та узагальнюючих показників, які характеризують ефективність діяльності підприємства в цілому (табл. 1).

Система показників оцінки ефективності функціонування суб'єкта
господарювання за традиційним підходом*

Група показників ефективності	Показники
Узагальнюючі показники	Рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю реалізованої продукції, прибуток на одиницю загальних витрат
Використання живої праці	Трудомісткість одиниці продукції, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці
Використання основних виробничих засобів	Фондовіддача, фондомісткість продукції, рентабельність основних засобів, фондоозброєність, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення і вибуття основних виробничих засобів.
Використання матеріальних ресурсів	Матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, витрати палива і енергії на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини
Використання фінансових коштів	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій, коефіцієнт загальної ліквідності, швидкої ліквідності, платоспроможності, коефіцієнт автономії (незалежності).
Показники якості продукції	Економічний ефект від поліпшення якості продукції; частка продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам тощо.
Показники рентабельності	Рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність акціонерного капіталу, рентабельність продукції, рентабельність продажу продукції, тощо.

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1, с. 97-101].

Окрім даної методики оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання, варто розглянути інші моделі такого типу. Найбільш поширеною в аналізі ключових коефіцієнтів ефективності вважається модель Дюпон (DuPont), яка є однією з перших моделей аналізу прибутковості підприємства [2, с. 181]. Простий спосіб розрахунку з використанням даних оперативних планів підприємства дозволяє швидко реагувати на зміну прибутку підприємства, що є основною перевагою моделі. Недоліком моделі є те, що показники фінансової звітності не завжди є достатньо надійним джерелом інформації про діяльність підприємства (табл. 2).

Методика аналізу та оцінки ефективності діяльності підприємства DuPont*

Назва	Вигляд моделі	Характеристика моделі
Двохфакторна модель Дюпон	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} * \frac{\text{Виручка}}{\text{Активи}}$	Модель показує взаємозв'язок між рентабельністю діяльності підприємства і двома факторами: рентабельністю продажів і оборотністю активів. У цьому разі, модель дозволяє проаналізувати внесок структури продажів підприємства і рівня інтенсивності використання активів у формуванні рентабельності організації.
Трьохфакторна модель Дюпон	$ROE = \frac{\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} * \frac{\text{Виручка}}{\text{Активи}}}{\text{Власний капітал}}$	Полягає у використанні коефіцієнта рентабельності власного капіталу (Return On Equity) у формулі з трьома видами факторів. Дана модель показує вплив операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.
П'ятифакторна модель Дюпон	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Прибуток до опод.}} * \frac{\text{Прибуток до опод.}}{\text{Прибуток до опод.і}}$	Різниця трьохфакторної та п'ятифакторної моделі полягає у застосуванні коефіцієнта рентабельності продажів для визначення рівня впливу ефективності продажів, результативності інвестиційної діяльності, фінансового ризику та податкової ставки.

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2, с. 181-183].

Таким чином, очевидно, що аналіз ефективності діяльності підприємства не проводиться враховуючи лише один показник, тому завжди для отримання більш об'єктивної інформації використовують декілька показників оцінки ефективності діяльності підприємства, сукупність яких всебічно відображає ефективність усіх видів діяльності підприємства (використання живої праці, основних виробничих засобів, матеріальних ресурсів, фінансових коштів та ін.).

Література

1. Куцик П. О., Герега Г. Ф. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю торговельного підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2014. Вип. 45. С. 96-102.
2. Бондар Н., Воротін В., Гаєвський О. Економіка підприємства : навч. посіб. / за заг. ред. А. В. Калини. Київ : МАУП, 2012. 350 с.

Гаврилюк О. О., студентка
Науковий керівник: **Кадала В. В.,**
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільного та господарського права,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького юридичного інституту МВС України

ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ СЕГМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Економіка країни знаходиться під впливом кризових явищ, які викликані обмеженням діяльності підприємницького сектору в умовах карантину та управлінськими сегментами, котрі витікають з регульованої ринкової економіки. Стає зрозумілим той факт, що більшість підприємств не можуть розраховувати на підтримку країни, що спонукає їх до зміни підходів в управлінні власним бізнесом, особливо в умовах обмеженого обсягу власних фінансових ресурсів. Формування бази як власних, так і позикових фінансових ресурсів пов'язано з тим, що відтворювальні процеси на підприємстві не можуть відбуватися без їх фактичної наявності.

Питання формування фінансових ресурсів підприємств не є новим, проте залишається сучасною проблемою, яка знаходить своє місце в наукових розробках та дослідженнях багатьох авторів. Серед них варто відзначити Т. А. Говорушко, О. А. Гнатенко, А. В. Сілакова та ін. [1], Г. Й. Островську [2], С. В. Нестерову [3], І. С. Лапіна та О. М. Гончаренко [4], І. А. Бігдан, Л. І. Лачкову, В. М. Лачкову, О. В. Жилякову [5] та інші

Формування фінансових ресурсів підприємств знаходиться в складі управлінських важелів, котрі генеровані фінансовим менеджментом підприємства. Як відмічають Т. А. Говорушко, О. А. Гнатенко, А. В. Сілакова та ін. [1, с. 12] фінансовий менеджмент представляє собою «...систему управління фінансовими ресурсами підприємства чи організації і здійснення впливу на них за допомогою методів, важелів і інструментів фінансового

механізму». Процес формування фінансових ресурсів підприємств вважають І. С. Лапіна та О. М. Гончаренко [4, с. 56] відбувається на стадії накопичувальних циклів. Мається на увазі визначення оптимального співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами та встановлення дійсної потреби підприємства у їх обсязі. В свою чергу, Г. Й. Островська [2, с. 98] стверджує, що на стадії формування фінансових ресурсів підприємств особлива увага має бути приділена вивченню факторів впливу, які мають зовнішній та внутрішній вплив. Науковець пропонує до зовнішніх факторів впливу включити: рівень конкуренції на ринках ресурсів; зміну політичного курсу влади та правового поля щодо формування фінансових ресурсів; ступінь розвитку фінансового ринку; стан економіки країни в цілому; рівень інфляції, податкового навантаження на ціновий сегмент тощо.

На думку С. В. Нестерової [3, с. 34], до складу внутрішніх факторів впливу на процес формування фінансових ресурсів підприємств варто обрати: стратегію підприємства, для реалізації якої формуються фінансові ресурси; фінансовий менеджмент, котрий є механізмом управління рухом фінансових ресурсів підприємства; якість організації управління фінансовими ресурсами; принципи організації та ведення бізнесу, якими керуються на підприємстві; рівень досконалості фінансової структури підприємства; загальну оцінку ефективності виробництва та узгодження його з фінансовим планом підприємства тощо.

Ми поділяємо думку І. С. Лапіна та О. М. Гончаренко [4, с. 55] стосовно того, що управління фінансовими ресурсами має бути спрямоване на досягнення таких цілей: виживання підприємства в умовах конкурентної боротьби; уникнення банкрутства і великих фінансових невдач; лідерство в боротьбі з конкурентами; збільшення ринкової вартості підприємства; прийнятних темпів зростання економічного потенціалу підприємства; зростання обсягів виробництва та реалізації; збільшення прибутку тощо

У своїй праці І. А. Бігдан, Л. І. Лачкова, В. М. Лачкова, О. В. Жилиякова [5, с. 49] звертають увагу на те, що формуванню фінансових ресурсів підприємств має бути приділено пильну увагу. Це пов'язано з тим, що саме фінансові ресурси забезпечують безперервність процесу відтворення через фінансування поточних витрат підприємства виконання зобов'язань перед державою, працівниками та іншими господарюючими суб'єктами; стимулювання поліпшення прибутковості та соціальний розвиток підприємства, в цілому, і його працівників, зокрема.

Таким чином, формування фінансових ресурсів підприємства – це складний динамічний процес, орієнтований на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем та забезпечення високоякісного використання. Тому важливо знати, які саме фактори обумовлюють формування складових фінансових ресурсів та впливають на їх збалансованість та ефективність використання.

Література

1. Фінансовий менеджмент : підручник / Т. А. Говорушко, О. А. Гнатенко, А. В. Сілакова та ін.; за заг. ред. Т. А. Говорушко. Львів : «Магнолія 2006», 2014. 344 с.
2. Островська Г. Фінансовий менеджмент : підручник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. 512 с.
3. Нестерова С. В. Фінансовий менеджмент : практикум: навч. посіб. Київ : Кондор, 2018. 267 с.
4. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. С. Лапіна, О. М. Гончаренко та ін.; за заг. ред. І. С. Лапіної. Одеса : Атлант, 2016. 313 с.
5. Фінансовий менеджмент : елект. навч. посіб. / І. А. Бігдан, Л. І. Лачкова, В. М. Лачкова, О. В. Жилиякова. Харків : ХДУХТ, 2017. 197 с.

Гнатів Х. В., студентка
Науковий керівник: **Малюта Л. Я.,**
д.е.н., доцент, професор кафедри управління
інноваційною діяльністю та сферою послуг,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

РЕКЛАМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВЕ СТАНОВИЩЕ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Реклама займає особливе місце в забезпеченні ефективної діяльності та просуванні продукції чи послуг будь якого підприємства, у формуванні його бренду та ділової репутації на ринку. Це настільки багатоаспектний вид, що його нерідко виділяють в самостійний напрям. Однак, як свідчить світова практика, реклама набуває максимальної ефективності лише в комплексі маркетингу, вона є невід’ємною частиною маркетингових комунікацій.

Проведені дослідження даної проблематики вказують на те, що реклама – складне та динамічне явище, яке багато століть є постійним супутником людини. Характер реклами, її зміст і форми постійно змінювались під впливом науково-технічного прогресу, а також зі зміною соціально-економічних формацій та відповідно до вимог людей у конкретний історичний момент часу [1].

На посилення ролі і значення реклами впливає те, що вона забезпечує інформаційний вплив на ринкове середовище, встановлює з ним опосередкований зв’язок, створює реальний попит на товар, є дієвим інструментом проникнення на нові ринки, а також впливає на фінансове становище підприємства. Окрім цього, весь набір засобів маркетингу та маркетингових комунікацій тісно пов’язаний з рекламою та залежить від її ефективності на сучасному підприємстві.

Наприклад підприємство, завдячуючи рекламі, стимулюванню збуту та пропаганді стає відомим багатьом покупцям. Завданням реклами є створити

обізнаність про товар і сформувати переваги до торгової марки. Будь-яке підприємство повинно на основі даних стратегічного аналізу проводити стратегічне планування дій, необхідних для розробки рекламної кампанії. В рамках даного процесу визначаються її цілі та завдання, а також час, коли будуть проводитись рекламні заходи. Також слід визначитися з їх раціональною та емоційною спрямованістю, сформувати її бюджет. Далі, після того, як був проведений ситуаційний аналіз, настає етап пошуку можливих варіантів дій, спрямованих на збільшення обсягу продажів продукції (товару) чи надання послуг. При цьому використовують численні методи обчислення рекламного бюджету. Ті чи інші з них рекламодавці використовують в залежності від власних цілей та завдань.

При плануванні бюджету компанії витрати на рекламу часто просто лякають. Іноді бюджети відділу маркетингу скорочуються, бо керівництво вважає, що у ньому гроші просто сплячуть. Отже, виникає запитання, як зробити так, щоб споживачі не скаржилися на те, що реклама їм набридла, і при цьому збільшити попит на продукт? Реклама повинна бути цікавою, креативною і «зустрічати» споживача всюди, адже відомо, що для того, щоб людина зробила покупку, вона повинна побачити рекламу 18 разів. З боку компанії це потребує значних витрат, але вони того варті [2, с. 29].

Слід зазначити, що для забезпечення успіху рекламних кампаній необхідне розуміння того, як працює маркетинг і яку роль відіграє в маркетинговій стратегії й тактиці реклама. Передусім успіх маркетингу залежить від того, чи здатне підприємство та його бізнесова діяльність створити конкурентні переваги на ринку, а це і є ключовим завданням реклами.

На сьогоднішній день, найкращий спосіб рекламування власного підприємства чи товару є реклама в інтернеті. Заробіток через різноманітні соціальні мережі є основним джерелом доходу. Тому, інтернет-маркетинг та рекламні ролики – це популярні стратегії, що застосовуються для глобальної

реклами. Звичайна реклама вже не працює, люди від неї втомилися. Цей факт треба прийняти як істину. Варто залучати веб-сайти тому, що це хороший спосіб заохотити людей до тієї чи іншої події, акції, заходу. Наприклад, соціальні медіа такі, як Twitter, Facebook або Instagram, дозволяють компанії зв'язуватися зі споживачами у всьому світі [3].

Способів рекламування є безліч, головне правильно їх використовувати та аналізувати відповідно до цільової аудиторії та контенту. На даний момент, підприємці застосовують досить примітивні способи реклами, такі як: реклама на банерах при дорогах, реклама на фасадах будівлі, реклама в газеті, реклама на телебаченні. Звичайно, такі способи рекламування, також мають право на існування, але проведемо паралель. Сьогоднішня молодь та люди віком до 45 років, здебільшого вже не купують газети, не дивляться телебачення, і дуже часто не помічають рекламу, яка розміщена вище їх голови. Вони часто проводять свій вільний від роботи час в Інтернеті. Отже, на сьогоднішній день, як свідчить статистика, одним із найефективніших та розповсюджених методів рекламування продукції чи послуг на ринку є інтернет-реклама із використанням соціальних мереж.

Література

1. Все, що потрібно знати про інтернет-рекламу. URL: <https://medium.com/@gen.tech/https-medium-com-gen-tech-internet-ad-2f2896f2fe3>
2. Гузь В.О., Корж М.В. Вплив реклами на поведінку споживача. *Реклама: інтеграція теорії та практики* : матеріали XI Міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 23 лист. 2017 р. Київ, 2017. С. 29-31.
3. Що таке ремаркетинг, як його налаштувати. URL: <https://luxsite.ua/ua/remarketing>.

Головін О. В., студент
Науковий керівник: **Колобердянко І. І.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів і економіки міжнародного туризму,
Запорізький національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Управління фінансовою діяльністю підприємства є одним з ключових елементів всієї системи управління сучасним підприємством. Фінанси підприємств як невід’ємна частина фінансової системи діють у сфері суспільного виробництва, де національний дохід створюється як основне джерело фінансових ресурсів. Проблеми управління фінансовою діяльністю підприємства розглянуті у працях вітчизняних вчених: Г. Заболотного, Л. Пронько, О. Самборської, І. Фурман, І. Салькової, А. Римар та ін. Сутність понять «фінансова діяльність підприємства» та «управління фінансовою діяльністю підприємства» трактували у своїх роботах такі вчені, як: В. Прохорова, В. Чобіток, І. Зайцева, О. Терещенко, Г. Крамаренко, О. Чорна та багато інших, але питання управління фінансовою діяльністю підприємства досить є відкритим.

Об’єктом фінансових відносин на підприємстві є вартість виробленої продукції, виконаних робіт, послуг, отриманих за рахунок доходів, а також у процесі розподілу, коштів споживання, відшкодування витрат і прибутку, що є передумовою забезпечення безперервності виробництва також всі грошові надходження та накопичення, тобто фінансові ресурси підприємства.

Ефективність будь-якої ділової активності залежить від раціонального використання фінансових ресурсів, накопичених за допомогою конкретної фінансової стратегії. Під час розробки фінансової стратегії компанії вчені та практикуючі фахівці рекомендують враховувати такі стратегічні цілі: максимізація прибутку підприємства; оптимізація структури капіталу; досягнення прозорості фінансово-економічного стану підприємства;

забезпечення інвестиційної привабливості підприємства; створення ефективного фінансового механізму; використання ринкових методів залучення додаткових фінансових ресурсів [1, с. 890].

Управління фінансовою діяльністю підприємства реалізує свою головну мету і основні завдання шляхом виконання певних функцій. Основні функції управління фінансовою діяльністю підприємства такі: розроблення фінансової стратегії підприємства (при формуванні системи функцій формується система цілей і завдань фінансової діяльності на довгостроковий період); створення організаційних структур, що забезпечують прийняття та реалізацію всіх аспектів фінансової діяльності підприємства (необхідно забезпечити постійну адаптацію цих організаційних структур до мінливих умов функціонування підприємства та напрямів фінансової діяльності); формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень; аналіз різних аспектів фінансової діяльності підприємства; планування фінансової діяльності компанії в основних напрямках; розробка ефективної системи стимулювання реалізації прийнятих управлінських рішень у сфері фінансової діяльності; впровадження ефективного контролю за виконанням управлінських рішень, прийнятих у сфері фінансової діяльності.

Серед основних завдань, на які спрямована фінансова діяльність підприємства, виокремлюють такі: фінансове забезпечення поточної виробничої, економічної та інвестиційної діяльності; пошук резервів для збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування промислового та соціального розвитку, збільшення власного капіталу; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів [2, с. 32].

Отже, управління фінансовою діяльністю є однією з головних функцій апарату управління підприємства і відіграє ключову роль у ринковій економіці.

Внаслідок постійної нестабільності умов фінансування підприємств та управління оборотним капіталом необхідно розробити стратегію управління фінансовою стабільністю з урахуванням зазначених вище ризиків. Перш за все, потрібно: виявляти та ліквідувати втрати та збитки, їх причини та реорганізувати організаційну структуру таким чином, щоб підприємство могло отримати максимальний прибуток; встановити суворий внутрішній контроль і провести глибокий перегляд діяльності, інвентаризацію статей балансу, дебіторську заборгованість; запровадити автоматизовану інформаційну систему, яка б могла надавати керівним органам підприємства необхідну інформацію про зовнішні та внутрішні умови, інформацію про реальну економічну ситуацію на підприємстві; об'єктивно оцінити недоліки в керівництві, практичній діяльності та кваліфікації управлінського персоналу; удосконалити методи управління підприємством на основі правильного підбору керівників, підвищити їх рівень загальної та спеціальної освіти, а також застосовувати колективні форми управління підприємством; постійно дотримуватися розрахунково-платіжної дисципліни при розрахунку як з постачальниками, так і з покупцями продукції. Комплексне впровадження цих заходів має сприяти покращенню фінансового становища будь-якого підприємства.

Література

1. Салькова І. Ю., Римар А. Ю. Основи забезпечення фінансової безпеки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/180.pdf>.
2. Прохорова В.В. Потенціал підприємства: формування, управління та розвиток. Харків : НТМТ, 2013. 34 с.

Гудзь Т. П.,
*д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів та банківської справи,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»*

ФІНАНСИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА СПОСОБИ РЕАГУВАННЯ

Пандемія коронавірусу стала глобальним викликом для всього людства. Услід за швидким поширенням епідемії в різних країнах і введенням жорстких карантинних обмежень, світ увійшов у нову глобальну кризу. Під впливом поширення пандемії в Україні: відбулося падіння валового внутрішнього продукту починаючи з другого кварталу 2020 р.; прискорилося скорочення обсягів промислового виробництва, чергова хвиля якого розпочалася ще в грудні 2019 р.; серед видів економічної діяльності прибутковим залишилося тільки будівництво; кожне третє підприємство стало збитковим настільки, що перше півріччя 2020 р. завершилося для реального сектора економіки зі збитками у сумі 89785,1 млн. грн. проти 145630,3 млн. грн. чистого прибутку за аналогічний період минулого року [1].

За умов дефіциту власних оборотних коштів, який впродовж січня-червня 2020 р. збільшився на 255 млрд. грн., залишаються два основних джерела поповнення фінансових ресурсів – акціонерний капітал та зобов'язання [1].

Втім, аналіз ринку цінних паперів за час просування пандемії до вересня місяця 2020 р. показує скорочення випусків акцій порівняно з аналогічним періодом 2019 р. на 20,5 млрд. грн. В той же час, обсяги емісії облігацій підприємств розширилися. Так, впродовж січня-вересня 2020 р. зареєстровано 67 випусків облігацій підприємств на суму 28,86 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2019 р. обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств збільшився на 21,17 млрд. грн. [2]. Як наслідок і без того високий рівень фінансової залежності підприємств до пандемії (68%) у поточному році підвищився, досягнувши 72% станом на 30.06.2020 р. [1].

Вочевидь незадоволений попит на фінансові ресурси використовує

боргові фінансові інструменти через посилення вимог банків до кредитування суб'єктів господарської діяльності. Адже вперше за останні п'ятнадцять років спостерігається зменшення обсягів банківського кредитування впродовж 2019 р. до вересня 2020 р. на 13,6%. Ситуація зрозуміла: прийнятий банками кредитний ризик не дозволяє їм виявляти особливу лояльність до потенційних позичальників заради підтримки фінансової стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників. Адже обсяг непрацюючих активів банків у кредитному портфелі корпоративного сектору стабільно перевищує 50% [3].

Складність ситуації сьогодні полягає у тому, що Україна вже перебуває на стадії прискореного економічного спаду без чітких орієнтирів того, коли пандемія своїми новими викликами не турбуватиме людську спільноту. Тому, слід готуватися до тривалої рецесії в економіці. За таких умов на перший план в стратегії виходить мета виживання, але варто оцінити можливості для якісного перетворення в період кризи через проведення реструктуризації.

За сучасних умов поглиблення фінансової кризи внаслідок поширення пандемії серед радикальних інструментів реструктуризації особливого значення набуває реінжиніринг процесів, тобто фундаментальне переосмислення та радикальне перепроєктування ділових процесів, щоб різко підвищити вирішальні показники діяльності компанії, такі як вартість, якість, обслуговування, темпи. Прогресивним напрямом реінжинірингу є діджиталізація процесів та розвиток власної логістики. Втім, українські підприємства працюють на основному капіталі, ступінь зносу якого за окремими видами економічної діяльності сягає за 75%, як наприклад, у переробній промисловості, яка по своїй суті має бути плацдармом для інноваційних перетворень. Впровадження інновацій забезпечується на 90% власними коштами промислових підприємств, однак їх фінансові ресурси обмежені, з одного боку, зовнішніми викликами, з іншого – внутрішньою політикою вищого менеджменту [1]. Тому на сьогодні, порятунком може бути тільки ефективне антикризове фінансове управління, яке ставить на перше місце інтереси підприємства. У цьому напрямі необхідною є підтримка

власниками своїх підприємств через поповнення акціонерного капіталу або додаткового капіталу та реінвестування доходів. Важливими формами державної підтримки українських підприємств за сучасних кризових умов є:

- застосування інструментарію фіскальної диференціації, для підприємств, які інвестують в інновації, та банків, здатних їх кредитувати;
- активізація участі держави у розвитку ринкової ніші для української продукції на внутрішньому ринку шляхом підвищення платоспроможного попиту, зокрема, через спрямування держзамовлень у галузі споживання;
- розширення системи приватно-державного партнерства такими інструментами відновлення фінансової рівноваги українських підприємств як підтримка ліквідності в процесі фінансування інноваційних перетворень через механізм викупу державою частини емісії корпоративних облігацій або корпоративних прав;
- забезпечення розвитку програм надання гарантій державою при залученні кредитних ресурсів для фінансування техніко-технологічного оновлення виробничої бази українських підприємств.

Тож, українські підприємства зустріли сучасну економічну кризу у кризовому фінансовому стані. Тому наразі необхідними є цілеспрямовані та скоординовані дії держави, підприємств та їх власників у напрямі використання фінансових ресурсів для збереження, трансформації та відновлення виробничого потенціалу українських підприємств.

Література

1. Державна служба статистики України. Економічна статистика. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.11.2020).
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 26.11.2020).
3. Національний банк України. Статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 26.11.2020).

Гузар Б. С.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів , банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва*

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

Економічне середовище, в якому сьогодні функціонують підприємства України, характеризується значним посиленням динамічності та невизначеності. Успіх кожного підприємства за таких умов, в першу чергу, залежить від його фінансового потенціалу, який обумовлює здатність гнучко адаптуватися до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищах його діяльності та визначається ефективністю системи управління процесами його формування і розвитку.

За цих умов необхідне сучасне, адекватне ринковій економіці управління фінансовою діяльністю суб'єктів підприємництва. Проте в ринкових умовах необхідно шукати найбільш ефективні шляхи вдосконалення управління фінансовою діяльністю вітчизняних суб'єктів підприємництва.

Теоретичним і практичним аспектам формування і використання фінансового потенціалу підприємств присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Андрійчука В. Г., Бланка І. А., Вишневської О. М., Гайдуцького П. І., Гавриша В.І., Гудзинського О. Д., Іртищевой І. О., Ключник А. В., Краснокутської Н. С., Кіщака І. Т., Маліка М. Й., Яценка В. М.

З урахуванням потреби зміцнення фінансових позицій і взаємозв'язків у формуванні та використанні фінансового потенціалу підприємств існує потреба щодо подальших наукових досліджень у напрямі вдосконалення управління фінансовим потенціалом підприємств.

Слід відмітити широке коло різновидів економічного механізму. Така диференціація пов'язана зі специфікою об'єкта управління і колом завдань, на вирішення яких спрямований управлінський вплив [1, с. 115].

Особливості економічного механізму управління фінансовим потенціалом обумовлені його функціональною специфікою та впливом на

характер процесів формування і використання фінансових ресурсів.

Ефективність управління фінансовим потенціалом залежить від самої його структури та ознак, які характеризують його сутність.

Необхідно виділити такі основні ознаки:

1. За цільовим спрямуванням (потенціал стійкості; потенціал забезпечення; потенціал розвитку).
2. За ресурсними можливостями (потенціал необоротних активів; потенціал фінансових ресурсів; потенціал кредитних можливостей; потенціал виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг).
3. За факторами (підсистема забезпечення; підсистема наукового обґрунтування; підсистема фінансового управління; функціональна підсистема; зовнішнє фінансове середовище).
4. За джерелами (виручка; інвестиції; заощадження; власні кошти).

Розробка методів та інструментів управління фінансовим потенціалом має на меті ліквідацію причин та чинників інерційного підходу до ухвалення управлінських фінансових рішень та здійснення оперативного переходу до сучасних методів.

У динамічних ринкових умовах важливе значення набуває фінансове планування та прогнозування. Їх розробка та практичне впровадження виступає важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості й фінансової адаптивності [2, с. 48].

Сучасні технології управління фінансовою діяльністю передбачають необхідність опрацювання системи моніторингу та контролю за процесами формування й використання фінансового потенціалу.

Важливим етапом побудови економічного механізму управління фінансовим потенціалом є розробка системи внутрішніх часових і ресурсних нормативів, процедур та регламентів з прийняття, реалізації та коригування управлінських рішень.

На завершальному етапі формується система забезпечення управління фінансовим потенціалом. Вона включає наступні елементи [3, с. 145]:

1. Організаційне забезпечення. 2. Інформаційне забезпечення. 3. Ресурсне забезпечення. 4. Аналітичне забезпечення. 5. Система планування і прогнозування. 6. Моніторинг та контроль фінансових операцій та процесів.

Раціональне поєднання сукупності методів, ресурсів, принципів, інструментів, регламентів, нормативів і процесів формує технології управління фінансовим потенціалом підприємств.

Застосування ефективних технологій управління дозволяє за допомогою використання засобів і методів забезпечити генерування чистих грошових потоків, за рахунок яких формуються власні фінансові ресурси; покращити умови їх залучення у господарський оборот із зовнішніх джерел; здійснити акумулювання й ефективний розподіл фінансових ресурсів за окремими видами діяльності і напрямками їх використання [4, с. 128].

Отже, управління фінансовим потенціалом підприємств багато в чому залежить від правильності сформованої стратегії управління фінансовим потенціалом. Формування та реалізація стратегії управління фінансовим потенціалом, спрямованої на підтримку конкурентоспроможного фінансового потенціалу підприємств, ґрунтується на використанні механізмів та інструментів фінансового менеджменту.

Література

1. Левченко Н. М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 2. С. 114-117.
2. Мірошніченко В.О. Удосконалення управління фінансовим потенціалом аграрних підприємств. *Економіка і фінанси*. 2018. № 3. С. 42-50.
3. Комарецька П. В. Фінансовий потенціал: його складові, фактори впливу та умови розвитку. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна «Еволюція наукових знань і сучасні проблеми економічної теорії»*. 2015. № 663. С.144-148.
4. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 123-132.

Гузенко О. П.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри цивільного та господарського права,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького юридичного інституту МВС України*

ЗМІСТОВНІСТЬ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження проблем фінансової діяльності вітчизняних підприємств взагалі та питань фінансового планування зокрема залишається актуальним і сучасним напрямком вивчення як науковій, так практичній сфері бізнесу. Перед вітчизняними підприємствами постає питання вирішення тих проблем, котрі існують в системі управління спираючись на власні резерви. Ми вважаємо на першому етапі доцільно звернутися до питань дослідження проблем фінансового планування. Аргументація зазначеної позиції лежить в площині призначення фінансового планування підприємств, а саме: у визначенні сукупної потреби підприємства в такій кількості фінансових ресурсів, щоб забезпечувалося фінансування розширення виробництва, виконання фінансово-кредитних зобов'язань перед бюджетом, банками тощо, розв'язання соціальних завдань і матеріального стимулювання.

Серед науковців, які займалися проблемами фінансового планування підприємств варто відмітити таких як О. Г. Біла [1], Г. О. Крамаренко [2], О. О. Орлов [3], Л. А. Швайка [4], О. В. Шимко, В. С. Рижиков, С. М. Грибкова, О. І. Шимко, А. Л. Щолокова [5] та інші. У своїх наукових розробках науковці відмічають рольове значення фінансового планування в діяльності підприємств та звертають увагу на доцільність поглиблення досліджень в сфері вивчення його проблем.

У своїх дослідженнях О. Г. Біла [1], Л. А. Швайка [4] та О. В. Шимко, В. С. Рижиков, С. М. Грибкова, О. І. Шимко, А. Л. Щолокова [5], розглядаючи проблеми фінансового планування, схиляються до думки вивчення ситуації в межах річного звітного періоду. До їх складу науковці включають проблеми, котрі узагальнені за ознакою «групування за ступенем важливості», а саме:

нереальність фінансових планів (відсутня достатня обґрунтованість фінансового покриття запланованих заходів розвитку); оперативність складання планів (несвоєчасне оновлення інформаційного фінансового потоку для системи прийняття управлінських рішень); прозорість планів для керівництва (надання недостовірних або частково неповних даних вищому менеджменту підприємства щодо реальної ситуації забезпечення витрат власним фінансовим ресурсом); відрив довгострокових фінансових планів підприємства від короткострокових (неузгодженість або часткове порушення взаємозв'язку між стратегічними та тактичними подіями в сфері фінансового планування).

За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що також існує ряд проблем організаційного змісту, які знижують якісний рівень процесу фінансового планування на підприємстві. Г. О. Крамаренко [2] та О. О. Орлов [3] звертають увагу на той факт, що організаційні процеси інколи відзначаються дублюванням функціональних обов'язків виконавців певної управлінської фінансової ланки.

Більшість науковців та практиків вважають, що до складу організаційних проблем процесу фінансового планування на підприємстві варто включити наступні два блоки:

- по-перше, формування негативного відношення до фінансового планування та його результатів: без врахування цілей інших рівнів управління; без врахування координації; залучення до процесу фінансового планування тільки фахівців-плановиків та неефективний моніторинг виконання фінансових планів;

- по-друге, несерйозне відношення вищого менеджменту підприємства до фінансових планів як інструментів управління фінансовою діяльністю: планування фінансових ресурсів без врахування їх доступності; фінансове планування на основі неповних даних; обмежений ступінь деталізації фінансових планів та дублювання професійних обов'язків у виконавців.

Враховуючи вищевикладене, стає зрозумілим, що підприємствам необхідно оновлювати процеси фінансового планування, змінювати підхід до

формування та обробки інформаційного ресурсу, більш активніше залучати інновації, існуючі наукові розробки в сфері фінансового планування. Ми вважаємо, що доречним може бути залучення інструментарію цифрової економіки, який може забезпечити більш якісну обробку фінансової інформації, а як наслідок підвищити результативність самого процесу [6, с.16].

Таким чином, процеси фінансового планування на підприємстві потребують більшої уваги з боку вищого менеджменту. Виникла нагальна потреба перегляду інструментів формування, розробки та адаптації фінансових планів з огляду на обсяги існуючого власного грошового ресурсу.

Література

1. Біла О. Г. Фінансове планування і прогнозування : навч. посіб. Львів : Компакт - ЛВ, 2015. 312 с.
2. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. Київ : Центр навчальної літератури, 2013. 224 с.
3. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства : підручник. Київ : Скарби, 2015. 336 с.
4. Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. 2-ге вид., стереот. Львів : Магнолія 2006, 2017. 268 с.
5. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / О. В. Шимко та ін. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 296 с.
6. Kotkovskyi V., Zaluzhnyi V., Kadala V., Guzenko O., Bohatyrova M., Leskova-Hodlevska J. Digitization as an innovative segment of enterprise financial security management. *VUZF Review*. 2020. № 5 (3). P. 13-19.

Ізотова В. О., студентка
Науковий керівник: **Борблік К. Е.,**
старший викладач кафедри інноватики та управління,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ХМАРНИХ УМОВАХ

В умовах глобалізації та загострення боротьби за лідируючі позиції на ринках збуту, як між підприємствами, так і між країнами, головним чинником підвищення конкурентоспроможності, ефективності діяльності і забезпечення подальшого розвитку є інноваційна діяльність. Незважаючи на це, інноваційна активність українських підприємств була і залишається на низькому рівні, що обумовлено низкою внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких дефіцит фінансових ресурсів. Саме тому проблема фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства є актуальною.

Інноваційний розвиток української економіки стримується переліком таких факторів, як: недостатній ступінь державного регулювання розвитку інноваційної діяльності, практично повна відсутність інноваційної інфраструктури, венчурного фінансового капіталу, правового захисту інтелектуальної власності, слабкі фінансова та банківська системи [1, с. 36].

Низьким рівнем інноваційного розвитку характеризується трансфер технологій: державою фінансуються наукові розробки, внаслідок чого вітчизняні вчені одержують готовий науковий продукт, проте інноваційні підприємства, знаходячись в інформаційному вакуумі, не мають можливості впроваджувати даний продукт у виробництво. Це спричинено відсутністю центрів трансферу технологій при освітніх і наукових установах, які б здійснювали пошук фахівців для виконання досліджень за замовленням підприємств, пошук потенційних покупців винаходу, вирішення питань, пов'язаних з придбанням прав на об'єкти інтелектуальної власності та їх

захисту тощо [2, с. 16].

Отже, особливості фінансування інноваційної діяльності на сучасному етапі сприятимуть істотному рівню ризиків та невизначеності, що може означати неповернення інвестованих в інноваційну діяльність ресурсів; істотному часовому проміжку від авансування фінансових ресурсів до отримання комерційної віддачі; необхідності залучення значного обсягу початкових інвестицій; складності реалізації нематеріальних активів через відсутність механізму захисту прав на інтелектуальну власність тощо.

Джерела фінансування інноваційної діяльності класифікуються на: залучені кошти (добровчинні внески, емісія цінних паперів, бюджетні кредити), власні кошти (доходи майбутніх періодів, резервний фонд, нерозподілений прибуток, амортизаційний фонд, статутний фонд) та запозичені кошти (кредити банків та кредитних спілок, кошти партнерів, ФПГ та інституційних інвесторів, кошти іноземних інвесторів та міжнародних фінансових інститутів, лізинг, кошти технопарків та технополісів, кошти венчурних фондів, кошти інноваційних фондів, кошти замовників, бюджетні кошти). На різних етапах життєвого циклу інновації залучаються різні джерела фінансування [3, с. 106].

Тому, важливе місце у національній інноваційній системі посідає інноваційна інфраструктура – посередник між виробниками та споживачами інновацій шляхом збору, накопичення та надання науково-технічної інформації про різноманітні інноваційні продукти, збору фінансової, технологічної та маркетингової інформації, залучення фінансових ресурсів у досягнення інноваційних стратегій. Запровадження так званого «технологічного коридору» сприятиме максимально ефективному руху від отриманих знань до їх впровадження у виробництво з метою налагодження зв'язків між сферою бізнесу та науковими установами на усіх етапах інноваційного процесу [4, с. 14].

Розширення прямого державного фінансування інноваційних

інвестиційних проектів, які реалізуються вітчизняними підприємствами, суб'єктами малого и середнього бізнесу; для органів державної влади та органів місцевого самоврядування в інноваційних проектах на засадах публічно-приватного партнерства; розробка та реалізація регіональних програм підтримки інноваційного розвитку; поширення інформації про конкретні інноваційні проекти та продукти в державних та муніципальних засоби масової інформації.

Таким чином, фінансові ресурси є ключовим елементом, що забезпечує розвиток інноваційного процесу на всіх стадіях його розвитку. При цьому, в силу нерозвиненості фінансового ринку, поганий інвестиційний клімат, наявності вузького переліку форм фінансування, низьку активність держави та ін. Чинників, вітчизняні підприємства стикаються з гострою нестачею фінансових ресурсів, що відбивається на структурі їх витрат по фінансуванню і ефективності інноваційної діяльності. Для вирішення проблеми фінансування інноваційної діяльності найважливіша роль повинна відводиться на державну підтримку.

Література

1. Бражко О. В. Інноваційна модель економічних перетворень і джерела її фінансового забезпечення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2004. № 4. С. 36-41.
2. Афанасьєв М. В., Тищенко Д. О. Діагностування потенціалу інноваційного підприємства. *Проблеми науки*. 2006. № 7. С. 16-21.
3. Юркевич О. М. Фінансове забезпечення науково-технічної інноваційної діяльності. *Фінанси України*. 2004. № 6. С. 106-102.
4. Юркевич О. М. Удосконалення методів непрямого фінансового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. *Проблеми науки*. 2005. Вип. 7. С. 13-19.

Кагарлицька М. В., студентка
Науковий керівник: Бездітко Ю. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Еволюція теоретичних концепцій управління ризиками відбувається паралельно зі зміною ставлення суспільства до ризику. Починаючи з моменту появи перших спроб людства певним чином захистити себе від ризику (примітивні форми страхування) і закінчуючи надсучасними комплексними системами управління ризиками. Досить часто цей процес плутають із еволюцією поглядів на поняття ризику в житті суспільства, або ризику як економічної категорії в ризикології [1, с. 150].

Очевидно, що ні в Античний, ні в Середньовічний періоди жодних концептуальних праць щодо саме управління ризиками не було. В той час відбувалося усвідомлення ризику в житті людини, формування понятійного апарату та перші спроби його математичної оцінки.

З середини 90-х років XX ст., коли суттєво збільшилась кількість бізнес-ризиків, а особливо фінансових, поступово стало очевидно, що управління ризиками повинно відбуватися комплексно. Появу нової концепції комплексного управління ризиками (Enterprise risk management holistic approach) традиційно пов'язують із розробкою компанією J.P. Morgan комплексної міри ризику VaR (Value-at-Risk). Поштовхом для використання показників VaR слугували кризи, які періодично вражають фінансові фірми, та реакція регулюючих органів на ці кризи. Перші регуляторні міри, що призвели до VaR були прийняті в 1980 році, коли Комісія по цінним паперам і біржам США прив'язала вимоги до капіталу фінансових компаній із втратами які б вони могли понести з 95-ти відсотковим довірчим інтервалом в 30-денний термін, по різних класам цінних паперів. Для розрахунку цих потенційних збитків використовувались історичні дані доходності цінних паперів. По суті такі вимоги змушували фінансові фірми оцінювати значення місячного 95-ти відсоткового VaR та формувати резерви для

покриття потенційних втрат [2, с. 25].

Було очевидно, що світ готовий до використання більш сучасних показників оцінки ризику, і в 1995 році J. P. Morgan відкриває вільний доступ до інформації по дисперсіям та коваріаціям різноманітних цінних паперів та класів активів, які розраховувались компанією понад десять років, для оцінки власних ризиків. На базі даних показників створюється програмне забезпечення для виміру ризику, що дістало назву Risk Metrics, де використовується термін вартісна міра ризику (VaR) для опису отриманих на основі цих даних показника ризику.

Основою концепції розробки нової системи ризик-менеджменту є розуміння кожним співробітником необхідності переходу від фрагментарного реагування на ризик до скомпонованих комплексних дій аналізу ризику, що призводить до зростання вартості підприємства. Зі зростанням технічного і технологічного прогресу відбувається і зростання факторів невизначеності, як у кількісному, так і в якісному відношенні. Відповідно на даному етапі свого розвитку ризик-менеджмент є новою філософією менеджменту, яка спирається на концептуально цілісний підхід до бізнесу [2, с. 28]. В таблиці 1 наведено порівняльну характеристику описаних концепцій управління ризиками.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика основних теоретичних концепцій
управління ризиками підприємств*

Основні характеристики	Назва концепції		
	Інтуїтивна	Фрагментарна	Комплексна (ЕКМ)
	1	3	4
Мета управління	Уникнення ризиків	Захист від негативного впливу ризиків	Використання висхідних можливостей створюваних невизначеністю
Ризики, що підлягають розгляду	Мінімальна кількість ризиків	Обмежена кількість ризиків	Всі ризики підприємства

1	2	3	4
Підхід до управління	Хаотичний (розгляд окремих ризиків)	Дезінтегрований підхід (окремих розгляд ризиків)	Комплексний підхід (портфель ризиків фірми)
Аспекти управління	Фінансові наслідки	Фінансові наслідки	Стратегічні можливості та наслідки, що проходять через всі функції фірми
Процес управління	Орієнтований на захист	Орієнтований на продукт	Орієнтований на процес ідентифікації характеристики ризику
Характер взаємодії	Реактивний	Реактивний	Проактивний
Результат управління	Повне або часткове уникнення ризику	Зниження волатильності прибутку, виручки, грошових потоків або вартості фірми.	Зростання вартості фірми в коротко- і довгостроковій перспективі.

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2, с. 29].

Переваги комплексної концепції управління ризиками, як бачимо, очевидні, насамперед, через її спрямованість на збільшення вартості бізнесу. З появою впевненості у тому, що комплексне управління ризиками підприємств стало об'єктивною необхідністю, починають з'являтися перші стандарти управління ризиками, зокрема, у листопаді 1995 року комітет стандартів Австралії та Нової Зеландії представив стандарт AS/NZS 4360 «Управління ризиком», який поклав початок формуванню національних та міжнародних стандартів управління ризиками.

Література

1. Жихор О. Б. Управління фінансовими ризиками та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. Вип. 2. С. 149-153.
2. Клименко С. М. Особливості управління ризиками розвитку підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2013. № 32. С. 24-29.

Кадала В. В.,

*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри цивільного та господарського права,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького юридичного інституту МВС України*

ОКРЕСЛЕННЯ КЛЮЧОВИХ СЕГМЕНТІВ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження проблем фінансової діяльності вітчизняних підприємств показало, що актуальною проблемою виступає питання покращення показників фінансового стану. Актуалізується проблема тим, що сучасний стан економіки країни відзначається кризовими явищами та уповільнює розвиток підприємницького сектору. Зазначене явище спонукає підприємства залучати новітні методи управління фінансовими ресурсами, що надасть можливість уповільнити відхилення основних критеріїв оцінювання фінансового стану від встановлених нормативів.

Зокрема, науковці пропонують розуміти понятійну категорію «фінансовий стан підприємств» як сукупність виробничо - господарських факторів, які характеризуються системою показників забезпеченості, стану та ефективності використання фінансових ресурсів [1, с. 194]. Разом з тим, у своїх працях О. О. Непочатенко та Н. Ю. Мельничук [2, с. 287], О. Б. Курило, Л. П. Бондаренко, О. Й. Вівчар, О. М. Чубка [3, с. 142], М. Д. Бедринець та Л. П. Довгань [4, с. 112] пропонують розширене тлумачення даної категорії та розкривають її змістовність як «... комплексне поняття, яке визначається сукупністю виробничо-господарських факторів та характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства».

Фінансові менеджери підприємств, які займаються визначенням показників оцінювання фінансового стану мають звертати увагу на якість інформаційного потоку, який покладено в основу їх розрахунку. При цьому повинен відбуватися тісний взаємозв'язок між фінансовими розрахунками та

процесами накопичування даних для формування річних звітів підприємств.

Більшість науковців пропонують наступні напрямки покращення фінансового стану підприємств:

- активне проведення маркетингових досліджень ринків попиту та пропозиції продукції, що випускається;
- постійний аналіз складових собівартості продукції та визначення шляхів її зниження;
- переорієнтації на випуск інноваційної продукції згідно потреб ринку;
- виявлення над нормативних запасів матеріальних цінностей для залучення їх в господарський оборот або реалізацію.

У своїй праці М. Д. Бедринець та Л. П. Довгань [4, с. 137] пропонують наступну змістовність основних напрямків вирішення проблем покращення фінансового стану сучасних підприємств:

- вивчення руху дебіторської заборгованості з метою її зменшення;
- дослідження можливості одержання довгострокових кредитів під адаптовані інновації;
- постійний аналіз складових короткострокової заборгованості і можливості її зменшення;
- аналіз та контроль за своєчасною сплатою першочергових платежів із прибутку з метою недопущення нераціональних виплат;
- контроль за фінансовим станом підприємстві і дотримання виробленої фінансової стратегії.

В свою чергу, О. О. Непочатенко та Н. Ю. Мельничук [2, с. 302] вважають, що покращення фінансового стану вітчизняних підприємств лежить в площині проведення наступних заходів:

- проведення постійного моніторингу зовнішнього і внутрішнього станів підприємства з обов'язковим визначенням впливу факторів, які уповільнюють розвиток його в майбутньому;
- розробку заходів із зниження зовнішньої вразливості підприємства на основі деталізованої оцінки результатів діяльності підприємств конкурентів;

- розробку підготовчих планів при виникненні проблемних ситуацій, здійсненні попередніх заходів для їхнього забезпечення з метою зниження економічного ризику та зниження нормативного значення показників оцінки фінансового стану;

- координацію дій всіх учасників, котрі задіяні у формуванні та виконання критеріїв закладених до фінансового стану, а результатами також контроль за виконанням заходів їх покращення в майбутньому.

Ми вважаємо позитивний вплив на діяльність циклу оцінювання фінансового стану підприємств може забезпечити інструментарій цифрової економіки, котрий може бути адаптований як інноваційний сегмент [5, с. 15].

Таким чином, покращення фінансового стану підприємств можливий за рахунок постійної адаптації тих заходів, що мають науковий та інноваційний зміст.

Література

1. Тарасенко І. О., Любенко Н. М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНУТД, 2015. 360 с.
2. Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2019. 504 с.
3. Фінанси підприємств : підручник / О. Б. Курило, Л. П. Бондаренко, О. Й. Вівчар, О. М. Чубка. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 340 с.
4. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
5. Kotkovskyi V., Zaluzhnyi V., Kadala V., Guzenko O., Bohatyrova M., Leskova-Hodlevska J. Digitization as an innovative segment of enterprise financial security management. *VUZF Review*. 2020. № 5 (3). P. 13-19.

Казюка Н. П.

к.е.н., доцент кафедри туризму,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні вся система суспільно-економічних відносин знаходиться в стані глибокої кризи, вихід з якого більшість фахівців бачить тільки в зміні парадигми, що лежить в основі існування сучасного етапу суспільного розвитку. Тому не дивно, що туристична діяльність в країні також знаходиться в стані глибокої кризи, обумовленої також і світовою пандемією COVID-19, яка спричинила істотне скорочення частки галузі в структурі економіки. Виникає питання, в чому полягає галузева специфіка кризових явищ, які фактори визначають сьогодні негативні тенденції розвитку, а які в майбутньому здатні вивести цю галузь зі стану занепаду.

Одним з основних напрямів створення ефективної системи управління розвитком туристичного підприємства є застосування сучасних інноваційних підходів до управління організацією, які включають в себе результати останніх досліджень в області логістики, реінжинірингу і процесного управління, інформаційних технологій. При цьому застосування реінжинірингу бізнес-процесів як методу управління спрямоване на докорінне реформування діяльності туристичного підприємства на міжнародному ринку туристичних послуг [1, с. 59].

Реінжиніринг по своїй суті передбачає новий спосіб мислення – погляд на інженерний аспект структуризації компанії. Термін «реінжиніринг» - це фундаментальне переосмислення та радикальна перебудова господарських процесів для їх відчутного поліпшення; передбачає відмову від застарілих правил, систем та структур і пропонує нові способи організації діяльності з метою істотної зміни її показників [2, с. 188]. Компанія при цьому розглядається як система, що може бути побудована, спроектована або перепроєктована відповідно до інженерних принципів. По відношенню до туристичних підприємств доцільним є впровадження реінжинірингу, що

ґрунтується на методології «чистого аркуша», оскільки це дозволить по-новому оцінити можливості бізнес-процесів та адаптувати їх до існуючих ринкових умов, сформуванати абсолютно нову ідеологію ведення туристичної діяльності в основу якої покладено креативні параметри функціонування [3].

Аналіз літературних джерел свідчить, що до концепції реінжинірингу бізнес-процесів можуть застосовуватись такі іноземні терміни: Business Process Improvement (удосконалення бізнес-процесів), Business Process Redesign (перебудова бізнес-процесів), Business Process Reengineering (реінжиніринг бізнес-процесів), однак при цьому йдеться саме про трактування цього методу як технології фундаментального переосмислення і радикального перепроєктування бізнес-процесів підприємства з метою досягнення значно кращих ключових показників діяльності підприємства, таких як витрати, якість, рівень обслуговування та оперативність [4, с. 82].

Успіх складних перетворень, які зачіпають всю організацію, буде залежати не тільки від правильно сформульованої задачі змін, але і від процесу їх здійснення. Можна констатувати, що одним із сучасних підходів до управління складними змінами на корпоративному рівні є «організаційний розвиток». У складі «організаційного розвитку» можна виділити організаційний інжиніринг, напрямок, який більшою мірою орієнтований на раціональні (інжинірингові) підходи до організаційної проблематики. Даний підхід знайшов своє відображення у визначенні змісту стратегії і основних етапів проекту реінжинірингу бізнес-процесів в компаніях сфери послуг, який включає наступні п'ять великих етапів: розробка образу майбутньої компанії, створення моделі існуючої компанії, розробка нової моделі компанії, впровадження перепроєктувати процесів, оцінка проекту.

Як і будь-які інші організаційні зміни, реінжиніринг бізнес-процесів вимагає дотримання певного алгоритму проведення даного проекту щодо «виведення» підприємства із поточного стану, проведення змін, «фіксації» нового стану організації. Однак, після того як компанія провела реінжиніринг своїх процесів, вони повинні підтримуватися і поліпшуватися, що вимагає нових цілей і нових зусиль для їх досягнення. Зазвичай ці цілі значно

скромніші, ніж завдання реінжинірингу, і робота, необхідна для їх досягнення, не має значного впливу на ефективність функціонування компанії. Ця діяльність зі зміни компанії локальна і не охоплює весь бізнес. Однак удосконалення бізнес-процесів має тривати, так як це дуже важливо для всієї компанії в довгостроковій перспективі.

Вивчення практики реінжинірингу в зарубіжних компаніях сфери послуг та туристичного бізнесу зокрема, що досягли найкращих результатів у побудові та реорганізації бізнес-процесів, дає змогу виявити потреби у створенні нових методів діагностики та контролю стану існуючих і реконструйованих бізнес-процесів.

Практика світового досвіду проектування бізнес-структур і побудова ефективного бізнесу компанії, становить величезну дослідницьку цінність для теорії і практики туристичних підприємств, які активно впроваджують актуальні методи реструктуризації економічної діяльності. Сучасна українська практика показала, що успішне впровадження реінжинірингових бізнес-процесів в діяльність українських підприємств можливе за умов обґрунтованого використання високотехнологічних і сучасних методик та інструментів, що відповідатимуть поточному стану ринку та потребам економіки в цілому.

Література

1. Ткаченко Т., Гладкий О. Реінжиніринг сервісних бізнес-процесів у міжнародному туropolерейтингу. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 5. С 59-70.
2. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 3. 952 с.
3. Єсіпова К. А. Перспективи впровадження реінжинірингу бізнес-процесів в діяльність туристичних підприємств. *ADVANCED TECHNOLOGIES OF SCIENCE AND EDUCATION : XIV Міжнародна наукова інтернет-конференція*. URL: <http://intkonf.org/esipova-ka-perspektivi-vprovadzheniya-reinzhiniringu-biznes-protsesiv-v-diyalnist-turistichnih-pidpriemstv>.
4. Мельниченко С. В. Управління бізнес-процесами в туризмі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 264 с.

Калинець К. С.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та соціального забезпечення,
Навчально-науковий інститут економіки та соціальних відносин
Університет банківської справи*

СУПЕРЕЧНОСТІ І ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Результатом забезпечення економічної безпеки підприємства є стабільність (надійність) його функціонування, ефективність фінансово-економічної діяльності, особиста безпека персоналу. Діяльність по забезпеченню економічної безпеки підприємства містить чотири основних напрямки: захист матеріальних і фінансових цінностей, захист персоналу, захист інтелектуальної власності (у тому числі комерційної таємниці), захист інформаційного забезпечення комерційної діяльності підприємства в ринкових умовах.

Серед проблем забезпечення економічної безпеки підприємства, які підлягають вирішенню, в першу чергу, виділимо наступні:

- невизначеність щодо переліку складових економічної безпеки підприємства;
- складність формалізованого опису динамічних характеристик діяльності підприємства з метою забезпечення його економічної безпеки у взаємозв'язку з діями дестабілізуючих факторів;
- відсутність переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки, а також їх градації для різних рівнів безпеки;
- відсутність загальновизнаних вітчизняних методик оцінки рівня складових економічної безпеки підприємства, оскільки підходи, що отримали визнання у зарубіжній практиці, не завжди можна застосувати в умовах економіки України;
- відсутність методики комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням усіх її складових.

Проблема забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах економічної нестабільності є надзвичайно складною, оскільки рівні різних складових визначаються за різними шкалами, що ускладнює їх зведення в єдиний комплексний показник. Перелік проблем можна було б продовжувати. Всі вони потребують наукового осмислення з метою визначення чи вдосконалення підходів до їх ефективного вирішення.

Державний комітет статистики України наводить такі статистичні дані: з 100 новостворених підприємств «виживають» лише близько 15. Інші підприємства, в період до п'яти років свого існування ліквідуються [1]. Але в умовах невизначеності економічної ситуації та недосконалої законодавчої бази щодо антикризового управління будь-яке підприємство, навіть велике, може опинитися у стані банкрутства. Насамперед, це пов'язано з тим, що окремо взяте підприємство не є ізольованим від економіки країни. Воно співпрацює з іншими суб'єктами підприємницької діяльності, державою, споживачами, які впливають на стан його діяльності.

Починаючи з 2008 року, частка збиткових підприємств України почала істотно зростати. Це було викликане світовою фінансовою кризою, яка до нині проявляється через економічну, політичну та соціальну нестабільність національної системи господарювання. Так, у 2019 році загальна кількість підприємств, які знаходяться у процедурах банкрутства зросла на 37,96% більше ніж у попередньому році, а частка збиткових підприємств на 6,2% [1]. Упродовж 2020 року вже збанкрутувало 400 установ, 356 з них підпали під повну ліквідацію. Третина, а саме 210 підприємств – саме під час коронавірусного карантину, починаючи з квітня і по серпень включно [2].

За січень-вересень 2019 р. 42,6% вітчизняних підприємств працювали збитково. Питома вага власного капіталу підприємств у структурі пасивів становила 34,6%. Крім того, 88,5% оборотних активів були сформовані за рахунок поточних зобов'язань, що свідчило про їх низьку ліквідність,

неплатоспроможність і значну фінансову залежність від зовнішніх кредиторів і інвесторів [2].

Згідно зі статистикою, в 2019 році співвідношення прибуткових і збиткових підприємств склала 58,6% і 41,4% найбільша кількість прибуткових підприємств в Україні знаходиться в Києві, Полтавській та Дніпропетровській областях. Також успішно ведуть бізнес в Київській, Запорізькій та Харківській областях - 1,46 млрд. грн., 1,49 млрд. грн. і 1,4 млрд. грн. прибутку відповідно [2].

Забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає виконання аналізу потенційних економічних загроз, планування заходів протидії цим загрозам, контролю за виконанням прийнятих заходів, аналізу ефективності системи економічної безпеки.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua>.
2. Банкрутство у цифрах: що страшніше за корона кризу. URL: https://news.24tv.ua/bankrutstvo-tsifrah-shho-strashnishe-ekonomichni-novini-ukrayini_n1417185.

Колодійчук А. В.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу,
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

ІКТ-МОЖЛИВОСТІ ПОСЛАБЛЕННЯ ТА ІКТ-ЗАГРОЗИ ПОГЛИБЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА МІЖНАРОДНИХ ВАЛЮТНИХ РИНКАХ

В умовах активізації міжнародної економічної діяльності та посилення глобалізаційних процесів все більше зростає роль інформаційно-комунікаційних технологій на міжнародному рівні. Не є виключенням в цьому плані і світовий фінансовий ринок, який включає міжнародні валютні ринки, міжнародні грошові ринки та міжнародні ринки капіталів [1, с. 47].

Перелік головних ІКТ-можливостей на міжнародних валютних ринках для пом'якшення фінансово-кредитних загроз безпеки національної економіки можна подати так: законодавче нормування діяльності міжнародних ділінгових центрів (медіакомунікаційні компанії “Thomson Reuters”, “Bloomberg L.P.”, “Yahoo!Finance”, “Google-Finance”, “Dow Jones & Company”) та їх профільних й господарських відносин зі споживачами ринково-фінансової інформації і традиційними засобами масової інформації; ефективне державне регулювання механізму ціноутворення орендних операцій телефонно-комунікаційних каналів і мереж для проведення ділінгових операцій в цілях підвищення їх загальної доступності та росту ринкової активності підприємств різних сфер економічної діяльності; вироблення загальноприйнятого стандарту подачі текстової інформації, зокрема: фореक्स-інформації, фондових, промислових, ресурсних афінажних показників розвитку національної економіки, змін валютних курсів на національних ринках; збільшення можливостей автономної роботи корпоративних користувачів у частині розробки програмних додатків побудови стратегій поведінки підприємств на ринку з розрахунком

прибутковості та окупності здійснюваних ними бізнес-операцій (наприклад, додаток “Quick Editor” [2] у системі “Teletrac Tradestation”, за принципом працює так само, як “VBA” в “Microsoft Excel”); удосконалення системи торгових планів на платформі “Teletrac” в напрямку підвищення функціональних можливостей користувачів та легкості освоєння ними цієї системи, інтерактивності роботи з нею; впровадження локальних чат-ботів в режимі он-лайн для надання миттєвих консультацій з приводу роботи користувачів з комп’ютерної системи опрацювання фінансової інформації на Форексі та інших важливих і популярних фінансових майданчиках; застосування новітніх економетричних технологій вивчення регресійних залежностей [3, с. 141] динаміки мікро-, мезо- та макроекономічних показників в різних країнах і регіонах з валютними арбітражними котуваннями найбільш твердих валют у світовому фінансовому і соціоекономічному просторі; постійне удосконалення мережових конфігурацій, в яких працюють групи дилерів, консультантів та інших фінансових спеціалістів; можливості конверсійних валютних онлайн-операцій інтернет-банкінгу [4] у міжнародних платіжних системах.

Серед ІКТ-загроз, що посилюють фінансово-кредитні загрози національної безпеки на міжнародних валютних ринках, можна виокремити такі: проблема середовищної співставимості фінансово-інформаційних систем, що обслуговують валютний ринок: свого часу “Dow Jones Telerate” перейшла на операційну систему “Microsoft Windows” на рубежі тисячоліть, так як і агентство “Open Bloomberg”, в той же час як системи “Teletrac” й “Tolerate Matrix” залишились на платформі DOS; загрози постійних злиттів і поглинань на ринку інформаційних агентств, що надають фінансову інформацію про кон’юнктуру на валютних ринках; достатньо складна для освоєння і дороговартісна сукупність пакетів програмного забезпечення для виконання процедур технічного аналізу; відсутність можливостей адаптації комп’ютерних продуктів ряду світових ділінгових центрів до особливостей національних фінансових, в тому числі і валютних ринків; відсутність висококваліфікованого

персоналу операторів онлайн-центрів ділінгу; втрата лідируючих позицій провідних інформаційних фінансових агентств, що посилює інформаційні загрози маніпулювання фінансовою інформацією, її дефіциту у разі строку закінчення форвардних, ф'ючерсних, опціонних угод; можливості монополізації інформаційно-фінансового ринку ділінговими агентствами відкривають шлях до корпоративних змов між ними та транснаціональними корпораціями і транснаціональними банківськими конгломератами, що також несе серйозні інформаційні загрози (викривлення інформації, запізнілість, неповнота, неконфіденційність, інсайдерські виливи).

Отже, огляд ІКТ-можливостей послаблення та ІКТ-загроз поглиблення фінансово-економічних загроз національної економічної безпеки на міжнародних валютних ринках показав, що вони бувають або інформаційного, або технічного характеру.

Література

1. Колодійчук А. В., Чобаль Л. Ю., Молнар О. С., Данило С. І. Транснаціональні корпорації в таблицях і схемах: навч. посіб. Львів : Вид-во ННБК «АТБ», 2020. 182 с.
2. Telerate Launches Teletrac Successor: Windows-Based Tradestation. URL: <https://www.waterstechnology.com/data-management/1629657/telerate-launches-teletrac-successor-...-tradestation>.
3. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Важинський Ф. А. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах : навч. посіб.. Львів : Вид-во ННБК «АТБ», 2019. 258 с.
4. Валютний рахунок. Працюйте зі своїми зарубіжними партнерами через валютні рахунки в ПриватБанку. URL: <https://privatbank.ua/business/valyutnyy-schet>.
5. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Індус К. П. Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах: навч. посіб. Львів : Вид-во ННБК «АТБ», 2020. 161 с.

Король А. В., студентка
Науковий керівник: **Латкіна С. А.,**
ст. викладач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Основними структурними елементами національної економіки, що мають одне з ключових значень у забезпеченні економічної та політичної безпеки країни, її економічної незалежності, підвищенні добробуту населення являються підприємства. Разом із тим, слід зазначити, що в сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства потерпають від значних фінансово-економічних проблем, вирішення яких вимагає нагальної розробки нових та вдосконалення вже існуючих форм, методів, інструментів і прийомів управління, спрямованих на підвищення ефективності виробництва. Саме тому, актуальним є питання прийняття обґрунтованих управлінських рішень, які забезпечили б ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства та його стійкий розвиток в умовах невизначеності та ризику [1].

Динамічність та мінливість економічного середовища вимагають удосконалення системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, основними завданнями якої є: забезпечення ефективного формування, розподілу й використання фінансових ресурсів у відповідності до визначених пріоритетів стійкого розвитку підприємства, зростання обсягів виробництва й реалізації, рівня прибутковості, капіталізації; відновлення платоспроможності, фінансової стійкості; максимізації ринкової вартості підприємства [2, с. 15].

Управління фінансово-господарською діяльністю підприємства включає: аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства, структурування функцій і бізнес-процесів, виявлення ключових компетенцій, вибір методу

управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, аналіз ринку послуг за вибраним методом управління, вибір форми організації співпраці із контрагентами з урахуванням стратегічних інтересів і можливостей підприємства [3, с. 149].

В сучасних умовах господарювання побудова ефективної моделі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства неможлива без використання нових методів та інструментів здатних мінімізувати та нівелювати вплив негативних чинників на показники їх розвитку [4, с. 83].

Особливе місце в процесі адаптації підприємств до нестабільності зовнішніх умов займають сучасні технології менеджменту, зокрема, пов'язані з використанням аутсорсингу, інсорсингу, аутстафінгу, бенчмаркінгу. Застосування нових методів управління фінансово-господарською діяльністю підприємства спрямоване на стабілізацію розвитку підприємства, ефективне використання його внутрішнього потенціалу, підвищення гнучкості та здатності підприємства до впровадження інновацій, пошук нових ринкових можливостей та загалом збільшення прибутковості [5, с. 258].

Застосування сучасних методів та інструментів управління фінансово-господарською діяльністю в практиці вітчизняних підприємств дозволить оптимізувати витрати підприємства, раціонально розподіляти наявні ресурси, забезпечити лідерство в конкурентній боротьбі, а також можливості швидкої адаптації підприємства до динамічних умов ринку та його інтеграції з ринками сусідніх країн. Незважаючи на це, використання розглянутих методів пов'язане також із виникненням низки ризиків та загроз. Тому впровадження і реалізації останніх стає можливим лише після ґрунтовної оцінки переваг і ризиків для кожного конкретного підприємства враховуючи специфіку його діяльності, стан розвитку та економічну ситуацію в країні та за її межами [6, с. 22].

Література

1. Аникин Б. А. Аутсорсинг и аутстафтинг: высокие технологии менеджмента. Москва : ИНФРА, 2007. 288 с.
2. Партин Г. О. Система показників оцінювання ефективності впровадження і реалізації аутсорсингових операцій. *Економіка сьогодення: актуальні питання та перспективи*. 2013. № 2. С. 11-22.
3. Хохлова І. В. Аутстафінг (виведення за штат) персоналу: проблематика та перспективи в сучасних економічних умовах України. *Український соціум*. 2013. № 4. С. 140-150.
4. Величко О.П. Логістичний інсорсинг в діяльності агрохолдингових компаній. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 1(59). С. 79-83.
5. Гончарук А.Г. Бенчмаркінг як метод управління ефективністю підприємства. *Труды Одесского политехнического университета*. 2007. Вып. 1(27). С. 253-258.
6. Домбровська Г. П. Аутстафінг – інструмент управління персоналом. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2010. № 62. С. 15-22.

Король А. В., студентка
Науковий керівник: **Тарасюк А. В.**,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва
та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет*

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах нестабільності економічного середовища, зниження платоспроможного попиту на продукцію, підприємства України змушені шукати вихід на зовнішні ринки. В умовах жорсткої конкуренції, щоб знайти свого споживача необхідно ретельно дослідити їх запити. Основним інструментом для цього є планування.

Для виходу на зовнішні ринки суб'єкт господарювання повинен чітко уявляти умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Домогтися стабільного успіху в ринковій економіці суб'єкти господарювання не зможуть, якщо не будуть ефективно і чітко планувати свою діяльність, постійно акумулювати і збирати інформацію як про власні можливості та перспективи, так і про стан цільових ринків і положенні на них конкурентів. Тому розробка тактики і стратегії зовнішньоекономічної діяльності є найважливішим завданням для кожного учасника ринку. Починаючи зовнішньоекономічну діяльність, суб'єкт господарювання припускає можливість її розширення. В процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності доцільно визначити потребу на майбутнє у трудових, матеріальних, фінансових й інтелектуальних ресурсах, тому важливість точного розрахунку фінансової складової плану зростає.

Планування є досить ефективним інструментом управління, який широко застосовується в сучасній економічній практиці, незалежно від сфери діяльності та її масштабів, а також форми власності суб'єктів господарювання [1, с. 256].

Питанням розробки фінансових планів багато уваги приділяли зарубіжні та вітчизняні вчені К. Кіперман, Н. Крилова, І. Ліпсіс, С. Покропивний,

А. Полякова та інші. Водночас, багато аспектів цієї проблеми, з огляду на особливості розвитку сучасної економіки, потребують подальшого вивчення.

Особливої уваги та подальшого дослідження вимагають питання планування зовнішньоекономічної діяльності, і в тому числі удосконалення фінансової складової.

Процес планування зовнішньоекономічної діяльності полягає у вирішенні завдань, пов'язаних з вибором альтернативних дій:

- з розробки стратегічних цілей компанії: загальних і безпосередньо зовнішньоекономічних;
- оцінки його можливостей і ресурсів (виробничих, кадрових, фінансових, управлінських та ін.);
- аналізу тенденцій в області маркетингової діяльності на зарубіжних і внутрішньому ринках;
- визначення стратегії на перспективу і розробка програм [2, с. 102].

З метою підвищення ефективності господарської діяльності суб'єкти господарювання можуть здійснювати експортно-імпортні операції самостійно за допомогою реалізації прямих договорів з іноземними партнерами (відмовившись від послуг посередників – інших підприємств, що надають свої послуги по супроводу зовнішньоекономічної діяльності, це дасть змогу значно підвищити прибутковість та зменшити витрати).

У зовнішньоекономічній діяльності суб'єкт господарювання (імпортер) здійснює діяльність через: договори доручення; договори комісії; договори поставки.

Експортна політика суб'єкту господарювання передбачає розробку стратегії і принципів діяльності на зовнішньому ринку, формування експортного асортименту товару, а також визначення темпів оновлення експортної продукції, цін, рівня якості, гарантій та сервісного обслуговування.

Найважливішою складовою експортної політики є формування та управління експортним асортиментом товару. Основне завдання полягає в тому, щоб експортер своєчасно пропонував певну сукупність товарів, які

відповідають профілю його виробничої діяльності і найбільш повно задовольняють вимогам певних категорій зарубіжних покупців.

Основою розробки програм ефективної зовнішньоекономічної діяльності є оцінка зовнішньоекономічного потенціалу підприємства, що включає:

- виробництво конкурентоспроможної на світовому ринку продукції;
- використання сучасного високотехнологічного обладнання, що забезпечує поєднання високої продуктивності праці і якості роботи;
- наявність висококваліфікованих, фахівців, здатних в комплексі вирішувати всю сукупність питань починаючи з розробки продукції, яка відповідає вимогам світового ринку і закінчуючи її реалізацією за кордоном і післяпродажним обслуговуванням зарубіжних клієнтів;
- залучення мінімальної кількості надійних постачальників, комплектуючих і напівфабрикатів, деталей, які забезпечують гарантовані безперебійні поставки;
- вигідне, з точки зору міжнародного співробітництва, розташування самого суб'єкту господарювання (мінімальні витрати на транспортування, вантажнорозвантажувальні роботи і транзит).

Встановлено, що розробка фінансової складової плану зовнішньоекономічної діяльності дозволяє ретельно розробити усі питання діяльності підприємства, обрати схему реалізації своєї продукції зарубіжним споживачам. Модернізація виробництва сприяє забезпеченню виконання усіх вимог споживачів, підвищуючи рівень конкурентоспроможності товарів, які експортуються, відповідно забезпечуючи високу ефективність зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Література

1. Пугачевська К. Й. Значення планування як чинника господарської діяльності в ринковій економіці. *Науковий вісник ЛНТУ України*. 2017. № 21.1. С. 256-260.
2. Покропивний С. Ф. План: технологія розробки та обґрунтування. Київ : КНЕУ. 2008. 208 с.

Королук С. Р., студентка
Малюта Л. Я.,
д.е.н., доцент, професор кафедри управління
інноваційною діяльністю та сферою послуг
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМАТИКА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Як відомо, фінансова безпека підприємства – це спроможність протидіяти існуючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків, змінити структуру капіталу чи ліквідувати підприємство загалом.

Дослідженням сутності фінансової та економічної безпеки займалися такі вчені, як: О. В. Антонова, О. І. Барановський, М. Д. Білик, І. А. Бланк, М. М. Єрмоленко, Б. М. Андрушків, Т. Г. Васильців, О. М. Ляшенко, Л. Я. Малюта, А. В. Череп, С. М. Шкарлет та інші.

Питання управління фінансовою безпекою підприємств широко розглянуто у наукових працях І. Бланка, де зазначено, що процес аналізу фінансової безпеки являє собою дослідження фінансового стану підприємства і основних фінансових результатів його діяльності для визначення ступеня захисту його фінансових інтересів від загроз та виявлення резервів його збільшення [1, с. 121].

До основних індикаторів фінансової безпеки підприємств можна віднести такі якісні та кількісні показники: величина портфеля замовлень; фактичний та необхідний обсяг інвестицій; рівень інноваційної активності; рівень рентабельності виробництва; фондівіддача виробництва; прострочені дебіторська і кредиторська заборгованості; частка забезпеченості власними джерелами фінансування.

За допомогою визначених індикаторів здійснюють оцінку рівня фінансової безпеки підприємства, оскільки порогові значення фінансових індикаторів дозволяють забезпечити належний рівень фінансової безпеки на підприємстві, недотримання ж встановленої границі фінансових індикаторів

приведе до збільшення загроз та ризиків на підприємстві, погіршення його фінансового стану, збільшення витрат та зменшення прибутку в загальному. За межами встановлених порогових величин фінансової безпеки підприємство не відповідає умовам сталого розвитку, немає достатнього рівня обігових коштів, рівня рентабельності, ліквідності капіталу, фінансової стійкості.

Аналіз фінансового стану з допомогою фінансових коефіцієнтів є одним із актуальних і поширених у сучасній практиці підходів до визначення рівня фінансової безпеки. На даний час фінансових коефіцієнтів існує чимало, кожен автор обґрунтовує обчислення рівня фінансової безпеки саме за запропонованим ним переліком фінансових індикаторів та їх пороговими значеннями, існують однакові за назвами фінансові індикатори, які мають різні формули для їх розрахунку або навпаки, різні за назвами фінансові індикатори мають однакову формулу для розрахунку. Предметом нашого дослідження були й праці мого наукового керівника Л. Я. Малюти, де представлено також власне визначення фінансової складової економічної безпеки за переліком обґрунтованих для аналізу та оцінки ключових її показників [2; 3].

Таким чином, бачимо, що на сьогоднішній день немає єдиної узагальнюючої системи фінансових показників, затвердженої на законодавчому рівні, яка б дозволила повною мірою дати змогу оцінити рівень фінансової безпеки підприємств.

При застосуванні методу оцінки фінансової безпеки за допомогою фінансових коефіцієнтів (індикаторів) основним недоліком є відсутність обґрунтування їх порогових значень з урахуванням вітчизняної практики та реалій розвитку національної економіки. У переважній більшості порогові значення розроблені іноземними спеціальними установами та асоціаціями без врахування умов вітчизняної економіки та досліджуваних галузей. А їх, на нашу думку, для оціни фінансової безпеки необхідно обґрунтовувати із дотриманням вітчизняного законодавства, із розмежуванням за галузями національної економіки, із відображенням галузевих особливостей господарювання та специфіки діяльності й розміру підприємств.

Як зазначає М. М Єрмоленко, для остаточного визначення стану фінансової безпеки необхідно при порівнянні фінансових коефіцієнтів суб'єктів господарювання з їх пороговими значеннями, зазначеними в наукових довідниках, врахувати середні значення фінансових показників по галузі та фінансові показники підприємств-лідерів, тобто здійснити порівняльний аналіз [4, с. 197].

Тільки застосовуючи комплексний підхід при використанні різноманітних методів і прийомів фінансового аналізу, із розрахунком як фінансових коефіцієнтів так і загальних показників економічної діяльності, можна зробити точні та достовірні висновки.

Таким чином, комплексний підхід оцінювання рівня управління фінансовою безпекою підприємств передбачає запровадження сформованої системи взаємопов'язаних показників, які можна обчислити в динаміці виходячи із фінансової звітності сучасних підприємств, включаючи показники рівня рентабельності, коефіцієнти фінансової стійкості, автономії, ліквідності, чистої виручки та ефективності управління підприємством, що сприятиме удосконаленню процесів прийняття управлінських рішень в контексті формування стратегії забезпечення фінансової безпеки підприємства в сучасному динамічно змінюваному та ризиковому середовищі ведення бізнесу.

Література

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Ника-Центр. Эльга, 2004. 784 с.
2. Малюта Л. Я. Парадигма забезпечення економічної безпеки промислових підприємств в умовах інституційних трансформацій суспільства : монографія. Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2018. 325 с.
3. Малюта Л. Я. Фінансова складова в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка і управління*. 2015. № 2. С. 108-114.
4. Єрмоленко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія.. Київ : Національна академія управління. 2010. 232 с.

Крамаренко М. Є., студент
Науковий керівник: **Будько О. В.,**
д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Формування аналітичного забезпечення управлінських рішень здійснюється аналітичною підсистемою системи інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства. Дуже важливим при цьому є розвиток методологічного, методичного, організаційного і технологічного рівня економічного аналізу. Саме це обумовлює потребу у визначенні концепції аналізу фінансової діяльності підприємства, що передбачає ідентифікацію його мети та завдань, предмету та об'єктів, принципів, функцій, видів та методів. Формування цих аспектів дозволить визначити управлінські дії, спрямовані на реалізацію стратегії ефективного розвитку підприємства.

Кожна управлінська функція, зокрема і, економічний аналіз, має свою мету, досягнення (або недосягнення) якої характеризує ефективність та результативність її здійснення. Метою аналізу фінансової діяльності підприємства є інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень, на які мають суттєвий вплив фактичні та прогнозні дані щодо фінансового стану та результатів діяльності підприємства. При цьому отримують певну кількість ключових, найінформативніших параметрів, що об'єктивно, всебічно характеризують фінансовий стан підприємства (платоспроможність, фінансову стійкість, незалежність, рентабельність діяльності, ймовірність банкрутства тощо) [1, с. 8].

При здійсненні аналізу фінансової діяльності важливо дотримуватися певних принципів, від яких залежить ієрархічна і функціональна побудова аналітичної підсистеми, взаємозв'язки з іншими функціями управління.

Огляд переліку принципів економічного аналізу, наведених у працях

вітчизняних і зарубіжних науковців, дає підстави акцентувати ті, дотримання яких важливе при здійсненні аналізу фінансової діяльності підприємства, тобто тих, які забезпечать отримання інформації прийнятної для реалізації управлінських рішень [2, 3, 4]. До принципів економічного аналізу фінансової діяльності підприємства слід віднести такі:

- системність – охоплення аналізом дослідження кожного об'єкта як складної системи із взаємозв'язками та взаємообумовленостями складових між собою, а також у зв'язку із зовнішнім середовищем. Системність аналізу реалізується у єдності оцінок всіх аспектів фінансової діяльності підприємства;

- комплексність – охоплення всіх фінансово-економічних процесів, оцінка їх вхідних параметрів, їх зміни і розвитку за кількісними і якісними ознаками, фінансовими і нефінансовими показниками та результатів (вихідних параметрів);

- об'єктивність – дослідження причинно-наслідкових зв'язків реальних процесів, які відбуваються на підприємстві;

- своєчасність – постійний та оперативний моніторинг стану і розвитку процесів діяльності господарюючого суб'єкта;

- синергія – необхідність виявлення реакції явища або процесу як системи на вплив кількох елементів, сукупна дія яких перевищує дію кожного елементу;

- практична прийнятність результатів – формування інформації, яка може бути використана для економічного обґрунтування стратегічних напрямів розвитку, мета яких – підвищення ефективності діяльності, зростання конкурентоспроможності і, як наслідок, у цілому – забезпечення розвитку підприємства в перспективі;

- співставність – при здійсненні різних видів аналізу (фінансового та управлінського, ретроспективного, оперативного, перспективного) його мета і завдання не повинні протирічити один одному, а обсяг, якість, терміни, методи отримання вихідної інформації для аналізу повинні бути збалансовані;

- ієрархічність – при одночасному застосуванні системного і комплексного підходу формування, в першу чергу, суттєвої інформації,

визначення при цьому показників та їх оцінка за ступенем важливості для підприємства за певних умов і в певний момент часу;

- конкретність – цільове спрямування аналітичних досліджень на конкретний процес, що відбувається в усіх сферах діяльності підприємства, та оцінку його результативності;

- рейтингової оцінки – оцінювання явищ або процесів, які відбуваються в економічній діяльності за визначеними критеріями, характерний для використання під час аналізу явищ та процесів, які неможливо оцінити за фінансовими показниками.

Виокремлені принципи хоча характерні для економічного аналізу діяльності підприємства загалом, але дотримання їх при здійсненні аналізу фінансової діяльності дозволить виділити суттєву аналітичну інформацію, яка буде характеризувати конкретний аспект діяльності підприємства у контексті оцінки фінансового стану та результатів діяльності підприємства.

Література

1. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : «ХайТек Прес», 2008. 336 с.
2. Економічний аналіз : навч. посіб. / М. А. Болюх, В. З.Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; за ред. М. Г. Чумаченка. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2003. 556 с.
3. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : монографія. Рівне : НУВГП, 2005. 369 с.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Знання, 2011. 630 с.

Лега С. С., студентка
Науковий керівник: **Малюта Л. Я.,**
д.е.н., доцент, професор кафедри управління
інноваційною діяльністю та сферою послуг,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах ринкової економіки ефективне управління фінансовою діяльністю передбачає оптимізацію потенціалу підприємства. У цій ситуації різко підвищується значущість ефективного управління фінансовими ресурсами. Від того, наскільки ефективно й доцільно вони трансформуються в основні та оборотні кошти, залежить фінансовий стан підприємства у цілому.

У тій чи іншій мірі роль фінансових ресурсів важлива на всіх рівнях управління (стратегічний, тактичний, оперативний), проте особливого значення вона набуває в плані стратегії розвитку підприємства. Відповідно, управління фінансовою діяльністю як одна з основних функцій апарату управління підприємством набуває ключової ролі в умовах ринкової економіки.

Проведені дослідження показали, що проблематика використання сучасних методів та технологій в управлінні фінансовою діяльністю підприємства висвітлюється у працях таких вітчизняних учених як: О. Г. Головка, І. С. Зайцевої, Й. М. Петровича, Л. М. Прокопишин-Рашкевич та інших.

Управління фінансовою діяльністю є базовою функцією всієї системи сучасного менеджменту підприємства. Ключовими його елементами виступають: прийняття рішень з фінансових питань, їх конкретизація і розробка методів реалізації; інформаційне забезпечення за допомогою складання фінансової звітності підприємства [1, с. 305].

Виходячи із зазначених вище елементів системи управління фінансовою діяльністю, необхідно виокремити її ключові структурні компоненти, до яких слід віднести: ризик і вигідність вкладення грошей у виробництво та реалізацію

тих чи інших товарів і послуг; ефективність роботи підприємства; швидкість оборотності капіталу, його продуктивність.

Досліджуючи особливості використання методів управління фінансовою діяльністю підприємства необхідно відмітити можливість отримання ефекту та забезпечення зростання ефективності виробничо-збутової програми підприємства. Адже саме забезпечення зростання обсягів виробництва продукції (послуг) дасть можливість збільшувати його дохідність його діяльності.

Використання ефективних методів управління фінансовою діяльністю підприємства орієнтує на ефективність роботи підприємства. Ефективність визначається відношенням результату до витрат, що забезпечили його отримання. Як відомо, вона розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва, показує не сам результат, а те, якою ціною він був досягнутий [2, с. 110].

Визначальним в управлінні фінансовою діяльністю підприємства є забезпечення швидкості обороту капіталу і його продуктивність. Оборот капіталу – визначається як процес постійного відновлення руху всього авансованого капіталу, а не як окремий акт. Збільшення швидкості обороту капіталу, на яку впливає час обігу капіталу підвищує ефективність роботи підприємства.

У контексті управління фінансовою діяльністю підприємства важливо розглянути основні технології менеджменту. У динамічних ринкових умовах важливе значення набуває технологія фінансового планування та прогнозування. Її розробка та практичне впровадження виступає важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості й фінансової адаптивності.

Оптимізація значних витрат фінансових ресурсів обумовлює наявність процесу бюджетування – тобто процесу планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у формі системи бюджетів. Наявність стратегічних планів зумовлює необхідність передбачення майбутніх витрат і способів їх покриття. Це означає, що мають бути розроблені

стратегічні варіанти загальних видатків, виробництва, капіталовкладень тощо, які б передбачали потребу в ресурсах та орієнтували керівників підприємства на врахування обмежень при прийнятті управлінських рішень.

Сучасні технології управління фінансовою діяльністю передбачають також необхідність опрацювання системи моніторингу та контролю за процесами формування й використання фінансових ресурсів.

Забезпечення процедури фінансового контролінгу дозволяє підприємству адаптуватися до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції. Сучасний контролінг містить у собі управління ризиками, систему інформаційного постачання підприємства, систему моніторингу із застосуванням фінансових індикаторів [3, с. 75].

Загалом, слід зазначити, що управління фінансовою діяльністю підприємства – це вид професійної діяльності, спрямованої на забезпечення ефективності управління фінансовими ресурсами та фінансово-господарським процесом підприємства. Отже на сьогоднішній день потрібно вміти правильно керувати фінансовою діяльністю підприємств, адже від цього залежить його прибуток і відповідно подальший розвиток.

Література

1. Чобіток В. І., Зайцева І. С. Управління фінансовою діяльністю підприємства: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: Економіка*. 2013. Т. 14. Вип. 266. С. 303-310.
2. Петрович Й. М., Прокопишин-Рашкевич Л. М. Економіка і фінанси підприємства : підручник. Львів : Магнолія 2006, 2014. 406 с.
3. Головка О. Г., Пономаренко В. О. Особливості стратегічного управління фінансовою діяльністю підприємства. *Вісник університету банківської справи НБУ*. 2014. № 1. С. 73-77.

Луцкін Є. В., студент
Науковий керівник: Новосьолова О. С.,
*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет*

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Оцінка й контроль виконання стратегії є логічно завершальним етапом, здійснюваним у стратегічному плануванні. Цей процес забезпечує стійкий зворотний зв'язок між процесом досягнення цілей і цілями, які ставить підприємство. Стратегічний контроль дасть відповідь на запитання, якою мірою реалізація стратегії призводить до досягнення цілей (табл. 1).

На наступному етапі відбувається оцінка фактичних результатів та їх відповідність плановим показникам. Якщо реальний стан відповідає бажаному, зазвичай ухвалюється рішення про те, що не варто щось змінювати. Якщо заходи, які були реалізовані, сприяли отриманню кращого результату, ніж було заплановано, то відбувається збільшення бажаних значень параметрів контролю за умови, що це не суперечитиме стратегічним цілям розвитку підприємства. Якщо ж реальний стан не відповідає очікуваним результатам, то необхідно виявити причину цього відхилення і провести коригування в поведінці підприємства, яке може стосуватися як засобів досягнення цілей, так і їх самих.

Так, якщо моніторингом виявлено невідповідність одержаних результатів плановим показникам, то мають бути реалізовані такі дії: оптимізація руху фінансових ресурсів підприємства і врегулювання фінансових відносин, які виникають під час розрахункових відносин між суб'єктами господарювання з метою ефективного їхнього розподілу; розробка проектів перспективних і поточних фінансових планів, прогнозних балансів та бюджетних коштів; розрахунок прогнозних значень реалізації послуг і планів капіталовкладень, собівартості продукції тощо; визначення джерел фінансування господарської діяльності, а також бюджетне фінансування, довго- та короткострокове кредитування тощо; координація фінансових підрозділів підприємства.

Заходи для реалізації стратегій управління фінансовими ресурсами підприємства*

Вид стратегії управління фінансовими ресурсами	Заходи для реалізації стратегії
Експансійна стратегія (стратегія розширення)	- формування фінансових ресурсів за рахунок власних коштів та довгостроковим позикових ресурсів; - формування оптимальної структури фінансових ресурсів; - формування ефективної кредитної політики; - підвищення рівня платіжної дисципліни; - використання сучасних інструментів управління фінансовими ресурсами підприємства.
Стратегія поступового розвитку	- зростання темпів операційної діяльності підприємства; - диверсифікація джерел фінансування діяльності підприємства; - підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами; - прискорення платежів за допомогою сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; - підвищення рівня фінансової безпеки підприємства; - використання середньострокових та довгострокових джерел фінансових ресурсів.
Захисна стратегія	- зниження рівня фінансових ризиків; - підвищення рівня фінансової безпеки підприємства; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства; - використання середньострокових та довгострокових джерел фінансування.
Стабілізаційна стратегія	- оптимізація виробничих процесів; - оптимізація маркетингової політики підприємства; - мінімізація витрат підприємства; - підвищення рівня управління наявними фінансовими ресурсами підприємства; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - використання короткострокових та середньострокових джерел фінансування.
Антикризова стратегія	- трансформація господарських процесів; - оптимізація портфеля бізнес-процесів для уникнення значних втрат фінансових ресурсів; - відмова від певних фінансових операцій підприємства; - зміна структури джерел фінансових ресурсів; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - виявлення надлишкових запасів оборотних засобів та можливих основних засобів для їх реалізації; - оптимізація чисельності працівників; - зміна організаційної структури підприємства.

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1, с. 226].

Для забезпечення ефективності структуризації та функціонування системи стратегічного управління фінансовими ресурсами необхідно використовувати контролінг.

Контролінг системи стратегічного управління спрямований на досягнення стратегічних цілей підприємства: вдосконалення системи стратегічного управління підприємством шляхом виявлення та ліквідації вузьких місць; удосконалення методик планування, аналізу, контролю, інформаційного забезпечення процесу стратегічного управління підприємством із метою підвищення ефективності їхнього використання та вдосконалення; забезпечення вчасного виявлення відхилень від запланованих параметрів діяльності та прогнозування подальшого розвитку ситуації [2, с. 105].

Таким чином, стратегічне управління фінансовими ресурсами виробничого підприємства, зважаючи на багатоваріантність його вияву, на практиці неможливо здійснювати без професійної організації цієї роботи. Вибір тієї чи іншої фінансової стратегії визначає особливості роботи підприємства на весь стратегічний період. Він залежить від зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на підприємство, прогнозів, досвіду та інтуїції керівництва.

Література

1. Хаванова М. С. Види фінансової стратегії підприємства. *Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка*. 2013. Вип. 33. С. 223-228.
2. Ярмоленко В. О., Поліщук Н. В., Грищенко І. В. Оцінка наслідків інноваційної діяльності за кінцевими результатами: регіональний аспект. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2005. Вип. IV. С. 104-111.

Матьора М. А., студент
Науковий керівник: Бездітко Ю. М.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ОЦІНКА РОЗМІЩЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПСП «АЛЬФА-АГРО»

Оптимізація розміщення оборотних активів створює підґрунтя для цільового і економічного використання фінансових ресурсів, сприяє зменшенню запасів у виробництві та обігу, успішному виконанню планів виробництва, реалізації продукції, підвищенню рентабельності і зміцненню фінансового стану підприємства [1, с. 91].

Для того, щоб краще ознайомитись із станом оборотних активів на підприємстві ПСП «Альфа-Агро» необхідно визначити, яку частку вони становлять у загальному складі активів підприємства.

Структуру активів ПСП «Альфа-Агро» представлено на рис. 1.

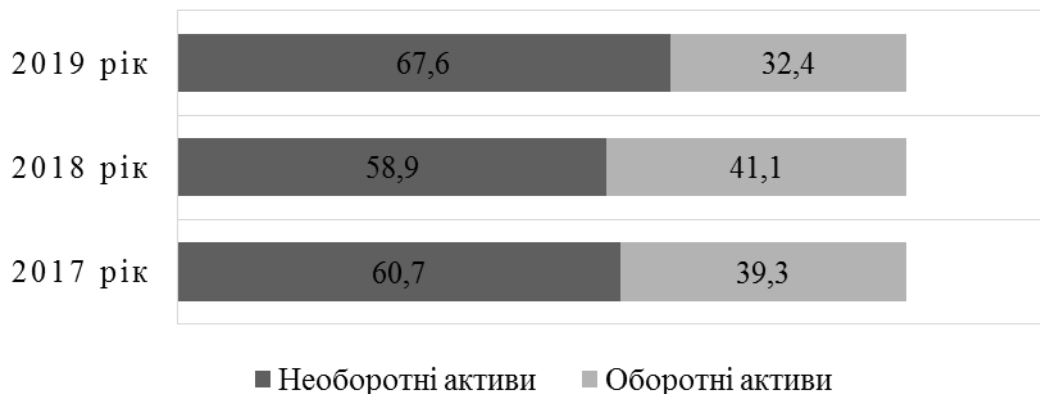


Рис. 1. Питома вага необоротних та оборотних активів у складі майна ПСП «Альфа-Агро» у 2017-2019 роках, %*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2; 3; 4].

Слід зазначити, що питома вага необоротних активів у 2017-2019 роках була більше 50,0%, а саме: 60,7% у 2017 році, 58,9% у 2018 році та 67,6% у

2019 році. Частка оборотних активів становила 39,3%, 41,1% та 32,4% у 2017, 2018 та 2019 роках відповідно.

Важливими показниками, що відображають ефективність використання оборотних активів, є коефіцієнти ділової активності (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз коефіцієнтів ділової активності ПСП «Альфа-Агро»
за 2017–2019 роки*

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Коефіцієнт оборотності запасів	2,50	2,00	2,10
Коефіцієнт оборотності готової продукції	3,10	2,50	2,70
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	40,20	6,80	41,80
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	15,10	7,70	3,10
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,90	0,70	0,80

*Примітка. Складено автором за даними джерел [2; 3; 4].

Із таблиці 1 бачимо, що коефіцієнт оборотності запасів у 2019 році дорівнював 2,10. Це вказує на ефективність управління запасами. Слід зазначити, що у 2017 році ефективність управління запасами була найвищою.

Коефіцієнт оборотності готової продукції має позитивну динаміку і збільшився у 2019 році на 0,20 порівняно з 2018 роком і становив 2,70. Його збільшення означає зростання попиту на продукцію підприємства, а зменшення – затоварення готової продукції у зв'язку зі зниженням попиту.

Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами. Так, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на ПСП «Альфа-Агро» збільшується із 6,80 у 2018 році до 41,80 у 2019 році.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився у 2019 році порівняно з 2018 та 2017 роками та становив 3,10.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу збільшився на у 2019 році

порівняно з попереднім роком і становив 0,80, проте у порівнянні із 2017 роком – зменшився на 0,10. Значення коефіцієнта вказує на те, скільки товарів та послуг було продано на кожну гривню залучених від власників коштів. Чим вище значення показника, тим ефективніше використання капіталу власників.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що оборотні активи ПСП «Альфа-Агро» найбільш ефективно використовувалися у 2017 році, у 2018-2019 роках ефективність їх використання погіршилась.

Таким чином, з метою покращання раціонального використання оборотних активів на ПСП «Альфа-Агро» необхідно дотримуватися наступних принципів:

- забезпечити оптимальне співвідношення між необхідним обсягом оборотних засобів і їх виробничою потребою;
- мінімізувати витрати на створення виробничих запасів;
- забезпечити мінімальний термін знаходження оборотних активів у виробничих запасах при дотриманні безперервності виробничого процесу;
- дотримуватися максимально можливого самофінансування потреб в оборотних активах тощо.

Література

1. Пшик Б. І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. *Вісник СевНТУ. Серія: Економіка і фінанси*. 2013. № 138. С. 91-96.
2. Фінансова звітність приватного сільськогосподарського підприємства «Альфа-Агро» за 2017 рік. 3 с.
3. Фінансова звітність приватного сільськогосподарського підприємства «Альфа-Агро» за 2018 рік. 3 с.
4. Фінансова звітність приватного сільськогосподарського підприємства «Альфа-Агро» за 2019 рік. 3 с.

Мешкова-Кравченко Н. В.,
ст. викладач кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Непередбачуваність ринкового середовища, динамічність його змін змушує підприємства коригувати своє внутрішнє середовище для ефективного здійснення бізнес-процесів. Звичайно, підприємство, яке має стратегічні орієнтири, намагається забезпечити стабільний розвиток, що є можливим за умови відповідного рівня економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека підприємства розглядається в двох аспектах:

- з позицій самого підприємства – це захищеність потенціалу підприємства від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення;
- з позицій агентів ринку – це комплексне відображення ступеня надійності підприємства як партнера у виробничих, фінансових, комерційних та інших економічних відносинах за певний проміжок часу [1, с. 10].

У широкому розумінні суть економічної безпеки підприємства полягає у такому стані його економічної системи, який може бути охарактеризовано збалансованістю, стабільністю і стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, її здатністю забезпечити на основі своїх власних економічних інтересів стійкий й ефективний розвиток [2, с. 8-9].

У наукових джерелах розглядають фінансову безпеку як одну із складових економічної безпеки. Однак, враховуючи значимість фінансової складової для забезпечення економічної безпеки підприємства загалом, досить часто можна зустріти категорію фінансово-економічна безпека.

Фінансова складова безпеки є ключовою для реалізації потенціалу підприємства, що пов'язано як з ефективністю використання внутрішніх можливостей самого суб'єкта господарювання, так і гармонізацією відносин

суб'єктів ринку.

Для того, щоб ефективно управляти діяльністю підприємства, потрібно розуміти ситуацію, що склалася, відповідно, це стосується і визначення рівня фінансово-економічної безпеки.

Оцінювання економічної безпеки підприємства повинно передбачати:

- оцінку поточного рівня економічної безпеки;
- визначення впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників на економічну безпеку підприємства.

Саме такий підхід дозволяє не тільки оцінити поточну ситуацію та вчасно відкоригувати бізнес-процеси задля забезпечення ефективності діяльності підприємства, а і ухвалити стратегічні рішення, що створять умови для сталого розвитку підприємства.

Оцінка поточного рівня теж може мати різні цілі: забезпечення результативної діяльності в короткостроковому періоді чи термінове прийняття рішення в конкретній ситуації, причому як безпосередньо менеджерами чи власниками підприємства, так і контрагентами.

Традиційне читання балансу професіоналами, оцінка фінансової стійкості підприємства, прогнозування банкрутства допоможуть оперативно виявити загрози фінансово-економічній безпеці підприємства [3, с. 90].

Ураховуючи, що фінансову безпеку розглядають, зокрема, як складову економічної безпеки, то доцільно звертати увагу на всі підходи до оцінювання економічної безпеки. Останнім часом багато вчених досліджують методичні підходи, групують їх, визначають їх особливості для окремих складових чи визначених суб'єктів господарювання. Частіше за все, виокремлюють саме наступні підходи: індикаторний, ресурсно-функціональний, програмно-цільовий (комплексний), підхід на основі теорії економічних ризиків.

Ураховуючи, що більшість вітчизняних підприємців пріоритетне значення все ще надають поточним результатам діяльності, то і більш розробленими є методики індикаторного та ресурсно-функціонального підходів. Індикаторний підхід передбачає обґрунтований вибір індикаторів та

визначення порогових значень. Ресурсно-функціональний підхід дозволяє оцінювати як окремо елементи фінансової складової, так і фінансову складову у складі економічної безпеки загалом. Цей підхід ототожнюють із аналізом стану його фінансово-господарської діяльності. Зрозуміло, що досить часто не доцільно розмежовувати фінансову і економічну безпеку, адже фінансова безпека передбачає оцінку фінансової стійкості, ділової активності, платоспроможності, рентабельності, що в результаті характеризує фінансово-економічний стан підприємства і можливості його подальшого розвитку.

Слід зазначити, що доцільно все ж більше уваги приділяти методам оцінки, спрямованим на розвиток підприємства, зокрема, пов'язаних з оцінкою ризиків, визначення ринкової вартості підприємства.

Окрім того, застосування економіко-математичних методів дозволить як визначати вплив окремих чинників на рівень фінансово-економічної безпеки, так і прогнозувати рівень економічної безпеки та розвиток підприємства.

Ураховуючи, що існує достатня кількість як підходів, так і окремих показників, які можна використовувати для оцінки рівня фінансової безпеки, саме від компетентності фахівця залежатиме обґрунтованість вибору конкретних методик для визначення рівня фінансової безпеки залежно від мети оцінки.

Література

1. Економічна безпека підприємства : підручник / В. Л. Ортинський та ін. Київ : Алерта, 2011. 704 с.
2. Філіппова С. В., Волощук Л. О., Черкасова С. О. Економічна безпека підприємств реального сектору економіки в умовах вартісно-орієнтованого управління : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 196 с.
3. Меліхова Т. О. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства як основний складник економічної безпеки: як основний складник економічної безпеки: узагальнення наявних методичних підходів та критичний аналіз *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. № 1(63). С. 87-91.

Михайленко В. А., студент
Науковий керівник: **Нехай В. В.,**
д.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ

Початковим в понятті інноваційної діяльності є інновація, під якою розуміють керовані зміни у виробничо-технічній, економічній, екологічній, та соціальних сферах підприємства, які відбуваються під впливом і завдяки введенню нових ідей, зразків виробів, технологій і за умов достатнього фінансування.

Наукове вивчення проблем впровадження інноваційних технологій в управлінні та фінансування змін активно проводяться такими науковцями як В.К. Потьомкин, О.В. Крушеницька, В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов та іншими [1-7].

Персонал є невід'ємною частиною будь-якої організації, тому що будь-яка організація являє собою взаємодію людей, об'єднаних загальними цілями [1, с. 205]. Управління персоналом являє собою комплексну систему, елементами якої є напрями, етапи, принципи, види і форми кадрової роботи. Основними напрямками є набір і збереження персоналу, його професійне навчання і розвиток, оцінка діяльності кожного працівника з точки зору реалізації цілей організації, що дає можливість скорегувати його поведінку. Планування, формування, перерозподіл, і раціональне використання ресурсів є основним змістом управління персоналом [2, с. 23].

Для того, щоб зміни в системі управління персоналом були дійсно ефективні, необхідно розглядати систему управління персоналом з погляду фінансування інновацій.

Зміст управління персоналом включає: визначення потреби в кадрах з урахуванням стратегії розвитку підприємства; формування чисельного і якісного складу кадрів (набір, відбір і розміщення персоналу); кадрову

політику; систему загальної й професійної підготовки кадрів; адаптацію працівників на підприємстві; оплату й стимулювання праці; оцінку діяльності й атестацію кадрів; систему розвитку кадрів; формування кадрового резерву; організаційну культуру підприємства [3, с. 401]. Оплата й стимулювання кадрів саме й пов'язані з фінансуванням.

Інновація повинна бути простою і вузьконаправленою. Саме тоді фінансування інновацій скоріше виправдовує себе. Всі ефективні інновації в управлінні персоналом прості. Вони спрямовані на рішення якогось одного конкретного завдання. Набагато краще, якщо інновація починається із чогось невеликого – того, що вимагає, у всякому разі, спочатку, порівняно невеликих фінансових вкладень та людських ресурсів.

Слід зазначити, що вирішальним фактором ефективного впровадження будь-яких технологічних інновацій є персонал організації і його ставлення до неї. Тому завдання керівників при впровадженні інновації кадрового забезпечення – сформувані психологічну готовність персоналу, що проявляється в усвідомленні виробничої й економічної необхідності здійснення нововведення, особистої й колективної значущості нововведення, а також способів особистого включення в здійснення нововведення навіть за умов можливого недостатнього фінансування.

Виходячи з викладеного матеріалу слід зауважити, що система управління персоналом у процесі свого розвитку проходить всі стадії, що складають інноваційний процес. І хоча кожна система фінансування інновацій в управлінні персоналом в окремо взятій організації унікальна, можна виділити загальні властивості здійснення та забезпечення достатності:

- інновації необхідно впроваджувати поетапно, раціонально розподіляючи кошти;
- здійснюючи розробку й впровадження змін системи управління персоналом, необхідно оцінити їхню своєчасність, можливість і результативність, зробити все необхідне, щоб опір персоналу був якнайменшим, а ефективність фінансування інновації – якнайбільшою.

Література

1. Потемкин В. К. Управление персоналом : учебник. Санкт-Петербург : Питер, 2010. 432 с.
2. Крушеницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. 2-е вид. перероб. і доп. Київ : Кондор, 2006. 308 с.
3. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
4. Нехай В.В. Збутова діяльність підприємств сільськогосподарського машинобудування на засадах консолідованого маркетингу: теорія, методологія, практика : дис. ... док. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Суми, 2019. 543 с.
5. Нехай В. В. Инновации создания маркетинговых организаций. *Theory and practice: problems and prospects book of abstracts* 21st–22nd of May, 2020. Marijampole and Kaunas, Lithuania. P. 64-65.
6. Нехай В. В. Маркетингова політика розподілу підприємств сільськогосподарського машинобудування. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2 (37). С. 122-128.
7. Нехай В. В. Обрання консолідованого маркетингу для вирішення проблем збуту сільськогосподарської техніки. *Національний менеджмент в умовах інтеграційних та глобалізаційних викликів* / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Михайлової. Суми : ФОП Литовченко Є. Б., 2019. С. 193-218.

Нужда А. Л., студентка
Науковий керівник: **Захаркевич Н. П.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінанси, банківська справа та страхування,
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Перехід України до ринкових умов ведення господарства зумовив появу ряду проблем в економічній системі та діяльності суб'єктів підприємництва, які раніше не існували. Такі проблеми, як фінансова нестабільність, криза та банкрутство підприємств, можна віднести до довгострокових супутників ринкової економіки [1, с. 65].

Економічна безпека підприємств, особливо фінансова безпека як частина її, останнім часом набуває великого значення. Фінансова безпека є важливою умовою функціонування господарюючих суб'єктів, адже якщо фінансово-економічні умови підприємства не є ідеальними, воно може збанкрутувати. Отже, рівень економічної безпеки підприємства повинен враховувати оцінку його фінансово-економічного стану. Система фінансової безпеки суб'єктів господарювання повинна поєднувати досягнення сучасної економіки і продовжувати функціонувати, а не тоді, коли виникла криза [2, с. 543].

Іншими словами, суб'єкти господарювання повинні заздалегідь передбачити розвиток кризових явищ та забезпечити їх ефективну діяльність. Це включає: моніторинг фінансового стану організації та зовнішніх факторів з метою визначення ранніх ознак її кризового розвитку, визначення масштабу кризи та вивчення ключових факторів, що зумовлюють розвиток кризи, формулювання та реалізацію заходів щодо запобігання кризі та банкрутству, контроль виконання заходів фінансового забезпечення та оцінка результатів, отриманих завдяки використанню фінансових інструментів. Впровадження такої системи створить ефективні інструменти запобігання кризам та забезпечить стабільну та ефективну фінансову діяльність [3, с. 99].

Можна стверджувати, що до цього часу в економічній літературі приділялось недостатньо уваги питанням фінансової безпеки. Це також пов'язано з тим, що деякі з них враховувались при формулюванні фінансової політики, управління фінансами, організацій економічної безпеки та управління ризиками. Вважаємо, що необхідний цілісний і комплексний підхід до проблеми, який поєднує всі ці (іноді окремі) елементи в єдину систему, яка може працювати безперервно [4, с. 296].

Основні аспекти теорій економічної та фінансової безпеки, особливо їх складових частин, а також фінансової рівноваги та стабільності знаходять своє відображення в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: О. В. Арєф'євої, О. І. Барановського, І. А. Бланка, К. С. Горячевої, М. М. Єрмошенка, С. Н. Ілляшенка та ін.

Виходячи з визначення фінансової безпеки, що пропонуються вченими, можна визначити ключові особливості фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: забезпечити збалансоване та стабільне фінансове становище; сприяти ефективній діяльності суб'єктів господарювання; дозволяє виявити проблемні області в організації на ранній стадії; усунути кризу та запобігти банкрутству [5, с. 36].

Незважаючи на значну різноманітність підходів до визначення сутності фінансової безпеки, вважаємо за необхідне приділяти більше уваги впровадженню механізмів у галузі матеріального виробництва для забезпечення фінансової безпеки на рівні суб'єктів підприємництва, через велику кількість ризиків та нестабільних факторів у внутрішньому та зовнішньому середовищі, особливо через процедури банкрутства [6, с. 429].

Отже, фінансова безпека є однією з найважливіших складових корпоративної системи безпеки реальної економіки, оскільки є основною фінансовою складовою сучасної економіки на макро- та мікрорівнях, саме через грошові потоки організації та їх управління здійснюється вплив на більшість економічних підсистем підприємства.

Отже, забезпечення фінансової безпеки, особливо під час кризи, є одним з основних завдань керівництва будь-якого підприємства. Однак недосконалість нормативної бази для моніторингу діяльності на фінансовому ринку та особливості економічного розвитку нашої країни лише посилять проблеми досягнення фінансової безпеки та рівня фінансової стійкості підприємств.

Література

1. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65-67.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Ника Центр, 2004. 776 с.
3. Гукова А. В., Аникина И. Д. Роль финансовой безопасности предприятия в системе его экономической безопасности. *Образование и общество*. 2006. № 3. С. 98-102.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека. Київ : Фенікс, 1999. 338 с.
5. Арєф'єва О. В., Кузенко Т. Б., Планування економічної безпеки підприємств. Київ : Європейський університет, 2004. 170 с.
6. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. Киев : Ника Центр Эльга, 2001. 528 с.
7. Єрмошенко А. М. Співвідношення основних категорій фінансової безпеки страхових організацій. *Вісник Української академії банківської справи*. 2005. № 1. С. 33-38.
8. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 3. С. 12-19.

Ожго М. В., аспірант
Науковий керівник: **Шандова Н. В.,**
д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва
та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет

ПЕРЕВАГИ КРАУДСОРСИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

Виклики цифрової економіки й швидкого проникнення технологій Індустрії 4.0 у моделі виробництва змінюють бізнес-моделі підприємств. Подальший розвиток технологій підсилює швидкість трансформацій, поєднуючи віртуальну, доповнену й змішану реальність, хмарні й мобільні технології, блокчейн, інтернет речей та ін., визначаючи неповну зайнятість і зниження фонду оплати праці.

Дослідження глобального інституту Mckinsey (2016 р.) свідчать, що 20-30% працездатного населення Європи й США здійснюють трудову діяльність у рамках відкритого ринку праці. У США частка дистанційних працівників становить 34-36% [1]. Платформа Freelancer.com є найбільшим ринком праці фрілансерів у світі, яка поєднує більш 17 мільйонів роботодавців в 247 країнах [2].

Причини розвитку часткової зайнятості також криються в економічних умовах функціонування бізнесу:

- уповільнення темпів економічного зростання впливає на можливість генерації достатньої кількості робочих місць для забезпечення повного робочого часу по найму;
- структурні зміни економіки через зниження частки традиційної великої промисловості сприяли зниженню попиту на повну зайнятість;
- збільшення частки сфери послуг розширило попит на працівників, які могли б працювати в умовах гнучкого графіка з тимчасовим режимом з більшою або меншою тривалістю робочого дня;
- зміна демографічної ситуації, збільшення пенсійного віку вивело на

ринок праці літніх громадян, які конкуруючи з молоддю, формують попит на робочі місця зі скороченим робочим часом;

- розвиток інформаційних технологій забезпечив розвиток невеликих гнучких виробництв, із часовим режимом, що часто змінюється;

- зростання продажів персональних комп'ютерів і інших цифрових пристроїв дозволив забезпечити більшу частину населення планети ефективними інструментами для обробки, збору й аналізу інформації, а зростаюча частка підключених пристроїв до інтернету дозволяє людям швидко обмінюватися інформацією й організовувати групи для спільної роботи з інтересів;

- зміна епідеміологічної ситуації, зокрема, поширення корона-вірусу й введення повномасштабних або часткових карантинних заходів змусило компанії перевести співробітників на роботу у віддаленому режимі, увести неповну зайнятість.

З іншого боку, бізнес також зацікавлений у збільшенні штату тимчасово зайнятих, знижуючи кількість штатних працівників, він тим самим скорочує витрати на надання робочого простору (оренда приміщень, обладнання, комунальні платежі, споживання електроенергії, створення умов праці відповідно до законодавства та ін.). Крім того, однією з характеристик тимчасової зайнятості є висока конкуренція працівників за виконання тієї або іншої роботи, що підвищує продуктивність праці, мотивує формування інноваційних рішень.

Неповна зайнятість як наслідок цифрової глобалізації посприяли розвитку краудсорсингових технологій, одним з ефектів яких і є поширення фрілансингу, а також нових видів часткової зайнятості на основі спільного використання трудових ресурсів за допомогою цифрових (електронних) сервісів.

Сьогодні краудсорсинг уже сприймається як діяльність у режимі віддаленого робочого місця за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій, яка має наступні ознаки:

- неформальна зайнятість – відсутність офіційних трудових відносин;

- неповна зайнятість – виконання функцій у режимі неповного робочого часу;
- нестандартна зайнятість – тимчасове виконання функцій, виконання окремих проектів, робота на «інтернет-платформах»;
- самозайнятість – прагнення одержати дохід і одночасно самореалізуватися;
- випадкова зайнятість – виконання різних за характером невеликих обсягів робіт з метою одержання певної винагороди.

Переваги технології краудсорсингу й перспективи її розвитку визнані світовим науковим співтовариством і бізнесом. В останні роки вчені звернули свою увагу на вивчення краудсорсингу в багатьох галузях економіки. Дослідження показують, що здійснення краудсорсингової діяльності приносить певні вигоди всім суб'єктам даного процесу, у тому числі: вигоди для держави – підвищення зайнятості, інноваційного потенціалу; вигоди для бізнесу – зниження витрат виробництва, зростання прибутку, залучення співробітників з високим потенціалом; вигоди для суспільства – можливість розширення навичок і компетенцій працівника, його професійного зростання.

Таким чином, технології краудсорсингу можна було б безпосередньо використовувати для вирішення бізнес-завдань в управлінні фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств у контексті збільшення їх конкурентоспроможності.

Література

1. Нестандартные формы занятости. Анализ проблем и перспективы решения в разных странах. Обзорная версия. Женева : МБТ, 2017. URL: http://nic.vstu.by/wp-content/uploads/2017/09/wcms_554952-1.pdf.
2. NORC at the University of Chicago, «General Social Survey», University of Chicago. URL: [gss.norc.org/get-the-data](http://gss.norc.uchicago.edu/get-the-data).

Островська Г. Й.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри управління
інноваційною діяльністю та сферою послуг,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Механізм управління нематеріальними активами є системою управління економічними відносинами підприємства в контексті забезпечення розвитку нематеріальних активів, через інструменти управління, за допомогою методів управління, з врахуванням державного нормативно-правового та інформаційного забезпечення, ринкового і внутрішнього механізмів управління. У цьому контексті зазначимо, що управління нематеріальними активами здійснюється менеджментом українських підприємств лише на основі окремих, не завжди взаємозалежних функцій, не створюючи при цьому суттєвого впливу на інноваційну сферу діяльності і, на жаль, не розглядається як постійний стратегічний пріоритет в управлінні та ключовий ресурс розвитку [1, с. 90].

Механізм управління нематеріальними активами представлений керуючою і керованою підсистемами. На думку автора, керуюча підсистема повинна виконувати такі функції, як: розробка стратегії розвитку нематеріальних активів; створення ефективних інформаційних систем; здійснення аналізу стану нематеріальних активів; планування заходів щодо забезпечення розвитку активів; формування «центрів відповідальності» з розвитку активів; розробка і реалізація заходів щодо створення нематеріальних активів; мотивація для створення інноваційної монополії; здійснення ефективного контролю. Всі перераховані вище функції керуючої підсистеми спрямовані на керовану. Саме під дією керуючої підсистеми формуються економічні відносини зі створення нематеріальних активів, формування використання джерел нематеріальних активів, відбувається обіг нематеріальних активів. При цьому економічні відносини організації можна розділити на дві групи: зовнішні і внутрішні.

Зовнішні відносини регулюються в основному сучасним вітчизняним законодавством. До них можна віднести відносини: з державою в контексті

бюджетного фінансування і виплати податків; з фінансово-кредитною системою; зі страховими компаніями для страхування інвестиційних та інноваційних ризиків; із Укрпатентом для отримання правоохоронних документів; з науково-дослідними організаціями з метою придбання ліцензій для створення спільних підприємств, та за потреби підвищення кваліфікації співробітників; з конкурентами з приводу правомірного використання нематеріальних активів і захисту прав інтелектуальної власності.

Внутрішні відносини регламентуються поряд з законодавчими актами системою загальнокорпоративних документів, внутрішнім регламентом організації. Загальнокорпоративні механізми здійснення політики в сфері розвитку нематеріальних активів повинні забезпечити організаціям запобігання виникненню критичних ситуацій, які можуть призвести до припинення чинності виключних прав. Ретельно сплановані й доведені до відома співробітників політика і процедури діяльності організації в сфері нематеріальних активів встановлюють норми поведінки персоналу стосовно приватної конфіденційної інформації. Для зниження ризику необхідні конкретні єдині процедури, доведені до кожного працівника. До внутрішніх відносин можна віднести: взаємодію між власниками, засновниками, вищим керуючим складом і структурними підрозділами, а також персоналом, який безпосередньо створює нематеріальний актив; відносини між роботодавцем і службовцями, оформлені у вигляді службового договору; відносини організації з авторами результатів інтелектуальної діяльності з метою стимулювання діяльності службовців, спрямованої на розвиток нематеріальних активів; відносини з суб'єктами, об'єднаними однією формою інтеграції.

Механізм управління нематеріальними активами підприємства пропонуємо формувати з урахуванням низки елементів. Першим базовим елементом механізму управління є система державного нормативно-правового регулювання нематеріальних активів. Другий елемент – система інформаційного забезпечення. Об'єктивна достовірна інформація є основою для прийняття управлінських рішень, при цьому від якості інформації залежить вибір

пріоритетних напрямів розвитку нематеріальних активів, швидкість реагування на загрози втрати виняткових прав, альтернативність вибору заходів їх захисту, та й ефективність управління загалом. Третім елементом механізму управління є ринковий механізм, який визначає рівень попиту і пропозиції на ринку надання нематеріальних активів і ринку товарів, послуг з використанням нематеріальних активів, інакше кажучи, на основі аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища кожної організації, формується портфель нематеріальних активів. До четвертого елементу механізму управління відносимо внутрішній механізм, основу формування якого складає філософія підприємства, яка втілюється в певних стратегіях: оборонного патентування; нападу; створення іміджу установи; оптимізації облікових операцій з нематеріальними активами. П'ятим елементом механізму є методи управління, тобто способи впливу на господарські операції, які сприяють розвитку нематеріальних активів. До шостого елементу зараховуємо інструменти управління, при цьому кожному методу управління відповідає один або декілька інструментів. Сьомий елемент механізму – система показників оцінювання ефективності.

Таким чином, на сучасних підприємствах упровадження та розвиток системи управління, основним вектором якої є активізація нематеріальних ресурсів, створює міцне підґрунтя для створення стратегічного нематеріального активу підприємства (специфічних, унікальних, рідкісних знань), який є ключовим чинником успіху в конкурентній боротьбі в умовах становлення економіки, заснованої на знаннях [2, с. 178].

Література

1. Островська Г. Й. Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним потенціалом промислових підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2019. №57 (2). С. 89-98.
2. Ostrovska H. Y. Maliuta L. Ya, Sherstiuk R. P, Yasinetska I. A. Development of intellectual potential at systematic paradigm of knowledge management. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. № 4. С. 171-178.

Пазюка А. В., студентка
Науковий керівник: Кривда О. В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського

УПРАВЛІННЯ ЦІНОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ФАРМАК)

Вміння планомірно і раціонально керувати ціноутворенням продукції в періоди погіршення кон'юнктури ринку підвищує шанси на виживання. Під політикою ціноутворення розуміють розроблення та вибір загального напрямку в ціноутворенні, підходів до визначення ціни, з метою отримання найбільшого прибутку з урахуванням попиту на товари, його властивостей та життєвого циклу, й напрями зміни ціни залежно від дії різних чинників.

Ключову роль у розвитку вітчизняної фармацевтичної індустрії відіграє створення збалансованої і ефективної системи цін на українському ринку лікарських засобів. Різноманітні цінові інструменти і методи необхідно спрямовувати на регулювання і поступальний розвиток фармацевтичного ринку, починаючи з реєстрації лікарського препарату до його виробництва в фармацевтичних компаніях і просування на ринку.

В Україні основним економічним регулятором процесу ціноутворення на лікарські засоби є граничний рівень торговельної надбавки. Але на відміну від єдиного рівня, характерного для зарубіжної практики, в нашій країні застосовують регіональний принцип регулювання рівня роздрібних цін.

Аналізуючи ціноутворення для АТ «Фармак» можна відмітити, що Станом на 2020 рік АТ «Фармак» експортує продукції в країни ЕС (Польща, Болгарія, Латвія, Литва, Німеччина, Словаччина), а також в Австралію, Лівію, Російську Федерацію та інші країни. «Фармак» входить до трійки лідерів фармгалузі України і є членом асоціації «Виробники ліків України». Діяльність АТ «Фармак» пов'язана з виробництвом медичних препаратів. Це поняття включає в себе сферу науково-практичної діяльності в охороні здоров'я, яка охоплює маркетингові дослідження фармацевтичного ринку, визначення потреби в окремих препаратах, науковий пошук отримання лікарських

препаратів, дослідження щодо створення лікарських препаратів, всебічне вивчення їх властивостей, включаючи безпеку та специфічну дію, розроблення відповідної стратегії, аналіз препаратів, стандартизацію, реєстрацію, виробництво, контроль якості, умови зберігання, інформацію з постачання, реалізації та застосування ліків.

Аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Фармак» показав, що підприємство працює рентабельно, та відносно стабільно. Аналізуючи показники платоспроможності АТ «Фармак» можна стверджувати, що діяльність даного підприємства не є фінансово стабільною. Питома вага матеріальних витрат у 2019 році збільшилась порівняно із 2017 роком на 7,2% та зменшилась порівняно з 2018 роком на 1,9%. Витрати на оплату праці пропорційно збільшилися відносно 2017 року на 7,4% та практично не змінилися порівняно з 2018 роком (-0,2%). Відрахування на соціальні заходи та витрати на амортизацію збільшилися у 2019 році відносно 2017 року (на 3,2% та 2,2% відповідно), та зазнали незначного зменшення порівняно із 2018 роком (0,1% та 0,3% відповідно). Значних змін зазнали інші операційні витрати у 2006 році вони зменшилися відносно 2017 року на 20% та збільшилися у порівнянні із 2018 роком на 2,5% (рис. 1).

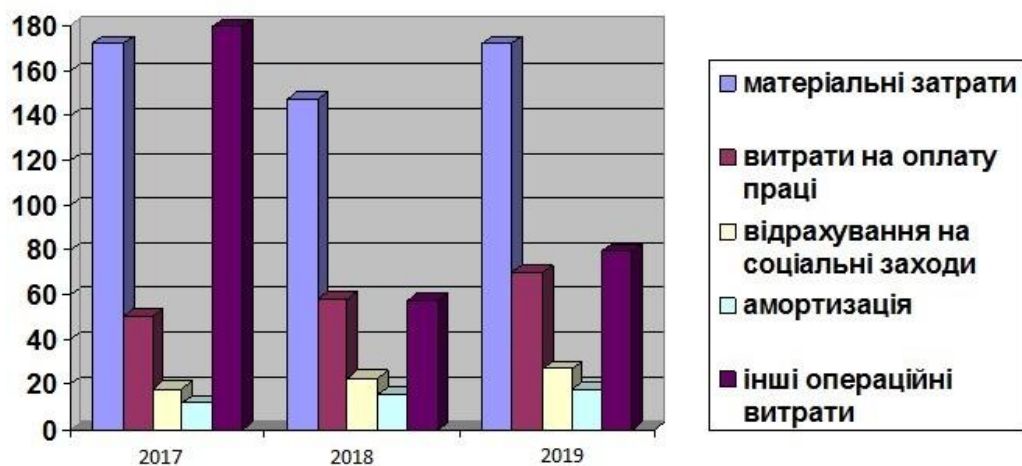


Рис. 1. Динаміка операційних витрат АТ «Фармак» за 2017-2019 рр., тис. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними АТ «Фармак».

Нами встановлено, що між витратами на один лікарський засіб і ціною

одного лікарського засобу існує суттєвий зв'язок. Також, аналіз асортименту лікарських засобів АТ «Фармак» показав, що було б доцільно вилучити виробництво нерентабельних виробів, частка яких складає 46%.

Таким чином, операційні витрати за елементами в процесі фінансово-господарської діяльності АТ «Фармак» мають значний вплив на формування як собівартості продукції, так і чистого прибутку. Проте не можна стверджувати, що зниження собівартості обов'язково призведе до збільшення чистого прибутку [1, с. 130].

Поряд із традиційними каналами розподілу АТ «Фармак» останнім часом використовує вертикальні маркетингові фармацевтичні системи. Провівши фінансовий та маркетинговий аналіз підприємства, можемо стверджувати, що політика маркетингових комунікацій, як основа вдосконалення цінової політики АТ «Фармак», повинна орієнтуватися на такі основні принципи: задоволення ринкового попиту, адекватність платоспроможності споживачів, забезпечення підприємницького прибутку.

Діяльність АТ «Фармак» у ринковій економіці характеризується системою ризиків та невизначеностей, які виникають через нездатність з допомогою функціональної залежності оцінити перспективи розвитку ринкової ситуації.

Можливі напрямки покращення внутрішніх і зовнішніх чинників покращення цінової політики підприємства неоднакові за мірою впливу, ступенем використання та контролю. Тому для практики господарювання, для керівників і відповідних спеціалістів суб'єктів підприємницької чи інших видів діяльності важливим є детальне знання масштабів дії, форм контролю та використання найбільш істотних внутрішніх і зовнішніх чинників оптимізації на різних рівнях управління діяльністю трудових колективів.

Література

1. Абрютина М. С., Грачев А. В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : учебн.-практ. пособ. 4-е изд., испр. Москва : Дело и Сервис. 2013. 256 с.

Пасічник Ю. В.,
*д.е.н. професор, провідний науковий співробітник відділу
фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АГРАРНИХ РОЗПИСОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Теперішні складні умови функціонування агровиробників зумовлюють здійснювати пошук поповнення обігових коштів. Одним із таких механізмів є аграрні розписки. У цьому контексті зазначимо, що використання таких розписок була запроваджено в Бразилії двадцять років тому, де фермери не мали достатніх можливостей для фінансування власного виробництва.

В сучасних реаліях в Україні аграрна розписка є важливим фінансовим інструментом при здійсненні господарської діяльності агровиробників. Ці розписки бувають товарними та фінансовими. Товарна передбачає поставити фіксований обсяг продукції одного виду із можливістю зазначити формулу для перерахунку кількості продукції залежно від її якості, в фінансова – сплатити суму коштів згідно з варіантами формули, що враховує кількість продукції та може передбачати фіксацію суми на дату укладення або розрахунок суми в майбутньому з врахуванням ціни, курсу валют.

Проект «Аграрні розписки в Україні» був впроваджений IFC, членом Групи Світового банку, в партнерстві зі Швейцарією у 2015 р. Мета Проекту: покращення доступу до фінансових ресурсів для малих та середніх сільгоспвиробників шляхом впровадження аграрних розписок в Україні. Завдання проекту: завдяки новому інструменту залучити фінансування до сільськогосподарського сектору. Партнери Проекту: органи державної влади, приватний сектор [1].

Доцільно також зауважити, що з упровадженням міжнародних аграрних розписок із початку 2019 р. українські агровиробники отримали доступ до міжнародного фінансування. Наразі є гарні приклади того, як невеликі господарства із земельним банком 150-300 гектарів залучають валютне

фінансування від кредиторів-нерезидентів. Це унікальна перевага аграрних розписок, адже раніше можливості іноземного фінансування мали хіба що великі агрохолдинги. Серед них – як представництва міжнародних компаній в Україні, так і локальні підприємства: постачальники та дистриб'ютори МТР, трейдери, банки та інші. Також уже є 4 компанії-нерезиденти з Естонії, Нідерландів та ОАЕ, котрі надали майже 5 млн дол фінансування українським агровиробникам [1].

Зазначимо, що згідно даних Державного підприємства «Аграрні реєстри» станом на листопад 2021 р. всього видано вже 5122 аграрних розписок на загальну суму 34,7 млрд. грн., які були зареєстровані у 373 нотаріусів від 278 кредиторів для більше ніж 40 сільськогосподарських культур [2].

Отже, ринок аграрних розписок зростає дуже динамічно з кожним сезоном і очікується, що такий тренд збережеться і на найближчі роки.

Зважаючи на вагоме значення аграрних розписок у фінансовій підтримці агровиробників, зазначимо, що чинна нормативно-правова база потребує суттєвого оновлення, тому 24 січня 2020 р. у Верховній Раді було зареєстровано законопроект № 2805 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування та обігу аграрних розписок» [3].

2 листопада 2020 р. у Верховній Раді України відбувся круглий стіл, де взяли участь народні депутати, керівники центральних органів виконавчої влади, міжнародні експерти, представники фінансових установ, а також аграрного бізнесу, які обговорили нову редакцію проекту Закону № 2805 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування та обігу аграрних розписок» і депутат Андрій Ніколаєнко повідомив: «Проект базується на досвіді застосування аграрної розписки в Україні, а також кращій міжнародній практиці і пропонує вдосконалити процедуру роботи з цим інструментом та розширити його застосування. Також положення законопроекту узгоджені із рядом інших законів, прийнятих останнім часом, зокрема Законом «Про ринки капіталів». Передбачається, що зміни до законодавства про аграрну розписку наберуть чинності 1 липня 2021 р.» [4].

Отже, оцінивши прагматику аграрних розписок можна зробити такі узагальнюючі висновки:

- необхідно удосконалювати чинне законодавство, формувати ефективні фінансові інструменти, щоб вони стали більш доступними для сільськогосподарських підприємств, зокрема через подальше спрощення та здешевлення процедур видачі аграрних розписок;
- доцільно розширення сфери використання аграрних розписок у напрямках тваринництва та продуктів глибокої технологічної переробки сільськогосподарської продукції;
- розвиток вторинного ринку аграрних розписок має стати доволі актуальним та вигідним як для найбільших кредиторів, так і для агровиробників.

Література

1. Аграрні розписки – ефективний інструмент фінансування агровиробників України. Баланс. Група компаній. URL: <https://balance.ua/news/post/agrarnie-raspiski-effektivniy-instrument-finansirovaniya-agroproizvoditeley-ukraini> (дата звернення 19.11.2020).
2. Аграрні розписки - універсальний інструмент фінансування для агробізнесу. ДП «Аграрні реєстри». URL: <https://agroregisters.com.ua/> (дата звернення 25.11.2020).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо функціонування та обігу аграрних розписок. Проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67987 (дата звернення 25.11.2020).
4. У Комітеті з питань фінансів, податкової та митної політики обговорили удосконалення законодавства щодо функціонування і обігу аграрних розписок. Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 02 листопада 2020. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/198977.html (дата звернення 10.11.2020).

Петрійчук Е. В., студент
Науковий керівник: **Бездітко Ю. М.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на ефективності їхнього господарювання.

Оборотні активи займають по своїй величині друге місце після основних засобів в загальному обсязі ресурсів, які визначають економіку підприємства. З позиції вимог ефективного ведення економіки підприємства обсяг оборотних активів повинен бути достатнім для виробництва продукції в асортименті та кількості, яку потребує ринок, і в той же час мінімальним, який не веде до збільшення витрат виробництва за рахунок утворення наднормативних запасів. Фінансовий стан підприємства знаходиться в безпосередній залежності від того, наскільки швидко засоби, які вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші.

В економічній літературі немає єдиного підходу щодо визначення економічної сутності оборотних активів. Найчастіше їх трактують, як механічне поєднання різних за роллю в процесі кругообороту економічних категорій, або як активів, які протягом одного виробничого циклу можуть бути перетворені на гроші.

Категорія оборотних коштів більш складна для сприйняття, ніж категорія основних засобів. Оборотні кошти підприємства неоднорідні за своїм складом, зокрема, серед них можуть бути матеріальні елементи (запаси сировини, матеріалів), які в подальшому становитимуть матеріальну основу виготовленої продукції або будуть спожиті в процесі виробництва, але в речовій формі не увійдуть у створений продукт (запас пального); грошові кошти (готівка в касі

підприємства або кошти на банківських рахунках), невідчутні активи (дебіторська заборгованість).

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття [1, с. 261]:

- сукупність оборотних фондів та фондів обігу;
- оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу;
- грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі;
- сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу;
- засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Оборотні активи знаходяться постійно в обороті і є джерелом авансованого фінансування затрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції з моменту утворення виробничих запасів до часу надходження виручки від реалізації готової продукції. Отже, грошове забезпечення безперервності процесу виробництва і є першою функцією оборотних активів - виробничою.

Друга їх функція - платіжно-розрахункова, завдяки якій здійснюють вплив на сферу обігу, стан розрахунків та рух грошових потоків на підприємстві. Наявність грошових коштів в мінімально необхідних розмірах для забезпечення нормальної виробничо-комерційної діяльності є неодмінною умовою успішного виконання ними своїх функцій.

Формування оборотних активів відбувається в момент організації підприємства, коли створюється його статутний (зареєстрований) капітал. Джерелом формування в цьому випадку служать інвестиційні кошти засновників підприємства. В процесі роботи джерелом поповнення оборотних

активів є отриманий прибуток, а також кошти які прирівнюються до власних. Це кошти, які належать підприємству, але постійно знаходяться в його обороті. Такі кошти слугують джерелом формування оборотних активів в сумі їх мінімального залишку. До них належать: мінімальна заборгованість по оплаті праці працівників підприємства, яка переходить з місяця в місяць; резерви на покриття майбутніх витрат; мінімальна заборгованість перед бюджетом та позабюджетними фондами, яка переходить; кошти кредиторів, отримані в якості передплати за продукцію (товари, послуги); кошти покупців.

У контексті фінансового менеджменту підприємства, важливе місце належить управлінню його оборотними активами, складність якого залежить від таких умов, як:

- формування обсягу оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі;
- формування різних видів активів за рахунок оборотного капіталу;
- прискорення обороту капіталу і забезпечення постійної платоспроможності підприємства [2, с. 249].

Отже, система управління оборотними засобами це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом та суб'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Література

1. Ващенко Н. В., Максимович Ю. І. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства на основі діагностичного інструментарію. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 260-265.
2. Школьник І. О., Боярко І. М., Сюркало Б. І. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2009. 301 с.

Поливода А. В., студентка
Науковий керівник: **Юрик Н. Є.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішній день систему управління фінансовою діяльністю підприємства слід розглядати як комплексну систему, яка направлена на управління як фінансової, так і господарської сфер функціонування підприємства. Саме тому такий вид управління являється одним з основних складових елементів загальної системи сучасного управління організацією.

На підприємствах та організаціях використовують різні форми та методи управління фінансовими коштами та грошовим оборотом, за допомогою яких формується система управління фінансовими. Ефективність такої системи буде визначатися можливістю раціонально використовувати наявні ресурси та їх наявністю в процесі подальшого розвитку підприємства. Звідси і випливає основне завдання управління фінансовою діяльністю будь-якої організації – раціональне та практичне використання фінансів, фінансових методів та відповідного інструментарію з метою досягнення цілей та завдань діяльності як організації в цілому, так і окремих її структурних підрозділів [1].

В сучасних умовах особливо актуальною проблемою є необхідність побудови ефективної моделі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Дана модель повинна базуватися на нових фінансових методах та інструментах, здатних послабити вплив негативних факторів на показники розвитку підприємств та організацій. Однак в умовах загальної кризи та світової пандемії найактуальнішою проблемою є проблема пошуку не тільки нових, але й кризових методів фінансового управління підприємствами.

Підприємства, які перебувають у стані фінансової кризи, яка несе небезпеку подальшому їх існуванню потребують швидкого проведення

фінансового оздоровлення. Така процедура полягає у відновленні платоспроможності підприємства та стабілізації усіх фінансових показників його діяльності. Для цього необхідно розробити програму фінансового оздоровлення, яка повинна містити:

- аналіз факторів, що призвели до погіршення фінансового стану та збитковості підприємства;
- перелік конкретних антикризових фінансових заходів з розрахунком економічного ефекту від їх реалізації та сформований календарний графік реалізації даних заходів;
- прогнозні показники діяльності підприємства на період завершення антикризових заходів з метою його фінансової стабілізації;
- щоквартальний бюджет витрат підприємства [2].

Варто також відмітити, що не менш важливу увагу в умовах кризи потрібно приділити процесу розробки і впровадженню на підприємстві системи фінансового ризик-менеджменту, яка є складовою програми фінансового оздоровлення і спрямована на реалізацію основних фінансово-економічних цілей підприємства, а також виконання наступних завдань:

- ідентифікацію потенційних фінансових можливостей, фінансових небезпек та фінансових ризиків;
- оцінювання негативних наслідків, які може заподіяти кожна окрема фінансова небезпека та фінансовий ризик;
- визначення причин виникнення фінансових ризиків;
- моніторинг внутрішніх та зовнішніх факторів, які можуть погіршити фінансову ситуацію;
- послаблення чи усунення фінансових небезпек та фінансових проблем шляхом вибору відповідних важелів впливу на безпеку та шляхів вирішення проблем;
- постійне аналізування ефективності вжитих заходів та моніторинг наявності фінансових ризиків;
- розробку заходів, спрямованих на подолання ризиків підприємства на

короткострокову та довгострокову перспективу, їх оцінка та контроль.

Отже, система фінансового ризик-менеджменту підприємства повинна сприяти ефективному координуванню дій керівництва, забезпечувати взаємозв'язок між формуванням інформаційно-аналітичної бази, аналізуванням, плануванням та реалізацією фінансової діяльності підприємства в цілому.

Практичне використання нових методів управління фінансовою діяльністю на підприємствах прискорить процес виходу підприємства з кризи, сприятиме стабілізації подальшого розвитку підприємства, ефективному використанню різного роду ресурсів, впровадженню інновацій, пошуку нових ринкових можливостей тощо.

Отже, застосування сучасних методів та інструментів управління фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств дозволить стабілізувати показники його діяльності, покращити стан підприємства, з точки зору оптимізації його витрати, раціонального використання наявних ресурсів, забезпечення конкурентоздатності, а також можливості швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища.

Література

1. Остренко Т. Оптимізація формування фінансових ресурсів підприємства. Науковий блог НаУОА. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/optymizatsiya-formuvannya-finansovyhresursiv-pidpryjemstva/>.
2. Химич І. Г. Краудсорсинг – сучасна фінансово-маркетингова стратегія підприємства. Соціально-економічні проблеми і держава. 2014. Вип. 1 (10). URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/3077/1/14kihmsp.pdf>.

Понурко А. Ю., студентка
Науковий керівник: **Карпич А. Ю.,**
асистент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КРАУДФАНДИНГ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Вітчизняна економіка потребує ефективного функціонування усіх суб'єктів господарювання, зокрема підприємств малого та середнього бізнесу. Оскільки, саме представники цього бізнесу є основною рушійною силою розвитку країни, то це формує пріоритетність забезпечення його ефективного функціонування. Однак, на даний момент часу цей сектор підприємств характеризується тенденцією до зменшення своїх показників, зокрема через кризу що спричинена глобальною пандемією COVID-19. Ця ситуація спричинена зокрема наявністю проблем з джерелами фінансування. Проте зі значним розвитком технологій у сфері комунікацій, підприємства отримали нову форму залучення грошових ресурсів – краудфандинг.

Вперше поняття «краудфандинг» було використано у 2006 році, в зв'язку з написанням статті, американським журналістом, Джеффом Хоу [1]. У своїй праці А. Швейнбачер і Б. Ларралде наводять таке визначення краудфандингу: «відкритий заклик, здебільшого через Інтернет, для надання фінансових ресурсів або у вигляді пожертвування, або в обмін на певну форму винагороди та/або права голосу для підтримки конкретних ініціатив та цілей» (переклад автора) [2, с. 370]. Виділяють такі суб'єкти краудфандингу: ініціатор проекту, інвестор і платформи.

Функціонування краудфандингу базується на принципах незалежності, прозорості, благодійності та колективної співпраці. Елемент різновиду даного виду колективного залучення коштів передбачає чотири види моделей. Перша з них характеризується нефінансовою винагородою за здійснення грошового внеску. Наступним є благодійний краудфандинг, який передбачає

пожертвування коштів. Третя модель характеризується наявністю кредитного зв'язку між суб'єктами. І останній тип полягає в формі акціонерного залучення коштів [2, с. 372].

Як діяльність, краудфандинг потребує державного регулювання, тому виділяють такі, види як пропорційне регулювання та модель ліцензування. Перший тип передбачає створення умов для безперешкодного функціонування, а другий – створення бар'єрів входу на ринок.

На початковому етапі розвитку краудфандингу в Україні попитом серед вітчизняних ініціаторів користувались іноземні платформи. Зокрема, такі як Kickstarter, Indiegogo GoFundMe, які є найбільш популяризованими. Щодо українських аналогів, то найуспішнішими з них є Спільнокошт, Українська біржа справедливості та GQ Star. З аналізу діяльності даних платформ, можна сформулювати особливості краудфандингу в Україні. Ними є соціальний напрямок і благодійний характер. Також, виділяється пріоритетність розвитку громади та нефінансовий тип заохочення.

Можна зауважити, що краудфандинг є цілком перспективним інструментом залучення коштів, який лише набирає масштабів розвитку в Україні. Його цілком можна застосовувати в сфері фінансування малого та середнього бізнесу, який наразі знаходиться в досить скрутному становищі через брак фінансування. Це підтверджується даними Національного Банку України. Так, в 2019 році кредити малого та середнього бізнесу становили 56,2% від кредитного портфелю корпоративному сектору, з них середні – 24,2%, малі – 9,8% [3]. Крім того, кредитування здійснюється під надто великий відсоток. У 2019 році загальна середньозважена процентна ставка в річному обчисленні для суб'єктів середнього підприємництва становила 19,3%, а для малого – 17,3% [3]. Це є аномально високим показником, порівнюючи з розвинутими країнами, тому крайдфандинг є досить актуальною альтернативою для нашої держави.

Переваги застосування краудфандингу в сфері бізнесу є такими: відсутність бюрократії, зниження трансакційних витрат, збільшення кількості

інвесторів, низький відсоток комісії платформ, відсутність посередників та розподіл ризиків [2, с. 375].

Але звичайно існують і певні недоліки, а саме несумісність з масштабними проектами, незахищеність інтелектуальної власності та повільний темп розвитку, який провокується об'єктивними проблемами. До таких проблем краудфандингу можна віднести відсутність законодавчої бази щодо поняття та діяльності краудфандингу, залучення коштів лише в режимі онлайн, значна тінізація економіки, відсутність довіри населення та його низька платоспроможність. Однак здійснивши ряд заходів, що допоможуть уникнути даних проблем, краудфандинг може цілком стати перспективним джерелом фінансування.

Проаналізувавши особливості та умови використання краудфандингу в Україні, варто зазначити, що він є перспективним способом фінансування малого та середнього бізнесу. Водночас, ще існує потреба в удосконаленні та забезпеченні сталого розвитку цієї форми залучення коштів в Україні, проте здійснивши це, ми відкриємо нові можливості для розвитку бізнесу та країни в цілому.

Література

1. Howe J. The Rise of Crowdsourcing. WIRED. URL: <https://www.wired.com/2006/06/crowds/>.
2. Schwienbacher A., Larralde B. Crowdfunding of Small Entrepreneurial Ventures. *Handbook of Entrepreneurial Finance*. 2010. P. 369-391.
3. Статистичний звіт щодо кредитування малого та середнього бізнесу за весь період 2019 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vpershe-oprilyudneni-dani-po-kredituvannyyu-malih-i-serednih-pidpriyemstv-za-oznakoyu-yih-povyazanosti-z-biznes-grupami>.

Постернак І. М.,
к.т.н, доцент, доцент кафедри організації будівництва та охорони праці,
Одеська державна академія будівництва та архітектури
Постернак С. О.,
к.т.н, доцент, приватне підприємство «Композит», м. Одеса

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ КОМПЛЕКСУ МІСТОБУДІВНОЇ ЕНЕРГОРЕКОНСТРУКЦІЇ

На законодавчому рівні в Одесі діє Міська цільова програма підтримки інвестиційної діяльності на території міста Одеси на 2019-2021 роки [1], прийняття якої обумовлено необхідністю створення умов для активізації інвестиційної діяльності, спрямованої на поліпшення середовища для ведення ділової й економічної діяльності, поліпшення загальних макроекономічних показників, як наслідок забезпечення постійного соціально-економічного розвитку міста Одеси.

У якості однієї з перспективних форм інтеграції виступають у містобудівній структурі різні комплекси. У процесі формування планів соціального й економічного розвитку великих міст все частіше складається ситуація, коли для підвищення ефективності використовуваних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів потрібна не просто концентрація зусиль, але й нові прогресивні форми організації будівельного виробництва. Нами пропонується створити у місті Одесі «Корпоративний науково-технічний комплекс містобудівної енергореконструкції «КНТК МЕРек», як інноваційну організаційну структуру, що використовує на практиці накопичений науково-технічний потенціал для реконструкції будівель історичної забудови Одеси по стандартам енергоефективності [2, с. 8].

Основним завдання корпоративних фінансів КНТК МЕРек є фінансове забезпечення діяльності комплексу. Основним джерелом отримання грошових ресурсів для господарської діяльності комплексу є грошові кошти муніципальні та приватних осіб.

Корпоративні фінанси сприяють оптимальному використанню всіх

фінансових ресурсів, активно шукають способи поліпшити фінансовий стан комплексу, і підтримують такий рівень активів, який необхідний для безперебійного здійснення операційної діяльності.

Побудова системи управління фінансами КНТК МЕРек передбачає: формування принципів управління фінансами, політики інвестування, ступеня централізації та децентралізації фінансових рішень; розробку моделі фінансового управління та формування фінансової структури комплексу; побудову бізнес-процесів управління фінансами, визначення зон відповідальності та повноважень працівників фінансового департаменту; формування формату результатів, яких повинні досягнути фахівці фінансового департаменту, визначення механізму та індикаторів їх досягнення; розробку стандартів, регламентів, форматів первинних документів, аналітичної звітності та нормативно-довідникової інформації для управління фінансами; впровадження системи управлінського обліку, системи планування та бюджетування, консолідацію різнорідної інформації; розробку методології та технології проведення фінансового аналізу комплексу; формування політики фінансування діяльності комплексу, оптимізації грошових потоків, спрямованих на підвищення вартості комплексу.

Економічна оцінка ходу виконання робіт є основою для оцінки управління будівництвом. Управлінська експертиза визначається як дослідження якості процесу управління й винесення про нього мотивованого висновку, що використовується з метою подальшого впливу як на об'єкт управління, так і (або) на суб'єкт управління. Основною метою управлінської експертизи є оцінка якості системи управління в цілому, тобто всієї сукупності елементів, а саме: суб'єкта й об'єкта управління, зв'язаних циркулюючими між ними інформаційними потоками.

Плановані чисті дисконтовані інвестиції NPI_p мають вигляд:

$$NPI_{p,i} = \sum_i C_{p,i} (1 + E)^{-T_p} \quad (1)$$

де i – порядковий індекс виконаної роботи; E – норма дисконту, по якій

раніше оцінювалася економічна ефективність проекту.

Фактичні чисті дисконтовані інвестиції NPI_f мають вигляд:

$$NPI_{f,i} = \sum_i C_{p,i} (1+E)^{-T_p-\Delta T} - \sum_i \Delta C (1+E)^{-T_p-\Delta T} \quad (2)$$

При виконанні окремих робіт їхня вартість може перевищити плановану вартість. Очевидно, що дана обставина зменшує відповідну споживчу вартість, а тому другий член даної розрахункової формули входить із від'ємним знаком. Відносна ефективність управління в цілому визначається відношенням фактичних до планових чистих дисконтованих інвестицій:

$$IQM = \frac{NPI_f}{NPI_p} \quad (3)$$

Значення індексу управління коливається біля одиниці, а його збільшення свідчить про більшу ефективність управління. Описана процедура виміру якості управління дозволяє динамічно розраховувати індекс якості управління від ітерації до ітерації. Більше того, за даним індексом можна визначити й ступінь відповідальності виконавців конкретних робіт.

Література

1. Міська цільова програма підтримки інвестиційної діяльності на території міста Одеси на 2019-2021 роки: рішення Одеської міської ради № 4206-VII від 30.01.2019 р. Офіційний сайт міста Одеса. URL: <https://old.omr.gov.ua/ru/acts/council/114620/>.

2. Posternak I. M., Posternak S. A. Corporate scientific and technical complex town-planning power reconstruction «CSTC T-PPR» Odessas. *The development of international competitiveness: state, region, enterprise: materials of the International scientific conference*, Lisbon, Portugal, December 16, 2016; Nova university and Nova school of business and economics. Lisbon, Portugal : Baltija publishing, 2016. Part II. Volume 1. Business economics and corporate management. P. 6-8.

Семенова С. А., студентка
Науковий керівник: **Борблік К. Е.,**
старший викладач кафедри інноватики та управління,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ПОЗИЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах формування ринкової економіки в Україні фінансовий менеджмент набуває все більшої актуальності, оскільки в управлінні підприємством зміщується акцент з управління виключно виробничого до управління фінансами, адже зберегти міцні ринкові позиції в умовах досить жорсткої конкуренції можна спираючись на ефективний фінансовий менеджмент [1, с. 56]. При цьому, в процесі стратегічного планування та управління, менеджмент має прогнозувати тенденції розвитку економіки і послідовно вибудовувати піраміду фінансового управління підприємством, яка здатна їх вирішити.

На сучасному етапі економічного розвитку України, забезпечення конкурентоспроможності підприємства можливе тільки при переході з традиційного на інноваційний тип господарської діяльності. Тому дедалі більше підприємств встають на шлях розроблення та впровадження різноманітних інноваційних проектів [2, с. 201].

На думку Е. Хелферта, будь-який бізнес можна дати як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями [3, с. 98].

Стосовно механізму прийняття управлінських рішень, будь-який бізнес можна розділити на три сфери: інвестиційну, виробничу і фінансову. В кожній сфері фінансовий менеджмент має свої специфічні основні завдання.

В інвестиційній сфері вони полягають: по-перше, у формуванні достатнього обсягу фінансових ресурсів для забезпечення нормальної виробничої діяльності за найнижчою ціною; по-друге, у виборі та виконанні

інвестицій на основі ґрунтового економічного аналізу й менеджменту.

У сфері виробничої діяльності – це забезпечення прибуткової поточної діяльності за допомогою ефективного використання всіх наявних ресурсів. У фінансовій сфері головні завдання полягають: в оптимізації розподілу отриманого прибутку; в обережному фінансуванні бізнесу, за якого свідомо поєднується користь і ризик у використанні зовнішнього кредиту.

Запропонована Е. Хелфертом концепція базової системи бізнесу відображає чисельні динамічні взаємозв'язки між основними управлінськими рішеннями, стратегіями, типами фінансової політики та рухом фондів. Впорядкованість між цими змінними є важливим аспектом успіху підприємства. Фінансовий менеджмент має багато прийомів для розв'язання складних проблем бізнесу. Фінансова стратегія розробляється на основі орієнтирів довгострокового розвитку підприємства й, відповідно до основних аспектів його фінансової діяльності, формується фінансова політика [3, с. 99].

Планування і прогнозування займає центральне місце в управлінні фінансами. Оцінювання поточного фінансового стану підприємства і розроблення прогнозів цікавить акціонерів підприємства, потенційних інвесторів з метою мінімізації ризиків, а також комерційні банки і кредитні установи під час прийняття рішення щодо видачі кредиту тощо.

Фінансовий план, також, є невід'ємною частиною планування відповідних управлінських рішень, при цьому він має бути реальним фінансовим відображенням всієї планованої діяльності підприємства і має охоплювати всі структурні елементи підприємства, та всі істотні етапи виробничих процесів.

Автоматизація фінансів – найсучасніша тенденція в управлінні як підприємства загалом, так і фінансами зокрема. Автоматизовані системи управління фінансами підприємства дають змогу керівникам різних ієрархічних ланок оперативно отримувати інформацію про результати фінансово-господарської діяльності підприємства, а також здійснювати контроль доходів і витрат, і на цій основі істотно підвищити свій прибуток, збільшити продажі та

успішно реалізовувати інвестиційні проекти. Внаслідок впровадження зазначених заходів підвищується конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість, знижується ймовірність грошових махінацій на підприємствах.

Для реалізації більшості завдань, що стоять перед підприємством, необхідна реорганізація системи його управління на основі нових управлінських технологій. Важливим є розроблення ефективної організаційної структури, системи управління фінансами, а також створення служби маркетингу і забезпечення документообігу.

Таким чином, фінансове управління інноваційним розвитком підприємства має бути системою принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з фінансуванням процесу оновлення, структурних та якісних змін об'єкта та організацією грошового обороту, що призводить до підвищення кваліфікації персоналу, збільшення вартості активів та збільшення темпів господарського розвитку.

Отже, система фінансового менеджменту має забезпечувати для керівництва прозорість фінансового стану і руху фінансових ресурсів, формування найбільш вигідних варіантів фінансових планів, оперативний облік фактичної інформації, контроль відхилення від плану, як наслідок - менеджмент компанії отримає більше можливостей щодо прийняття бізнес-рішень, звітність компанії стане прозорішою для інвесторів та акціонерів, це підвищить оперативність роботи та інвестиційну привабливість компанії [2, с. 202].

Література

1. Владимир О. М. Фінансовий менеджмент (опорний конспект лекцій). Тернопіль : ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015. 128 с.
2. Гаврилко П. П., Соханич Ф. Ф. Удосконалення фінансового менеджменту в контексті інноваційного розвитку підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.4. С. 199-204.
3. Осадчук Ю. М. Роль фінансового менеджменту в діяльності підприємств. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5. С. 96-100.

Семенова Т. В.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Національна металургійна академія України*

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Управління формуванням капіталу промислового підприємства спрямоване на забезпечення потреби в джерелах фінансування його господарської діяльності із врахуванням специфіки функціонування, стадії життєвого циклу, а також досягнення збалансованості структури даних джерел на основі критеріїв оптимізації, що відповідають цілям та стратегічним напрямам розвитку суб'єкта господарювання.

Питанню оптимізації структури капіталу присвячено праці таких вчених, як І. А. Бланк, Т. В. Головка, В. О. Подольська, С. В. Сагова, Г. В. Савицька, І. Й. Яремко, О. В. Яріш та інших. Усі вони акцентують увагу на оптимальному співвідношенні між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства. Водночас, окремі питання організації фінансів підприємств в контексті забезпечення підвищення ефективності фінансової діяльності потребують більш поглибленого опрацювання.

Оптимізація структури капіталу – це важливий етап стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства.

Аналіз економічної літератури свідчить, що більшість авторів виділяють три методи оптимізації структури капіталу:

- оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності. Цей метод ґрунтується на

багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності (рентабельності власного капіталу) при різній структурі капіталу. Остання виражається через такий показник, як ефект фінансового важеля;

- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості. Метод ґрунтується на попередній оцінці власного і позиченого капіталів за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу і, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства;

- оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Він пов'язаний з процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових активів підприємства: необоротних активів, оборотних активів (з розбиттям їх на постійну і змінну частини) [1, с. 10-13].

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності передбачає використання механізму фінансового левериджу. За визначенням Джеймса К. Ван Хорна, «фінансовий леверидж – це використання залучених коштів із фіксованим процентом для зростання прибутку власників звичайних акцій» [2, с. 697].

Також сутність фінансового важеля полягає в тому, щоб посилити вплив зміни прибутку на динаміку фінансової рентабельності, тобто у підвищенні еластичності фінансової рентабельності відносно прибутку.

Процес оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості заснований на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу за різних умов його залучення та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу.

Метод оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків передбачає процес диференційованого вибору джерел фінансування різних складових частин активів підприємства [3, с. 246]. В економічній літературі виокремлюють три підходи до фінансування груп активів створеного підприємства, які подані на рис. 1.

Склад активів підприємства	Консервативний підхід	Компромісний підхід	Агресивний підхід
Змінна частина оборотних активів	КПК	КПК	КПК
Постійна частина оборотних активів	ДПК+ВК	ДПК+ВК	— —
Необоротні активи			ДПК+ВК

Рис. 1. Підходи до фінансування активів створеного підприємства*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [3, с. 246].

При цьому КПК – короткостроковий позиковий капітал; ДПК – довгостроковий позиковий капітал; ВК – власний капітал. Залежно від поглядів засновників створеного підприємства обирається варіант фінансування активів. Цей метод, на нашу думку, дозволяє врахувати особливості кожного підприємства та погляди засновників.

Отже, залежно від того, як фінансові менеджери відносяться до ризику, залежить вибір підприємством особливих підходів до фінансування своїх активів. Якщо підприємство впевнене в тому, що короткострокові зобов'язання будуть легко поновлені, то, застосувавши агресивний підхід, воно заощадить значні кошти на оплаті запозичень. З іншого боку, коли немає впевненості, що можна буде постійно підтримувати зобов'язання на визначеному рівні, поміркований підхід, або навіть консервативний, буде ефективнішим.

Література

1. Наумова Н. В., Герасимов Б. И., Пархоменко Л. В. Эффективное управление капиталом и источниками его покрытия на промышленных предприятиях региона. Тамбов : ТГТУ, 2004. 104 с.
2. Джеймс К. Ван Хорн, Джон М. Вахович. Основы финансового менеджмента. Москва : Вильямс, 2008. 1232 с.
3. Бланк И. А. Управление формированием капитала. Київ : Ника-Центр, 2000. 512 с.

Семибратня В. В., студентка

Науковий керівник: Волкова О. В.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет*

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі діяльності будь-якого підприємства важливу роль відіграє вирішення проблеми забезпечення його функціонування необхідним та достатнім обсягом капіталу, що є запорукою ведення ефективної господарської діяльності й отримання високого кінцевого фінансового результату.

В економічній теорії виділяють чотири фактори: капітал, землю, робочу силу і менеджмент (управління виробництвом). За формою вкладення виділяють підприємницький і позичковий капітал. Підприємницький капітал авансують в реальні (капітальні), нематеріальні та фінансові активи підприємства з метою вилучення прибутку і отримання прав керування ним. Позичковий капітал - це грошовий капітал, наданий у кредит на умовах повернення, платності, строковості та забезпеченості заставою. На відміну від підприємницького позичковий капітал не вкладається в підприємство, а передається позикодавцем (банком) позичальнику у тимчасове користування з метою отримання відсотка. Позичковий капітал виступає на кредитному ринку як товар, а його ціною є відсоток [1, с. 421].

Ціна капіталу означає, скільки слід заплатити (віддати) грошових коштів за залучення певної суми капіталу.

Ціна власного капіталу - це сума дивідендів за акціями для акціонерного капіталу або сума прибутку, виплачена за пайовим вкладом і пов'язаним з ними витратами.

Ціна позикового капіталу - сума відсотків, сплачених за кредит або облігаційну позику, і пов'язаних з ними витратами.

Ціна залученого капіталу - це вартість кредиторської заборгованості. Вона являє собою суму штрафних санкцій за кредиторську заборгованість, не погашену в термін більше трьох місяців після виникнення або в термін,

визначений договором (контрактом) [2, с. 94].

Капітал – головний вимірювач ринкової вартості підприємства. Перш за все, це відноситься до власного капіталу, який визначає обсяг чистих активів. У той же час обсяг використовуваного власного капіталу характеризує параметри залучення позикового капіталу, здатного приносити додатковий прибуток. Таким чином виходячи із поняття «капіталу» можна виділити і поняття «управління капіталом підприємства»:

Управління капіталом – це система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства [3, с. 158].

Керівництво підприємства, затверджує фінансові та інвестиційні рішення з розміщення капіталу, спираючись на деякі принципи. Серед яких можна виділити, по-перше, облік перспектив підприємства, що передбачає виділення відповідних фінансових ресурсів на довгострокові інвестиційні та інноваційні проекти і програми. По-друге, досягнення відповідності обсягу залученого капіталу обсягу формованих активів підприємства, за допомогою операційних і фінансових бюджетів. Третій принцип – повинна бути оптимальна структура капіталу, що передбачає встановлення раціонального співвідношення між позиковим і власним капіталом, коефіцієнт заборгованості повинен відповідати значенням 0,67 (40%/60%). Четвертий принцип – досягнення мінімізації витрат по формуванню капіталу з різних джерел (власних і позикових), що вимагає розрахунку середньозваженої вартості капіталу і застосування цього параметру при оцінці вкладень в реальні і фінансові активи. Ще один принцип – ефективне використання капіталу в процесі господарської діяльності, що передбачає проведення аналізу та оцінки фінансової стійкості, платоспроможності, ділової та ринкової активності підприємства за допомогою спеціальних фінансових коефіцієнтів [4, с. 113].

Ефективність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління капіталом. Управління капіталом суб'єктів

господарювання тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями для встановлення їх оптимальності. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. В свою чергу, управління капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності його використання. Налагоджений механізм управління капіталом передбачає: чітку постановку цілей і завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді [2, с. 217].

Отже, управління капіталом – це система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства. Оптимальною є структура капіталу, яка дасть змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу і, водночас, підтримати кредитну репутацію підприємства на рівні, який сприяє залученню нових капіталів на прийнятних умовах.

Література

1. Селезнева Н. Н. Финансовый анализ. Управление финансами : учеб. пособ. Москва : Юнити-Дана, 2012. 639 с.
2. Швиданенко Г. О. Управління капіталом підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 440 с.
3. Parmenter D. Key Performance Indicators. New Jersey: John Wiley & Sons, 2007. 255 p.
4. Рахаев Б. И. Управление капиталом на уровне предприятия. *Проблемы теории и практики управления*. 2007. № 12. С. 110-115.

Сирцев Д. А., студент
Науковий керівник: **Остапенко А. С.,**
к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У ситуації нестабільної економіки, а особливо в умовах коронавірусу, а також при спаді промислового виробництва і значному скорочуються інвестицій у виробництво, для більш ефективної роботи необхідно вміти аналізувати фінансово-господарську діяльність для того, щоб приймати правильні управлінські рішення, спрямовані на отримання максимально ефективного результату.

Основна мета аналізу фінансового стану – отримання найбільшого числа ключових, тобто найбільш інформативних показників, які дають об’єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін в структурі балансу, в розрахунках з дебіторами і кредиторами. При цьому аналітика, як правило цікавить не тільки поточний фінансовий стан підприємства, але і його прогноз на короткостроковий і довгостроковий періоди, тобто очікувані результати фінансового стану.

Метою ж експрес-аналізу фінансового стану підприємства є наочна та проста оцінка фінансового стану й динаміки розвитку господарюючого суб’єкта. У процесі експрес-аналізу можна запропонувати розрахунок різних показників і доповнити їх методами, заснованими на досвіді і кваліфікації фахівця. Його доцільно виконувати в три етапи: підготовчий етап, попередній огляд фінансової звітності, економічне читання й аналіз звітності.

Методики експрес-діагностики фінансового стану підприємства побудовані на принципах мінімізації кількості показників та простоти розрахунку, повноти охоплення та якості інформації. Їх важливість також полягає в тому, що вони дозволяють, використовуючи доступне інформаційне забезпечення, оперативно отримати висновки щодо фінансово-економічного стану підприємства.

Для уникнення недоліків, що характерні для експрес-діагностики як методу оцінки фінансового стану підприємства, доцільно застосовувати сучасні економетричні методи, найефективнішим з яких є дискримінантний аналіз.

У теорії і практиці здебільшого розрізняють однофакторний та багатофакторний дискримінантний аналіз. В основі однофакторного аналізу покладено відособлене дослідження певних показників [1, с. 94]. Висновок про фінансово-економічний стан підприємства здійснюється на основі зіставлення розрахованих показників та їх граничних значень.

Але ж ставлення вітчизняних науковців до можливості використання зарубіжних моделей діагностики ймовірності банкрутства дуже різняться. Тезисно їх можна згрупувати наступним чином: наголошення на адекватності відображення зміни фінансового стану підприємства та можливості застосування західних моделей дискримінантного аналізу (моделі Альтмана, Таффлера, Спрінгейта, Ліса) для діагностики банкрутства українських підприємств; можливість використання одних моделей та недоцільність інших, причому перелік моделей придатних і непридатних до використання може відрізнитися прямо протилежно; можливість застосування деяких західних моделей після їх відповідного доопрацювання; безперспективність адаптації західних методів та моделей для оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств; при застосуванні тих чи інших методів та методик (як українських, російських так і зарубіжних) спостерігається отримання суперечливих даних щодо ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств, тому сьогодні жодна методика не може надати достовірні результати [2, с. 134].

Слід не забувати, що застосування західних методик до сьогоднішніх реалій української економіки не може бути адекватним без внесення відповідних коригувань, оскільки в Україні ще немає достатнього досвіду побудови нормальних ринкових відносин.

Головне призначення експрес-діагностики полягає у постійному моніторингу фінансових показників з метою раннього розпізнавання симптомів кризового стану підприємства. Експрес-діагностика належить до групи методів

аналізу фінансових коефіцієнтів і є, за своє суттю, оцінкою кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на основі фінансової звітності підприємства [3].

До переваг даного методу відноситься оперативність, швидкість, простота (не потребує зайвих затрат часу та складних розрахунків), дешевизна, можливість виявлення ознак кризового стану суб'єкта господарювання на ранніх стадіях.

Основним недоліком експрес-діагностики є поверхневість.

Під час здійснення експрес-діагностики можуть використовуватись різні підходи до аналізу фінансового стану та фінансової стійкості підприємства, що включають: оцінку фінансового стану за даними звіту про фінансовий стан підприємства (бухгалтерського балансу), діагностику динаміки й структури статей балансу та дослідження звіту про фінансові результати, у якому міститься інформація щодо економічних результатів, доходів і витрат підприємства в залежності від виду господарської діяльності (операційна, фінансова та інвестиційна).

Література

1. Мошенський С. З., Олійник О. В. Економічний аналіз : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2007. 704 с.
2. Квасницька Р. С., Кордонець І. М. Етапність проведення діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2. С. 130-135.
3. Чмир Т. С. Експрес-аналіз рівня фінансової безпеки підприємства. *Наукова спільнота*. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2481/> (дата звернення 11.11.2020).

Скаржинець В.І., студентка
Науковий керівник: **Новосьолова О.С.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах економіки України виникає потреба в забезпеченні платоспроможності підприємств, що спонукає до пошуку механізмів мобілізації фінансових ресурсів, прийняття управлінських рішень щодо ефективного їх вкладення у активи з метою досягнення основної мети фінансового менеджменту – задоволення інтересів і досягнення добробуту власників.

Фінансові ресурси, які акумулюються підприємством з різних джерел у процесі свого функціонування в системі відтворення на мікрорівні, трансформуються в капітал підприємства, який, своєю чергою, інвестується в необоротні та оборотні активи, що використовуються у господарській діяльності підприємства з метою отримання прибутку, виконання зобов'язань, досягнення статутних цілей [1, с. 12].

Система управління фінансовими ресурсами – це комплекс інструментів, методів, засобів розробки та реалізації управлінських рішень. Вони впливають на процеси формування, розподілу й використання фінансових ресурсів із метою забезпечення стійкого фінансового стану суб'єкта господарювання. Безпосереднім завданням управління фінансами підприємств є забезпечення формування та правильного розподілу виручки від реалізації продукції для відновлення оборотних коштів, формування амортизаційного фонду, валового та чистого доходу.

Раціональне управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання обов'язково повинно включати наступні етапи [2, с. 35]:

1. Виявлення та формулювання проблеми управління фінансовими ресурсами підприємства, що повинна бути вирішена на базі використання минулого досвіду та наявних даних.

2. Прийняття управлінського рішення щодо використання фінансових ресурсів та його реалізація.

3. Аналіз результатів прийнятого рішення з погляду можливих способів його модифікації чи зміни.

4. Врахування аналізу результатів у процесі нагромадження досвіду, який може бути використаний у майбутньому.

За сучасних умов економічного розвитку, при управлінні фінансовими ресурсами підприємства ефективним виявляється застосування системного підходу, що підпорядкований загальній меті розвитку підприємства та визначає доцільність управлінського рішення залежно від ситуації, яка виникає під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства.

Фінансовим менеджерам потрібно постійно стежити за своєчасним обслуговуванням залучених фінансових ресурсів для того, щоб уникнути застосування фінансових санкцій до підприємства. Важливим показником є достатній обсяг ліквідних засобів для погашення найтерміновіших зобов'язань підприємств, на величину якого буде впливати стабільна оборотність оборотного капіталу.

Обов'язково потрібно уникати такого розміру боргу, коли платежі за фіксованими зобов'язаннями перевищують розумну межу. Повинна бути забезпечена структура капіталу, яка відповідає вимогам підприємства і забезпечує мінімальні фінансові ризики за умови достатньо високої ринкової вартості.

Діяльність суб'єктів управління включає збір, обробку, аналіз, систематизацію, передачу, зберігання інформації, прийняття управлінських рішень за допомогою планування і включає організацію та контроль. Фахівці повинні вміти швидко пристосовуватися до змін умов навколишнього середовища функціонування та мати високий професійний рівень. Прийняття управлінських рішень передбачає забезпечення керівництва підприємства інформацією, необхідною для ухвалення максимально ефективних рішень.

Важливим напрямом підвищення ефективності діяльності підприємства є

вдосконалення механізму управління фінансовими ресурсами діяльності. Головна спрямованість удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств полягає в оптимізації використання ресурсів підприємства. Система управління фінансовими ресурсами підприємства може вважатися досить ефективною лише в тому разі, коли вона дає змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства [3, с. 70].

Так як, серед інструментів, які використовуються в управлінні фінансовими ресурсами, особливу роль повинні відігравати прогресивні методи управління фінансовими ресурсами, то вся їх сукупність має використовуватися з метою впливу на формування таких пропорцій власних і позикових коштів, які забезпечать додатковий приріст рентабельності власного капіталу.

Отже, можна стверджувати, що успіх підприємницької діяльності знаходиться в безпосередній залежності від стану фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та вибору стратегії їх управління, а значущість фінансових ресурсів у фінансово-господарській діяльності підприємства зумовлюється їх здатністю швидко трансформуватися у технологічні, інноваційні, матеріальні, нематеріальні та інші види ресурсів.

Література

1. Близнюк О. П., Брезинська А. П., Іванюта О. М. Управління фінансовими ресурсами підприємств роздрібної торгівлі : монографія. Харків, 2016. 253 с.
2. Гуткевич С. О., Корінько М. Д. Фінансові ресурси суб'єктів господарювання. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2012. № 5. Вип. 2 (58). С. 33-39.
3. Нестеренко Н. В., Ребріна Д. М. Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства. *Економічний вісник*. 2011. № 3. С. 69-72.

Tarasenko A. V., student
Research advisor: **Vasylyk S. K.**,
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Management and Business,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE MANAGEMENT OF FINANCIAL ACTIVITIES OF TRADE ENTERPRISES

In the course of economic activity, establishing commercial relations with partners, each enterprise, and the trade enterprise including, should independently and regularly carry out an assessment of the financial condition. As a result, it becomes possible to identify and analyze the situation, which can be characterized by indicators that allow a realistic assessment of solvency, financial stability, creditworthiness, turnover of assets and liabilities, revenue and profit dynamics and trade risks.

In a constantly changing environment, management decisions in the field of finance are associated with some uncertainties and some risk. If earlier such decisions provided financial success to the trading enterprise, today they can lead to the return result. This requires each company to regularly make prompt adjustments to financial strategies and policies and should be aimed at the constant search for new methods and techniques to justify management decisions, as well as the definition and use of new financial instruments for their implementation. At the same time, it is especially important to pay special attention to a comprehensive and sound analysis of the financial and economic condition of the enterprise, to conduct it regularly in order to improve the existing mechanisms for managing its finances.

If we consider the finances of retail enterprises, they are primarily related to the finances of households and the amount of expenditure of the population on the purchase of goods. That is, the main criterion of their activity is the effective demand of the population. Wholesale companies sell goods to other companies either for further sale or for industrial consumption [1, p. 118]. The negative impact on retail trade is reduced by the living standards of the population, increasing the share of food and reducing the share of non-food products, growth of small-scale retail, unorganized trade network. In wholesale trade, this effect is due to declining

inventories and working capital, their depreciation, the emergence of an unjustifiably large number of private intermediaries, rising commodity prices, ineffective tax policy, use of unreasonable tax pressure [2, p. 259].

The process of managing the financial activities of a trade enterprise is based on a certain mechanism, which includes the following elements: state legal and regulatory regulation of financial activities of the enterprise; regulation of financial activities of a trading company in the consumer market; regulation of certain aspects of economic activity of a commercial enterprise; information support of enterprise financial management; system of methods of management of financial activity of the trade enterprise; control over the implementation of management decisions [1, p. 124].

Trade enterprises form funds of material and monetary funds, which are a form of advance and the creation of fixed and working capital. Working capital of a trading company is formed from its own, borrowed and borrowed sources of funding. Of particular importance for their successful and efficient operation are the amounts of borrowed funds, which are mainly short-term bank loans, which in trade can often exceed the size of their own working capital. In the process of managing the financial activities of a commercial enterprise, special attention should be paid to the analysis of its financial condition. At the same time, research and systematic monitoring of borrowed funds are extremely important [2, p. 261].

The considered features are to a large extent connected with the specifics of the structure of circulation costs and the number of economic factors influencing their formation. Turnover costs are characterized by a minimum level during trade and procurement activities in wholesale trade, and they begin to grow in small-scale wholesale business and increase as much as possible in retail trade. At the same time, the definition and optimization of such an important factor as the group structure of trade turnover become especially important. It should be noted that the level of turnover in the food group of goods is twice as high as in the industrial group [3].

Particular attention should be paid to such factors as the procedure, conditions and forms of financing the working capital of commercial enterprises, which largely depend on the agreements concluded between the seller and the buyer. The main indicators are the price, terms of delivery, its term, amounts and terms of advance

payments, the level of interest rates, penalties, methods and terms of debt repayment.

In addition, speaking about improving the management of financial activities of trade enterprises, to successfully implement the strategic task of sustainable development of the national economy it is necessary to ensure the implementation and implementation of an integrated approach that provides systematic targeted management and balancing at the macro and micro levels. Achieving financial balance is a priority of financial management, the adequate implementation of which is through the effective functioning of a number of important management subsystems: financial results, solvency, business activity, financial stability and security of industrial enterprises, which contributes to its sustainable economic development [4, p. 82-83].

Thus, achieving financial balance as a component of improving the financial management of trade enterprises is an extremely important task in the system of financial management strategy. The introduction and implementation of this task will provide a permanent increase in profitability and solvency, as well as financial stability, which will be a reliable guarantee in the long run of development of economic entities.

References

1. Blank Y. A. (1998) *Upravlenye torhovym predpriatyem*. [Blank I. A. Management of a Trading Enterprise]. Publishing House «EKMOS». 416 p.
2. Sjlomatin A. N. (Eds.). (2000). *Ekonomyka y orhanyzatsyia deiatelnosti torhovoho predpriatyia : uchebnoe posobyie* [Economics and organization of the trading enterprise: a manual]. Moscow : INFRA-M, 295 p.
3. Bragin L. A. (Eds.). (2000) *Torhovoie delo : ekonomyka, marketynh, orhanyzatsyia : uchebnyk* [Commercial affairs: economics, marketing, organization: textbook] – Moscow : INFRA-M, 560 p, p. 7.
4. Kizim M. O., Zabrodsky V. A. & Kopchak Yu. S. (2003) *Otsinka i diahnostyka finansovoi stiiikosti pidpriiemstva* [Assessment and diagnosis of financial stability of the enterprise] Kharkiv: INZHEK, 144 p.

Торопов Є. П., студент
Науковий керівник: **Нехай В. В.,**
д.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ УЧАСНИКІВ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Проблеми діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування пов'язані з недостатнім фінансовим забезпеченням сільгоспвиробників, високим рівнем конкуренції, глобалізацією світових ринків – на ринок країни у великій кількості надходить техніка іноземного виробництва. Показники забезпеченості технікою та купівельна спроможність вітчизняних сільгоспвиробників є низькими, тому ринок пропонує вживану іноземну техніку. Водночас, вітчизняні заводи виробляють машини та комплектувальні, які мають популярність в Україні і за кордоном, є доволі доступними за ціною.

На думку спеціалістів інституту прогнозування та випробовування техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва імені Леоніда Погорілого важливим питанням розвитку ринку техніки для АПК є регулювання співвідношення між платоспроможним попитом і пропозицією на означену техніку.

Запорукою ефективного функціонування підприємств з виробництва сільськогосподарської техніки є повноцінний збут, але у теперішній час пропозиція техніки для сільгоспробіт перевищує фінансові можливості аграріїв щодо її придбання. У зв'язку з цим головним завданням розвитку ринку є наповнення його фінансовими ресурсами [1-6].

Крім означеної проблеми неплатоспроможного попиту на вітчизняну сільськогосподарську техніку слід визнати, що й для вітчизняних підприємств, які її виробляють, існують проблеми фінансового характеру проблеми:

характерна ситуація економії на проведенні ринкових досліджень у зв'язку з обмеженістю фінансових коштів.

За умов поглиблення інфляції підприємства не ризикують вкладати кошти у стратегічну організацію збуту, оскільки їм бракує впевненості у завтрашньому дні. І все ж таки сучасні умови господарювання характеризуються певним розширенням можливостей для підприємств щодо отримання кредиту у банках, що дозволить розв'язати зазначену проблему» [1, с. 115]. Тобто, до суто організаційних проблем щодо проведення стратегічних змін додається ще й недофінансування. У це, звісно, є актуальним, бо ж існують часті випадки, коли будь-які маркетингові операції та, взагалі, організація маркетингової служби супроводжуються на багатьох підприємствах ризиком неотримання коштів на їх здійснення або закінчення.

Для відтворення технічного потенціалу аграрного виробництва і сприяння підвищенню платоспроможності споживачів технічних засобів у найближчі роки необхідно розширити державну підтримку, створити сприятливі умови комерційним банкам та іншим фінансовим структурам у залученні вільних коштів на придбання вітчизняної техніки [6, с. 37]. Фактично, у даному завданні у загальному вигляді визначено основний вектор розв'язання проблем збуту сільськогосподарської техніки. Але слід визнати, що вже неодноразово запроваджувались державні програми підтримки сільськогосподарського машинобудування з прив'язкою до проблем села, але за підсумками – невиконання та наявність тих же проблем, що й спонукали до розробки цих програм.

Особливості функціонування ринку товарів, які відносять до засобів виробництва, полягає у тому, що попит на товари промислового призначення визначається попитом на товари широкого споживання. Якщо попит на ці товари слабшає, знижується попит і на усі товари промислового призначення, які використовуються у процесі їх виробництва. Ця теза у повній мірі віддзеркалює ситуацію забезпечення фінансування створення

платоспроможного попиту: попит на сільгосптехніку та комплектувальні визначаються попитом на сільськогосподарську продукцію.

Література

1. Нехай В. В. Збутова діяльність підприємств сільськогосподарського машинобудування на засадах консолідованого маркетингу: теорія, методологія, практика : дис док. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Суми, 2019. 543 с.
2. Нехай В. В. Инновации создания маркетинговых организаций. *Theory and practice: problems and prospects book of abstracts* 21st–22nd of May, 2020. Marijampole and Kaunas, Lithuania, С. 64-65.
3. Нехай В. В. Маркетингова політика розподілу підприємств сільськогосподарського машинобудування. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 2 (37). С. 122-128.
4. Нехай В. В. Обрання консолідованого маркетингу для вирішення проблем збуту сільськогосподарської техніки. *Національний менеджмент в умовах інтеграційних та глобалізаційних викликів* / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Михайлової. Суми : ФОП Литовченко Є. Б., 2019. С. 193-218.
5. Белявцев М., Беспята М. Стратегічне маркетингове управління збутом підприємств. *Маркетинг в Україні*. 2010. № 1. С. 24-26.
6. Петров В. М. Розвиток агротехнологій і технічної політики у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2006. № 8. С. 36-40.

Турецов Т. Є.,
к.держ.упр., адміністратор
Центру надання адміністративних послуг
м. Слов'янськ Слов'янської міської ради

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЕКСПОРТНО – КРЕДИТНИМИ АГЕНТСТВАМИ

На теперішній час забезпечення сталого зростання економіки неможливо без поєднання виробництва та експорту. У зв'язку з цим в останні роки державою приділяється особлива увага питанням підтримки експорту МСП, які є основними в системі підтримки зовнішньоекономічної діяльності в цілому.

Експортна діяльність є важливою складовою успішного розвитку фірми. Присутність на міжнародному ринку стимулює конкурентоспроможність фірм, що потребує в більшій мірі застосовувати інноваційні підходи у виробництві.

Однак існує ряд проблем, з якими можуть зіткнутися МСП при виході на зовнішні ринки. Перш за все, це недостатня інформації про зарубіжні ринки, недолік фінансування, можливі організаційні складнощі при здійсненні експорту. Під цим маються на увазі виникають спірні ситуації між експортером та іноземним покупцем за умовами експортного контракту.

Розвиток національних інститутів підтримки експорту МСП є одним з ключових умов для успішного розвитку цього сегмента бізнесу в країні. Держава повинна створювати різні інститути підтримки, метою яких буде: надання необхідної інформації по регулюючим нормам, стандартам, митних зборів, особливостям ринку, а також надання рекомендацій з бізнес планування, маркетингу, звітності, контролю якості продукції. Також інститути підтримки можуть створювати виробничу інфраструктуру для початківців МСП та інноваційних компаній, надавати допомогу в пошуку закордонних партнерів.

Експортні кредитні агентства (далі - ЕКА) є одними з ключових учасників в системі міжнародної торгівлі товарами, надаючи підтримку компаніям при здійсненні великих зовнішньоекономічних угод. Останнім часом роль експортних кредитних агентств у світовій торгівлі тільки збільшується. Згідно з

Глобальним дослідженням по торговому фінансуванню, яке щорічно проводить Міжнародна торгова палата, багато банків позитивно відгукуються про роль ЕКА в рішенні проблеми нестачі торгового фінансування. Таку точку зору висловили 72% респондентів [1].

ЕКА грають ключову роль в просуванні експорту підприємств категорії МСП. Незважаючи на відносно невеликі обсяги за експортними операціями МСП в порівнянні з великим бізнесом, ризики по них є більш високими, і такі операції вимагають спеціалізованого підходу. МСП стикаються з такими проблемами, як обмежені ресурси і труднощі при отриманні фінансування на передекспортного мети. У цих умовах страхові послуги, що надаються ЕКА, є певним виходом для МСП, особливо тих, які здійснюють перші кроки в бік інтернаціоналізації. ЕКА також втягують в схеми підтримки комерційні банки, які можуть здійснювати фінансування оборотного капіталу підприємств і брати на себе частину ризиків через страховий механізм ЕКА.

Експортні кредитні агентства надають позики, гарантії по кредитах і здійснюють страхування угод компаній, що розглядають можливості ведення бізнесу в країнах, що розвиваються і на ринках, що формуються. ЕКА можуть засновуватися в формі акціонерних товариств, заснованих на комерційній основі, а потім можуть бути наділені повноваженнями на надання гарантій по кредитах від імені держави. Крім того, ЕКА можуть бути безпосередньо державними органами, заснованими відповідно до законодавства, як, наприклад, експортноімпортний банк в США (US Eximbank) або департамент з гарантування експортних кредитів у Великобританії (Export Credit Guarantee Department).

ЕКА в Україні пропонує експортерам наступні послуги: страхування та перестрахування: експортних кредитів, наданих банками-кредиторами українському експортеру для забезпечення виконання умов зовнішньоекономічного договору (контракту), у тому числі на стадії виробництва товарів (робіт, послуг), від комерційних та некомерційних ризиків для забезпечення відшкодування коштів у разі невиконання українським

експортером зобов'язань за наданими кредитами; прямих інвестицій з України, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, від некомерційних ризиків для забезпечення відшкодування коштів у разі втрати інвестицій або їх частини; договірних банківських гарантій; надають гарантії банкам українських експортерів з метою відшкодування коштів у разі використання наданих ними договірних гарантій, застрахованих товариством; надають тендерні гарантії; беруть участь у виконанні програм часткової компенсації відсоткової ставки за експортними кредитами; консультаційна діяльність [2].

Сфери підтримки Агенції, на жаль, здебільшого відносяться до виробництва крупного бізнесу, а саме: фармацевтична продукція; реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; залізничні локомотиви або моторні вагони трамвая, рухомий склад та їх частини; літальні апарати, космічні апарати та їх частини; судна, човни та інші плавучі засоби. І навпаки в більшості розвинених країн світу частка ЕКА в підтримку експортної діяльності МСП є найбільшою в порівнянні з іншими інститутами підтримки. Так, наприклад, в США підтримка американських МСП є одним з напрямків діяльності Ексімбанку. У 2013 р 90% операцій, здійснюваних Ексімбанком, за обсягами фінансування ставилися до підтримки МСП [3].

Література

1. Global Survey on Trade Finance/International Chamber of Commerce, 2015 176 p. URL: <https://cdn.iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/10/ICC-Global-Trade-andFinance-Survey-2015.pdf> (дата звернення: 10.11.2020).
2. Питання утворення Експортно-кредитного агентства : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2020).
3. Ezell S., Nager A., Atkinson R. The Export-Import Bank's Vital Role in Supporting US Traded Sector Competitiveness / The Information Technology and Innovation Foundation, 2014. 36 p. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3066864 (дата звернення: 08.11.2020).

Фомін О. С. студент

Науковий керівник: **Новосьолова О. С.**,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Управління фінансовими ресурсами підприємства - це сукупність цілеспрямованих методів, операцій, способів і прийомів впливу на фінанси для досягнення необхідного результату. Методи фінансового управління різноманітні. Основними з них є: регулювання, прогнозування, планування, страхування, самофінансування, кредитування. Дані методи можна розділити на дві групи: перша група - методи формування фінансових ресурсів. До них відносяться регулювання, прогнозування і планування. Друга група - це методи управління фінансовими ресурсами, а саме, самофінансування, кредитування, страхування.

Прогнозування діяльності підприємств - це оцінка перспектив їх розвитку на основі аналізу кон'юнктури ринку, зміни ринкових умов на майбутній період. Результати прогнозування діяльності підприємств враховуються в програмах підприємств з маркетингу, при визначенні можливих масштабів реалізації продукції, при оцінці очікуваних змін умов збуту і просування товарів. Прогнозування як результат маркетингових досліджень є вихідним пунктом організації виробництва і реалізації саме тієї продукції, яка потрібна споживачеві. В якості інструментарію прогнозування застосовуються формалізовані кількісні методи (факторні, статистичного аналізу, математичного моделювання), методи експертних оцінок, що базуються на досвіді та інтуїції фахівців з даного товару і ринку. Прогнозування необхідно так само для складання економічних планів розвитку.

Планування - це процес розробки і встановлення керівництвом підприємства, системи кількісних і якісних показників його розвитку, яка

визначає темпи, пропорції, тенденції розвитку даного підприємства, як в поточному, так і на перспективу.

Розробка і обґрунтування планів розвитку підприємства здійснюється на основі системи прогресивних техніко-економічних норм і нормативів. Найбільш досконалий метод розробки норм - розрахунково-аналітичний, при якому норми і нормативи технічно обґрунтовуються шляхом всебічного критичного аналізу стану виробництва, можливих змін в ньому вивчення впливу різних чинників. В основу норм закладаються техніко-економічні та організаційні умови роботи в плановому періоді [1, с. 196].

Складовими елементами наведених методів є спеціальні ставки, дивіденди, котирування валютних курсів, акциз, дисконт тощо. Базу інформаційного забезпечення системи фінансового управління складає будь-яка інформація фінансового характеру:

- бухгалтерська звітність;
- повідомлення фінансових органів;
- інформація установ банківської системи;
- інформація товарних, фондових, валютних бірж;
- інша інформація.

Значні фінансові ресурси можуть бути мобілізовані на фінансовому ринку. Формами їх мобілізації є: продаж акцій, облігацій та інших видів цінних паперів, що випускаються даним підприємством, кредитні інвестиції.

Принцип самофінансування базується на повній окупності витрат з виробництва продукції і розширенні виробничо-технічної бази підприємства. Він означає, що кожне підприємство покриває свої поточні й капітальні витрати за рахунок власних джерел [2, с. 98].

Управління фінансами є частиною загальногосподарського регулювання діяльності об'єкта або цілої системи. Воно спрямоване на підтримку і забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємства або цілої країни, тому пошук нових методів фінансового менеджменту залишається актуальним.

Для того, щоб забезпечити роботу своєї компанії керівникам необхідно не тільки стежити за своїми фінансовими показниками, але і відстежувати дані конкурентів. Це дозволяє своєчасно вносити корективи в стратегію і тактику розвитку компанії. Комплекс заходів, побудованих на порівняльному аналізі власних фінансових показників з показниками конкурентів, називається бенчмаркінг.

У загальному вигляді бенчмаркінг спрямований на ідентифікацію причин успішного функціонування на ринку в області управління фінансами. У більш вузькому розумінні, він являє собою порівняння внутрішньої системи фінансового менеджменту з основними конкурентами. Метою його проведення можна назвати пошук найбільш важливих показників, які будуть використовуватися в якості орієнтира. У сферу завдань даної технології належить визначення не тільки лідера галузі або сегмента, а й причин його фінансової ефективності.

Бенчмаркінг зазвичай використовується для формування переліку фінансових показників, здатних показати ефективність прийнятих управлінських рішень. Тут можуть застосовуватися як загальноприйняті, так і специфічні дані, в залежності від мети дослідження. Варто зазначити, що підбір конкурентів для порівняльного аналізу повинен враховувати не тільки схожість галузі, виробленої продукції, а й важливо звертати увагу на стадію розвитку, наявність таких же проблем, швидкість залучення капіталу і так далі [3, с. 120].

Література

1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с.
2. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 98 с.
3. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 120 с.

Черній А. А., студент
Науковий керівник: **Гузенко О. П.**
*к.е.н., доцент, доцент кафедри цивільного та господарського права,
Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького юридичного інституту МВС України*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУТНІСНОГО ЗМІСТУ ДЕФІНІЦІЇ «ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ»

Вітчизняні підприємства розвиваються в умовах кризових явищ економічного змісту, а як наслідок, втрачають певний рівень конкурентоспроможності, ділової активності та можливості формування власного іміджу на ринку попиту і пропозицій.

Питання ділової активності підприємств розглядається науковцями під різним кутом зору, як правило з позиції проблем, котрі обрано для дослідження. Як показують дослідження дефініція «ділова активність підприємств» за своїм змістом знаходиться в сфері наукових дискусій. До складу науковців, які займалися питаннями ділової активності підприємств доцільно включити: П. М. Марич [1], Р. С. Квасницьку [2], С. А. Кузнецова [3], К. В. Васьківську та О. А. Сич [4], І. О. Школьник [5] та інших. Науковці звертають увагу на той факт, що питання рівня ділової активності підприємств залишається доволі суперечливим, особливо з позиції визначення змістовності дефініції «ділова активність підприємств». Таке явище актуалізує обраний напрямок дослідження.

Варто зауважити на думку вітчизняного науковця П. М. Марич [1, с. 194] у широкому значенні дефініцію «ділова активність підприємств» доцільно розглядати як «... сукупність методів і заходів, що проводяться підприємством з метою підвищення його конкурентоспроможності на ринку». У вузькому розумінні, тобто під час аналізу фінансово-господарської діяльності, дефініцію «ділова активність підприємств» характеризує його виробничу й комерційну діяльність. Науковець вважає, що саме ділову активність підприємств з позиції понятійної категорії варто розглядати як комплексне поняття, що розкриває

можливості підприємств формувати власний іміджу серед конкурентів.

Р. С. Квасницька [2, с. 314] та С. А. Кузнецова [3, с. 118] висвітлюють у своїх наукових розробках змістовність процесу оцінювання ділової активності підприємств, визначають фактори впливу на її рівень, та звертають увагу на той факт, що дефініцію «ділова активність підприємств» доцільно визначати з двох ключових позицій:

- по-перше, з позиції процесу вибору оптимального співвідношення між наборами економічних ресурсів та окремо між обсягами виробництва і різноманітних видів продукції, робіт і послуг за допомогою цих ресурсів. Зазначену думку науковці пояснюють наступним чином: зростання ділової активності підприємства свідчатиме про підвищення прибутковості за умови оптимізації структури використання ресурсів та напрямків виробництва при незмінності інших умов.:

- по-друге, з позиції залучення основних інструментів теорії кругообігу ресурсів. Це пов'язано з тим, що процес кругообігу ресурсів підприємств охоплює усі без виключення ланки управління, що і забезпечує комплексний вплив на формування певного рівня ділової активності.

У своїй праці К. В. Васьківська та О. А. Сич [4, с. 208] пропонують також розглядати змістовність дефініцію «ділова активність підприємств» через процеси кругообігу ресурсів, проте вважають за доцільне доповнити її категоріями: «економічне зростання» та «економічний розвиток». Обґрунтовуючи власну позицію науковці звертають увагу на те, що понятійна категорія «економічне зростання» ідентифікується як регулярне та стійке розширення масштабів економічної діяльності шляхом постійного нарощування величини фінансових ресурсів (майна) підприємств, яке доцільно проводити до досягнення ринкової рівноваги (задоволення попиту усіх потенційних споживачів). Поняття «економічний розвиток» пов'язується з використанням на підприємствах масштабних за своїм змістом досягнень інноваційного спрямування, що сприятиме формуванню у підприємств лідерських позицій на ринку попиту і пропозиції на ринку.

І. О. Школьник [5, с. 274] не лише визначає змістовність дефініції «ділова активність підприємств» (сукупність управлінських важелів націлених на підтримку іміджу підприємств на ринку попиту та пропозиції), а й наводить напрямки щодо її покращення: за рахунок зниження собівартості виробництва продукції, проте зберігаючи якісні параметри, адаптувати заходи щодо прискорення оборотності оборотних активів та підвищення ефективності їх використання, підвищувати ефективність використання майна, проводити швидшу реалізацію продукції, не затримувати її на складі, розширювати ринок збуту продукції власного виробництва.

Таким чином, визначення змістовності дефініції «ділова активність підприємств» показало, що більшість науковців пов'язують її з процесами кругообігу ресурсів підприємств, який торкається всі ланки управління. На даний час для стимулювання ділової активності підприємств необхідно створювати сприятливі умови щодо конкурентоспроможності, упровадження інновацій, здійснення інвестиційних впливань у виробничий процес, нарощування фінансових ресурсів.

Література

1. Марич П. М. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Львів : «Магнолія 2006» 2011. 250 с.
2. Квасницька Р.С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Львів : «Магнолія 2006», 2013. 631 с.
3. Кузнецова С. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 212 с
4. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
5. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Ліра, К. 2015. 301 с.

Шевчук А. О., студент
Науковий керівник: Шевчук О. В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри регіоналістики і туризму,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання спонукають до безперервного удосконалення системи управління фінансовою діяльністю підприємства, оскільки тільки так суб'єкт підприємницької діяльності може ефективно функціонувати в умовах загостреної конкуренції. Це обґрунтовує актуальність управління фінансовою діяльністю суб'єктів підприємництва [1, с. 182].

В організації управління на підприємствах фінансовій діяльності належить важливе місце. Фінансова діяльність – це діяльність, спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, досягнення ним визначених цілей економічного та соціального розвитку. Фінансова діяльність зумовлює зміни як обсягу, так і складу власного та залученого капіталів підприємства. Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань, як:

1. Забезпечення фінансовими ресурсами поточної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства.
2. Пошук резервів збільшення доходів, прибутків і рентабельності підприємства.
3. Забезпечення виконання фінансових зобов'язань перед діловими партнерами (постачальниками, підрядниками, банками, страховими та інвестиційними компаніями тощо), бюджетом і цільовими фондами.
4. Фінансове забезпечення виробничого і соціального розвитку підприємства.
5. Контроль за ефективним розподілом і цільовим використанням

фінансових ресурсів.

У нормативних актах, науково-практичній літературі, в контексті фінансово-господарської діяльності підприємств, їх фінансової звітності оперують дефініціями «фінансова діяльність», «інвестиційна діяльність» та «операційна діяльність» суб'єктів господарювання. З метою чіткого розмежування зазначених понять розглянемо економічний зміст кожного з них.

Згідно з П(С)БО, інвестиційна діяльність – це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу, а також інші види діяльності, які не підпадають під категорію інвестиційної чи фінансової діяльності.

Успішна інвестиційна та операційна підприємницька діяльність можлива лише за наявності надійного фінансового фундаменту, тобто достатнього обсягу капіталу. Мобілізація підприємством необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань фінансових ресурсів називається фінансуванням. З іншого боку, система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей називається фінансовою діяльністю. Згідно з П(С)БО, фінансова діяльність – діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного та позичкового капіталу підприємства (який не є результатом операційної діяльності).

Можна стверджувати, що фінансова діяльність (фінансування) має вирішальний вплив на процеси генерування вартості підприємства. У теорії та практиці досить часто зміст фінансової діяльності трактується ширше, ніж фінансування.

Основними тенденціями розвитку підприємництва в Україні є:

1. Зрощення капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємств.

2. Територіальне розповсюдження підприємництва.
3. Зростання кількості юридичних осіб та індивідуальних підприємців.
4. Інтенсивний розвиток комерційного підприємництва при незначному розвитку виробничого підприємництва.
5. Розширення сфери послуг (юридичних, страхових, транспортних, туристичних, охоронних та ін.).

Основні обмеження, що погіршують підприємницький клімат та негативно впливають на розвиток підприємницької діяльності в Україні наступні:

1. Стійка тенденція до збереження високих витрат часу на проходження офіційних процедур для започаткування власного бізнесу в Україні (отримання дозволів, ліцензій, проходження перевірок).
2. Зростання грошових витрат підприємців на проходження дозвільних процедур.
3. Збереження значних обсягів витрат, пов'язаних із ліквідацією підприємств.
4. Зростання часових і грошових витрат підприємців на реєстрацію власності в Україні.
5. Збереження незадовільних показників в оподаткуванні [2, с. 318].

Таким чином, з метою ефективного функціонування фінансового механізму діяльності суб'єкта господарювання як системи, необхідно чітко визначити перелік його елементів, а також чітко визначити їх галузеві особливості.

Література

1. Ставерська Т. О. Фінансові механізми забезпечення сталого розвитку підприємств торгівлі : монографія. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2019. 275 с.
2. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. 422 с.

Шевчук І. В., студентка
Науковий керівник: **Остапенко А. С.,**
к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ТА ПЕРСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтованість та ефективність управлінських рішень на мікро- та макрорівнях значною мірою залежить від результатів аналізу основних фінансових показників діяльності підприємства, який полягає у розрахунку та моніторингу системи показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства.

Загальні підходи до проведення аналізу фінансового стану підприємства висвітлені у працях таких вчених як О. Я. Базилінська, М. І. Баканов, В. В. Бочаров, О. М. Брадул, В. А. Гавриленко, Б. Є. Грабовецький, Л. А. Костирко, Я. О. Кость, П. М. Куліков, Є. В. Мних, В. В. Осмолівський, Л. С. Туркоман, Ю. М. Тютюнник, Л. В. Фролова, Е. О. Цецерко, С. С. Черниш, В. О. Шевчук, Н. П. Шморгун, М. Н. Шорохов, Н. А. Юдін та ін. Проте в сучасних умовах існує необхідність розробки єдиної методики як ретроспективного, так і перспективного аналізу фінансових показників діяльності підприємства з метою адаптації до вітчизняних умов господарювання.

Ретроспективний аналіз – проводиться після здійснення господарських операцій. Він використовується для моніторингу реалізації економічної стратегії підприємства, виконання плану, виявлення невикористаних резервів, об'єктивної оцінки результатів діяльності підприємств.

Проведення ретроспективної діагностики передбачає встановлення кількісних оцінок існуючого фінансового стану підприємства та тенденції їх розвитку на основі аналізу його попередньої діяльності.

Проводячи попередній аналіз фінансової звітності підприємства, необхідно вивчити та проаналізувати зміни, які виникли в основних статтях звіту про фінансовий стан (балансу), звіту про прибуток та звіту про рух грошових коштів та інших звітах підприємства. Такий аналіз показників фінансової звітності підприємства проводять в трьох напрямках: горизонтальний, вертикальний та трендовий.

Аналіз фінансового стану за допомогою відносних показників передбачає розрахунок відповідних фінансових коефіцієнтів. При цьому актуальною постає проблема вибору найбільш ефективних з них для прийняття обґрунтованих рішень, оскільки загальна кількість фінансових показників, що використовуються для аналізу діяльності підприємства, досить велика. Тому вже багато років економісти намагаються підібрати систему аналітичних коефіцієнтів, які б якнайкраще характеризували кризову ситуацію [1, с. 32].

На сьогодні у фінансово-економічній літературі існує багато авторських систем показників та перелік методичних рекомендацій, офіційно затверджених урядом, які включають в себе різний склад та кількість фінансових коефіцієнтів для розрахунку й практичного використання.

При цьому в більшості методик оцінка фінансового стану підприємства проводиться за такими напрямками: майновий стан підприємства, оцінка платоспроможності та ліквідності, оцінка фінансової стійкості, оцінка ділової активності, оцінка рентабельності [2, с. 51].

Перспективний аналіз – представляє собою дослідницьку основу формування планових, фактичних та альтернативних показників з метою оцінки наслідків прогнозованих рішень і ступеня досягнення поставлених завдань.

Перспективний аналіз, у свою чергу, може бути поділений на сигнальний, прогнозний та альтернативний, виходячи з сутності трактування кожного поняття.

Сигнальний аналіз передбачає оцінку даних на основі прогнозування даних оперативного аналізу, тобто виявляє певні сигнали для оперативного

втручання.

Альтернативний аналіз базується на даних, які підприємство прагне досягти, тобто увага приділяється вивченню альтернативних шляхів досягнення щонайкращих результатів. Аналіз альтернатив – це неформальний, відносно неструктурований аналіз з акцентом на оцінку нового варіанту з великої кількості альтернативних варіантів. Часто вони будуть кількісно та якісно орієнтованими шляхом формулювання завдань загального чи дуже конкретного характеру.

Прогнозний аналіз базується на прогнозуванні, дані для яких дає поточний аналіз [3, с. 239].

Таким чином, за результатами ретроспективного та перспективного аналізу основних фінансових показників діяльності підприємства можна розробити заходи щодо покращення структури капіталу, відновлення платоспроможності, підвищення рентабельності, визначити оптимальний розмір потрібних підприємству оборотних активів, виявити резерви підвищення ефективності функціонування підприємства та перспективи його розвитку, попередити виникнення фінансової кризи на підприємстві.

Література

1. Брадул О. М., Шевченко Л. Я. Концептуальні засади методики і організації аналізу діяльності корпоративних підприємств. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2011. № 4 (58). С. 31-34.
2. Шорохов М. Н. Особливості проведення діагностики фінансового стану підприємства. *Інноваційна економіка*. 2013. № 7. С. 51-57.
3. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 18. № 2. С. 239-245.

Шекета Є. Ю.

*к.е.н., завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Івано-Франківський коледж
Львівського національного аграрного університету*

РЕЄСТРАТОРИ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ 2021: ПОВНА ФІСКАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ

Високий рівень тіньової економіки в Україні та значні зловживання спрощеною системою оподаткування, з метою ухилення від сплати податків, спричиняють масштабні дискусії як серед науковців, так і органів влади та представників бізнесу. Шкода, що всі ці три ланки не можуть сісти за один стіл переговорів для конструктивного діалогу і пошуку консенсусу в цьому напрямі. З одного боку, органи влади, керуючись величезним дефіцитом державного бюджету та шукаючи резерви для збільшення його дохідної частини, впроваджують тотальну фіскалізацію розрахункових операцій суб'єктів господарювання. З іншого боку – представники бізнесу висловлюють своє невдоволення від такого надмірного втручання держави у бізнес, посиляючись на значні фінансові, технічні та організаційні проблеми.

На сьогодні фіскальному контролю підлягають всі суб'єкти господарювання (як юридичні особи так і фізичні особи-підприємці) які працюють з готівкою та обсяг доходу за календарний рік яких перевищив один мільйон гривень, крім осіб, які перебувають на спрощеній системі оподаткування. Виняток становлять такі види діяльності: реалізація побутових товарів з гарантійним ремонтом, продаж ліків і виробів медичного призначення, платні послуги у сфері охорони здоров'я, продаж підакцизних товарів.

Згідно закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг» [1] з 01 січня 2021 року фіскальному звітуванню підлягають суб'єкти господарювання, які: здійснюють реалізацію товарів через мережу Інтернет, проводять діяльність у

сфері громадського харчування (тобто кафе, ресторани), реалізація ювелірних і побутових виробів із коштовного каміння і металів, торгівля вживаними товарами, діяльність турагентств і туроператорів, діяльність готелів та інші засоби тимчасового перебування людей. З 01 квітня 2021 року у своїй діяльності повинні будуть застосовувати фіскальні реєстратори розрахункових операцій всі суб'єкти господарювання другої, третьої та четвертої груп спрощеної системи оподаткування. Виняток становить тільки перша група платників єдиного податку, які здійснюють торгівлю за готівку виключно на ринку.

З 01 серпня 2020 року в Україні запроваджено в дію програмні реєстратори розрахункових операцій. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» дає таке визначення програмного реєстратора розрахункових операцій – це програмний, програмно-апаратний або програмно-технічний комплекс у вигляді технологічного та/або програмного рішення, що використовується на будь-якому пристрої та в якому фіскальні функції реалізовані через фіскальний сервер контролюючого органу і який призначений для реєстрації розрахункових операцій при продажу товарів (наданні послуг), операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг), операцій з приймання готівки для подальшого переказу [2].

Варто зазначити, що тотальну фіскалізацію не слід застосовувати як «панацею» для виведення економіки України з тіні, тому що на більшість дрібних підприємців, які представляють собою левову частку приватного бізнесу, це ляже додатковим фінансовим тягарем та створить технічні перешкоди для виходу в конкурентне середовище. Згідно досліджень Міжнародного Валютного Фонду у різних країнах світу, абсолютно не є доведеним позитивний ефект від тотальної фіскалізації розрахункових операцій. Над цим варто задуматися. Адже в Україні більшість зловживань пов'язані з застосуванням спрощеної системи оподаткування ґрунтуються саме

на відсутності контролю за доходами підприємців другої та третьої групи платників єдиного податку, більшість з яких працюють у сфері роздрібної торгівлі, громадського харчування і надання послуг. Це якраз той випадок, коли державі потрібно стимулювати безготівкові розрахунки, сприяти розрахункам по еквайрингу через платіжні термінали, розвивати ринок сучасних інноваційних технологій (платформ) у використанні платіжних карток.

В українському бізнесі поширеним є явище створення кількох підприємців з метою зменшення оподаткування. В цьому напрямі необхідно розробити ряд заходів, що буде унеможливлювати діяльність кількох фізичних осіб – підприємців в одному приміщенні. Насправді, це легко відслідковується за поданою формою 20 ОПП, яку з березня 2020 року зобов'язані подавати всі суб'єкти господарювання.

Процес фіскалізації розрахункових операцій потрібно впроваджувати поступово і добровільно заохочувати бізнес використовувати реєстратори розрахункових операцій у своїй діяльності. Наразі, не на часі запроваджувати тотальну фіскалізацію українського бізнесу, який не може оговтатися від масштабного удару пандемії Covid-19, оскільки це буде для нього додатковим тягарем, а для більшості дрібних підприємців – навіть непосильним.

Література

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг : Закон України від 20.09.2019 р. № 129-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-20#Text> (дата звернення: 23.11.2020).

2. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2020).

Шестопалов В. І., студент
Науковий керівник: **Кривуля П. В.,**
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ПОЗИТИВНІСТЬ ТА НЕГАТИВНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ОЦІНОК ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ТА ВАРТОСТІ ЗА СИТУАЦІЯМИ, ЗА СПОСОБАМИ РОЗРАХУНКУ ТА ЗА РОЛЯМИ АКТОРІВ

У якості одного з методів управління фінансовою діяльністю підприємств використовують функціонально-вартісний аналіз. Як було показано у [1; 3] цей метод має тісні зв'язки з іншими методами порівняння призначення структурних елементів певної системи та вартісною оцінкою цих елементів. На базі такого узагальнення у [1-4] було запропоновано метод розподілу коштів за пріоритетами. Але дуже важливим напрямком розвитку такого методу є врахування амбівалентності порівнюваних вимірювань функціональності та вартості, які потребують встановлення системи порогів зміни інтерпретацій позитивності та негативності й залежать від ситуацій, способів розрахунку та ролей акторів (що було показано, наприклад у [5]).

За результатами дослідження можна стверджувати, що багато які показники мають пороги зміни значення інтерпретації (з позитивної на негативну, та навпаки). Більш того, такі інтерпретації залежать від ситуації та ролі акторів у ситуації. Ті ж самі функціональність та вартість можуть мати різні інтерпретації, а їх поєднання у системі координат дає змогу скласти так звані карти переваг. На рис. 1 показано такі карти, – всередині кожної карти є стрілка, яка показує напрямок позитивної інтерпретації для цільової функції, яка враховує інтерпретації вимірюваних параметрів функціональності та вартості. Отже, перша карта переваг (рис. 1-А) відноситься до акторів з позитивною інтерпретацією (чим більше, тим краще) функціональності та негативною (чим менше, тим краще) – вартості. За такою картою цільової функція спрямована діагонально вгору вліво. Друга карта переваг

відноситься до акторів як з позитивною інтерпретації функціональності, так і вартості (рис. 1-Б). У цьому випадку цільова функція спрямована до збільшення обох параметрів. Третя карта переваг (рис. 1-В) має негативну інтерпретацію функціональності і позитивну вартості, що також формує діагональну орієнтацію цільової функції вниз управо. Четверта карта переваг ґрунтується на негативній інтерпретації функціональності і вартості (рис. 1-Г).

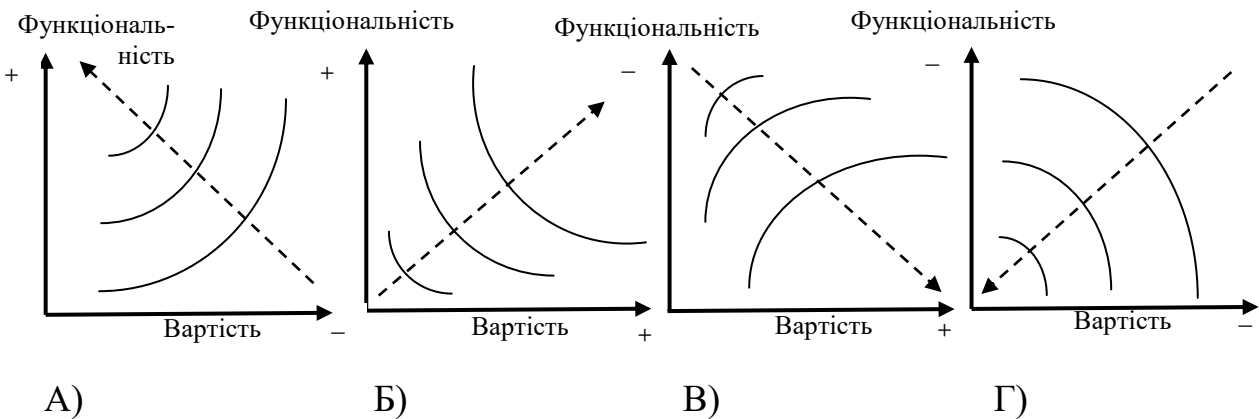


Рис. 1. Прості карта переваг функціональності і вартості, що можуть бути використані для різних акторів у різних ситуаціях

Цільова функція у такій карті спрямована на мінімізацію аж до нуля обох параметрів. Однак з простих карт переваг можна скласти комбіновані амбівалентні карти переваг, що включають в себе змінні позитивних і негативних інтерпретацій функціональності і вартості (рис. 2).

На побудові складної карти переваг з рис. 2 можна

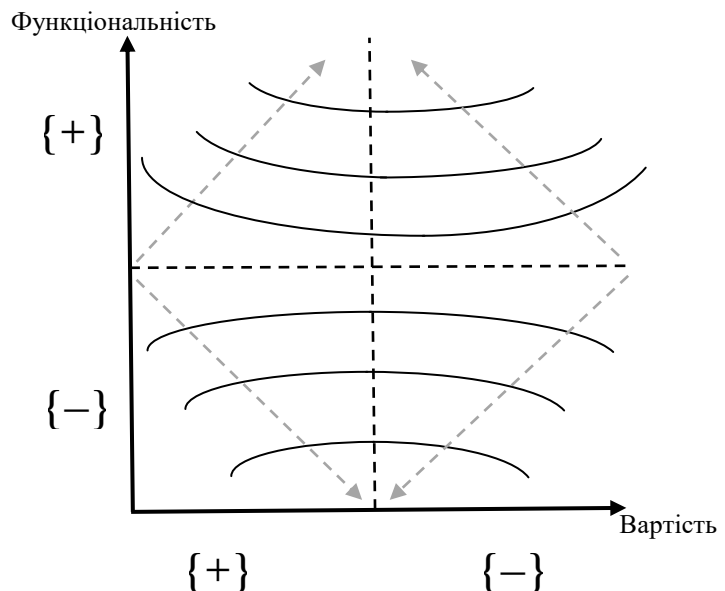


Рис. 2. Приклад складної карти переваг функціональності і вартості

помітити, що стрілки цільової функції спрямовані нібито до двох полюсів

оптимізації у різних частинах карти. Але така карта є лише прикладом та її неможна вважати типовою. Комбінації змін інтерпретацій можуть бути різні та множинні, а конкретні ситуації мають моделюватися для різних ролей акторів окремо, що є основою значного розвитку функціонально-вартісного аналізу.

Література

1. Кривуля П. В., Ягодкина О. В. Выявление и обзор возможных методов формирования целевой структуры использования денежных средств. *Вісник Східноукраїнського державного університету*. 2005. № 2(84). С. 116-123.
2. Кривуля П. В. Метод поприоритетных расходов – частная реализация общего метода лимитирования риска. Модернізація фінансово-кредитної системи: досвід та перспективи : тези доповідей II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. Сєверодонецьк: СНУ ім. В. Даля, 2015. С. 150-154.
3. Кривуля П. В., Ягодкина О. В. Методы сопоставления функциональности и стоимости элементов целевой структуры финансирования. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. Зб. наук. праць Інституту конкурентного суспільства Київського національного університету імені Тараса Шевченко. Вип. 7. К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. С. 202-209.
4. Кривуля П. В., Ягодкина О. В. Формирование целевой структуры использования денежных средств предприятия. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво* : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Вип 13. Ч.1. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2005. С. 91-103.
5. Кривуля П. В., Шестопапов В. І. Групи економічних акторів-користувачів функціонально-вартісного аналізу за ознакою сполучення інтерпретацій окремих складових характеристик функціональності та вартості. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: СНУ ім. Л. Українки, 2020. С. 361-364.

Штапаук С. С.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*

СИСТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК ПІДСИСТЕМИ ВНУТРІШНІХ ФІНАНСІВ

Попередні дослідження та публікації [1; 2] дозволили ідентифікувати системи організації, форми та системи оплати праці як три використовуваних таксономічних ранги оплати праці. Проте для практичного застосування їхнє число слід збільшити до п'яти та розглядати як одну з підсистем внутрішніх фінансів організацій (поняття розкрито у [3]).

Система організації оплати праці визначає, який саме прояв праці підлягатиме оплаті. Так, за тарифної системи оплаті підлягають безпосередньо затрати праці, враховані за витратами часу на працю або за безпосередніми її результатами. Натомість за умови безтарифної системи оплаті підлягають кінцеві результати діяльності суб'єктів господарювання чи їх структурних підрозділів. Тарифна система передбачає встановлення вартості праці (тарифікацію) заздалегідь, а безтарифна передбачає періодичний перегляд вартості праці, залежно від якості її виконання. До того ж у тарифній системі визначається вартість праці, а в безтарифній - вартість працівника. Безтарифна система виникає, коли необхідно диференціювати однаковою працю різних працівників з почасовою формою оплати.

За основний таксономічний ранг слід розглядати форму оплати праці як виразу зв'язку між мірою праці та мірою споживання. Міра праці – це кількість праці певної якості, що необхідна для створення тієї чи іншої споживчої вартості в конкретних економічних умовах [4, с. 477]. Мірою праці є норми праці: норми виробітку, часу, чисельності, обслуговування, нормовані завдання, графіки та режими роботи, кваліфікаційні характеристики. Мірі праці відповідає міра споживання, що в практиці господарювання відображується у різноманітних нормах оплати праці: тарифних ставках, тарифних сітках, посадових окладах, розцінках, доплатах та надбавках до них, преміях,

гонорарах та інших винагородах [4, с. 478]. Завдяки встановленню взаємозв'язків між нормами праці та нормами її оплати реалізують принцип оплати за працею.

Схема оплати праці – різновид форми оплати праці, конкретизований характером зв'язку міри праці з мірою споживання. Т. Б. Кочієва та Д. А. Новіков за критерієм характеру взаємозв'язку між мірою праці та мірою винагороди розглядають скачкоподібні (акордні) С, компенсаторні (непропорційні) К, пропорційні L та розподільчі (комісійні) D схеми оплати праці [5, с. 33-42]. Виходячи з практики організації оплати праці можна виокремити три прості та дві комбіновані схеми оплати праці. До простих схем оплати праці слід віднести пропорційну (коли розмір оплати праці встановлюється пропорційно обсягу цієї праці, тобто розцінка одиниці праці є постійною, незалежно від обсягу праці), прогресивну (розцінка оплати одиниці праці змінюється, залежно від обсягу праці) та акордну (коли розцінка встановлюється за весь обсяг праці або його закінчену частину). Комбінованими схемами оплати праці, що знайшли поширення в практиці господарювання, є пропорційно-акордна та прогресивно-акордна, – перша з них, яка може бути позначена при подальшому парному комбінуванні простих схем оплати праці, не знаходить свого втілення в практиці суб'єктів господарювання. Разом з тим, іноді виникає необхідність виокремлення різновиду акордної схеми, коли встановлюється декілька розцінок залежно від кількості можливих кінцевих результатів праці (т. з. «ступінчастий акорд»).

Система оплати праці – це метод визначення величини заробітку за фактично виконаний обсяг робіт, виходячи з норм праці та міри її оплати. За стимулюючим впливом в межах кожної форми оплати праці системи оплати праці поділяють на прості та заохочувальні. Модель оплати праці – різновид системи оплати праці в конкретних організаційно-технічних умовах, що складається з однієї або декількох схем оплати праці. Конкретна така модель визначається низкою чинників (елементів), що визначаються конкретними умовами праці та застосовуваними елементами її організації: використовуваною для співвідношення з мірою споживання мірою праці (базою

нарахування основної і додаткової заробітної плати); прийнятою основною одиницею нарахування заробітної плати (нею може бути працівник, група людей або колектив підприємства в цілому); порядком визначення основної(плати за саму працю)та додаткової (плати за результати праці)заробітної плати; порядком визначення фонду заробітної плати тощо. Оскільки конкретні моделі оплати праці утворюються комбінацією різних схем оплати праці, в літературі їх часто називають «змішаними (гібридними) системами оплати праці», однак слід зауважити, що на відміну від моделей системи оплати праці носять узагальнюючий характер, а відтак – може бути наведений їхній вичерпний перелік. Моделі ж розробляються для конкретного контексту, тому не можуть бути описані заздалегідь. Більше того, не всі моделі, що розробляються, є працездатними (т. з. «химери оплати праці»). Тобто не кожна сконструйована модель оплати праці є системою. Системою можна вважати тільки такий комплекс, який здатен реалізовувати всі функції заробітної плати.

Література

1. Штапаук С. С. Постановка завдання таксономії оплати праці. *Технологія-2020* : Матеріали XXIII Міжнар. наук.-техн. конф., 24–25 квіт. 2020 р. Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2020. С. 241-242.
2. Штапаук С. С. Постановка завдання систематики оплати праці. *Актуальні проблеми науково-промислового комплексу регіонів* : матеріали VI Всеукр. наук.-техн. конф. Рубіжне, 2020. С. 164-166.
3. Організаційні форми внутрішньогосподарських фінансів : монографія / В. М. Гончаров, О. О. Кузнєцов, П. В. Кривуля, Л. В. Кривуля. Луганськ: Віртуальна реальність, 2013. 270 с.
4. Шишкин А. Ф., Шишкина Н. В. Экономическая теория : учебник для вузов. В 2 т. Т. 1. М. : ВЛАДОС, 2010. 816 с.
5. Кочиева Т. Б., Новиков Д. А. Базовые системы стимулирования. Москва : Апостроф, 2000. 108 с.

Шумова О. Ю., студентка
Науковий керівник: **Новосьолова О. С.,**
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ

Винятково важлива роль прибутку у формуванні та використанні певної частини суспільного продукту та фінансових ресурсів суб'єктів господарювання ні в кого не викликає заперечення. В той же час надвисокі частки тіньової економіки та збиткових підприємств, наднизькі рівні рентабельності та незначні фінансові результати прибуткових підприємств не можуть не викликати сумнівів і заперечень щодо обґрунтованості економічної політики держави та суб'єктів господарювання щодо формування і використання такої важливої складової доданої вартості, якою є прибуток. Це, у свою чергу, викликає гостру потребу у пошуку нових поглядів та підходів до формування та використання прибутку, що особливо важливо в умовах зростання відкритості національної економіки та посилення глобалізаційних процесів [1, с. 256].

Управління прибутком на рівні суб'єктів господарювання суттєво доповнюється управлінням на рівні макроекономіки, що знаходить своє відображення у русі фінансових ресурсів і макроекономічних показниках. Такі показники представлені для загалу службою статистики України з початку 90-х років і мають широке застосування у світовій практиці. Стан і рух фінансових ресурсів між суб'єктами фінансової системи у найбільш узагальненому вигляді відображають показники ВВП за категоріями доходу та використання. ВВП вважається основним макроекономічним показником результатів економічної діяльності, використовується для порівняльного аналізу на міжнародному рівні, оцінки ефективності економіки тощо. Крім того, це один з основних показників системи національних рахунків. Він характеризує кінцевий результат

виробничої діяльності економічних одиниць на економічній території країни [2, с. 282].

Структура ВВП за категоріями доходу в розрізі заробітної плати, прибутку та податків свідчить про первинний розподіл ресурсів між економічними суб'єктами (населенням, суб'єктами господарювання та державою), про потенційні можливості подальшого споживання та нагромадження.

Структура ВВП за категоріями доходу наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура ВВП України за категоріями доходу у 1993-2018 роки, %*

Показники ВВП	Роки							
	1993	1995	2000	2005	2010	2014	2015	2018
ВВП усього, у т. ч.:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Оплата праці найманих працівників	38,5	43,5	42,3	49,1	48,0	46,3	39,1	36,6
Податки, за виключенням субсидій на виробництво та імпорт, з них:	7,6	19,1	16,8	12,7	11,8	12,9	15,9	15,5
- на продукти	0,6	10,6	15,2	12,0	11,6	12,9	15,0	15,2
- інші, пов'язані з виробництвом	7,0	8,5	1,6	0,7	0,2	0,0	0,9	0,3
Валовий прибуток, змішаний дохід	53,9	37,4	40,9	38,2	40,2	40,8	44,3	47,9

*Примітка. Складено автором за даними джерел [3, с. 301].

Наведені у таблиці 1 дані свідчать про суттєві зміни, які відбувалися протягом більш як двадцяти років в економіці України. Особливо значними були зміни протягом 1990-1995 років, що можна пояснити початком переходу економіки України на ринкові умови ведення господарства, тобто, відсутністю досвіду в органів управління та іншими чинниками.

Різке падіння частки заробітної плати при одночасному зростанні частки податків і прибутків, особливо у 1993-1994 роках, свідчить про фізичне падіння виробництва та зростання ролі цінового фактора у формуванні доходів таких економічних суб'єктів, як держава та суб'єкти господарювання. Крім того, падіння доходів населення, основну частину якого складає заробітна плата, та зростання податків на продукти супроводжувалось падінням курсу національної грошової одиниці та надвисокою інфляцією, особливо у 1992-1994 років.

Динаміка показників за 1995-2005 років. свідчить про перманентні зміни, що мали місце в економіці та фінансовій політиці держави. При цьому спостерігалася тенденція до зростання частки прибутків при одночасному скороченні частки податків, що можна розглядати, за певних умов, як позитивне явище. Проте скорочення можливостей держави в інноваційно-інвестиційній сфері ніхто замінити не зміг. Період з 2005 по 2016 роки. можна назвати періодом стабілізації доходів держави та суб'єктів господарювання при одночасному скороченні доходів населення [4, с. 111].

У цілому по економіці вкладення коштів суб'єктами господарювання у нагромадження основного капіталу та зростання запасів матеріальних оборотних коштів має тенденцію до зростання. Проте, незважаючи на абсолютне зростання нагромаджень, їх частка у структурі ВВП постійно скорочується, а натомість зростає частка споживання, особливо населення (домогосподарств) та держави. Такі тенденції скорочують матеріально-технічну базу розвитку економіки та є наслідком: наднизького рівня ВВП (що суттєво скорочує можливості заощадження); суперечливих умов економічної діяльності (скорочення ринків збуту, нерівномірне податкове навантаження, вибіркові преференції тощо); дії багатьох інших чинників (як об'єктивного так і суб'єктивного характеру).

Література

1. Кравченко О. О. Оптимізація розподілу та використання прибутку підприємств. *Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління»*. 2015. Вип. 32. С. 253-260.
2. Кривицька О. Р. Формування прибутку підприємств в умовах ринкової економіки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2009. Вип. 11. С. 281-288.
3. Николишин С.Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 2. С. 299-303.
4. Скалюк Р. В. Управління прибутком підприємств: стратегічний підхід. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 2 (22). С. 109-118.

Шумова О. Ю., студентка
Науковий керівник: **Остапенко А. С.,**
к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Херсонський національний технічний університет

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРШИЙ КРОК ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Кожному підприємству властиве прагнення працювати з максимальною економічною віддачею. Щоб досягти успіху, потрібно впроваджувати ефективні методи управління бізнесом, виявляти недоліки в фінансово-господарської діяльності, проблемні зони функціонування. Для цього необхідно оцінювати фінансовий стан підприємства, своєчасно аналізувати його фінансову звітність. В даному випадку доцільно користуватися методом експрес-аналізу. Метою експрес-аналізу є поточна та достатньо швидка оцінка фінансового стану і динаміки розвитку підприємства.

Зміст експрес-аналізу – вибір невеликої кількості найістотніших і порівняно непомилкових в обчисленні показників та постійне відстеження їхньої динаміки [1, с. 53-54].

Загальними вимогами до розробки методики експрес-аналізу фінансового стану для підприємств є: застосовування не більше 5–8 фінансових показників; простота розрахунків фінансових коефіцієнтів у межах інформаційного забезпечення спрощених форм фінансової звітності; оцінка має проводитися з урахуванням якісних показників, які є доповненням до кількісних методик; результати аналізу мають забезпечувати прийняття управлінських рішень; методика експрес-аналізу за окремими напрямками діяльності повинна мати можливість інтегрування в процес проведення комплексного аналізу фінансового стану [2, с. 19].

Першим кроком при оцінці рівня фінансової безпеки підприємства є експрес-аналіз, який включає наступні етапи: підготовчий, попередній огляд

бухгалтерської звітності та аналіз бухгалтерської звітності.

Мета підготовчого етапу – прийняття рішення про доцільність аналізу фінансової звітності й отримання впевненості в її готовності до читання.

Питання щодо доцільності аналізу вирішується шляхом застосування таких прийомів контролю: формальна перевірка (проводиться визначення наявності всіх необхідних форм та додатків, реквізитів та підписів тощо); арифметична перевірка (перевіряється правильність розрахунків); взаємозвірка показників звітності (взаємозв'язок показників звітних форм та оцінка основних контрольних співвідношень між ними).

Ознайомлення з аудиторським висновком дозволяє аналітику впевнитися у достовірності фінансової звітності, виявити основні недоліки і ознайомитися з показниками діяльності аналізованого підприємства, що не розкриті у фінансовій звітності.

Опрацювання облікової політики суб'єкта господарювання спрямоване на виявлення особливостей ведення бухгалтерського обліку на підприємстві щодо питань по яких у нормативних документах передбачена варіативність вибору. Залежно від обраного варіанту ведення бухгалтерського обліку по певному об'єкту аналітик повинен адаптивно змінювати інтерпретацію чи нормативне значення ряду показників оцінки фінансового стану підприємства.

Наступним етапом є ознайомлення з основними показниками діяльності аналізованого підприємства, оцінювати які необхідно з урахуванням темпів інфляції, яка спостерігалася за аналізований період. Такий аналіз є певною мірою суб'єктивним, адже проводиться з певним ступенем деталізації в інтересах різних користувачів за рахунок вибору невеликої кількості найбільш доцільних та порівняно нескладних показників, та спостереження за динамкою їх зміни [3, с. 76].

Для максимального згладжування суб'єктивізму попередньої оцінки фінансового стану підприємства, пропонуємо обрати наступні показники: коефіцієнт автономії; коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт рентабельності продажів; коефіцієнт швидкої ліквідності; співвідношення

кредиторської та дебіторської заборгованості. Коефіцієнти були обрані виходячи з простоти їх розрахунку та їх інформативності. Необхідно поділити пару цифр одну на іншу і отримати дані значення; наявність нормативів або орієнтирів, на які можна рівнятися, що є важливим моментом у трактуванні коефіцієнта. До системи включаються коефіцієнти, що відображають: структуру капіталу та розмір боргових зобов'язань підприємства; ефективність використання активів; прибутковість основних та інших видів діяльності; достатність коштів для покриття поточних боргів; сформовану систему розрахунків з контрагентами.

Проведення експрес-аналізу закінчується формуванням висновків та наданням рекомендацій за результатами проведених досліджень. Оцінюється доцільність чи необхідність проведення поглибленого й детального фінансового аналізу діяльності підприємства.

Зауважимо, що проведення експрес-аналізу у більшій мірі актуально для зовнішнього аналітика, адже внутрішній аналітик не потребує поверхневої оцінки фінансового стану підприємства, яка притаманна результатам експрес-аналізу.

Література

1. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ. 2016. 304 с.
2. Гоголь Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення в управлінні діяльністю підприємств малого бізнесу України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 35 с.
3. Патарідзе-Вишинська М. В. Економічне моделювання оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Серія «Економіка»*. 2019. № 1 (12). С. 75-80.

Яворська О. Г.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму,
Київський національний лінгвістичний університет

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Особливостями сучасного економічного розвитку визнаються глобалізація, інформатизація, діджиталізація та екологізація виробництва. Сьогодні більшість країн не лише прагнуть економічного зростання, але й одночасно надають пріоритет охороні навколишнього середовища. Поняття «зеленої» концепції активно та широко підтримуючись громадськістю, сприяє впровадженню «зелених» форм бізнесу та екоінновацій, спостерігається швидке зростання попиту на «зелені» товари та послуги. Таким чином, розвивається зелене підприємництво, яке поєднує екологічні, соціальні та економічні цілі. Сьогодні зелене підприємництво розглядається як «всеосяжна концепція, яка поєднує екологічне підприємництво та сталий розвиток» [1].

Серед проблем впровадження зеленого підприємництва, які мають місце і в Україні, можна вказати поки що дорожчу ціну більшості екологічно чистих продуктів та сировини, неможливість переходу на масове виробництво та «швидке масштабування», триваліший цикл повернення капіталів, що зменшує інтерес з боку інвесторів; високі «стартові» витрати екопідприємців, що пов'язані зі зменшенням або нульовим використанням шкідливих хімічних речовин, що компенсується на сьогодні лише більшими затратами робочої сили (проте інновації покликані суттєво знівелювати даний фактор), забезпечення додаткового детальнішого екомаркування, придбання сертифікатів у третіх сторін; необхідність підвищення рівня обізнаності щодо екологічних проблем у суспільстві, а також забезпечення трансферу знань щодо екоінновацій серед підприємців та менеджерів; інвестиціями у навчання кваліфікованої «зеленої» робочої сили як для існуючих фірм, які прийняли практики екологічного управління чи екологічно чисті виробничі процеси, так і новостворюваних підприємств, виробничі процеси яких засновані на екоресурсах.

Зелений інтелектуальний капітал включає нематеріальні активи підприємства, що дозволяють розширити можливості використання та примноження потенціалу організації у таких формах: людський, структурний та реляційний капітали, а також забезпечити сталий розвиток, зростання екологічних показників та примноження конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності малого та середнього бізнесу [2, с. 273]. Було встановлено, що позитивний ефект від впровадження зелених корпоративних практик має більший позитивний ефект на фінансові показники підприємств сфери туризму та гостинності, коли екологічна репутація підприємства підтримується і етнокультурними чинниками унікальності об'єктів сфери гостинності, оскільки клієнти надають перевагу підприємствам з високими екологічними стандартами та збереженими етнічними традиціями, досвідом та цінностями [3, с. 266].

Ю.-С. Чен, додавши екологічної цінності інтелектуальному капіталу підприємства, надав авторське трактування поняттю «зелений інтелектуальний капітал», та вважав, що такий формується людським зеленим, структурним зеленим та реляційним зеленим капіталами; і разом з іншими дослідниками вбачав причинно-наслідкові зв'язки лише в системі «зелений людський капітал – екоінновація (зелений інноваційний розвиток)» [2, с. 275]. Відтак, робився висновок, що у забезпеченні екоінноваційного розвитку підприємства достатнім є розвиток зеленого людського капіталу через навчання, підвищення кваліфікації та набуття нових навичок. В контексті даного питання нами пропонується більш широке бачення – необхідність високого розвитку зеленої інноваційної культури, що визначається за ступенем готовності до змін, адаптивності до турбулентного економічного середовища, бажанні опановувати новітні інформаційні технології, готовності до перенавчання та зміні вектора професійного спрямування, схильність до мобільності та суспільної активності, а також широко спектру «м'яких навичок», що здатен забезпечити соціальний капітал підприємства. Системне мислення як концептуальний каркас для впровадження нових практик та механізмів креації інтелектуального капіталу підприємства загалом, а також зеленого інтелектуального капіталу, соціальний

капітал підприємства не постає структурною вибудовою (наприклад, як людський, структурний та реляційний капітали підприємства), а розглядається середовищем існування, забезпечення взаємодії та синергетичної дії вищезначених складових інтелектуального капіталу підприємства та зеленого інтелектуального капіталу підприємства. Розглядаючи зелений інтелектуальний капітал як систему, в контексті складних динамічних систем та синергетики, постає проблема забезпечення життєдіяльності будь-якої (навіть самої ідеальної складної системи) за певних умов, які власне впливаючи на функціональність самої системи, обумовлюють довершеність такої за даних умов в конкретний момент часу.

Таким чином, найважливіша роль в процесі формування інтелектуального капіталу «зелених» підприємств постає розробкою механізмів управління примноження соціального капіталу підприємства як динамічного середовища з забезпечення ефективного функціонування, покращення економічних показників діяльності та конкурентоздатності суб'єктів підприємницької діяльності в умовах сучасної біоекономіки.

Література

1. Qing Y., Zhou R., Anwar M., Siddiquei A., Asmi F. Entrepreneurs and Environmental Sustainability in the Digital Era: Regional and Institutional Perspectives. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2020. № 17. URL: <http://10.3390/ijerph17041355> (дата звернення: 01.11.2020).
2. Chen Y. S. The positive effect of green intellectual capital on competitive advantages of firms. *Journal of Business Ethics*. 2008. № 77(3). P. 271-286.
3. Yadiati W., Sugiono P., Suharman H. The Role of Green Intellectual Capital and Organizational Reputation in Influencing Environmental Performance. *International Journal of Energy Economics and Policy*. 2019. № 9(3). P. 261-268.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ФОРМУВАННЯ НОВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ
ТА ПРИВАТНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ**

ХНТУ, 2020

73008, Україна, м. Херсон, Бериславське шосе, 24

Тел. (055) 23-26-984, (055) 23-26-985

kafedrafinansiv.konf@gmail.com